

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

Malin Ek Bråtene og Jørgen Vethe

Masteroppgave

Bruk av konsulenter i norske kommuner En studie av utviklingen gjennom de siste 15 år

Use of consultants in Norwegian municipalities

Master i offentlig styring og ledelse, 120 stp.

2019

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

Forord

Med denne oppgaven avslutter vi et langt og variert studieløp. Årene som masterstudenter ved Høgskolen i Innlandet har gått fort, og har vi tilegnet oss ny kunnskap, nettverk og gode vennskap som har rustet oss for fremtiden. Masteroppgaven har vært en krevende, men lærerik prosess vi nå avslutter med blandede følelser. Vi er glad for at skolen oppfordret oss til å skrive sammen, og at vi nå kan avslutte dette kapittelet ikke bare som medstudenter, men også gode venner.

Vi vil rette en stor takk til vår veileder, Marianne Riddervold for tålmodighet, fleksibilitet og uvurderlig hjelp i avhandlingsarbeidet. Videre ønsker vi å takke Kommunal Rapport for tilgang til omfattende datamateriale som har vært viktig for oppgaven, Norsk Kommunerevisorforbund for gode tips, råd og hjelp underveis i prosessen, avdelingen for kommunalregnskap hos SSB for et utvidet statistikkgrunnlag og ikke minst våre informanter og intervjuobjekter som har bidratt med verdifull innsikt og kunnskap om tema i oppgaven. Vi må også få rette en stor takk til venner og familie som har tatt seg tid til å komme med verdifulle innspill, samt lese korrektur på oppgaven. Oppgaven hadde ikke blitt til uten den tålmodighet, fleksibilitet og støtte Jørgens arbeidsgiver har vist.

Til slutt vil vi rette en stor takk til Ole Kristian og Elin, henholdsvis samboer og kone på våre hjemmebaner. Uten deres tilrettelegging og støtte hadde vi ikke kommet oss gjennom dette studiet.

Vi tar fullt ansvar for alt innhold og eventuelle feil og mangler i oppgaven.

Malin Ek Bråtene og Jørgen Vethe

Innholdsfortegnelse

FORORD	3
NORSK SAMMENDRAG	7
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT).....	8
1. INTRODUKSJON.....	9
1.1 OPPGAVENS TEMA OG PROBLEMSTILLING	9
1.2 AVGRENSNING OG DEFINISJON.....	12
1.3 DISPOSISJON	14
2. TEORI	15
2.1 BAKGRUNN FOR TEORIVALG	15
2.2 RASJONELL AKTØRTEORI OG EFFEKTIVITET	20
2.2.1 KONSEKVENSLØGIKK	20
2.2.2 HYPOTSE 1 - EFFEKTIVITET	21
2.3 INSTITUSJONELL TEORI	23
2.3.1 LOGIKKEN OM PASSENDE ATFERD	23
2.3.2 HYPOTSE 2 - LEGITIMITET.....	24
2.4 NY-INSTITUSJONELL TEORI	26
2.4.1 ISOMORFISME	26
2.4.2 HYPOTSE 3 - KOPIERING	28
2.5 OPERASJONALISERING	29
2.5.1 HYPOTSE 1 - EFFEKTIVITET	30
2.5.2 HYPOTSE 2 - LEGITIMITET.....	31
2.5.3 HYPOTSE 3 - KOPIERING	31
3. METODE.....	33

3.1	FORSKNINGSDESIGN	33
3.2	DATAINNSAMLING	34
3.2.1	TRIANGULERING.....	34
3.3	KVANTITATIVE DATA	36
3.3.1	SSB – ART 270	36
3.3.2	LEVERANDØRDATABASEN	40
3.4	KVALITATIVE DATA	40
3.4.1	DOKUMENTANALYSE.....	41
3.4.2	DYBDEINTERVJU.....	42
3.4.3	VALG AV INFORMANTER OG GJENNOMFØRING AV INTERVJU	43
3.5	OPPGAVERENS RELIABILITET OG VALIDITET	45
3.5.1	RELIABILITET.....	46
3.5.2	VALIDITET	48
3.5.3	GENERALISERBARHET	50
3.6	VÅR ROLLE SOM FORSKERE	50
4.	<u>RIKSREVISJONEN OG LEVERANDØRDATABASEN</u>	52
4.1	RIKSREVISJONEN	52
4.2	LEVERANDØRDATABASEN	53
4.3	KONSULENTBRUK I KOMMUNENE	56
5.	<u>ANALYSE DEL 1</u>	58
5.1	SSB - ART 270	58
5.1.1	OPPSUMMERING	64
5.2	FORVALTNINGSREVISJONSRAPPORTER	64
5.2.1	OPPSUMMERING	67
5.3	MEDIEBILDET	68
5.3.1	OPPSUMMERING	70
6.	<u>ANALYSE – DEL 2</u>	71
6.1	EFFEKTIV DRIFT I KOMMUNAL SEKTOR - HYPOTESE 1	72
6.1.1	OPPSUMMERING	76

6.2	KOMPETANSEBEHOV OG LEGITIME BESLUTNINGSPROSESSER - HYPOTESE 2	78
6.2.1	REKRUTTERING I EGEN ORGANISASJON	85
6.2.2	OPPSUMMERING.....	86
6.3	STRUKTURELLE RAMMEBETINGELSER, KOPIERING - HYPOTESE 3	87
6.3.1	TVUNGEN ISOMORFISME	88
6.3.2	IMITERENDE ISOMORFISME	91
6.3.3	NORMATIV ISOMORFISME.....	95
6.3.4	OPPSUMMERING.....	96
7.	AVSLUTNING	98
	LITTERATURLISTE	103
	APPENDIKS 1	109
	APPENDIKS 2	110
	APPENDIKS 3	112
	APPENDIKS 4	131
	APPENDIKS 5	133

Norsk sammendrag

I 2017 kom Riksrevisjonen ut med en rapport som konkluderte med at Staten brukte store ressurser på konsulenter. Mange store, statlige prosjekter involverte konsulenter på ett eller flere plan. Ettersom denne utgiften betales med felleskapets ressurser, ønsker vi å finne ut om også norske kommuner har tilsvarende forbruk av konsulenter.

I denne oppgaven undersøker vi to ting. For det første, ønsker vi å undersøke om det har vært en økning i bruk av konsulenter i norske kommuner i de siste femten årene. Deretter, utleder vi tre hypoteser på bakgrunn av teori som kan bidra til å forklare hvorfor en slik økning har funnet sted.

I den første analysedelen finner vi klare indikasjoner på at det har vært en tendens til økning i bruk av konsulenter for norske kommuner fra 2003 til 2018.

I den andre analysedelen tar vi utgangspunkt i funnene vi gjorde i den første delen av analysen. For å bidra til å forklare denne økningen, vil oppgaven studere relevansen av tre hypoteser basert på instrumentell, institusjonell og ny-institusjonell teori. Først diskuteres det om rasjonell aktør-teori kan forklare en økning i konsulentbruk i norske kommuner. Deretter studerer oppgaven om det kan være andre årsaker som kan bidra til å forklare en økning i konsulentbruk, hvor det vil legges vekt på mekanismene *logikken om passende atferd* og *isomorfisme*.

Gjennom arbeidet med analysen av våre datakilder, indikerer våre hovedfunn at den økende tendensen i bruk av konsulenter ikke kan forklares fullt ut i et rasjonelt perspektiv. Vi ser at en stadig økende oppgaveportefølje krever at kommunene omstiller seg for å møte de myndighetspålagte kravene som dette medfølger. Samtidig er det et økende krav om spisset kompetanse i samfunnet generelt, og større utfordringer med å sikre nødvendig kompetanse i kommunene. Dette fører til at kommunene velger konsulentbistand for å løse sine oppgaver på en legitim måte. Våre funn indikerer at alle de tre hypotesene gir et godt, dog ikke fullstendig, bilde samlet sett. Spesielt den institusjonelle og den ny-institusjonelle hypotesen gir en indikasjon på hvorfor vi ser en økning i bruk av konsulenter i norske kommuner.

Engelsk sammendrag (abstract)

In 2017, the Office of the Auditor General (OAG) in Norway published a report which concluded that the state level of government used a large amount of resources on consultants. Many large government projects involved the use of consultants on one or more levels. Since the use of consultants is somehow paid for by the community, we wanted to find out whether Norway's municipalities also have a similar use of consultants.

In this master's thesis, we examine two features. Firstly, we would like to answer whether there has been an increase in the use of consultants in Norway's municipalities in the last fifteen years. Then, we derive three hypotheses based on theory that can help explain why such an increase has occurred.

In the second part of the analysis, we make use of the findings we made in the first part of the analysis. To help explain this increase, this thesis will study the relevance of three hypotheses derived from instrumental, institutional and neo-institutional theory. First, the thesis discusses whether rational choice theory can explain an increase in consultancy use in Norwegian municipalities. Next, the thesis studies whether there may be other, non-rational causes, which may help to explain the increase in the consultancy use. Here, the thesis will emphasize on the mechanisms *the logic of appropriateness* and *isomorphism*.

Through our analysis of our data sources, our main findings indicate that the increasing trend in the use of consultants cannot be fully explained in a rational perspective. We see that an ever-increasing task portfolio requires the municipalities to adapt to meet the government-imposed requirements that this entails. At the same time, there is an increasing demand for tailored expertise in society in general, and greater challenges in securing the necessary expertise in the municipalities. This means that the municipalities choose consultancy to legitimately perform their tasks. Our findings indicate that all three hypotheses provide a good, though not complete, picture overall. In particular the institutional and neo-institutional hypotheses give an indication of why we see an increase in the use of consultants in Norwegian municipalities.

1. Introduksjon

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Den norske velferdsstaten er bærebjelken i det norske samfunnet. Velferdsstaten sikrer tilgangen til universelle velferdsrettigheter for alle innbyggerne, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn. Det er politikerne som sikrer fordelingen av velferdsgodene til innbyggerne ved å disponere midlene som kommer inn over skatteseddelen på best mulige måte. En velfungerende offentlig sektor er et fundament i den norske velferdsstaten. Vi har gode offentlige velferdsordninger, men må hele tiden spørre oss selv om vi løser oppgavene godt nok (Finansdepartementet, 2017, s. 6).

Det norske demokratiet bygger på den parlamentariske styringskjeden. Folket velger sine representanter ved frie og åpne valg, og regjeringen utgår fra dem (Østerud, 2002, s. 57). Videre er forvaltningen regjeringens utøvende arm, de setter politiske vedtak og prioriteringer ut i praksis. Staten har ifølge grunnloven den overordnede politiske makt og myndighet til å fatte avgjørelser, gjennom regjeringen og Stortinget. Staten delegerer oppgaver videre til fylkeskommuner og kommuner, som i praksis gir oss tre forvaltningsnivåer. Den statlige styringen av kommunene bør skje gjennom rammevedtak, ikke detaljstyring og detaljkontroll. Ett av syv prinsipper for den statlige styringen av kommunene, er generalistprinsippet. Dette går ut på at alle kommuner skal behandles likt, og de er alle underlagt det samme finansieringssystemet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, s. 4).

Forvaltningen er avhengig av tillit fra befolkningen for å kunne fortsette å utføre sine oppgaver og bør forvalte fellesressursene på en god og fornuftig måte for å sikre legitimitet i sine oppgaver. Lennart Lundquists teori (Lundquist, 1998) om det offentlige etos spiller en sentral rolle i denne sammenheng. Nettopp fordi forvaltningen er en forlengelse av regjeringen, som er valgt av folket, er det et viktig demokratisk prinsipp at folket skal oppleve forvaltningen som legitim og effektiv – ettersom forvaltningen skal være representativ for folkets meninger. Penger er en knapp ressurs, og en har alltid måtte prioritere og vurdere tiltak og vedtak opp mot hverandre for å sikre mest mulig effektiv bruk av disse ressursene. Ikke alle vil alltid bli fornøyd, men valgene som tas må være velbegrunnede og forankret i demokratiske prosesser – slik beholder forvaltningen legitimiteten.

Innad har moderne stater utviklet to prinsipielt forskjellige løsninger på hvordan beslutningsmyndighet skal delegeres. Den ene løsningen er føderalisme, hvor autoritet er fordelt mellom sentralregjering og delstater gjennom en konstitusjon. Dette er et ikke-sentralisert system med flere uavhengige sentra som er bundet sammen på føderalt nivå. Den andre løsningen er enhetsstaten. Her er suvereniteten forankret i sentrale institusjoner, hvor det delegeres og desentraliseres til lavere nivåer gjennom lovgivningen (Østerud, 2002, s. 61). Norge praktiserer kommunalt selvstyre (Kommunal- og regionaldepartementet, 2008, s. 5), hvilket innebærer at kommunene selv har styrings- og råderett over de lokale anliggender innenfor de økonomiske og legale rammer som er satt av staten. For eksempel er helse- og omsorg, og kultur og oppvekst, områder kommunene i stor grad styrer selv. Det innebærer at en stor del av prioriteringene foregår etter nærhetsprinsippet, på nivået nærest mulig folket selv.

De senere årene har en imidlertid sett at bruk av innleide konsulenter er økende i det offentlige. Riksrevisjonen leverte på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2017 en rapport om konsulentbruk i staten (Riksrevisjonen, 2017). Rapporten viser at staten i 2015 brukte hele 12 milliarder kroner på konsulenter og viser til flere funn som peker på at denne bruken ikke er effektiv nok. Basert på disse funnene rundt konsulentbruk i staten, er det rimelig å anta at dette er tilfelle også i de lavere forvaltningsnivåene. Dette ønsker vi å finne ut av ved å gjennomføre denne studien om konsulentbruk i kommunene.

For når staten bruker så mye penger på konsulentbistand, hvordan står det da til i kommunene? Medier som Kommunal Rapport, NRK og Aftenposten har viet temaet konsulentbistand i kommunene mye spalteplass de siste årene, særlig i 2018 fikk temaet stor oppmerksomhet i forbindelse med den såkalte "Tolga-saken" i VG (Mikkelsen, Norman, Haugsbø & Sørbo, 2018). I august 2019 gjorde NRK Brennpunkt en stor gravesak på hvordan innlede konsulentbyråer ble brukt av kommunene for å retaksere boliger til bruk i beregningen av eiendomsskatten etter at makstaket for eiendomsskatten ble senket av regjeringen i 2018 (Nordahl, Hasselgård & Hjorthen, 2019).

Forskningen på dette feltet er imidlertid smal. Det er gjennomført få studier rundt dette temaet, og ingen som ser konkret på konsulentbruk i kommunene i et mer overordnet perspektiv slik vi ønsker. Det er utført en rekke rapporter av ulike kommunerevisjoner som omhandler én og én kommune, samt flere undersøkelser og rapporter som omhandler interessante deler av

temaet. Disse er i hovedsak utført av analyseselskaper. En del informasjon har vi også hentet i Stortingsmeldinger og andre offentlige dokumenter.

Vi ønsker å finne ut av hvorvidt det faktisk er et økende forbruk av konsulenttjenester også i kommunene og i tilfelle hvorfor det er slik. Dette er viktig informasjon å innhente, fordi det berører sentrale, grunnleggende demokratiske prinsipper. Den parlamentariske modellen fungerer dersom regjeringen utøver folkets mening gjennom forvaltningen – men dersom det er innleide konsulenter fra private firma som faktisk fatter avgjørelser og gjør prioriteringer, er det en forstyrrelse i styringskjeden som kan svekke legitimiteten i prinsippet (Østerud, 2002, s. 31).

Det offentlige etos er det sett med verdier som leder offentlige ansatte og politisk valgte representanter til handlingsmåter som sikrer forvaltning av fellesgoder på en slik måte at man ivaretar rettferdig og lik behandling av borgere, demokratiske styringsprinsipper og den enkelte borgers rettssikkerhet (Røsok og Øie, 2013, s. 11).

Lennart Lundquist diskuterer i sin bok *Demokratins Väktare* (1998) hvordan staten må være i stand til å spille sin spesielle rolle på et akseptabelt sett. Det må stilles særskilte krav til dem som innehar roller på vegne av staten. Staten er forskjellig fra det private, ved at staten har monopol på utøvelsen av fysisk vold i samfunnet, og ved at borgerne i staten har bestemte rettigheter og plikter til staten. Staten skal lede en felles søken etter det felles gode for alle borgerne (Lundquist, 1998, s. 9). Oppfatningen om statens og embetsmannens spesifikke rolle er ikke ukontroversiell. Det er mange som ikke har delt Aristoteles' oppfatning om ulikhetene mellom offentlig og privat, og spesielt i de siste 50 årene har man i mange vestlige land forsøkt å utforme den offentlige virksomheten til å bli identisk med de private (ibid., s. 11). På mange måter har de offentlige virksomheter blitt formet med de konstruksjoner som karakteriserer private bedrifter.

En stor del av velferdsgodene vi har i det norske samfunnet er forvaltet på kommunenivå, og den lokale forankringen i disponeringen av godene er selve definisjonen på nærhetsprinsippet. Forskning på konsulentbruk i kommunene vil gi oss mer informasjon om hvordan forvaltningen av velferdsgodene faktisk foregår og om det er i tråd med de demokratiske prinsippene samfunnet vårt er bygget på. Dette er viktig fordi det gir oss en bedre helhetlig forståelse av den norske velferdsmodellen, og hvorvidt den fungerer etter de teoretiske prinsippene det parlamentariske systemet er bygget på.

Disponering og bruk av offentlige midler er alltid et viktig og dagsaktuelt tema, både i teori og praksis. Denne oppgaven vil kunne bidra med mer kunnskap om hvor stor del av de offentlige ressursene som brukes til konsulentbistand, og den ser videre på bakgrunnen for hvorfor ressursene blir disponert på denne måten.

Gjeldende problemstilling for denne oppgaven er

"Er det en økende bruk av konsulenter i kommunene, og i så fall hvorfor?"

For å besvare denne problemstillingen, er oppgaven organisert på følgende måte. Vi har valgt å gå frem med en todelt analyse, der første del undersøker om det har vært en økning i konsulentbruk i norske kommuner de seneste 15 årene. Etter å ha belyst dette i den første analysedelen, går vi deretter over til den andre analysedelen, der vi ser på hva som kan bidra til å forklare denne økningen.

1.2 Avgrensning og definisjon

Fokuset gjennom oppgaven er å drive frem en bredere forståelse av hvor utbredt bruken av innleide konsulenter er i kommunalsektoren. Funn som tyder på at bruken er økende strider mot forventningene vi har til effektiv og rasjonell drift i kommunene, gitt de gjeldende prinsippene som ligger til grunn for kommunalt selvstyre slik vi har diskutert i innledningen. Slike funn åpner derfor for å undersøke hvilke årsaker som kan ligge bak en slik økende trend. Vi har undersøkt en avgrenset tidsperiode over de siste 15 årene for å kunne si noe om hvordan utviklingen har vært. Vårt statistiske materiale starter i 2003 og løper til 2018. De relevante rapportene og undersøkelsene vi trekker frem gjennom oppgaven har fokus på samme tidsrom, og det fullstendige datagrunnlaget er dermed basert på årene fra 2003 til 2018.

Intervjuene er avgrenset til å gjelde personer som jobber med kommuneøkonomi eller konsulentbistand i sitt daglige virke, deriblant rådmenn, politikere, personer i kommunenes interesseorganisasjoner og konsulenter som har hatt oppdrag i kommunalsektoren. Utvalget presenteres i Appendiks I.

For ordens skyld ønsker vi å definere begrepet konsulent, slik det er lagt til grunn i denne oppgaven. Riksrevisjonen, samt flere kommunerevisjoner og konsulentselskaper har gitt definisjoner i sine rapporter. Vi nevner noen av disse innledningsvis, før vi redegjør for hvordan vi har avgrenset og definert begrepet.

"En konsulent er en ekstern person med spesialkompetanse som for en avgrenset periode engasjeres av virksomheten for å utføre en definert oppgave" (Riksrevisjonen, 2017).

"Med kjøp av konsulent- og rådgivningstjenester menes situasjoner der kommunen inngår avtale om levering av en rapport eller en arbeidsinnsats som skal anvendes som innsatsfaktor i kommunens saksbehandling eller tjenesteproduksjon. Avtalen må inngås mellom kommunen eller et kommunalt foretak på den ene siden, og

- 1) et firma som ikke er en organisatorisk del av kommunen eller ikke er helt eller delvis eid av kommunen eller
- 2) en person som ikke er ansatt i kommunen og som kommunen dermed ikke har arbeidsgiveransvar for" (Kristiansand revisjonsdistrikt, 2014).

"En konsulent er en ekstern ressurs som engasjeres i en tidsavgrenset periode for å utføre en definert oppgave. Konsulenten innehar en spisskompetanse" (BDO Noraudit, 2008).

På bakgrunn av disse utdragene fra ulike rapporter, legger vi til grunn følgende definisjon for denne oppgaven:

Konsulent og konsulentbistand betyr innleie av ekstern arbeidskraft med spisskompetanse i en avgrenset periode for å gjennomføre definerte oppgaver som ligger under kommunens ansvarsområde. Eksempelvis, men ikke begrenset til; lederutvikling, areal- og planprosesser, IKT, vann- og avløp og barnevern.

Vi regner ikke innleie av vikarer gjennom vikarbyrå som konsulenter.

1.3 Disposisjon

Kapittel 1 er avhandlingens innledende kapittel og oppsummerer oppgavens tema og problemstilling. Oppbygning og bakgrunn for oppgaven, samt presentasjon og aktualisering av oppgavens problemstilling følges av oppgavens avgrensninger.

Kapittel 2 gir en grundig gjennomgang av det teoretiske rammeverket oppgaven er basert på. Vi presenterer instrumentell, institusjonell og ny-institusjonell teori og utleder tre hypoteser om hvorfor vi ser en endring med utgangspunkt i ulike mekanismer i de nevnte teoriene. Deretter operasjonaliseres hypotesene.

Kapittel 3 viser til oppgavens forskningsdesign og metode. Vi redegjør for innhenting og anvendelse av de ulike datakildene og videre om analysemetodene som blir brukt i oppgaven. Oppgavens reliabilitet, validitet og generaliserbarhet diskuteres, før vi til slutt reflekterer rundt vår egen rolle.

Kapittel 4 bidrar med nyttig bakgrunnsinformasjon for oppgaven, og de forutsetninger som er lagt til grunn for analysen. Vi gjennomgår kort Riksrevisjonens rapport om konsulentbruk i staten, viser til Leverandørdatabasen. Deretter gjør vi en oppsummering av hvilke typer konsulentkjøp som er utbredt i kommunene.

Kapittel 5 inneholder analysens første del, hvor vi undersøker om det har vært en økning i bruk av konsulenter i norske kommuner de siste 15 år. Statistikk, rapporter og øvrige kilder gjennomgås og diskuteres grundig og oppsummerer de funn som fremkommer av analysen og hvordan disse indikerer en økning over tid.

Kapittel 6 er oppgavens andre analysedel, hvor vi undersøker hvilke årsaker som kan ligge bak en økende tendens i konsulentbruk blant norske kommuner. Med utgangspunkt i de tre hypotesene utledet i kapittel 2, går vi kronologisk gjennom disse én av gangen. Vi viser til de funn vi har gjort i intervjuer, rapporter og øvrige kilder, og diskuterer grundig rundt hver enkelt hypotese før vi oppsummerer kort.

Kapittel 7 avslutter oppgaven. Her oppsummeres og diskuteres funnene vi gjorde i analysene og hvordan vi ser for oss veien videre.

2. Teori

I denne delen av oppgaven vil vi presentere det teoretiske rammeverket vi har benyttet for å bidra til å besvare problemstillingen vår. Vår analyse består av to hoveddeler. I den første delen vil vi forsøke å finne om det er en økning i bruk av konsulenter, mens vi i den andre delen vil forsøke å forklare hvorfor en eventuell endring finner sted. En teori kan defineres som et relativt systematisk sett av forestillinger om sammenhenger mellom ulike fenomen. Man bruker en teori som verktøy for å forstå empiriske fenomen (Rones, 1997, s. 11).

Vi gjør først en overordnet gjennomgang av hvilke teorier vi har valgt og hvorfor vi har valgt dem. Deretter presenterer vi disse teoriene mer i dybden, utleder hypoteser og viser til de empiriske forventningene til operasjonaliseringen. For å gi et mest mulig komplett bilde av konsulentbruk i norske kommuner, har vi utledet flere hypoteser basert på teorien vi presenterer. Disse anser vi for å være analytisk distinkte, men empirisk overlappende.

Det er viktig å påpeke at det ikke finnes et fasitsvar på hvorfor kommunene bruker konsulenter, og det er rimelig å tro at det ligger komplekse beslutningsprosesser bak hvert enkelt vedtak. Disse beslutningsprosessene er i sin tur preget av de ulike aktørenes preferanser, krav fra omgivelsene og historiske føringer. Vår studie har som mål å presentere teori som kan belyse problemstillingen på en fyldig og oversiktlig måte for å gi et mest mulig dekkende svar på problemstillingen.

2.1 Bakgrunn for teorivalg

Vi er interessert i å finne ut hvordan økende bruk av konsulenttjenester i kommunene kan forklares. I denne oppgaven er det offentlig sektor, i form av kommunene, som er undersøkt. En grunnleggende antagelse for drift i offentlig sektor er at den skal være effektiv og rasjonell (Kommuneloven, 1992, § 1). Inntoget av New Public Management på 80-tallet bidro til et fokus på at nye kunnskaps- og ressurskrevende oppgaver krevde nye løsninger. Disse løsningene ble nettverk, partnerskap og samspill mellom offentlige og private (Olsen, 2014, s. 122). Teorigrunnlaget som støtter opp under en slik antagelse finner vi i den instrumentelle teorien som forklarer at aktørene handler formålsrasjonelt for å nå spesifiserte målsetninger (Tvetbråten & Knutsen, 2019). Den første av våre hypoteser er dermed skrevet ut fra et perspektiv om at kommunene bruker konsulenter basert på formålsrasjonalitet og rasjonell aktør-teori. Dette er en teori som er mye benyttet i studier av organisasjoner, og dette gjør den

relevant å benytte seg av i denne oppgaven (Christensen, Egeberg, Læg Reid, Roness & Røvik, 2015, s. 11).

New Public Management og rasjonell aktør-teori beskriver kanskje best det vi kjenner som privat sektor. I privat sektor er ofte hovedmålet å oppnå et størst mulig økonomisk overskudd. Det offentlige skiller seg fra det private på flere områder. Det finnes en rekke forventninger til utøvelsen av drift i offentlige organisasjoner, og hvordan denne driften skal foregå på en måte som kommer fellesskapet til gode. Politisk orden viser til en institusjonalisert og relativt varig fordeling av oppgaver, arbeidsmåter, autoritet, makt og ansvar. Betingelsene for politisk orden, og spesielt betingelser for legitim orden og autoritet, er et styresett som folk flest aksepterer og slutter opp om fordi det oppfattes som en naturlig, fornuftig og passende måte å organisere og styre et politisk fellesskap på (Olsen, 2014, s. 40-44). Det foreligger altså en grunnleggende antagelse og forventning i samfunnet om at forvaltningen handler på en måte som er til det beste for fellesskapet.

Kristian Aasbrenn (2016, s. 100) hevder i sin artikkel om privat og offentlig tjenestelogikk, at det alltid vil eksistere noen grunnleggende forskjeller mellom offentlige og private tjenester. Han knytter ulikheten til det faktum at private og offentlige organisasjoner fyller ulike typer av samfunnsoppdrag; Tjenester og tjenesteelementer knyttet til offentlige samfunnsoppdrag kan ikke omsettes på tradisjonelle markeder der kunder eller brukere kan velge eller vrake dem. Dette gjør at de to typene organisasjoner er vanskelig å sammenligne. Det offentlige etos er det sett med verdier som leder offentlige ansatte og politisk valgte representanter til handlingsmåter som sikrer forvaltning av fellesgoder på en slik måte at man ivaretar rettferdig og lik behandling av borgere, demokratiske styringsprinsipper og den enkelte borgers rettssikkerhet (Røsok & Øie, 2013, s. 11). Lennart Lundquist diskuterer i sin bok *Demokratens Våktare* (1998) hvordan staten må være i stand til å spille sin spesielle rolle på et akseptabelt sett. Det må stilles særskilte krav til dem som innehar roller på vegne av staten.

Ved å ta hensyn til de offentlige organisasjonenes spesielle rolle og de forventningene som knyttes til dem, åpnes det for å anta at også institusjonelle teorier kan bidra til å forklare økningen i bruk av konsulenter. Den institusjonelle teorien forklarer at aktørene velger handlingsalternativer som passer med forventninger i organisasjonen og dens omgivelser (Tvetbråten & Knutsen, 2019).

Offentlig forvaltning består av et omfattende antall større og mindre organisasjoner som driftes på ulikt nivå. Forvaltningen er styrt etter en rekke grunnleggende prinsipper som blant annet legalitetsprinsippet, likebehandlingsprinsippet og forsvarlighetsprinsippet. Saksbehandling i offentlig sektor er underlagt Grunnloven, Forvaltningsloven og Offentlighetsloven, i tillegg til særlover samt underordnede forskrifter, instruksjer og retningslinjer (Fimreite & Grindheim, 2001, s. 59-60). Der organisasjoner driftes på bakgrunn av de samme prinsippene og et felles samfunnsoppdrag, er det ikke urimelig å anta at det også eksisterer en felles kultur.

Et sentralt resonnement i en del av faglitteraturen om organisasjonskultur, er det som omhandler stivhengighet. Dette går ut på at de kulturelle normene og verdiene som preger en organisasjon i dens begynnende og formende år, vil ha stor betydning for de utviklingsveiene den velger ved senere anledninger. Dette betyr at de typene mål man etablerer fra begynnelsen i en organisasjons liv, vil kunne få stor betydning for utviklingen videre, og de er ikke lette å forandre, selv når omgivelsene og konteksten endrer seg. Hvis man omstiller seg for mye, vil kostnadene bli for store, og dette kaller March og Olsen historisk ineffektivitet (Christensen et al., 2015, s. 62).

Sandlie og Sørvoll (2017) knytter stivhengighet til begrepet institusjonell treghet. De hevder at det er en underliggende antagelse at sosiale institusjoner endres sakte når de først er etablert. Da oppstår en institusjonell treghet; tidligere vedtak og praksis fremmer videre steg i samme retning. Begrepet stivhengighet kan brukes forskjellig i ulike sammenhenger, i dette tilfellet viser det til en mekanisme som vanskeliggjør endring i institusjoner.

Folk flest stoler på egne vaner. Skal de endre atferd må de overbevises om at dette er hensiktsmessig. Når de stilles overfor nye ideer eller løsninger der kostnadene knyttet til å endre atferd anses for store eller for usikre, så foretrekker folk flest å fortsette med eksisterende og utprøvde løsninger. Dette innebærer i denne sammenheng at forsøk på å innføre ny politikk og nye arbeidsmetoder vil møte motstand og kreve overbevisende argumentasjon. Historisk betingede regler, normer og prosedyrer i den etablerte boligpolitikken kan for eksempel bidra til å strukturere oppfatningene av hva som er mulig med hensyn til politisk endring og delvis begrense viljen til endring. (Sandlie og Sørvoll, 2017, s. 48).

Selv om forrige avsnitt spesifikt omhandler endringsviljen i boligpolitikk, er det ikke vanskelig å trekke paralleller til vår studie. Hovedpoenget er å vise mekanismen: at

institusjonene, som i dette tilfellet er kommunene, handler etter gammel vane på bakgrunn av de eksisterende normer og prosedyrer som eksisterer innad i organisasjonen. Sandlie og Sørvoll (2017) skriver videre at beslutninger som allerede er fattet kan føre til selvforsterkende prosesser. Dette påvirker videre hva som regnes som prisverdig og legitimt.

Stiavhengighet kan få betydning for innholdet i politikken på ulike områder. En tidsepoke preget av en demokratiseringsbølge medfører både andre formelle organisasjonsstrukturer og kulturelle normer og verdier enn en periode med vekt på hierarki, styring og sentralisering. Stiavhengighet er et tveegget sverd som gir både muligheter og begrensninger. Fordelene er åpenbare i og med at stiavhengighet gir stabilitet og dybde i de uformelle verdiene og normene i en organisasjon, og dette gjør det lettere for organisasjonsmedlemmene å forstå hvilke kulturelle rammer de skal forholde seg til, og det blir enklere å bestemme hva som er passende atferd. Koplingen mellom kjente identiteter og nye situasjoner blir lettere, man kan på grunn av dette si at institusjonelle handlingsregler kan fungere effektivt. Begrensningene ligger i at organisasjonen mangler fleksibilitet, og dette kan være særdeles problematisk når omgivelsene endrer seg raskt (Christensen et al., 2015, s. 62).

Johan P. Olsen (2014, s. 41) skriver at moderne demokratier er sterkt opptatt av innovasjon og endring. Økt bruk av konsulenter i kommunene er å anse som en endring, og derfor vanskelig å forklare med stiavhengighet selv om den kulturelle konteksten for det absolutt virker å være tilstede i kommunene som organisasjoner og institusjoner. At vår analyse tyder på at kommunene bruker mer konsulenter bryter derfor med mekanismen stiavhengighet, og vi er nødt til å se etter andre mekanismer i den institusjonelle teorien som kan bidra til å forklare problemstillingen vi presenterer.

I artikkelen "Mindre politikk, mer tillit" (2014) åpner Arild Aspøy for tanken om at forvaltningens uavhengighet er et premiss for folkelig tillit. Der det i Norge har vært lang tradisjon for et demokrati som er styrt av en ubrutt parlamentarisk styringskjede, fra velgerne via Storting til Regjering, og videre til forvaltningsmyndighetene. I følge en rapport utformet av Difi (Direktoratet for forvaltning og IKT, 2014, s. 4) er det et fremherskende syn at styringskjeden forvitrer, og at legitimiteten til forvaltningen dermed er svekket. Rapporten trekker også frem Johan P. Olsens (2014) påstand om at folk flest er mer opptatt av ytelsene til demokratiet, enn av de formelle konstruksjonene. Videre viser rapporten til svensk forskning, som har funnet at folkets oppslutning om offentlige avgjørelser, er avhengig av om

de oppfatter at den eller de som fatter beslutningene som upartiske. Altså at statens legitimitet avhenger mer av output enn input.

Med bakgrunn i de foregående avsnittene som omhandler kulturperspektivet i den institusjonelle teorien presenterer vi "logic of appropriateness" som en mulig forklaringsmekanisme for økt konsulentbruk, og vi skriver vår andre hypotese ut fra den.

Det kommunale selvstyret er basert på fire hovedverdier; frihet, deltagelse, effektivitet og likhet. Vektleggingen av de ulike verdiene har variert over tid, og de påvirkes av forskjellige politiske grupperinger og partier. Det viktige er at det opprettholdes en balanse mellom verdiene som sikrer kommunenes styringskapasitet og tilstrekkelig problemløsningsevne til at legitimiteten opprettholdes (Fimreite & Grindheim, 2001, s. 94-95). De norske kommunene har ulike forutsetninger for drift, basert på geografiske, demografiske og økonomiske betingelser. Likevel skal de yte likeverdige tjenester til sine innbyggere. På tross av at blant annet skatteutjevningen i inntektsgrunnlaget er ment å utjevne forskjellene (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019b), er det liten tvil om at ulike kommuner har ulike utfordringer for å kunne oppfylle likhetsprinsippet.

En annen mulig mekanisme som kan forklare stiavhengighet er knyttet til ny-institusjonell teori. Herfra kjenner vi begrepet organisasjonsområder. Eriksson-Zetterquist et al. (2014) forklarer at organisasjoner søker å oppnå likhet og legitimitet for å kunne hevde sin plass. Dette gir grobunn for kopiering, og det vi kjenner som mimetisk isomorfisme, der organisasjoner kopierer andre og hverandre (DiMaggio & Powell, 1983). Fremfor å "kopiere seg selv", kopierer man dermed andre lignende organisasjoner for å oppnå samme resultat og suksess. Denne mekanismen har vi vurdert som aktuell for vår tredje og siste hypotese, fordi vi gjennom studiene våre har sett antydninger til at argumentet om "alle andre gjør det" har vært fremtredende.

I kapitlene som følger presenterer vi rammeverket og de gjeldende teoriene, hvorpå vi utleder tre hypoteser på bakgrunn av teori. Hypotesene er analytisk distinkte, men empirisk overlappende. Tabellen under viser hovedtrekkene i det innholdet vi vil vise til.

	Hypotese 1	Hypotese 2	Hypotese 3
Teoretisk retning	Instrumentell	Institusjonell	Ny-institusjonell
Forklaringsmekanismer	Formålsrasjonalitet	Logikken om passende adferd	Isomorfisme
	<i>H1: "Kommunene bruker i økende grad konsulenter fordi det er et virkemiddel for effektiv drift."</i>	<i>H2: "Bruk av konsulenter som fageksperter anses å styrke beslutningens legitimitet og er derfor ansett som den foretrukne måten å løse oppgaver på"</i>	<i>H3: " Kommunene bruker konsulenter fordi rammebetingelsene krever det, og fordi det er en institusjonalisert felles forståelse av at det «gjør man bare» i sektoren"</i>

Tabell 1. Hypoteser. Bråtene og Vethe, 2019.

2.2 Rasjonell aktørteori og effektivitet

En mulig forklaring på at det kan ha vært en økning i konsulentbruk i kommunene, kan belyses ved hjelp av rasjonell aktørteori. Denne teorien har vært sterk innenfor spesielt statsvitenskap, sosiologi og organisasjonsteori siden 1960-tallet. Modellen er basert på rational choice-teori, og den bygger på en antakelse om at mennesker kalkulerer fordeler og ulemper ved ulike beslutninger og lander på det som gir best utfall. Denne modellen er veldig rasjonalistisk og instrumentell og oppfatter beslutningstakeren som en autonom og selvstendig aktør (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 123). I dette perspektivet blir ofte organisasjoner sett på som redskaper eller instrumenter for å oppnå visse mål (Christensen et al., 2015, s. 34)

2.2.1 Konsekvenslogikk

De aller fleste organisasjoner har et mål, og med dette menes at de har oppfatninger om noe man ønsker å oppnå eller realisere i fremtiden. Et problem for en organisasjon kan defineres som en oppfattet avstand mellom en ønsket og en virkelig tilstand, og problemløsning innebærer at man ønsker å redusere eller eliminere denne avstanden. Dette kalles

formålsrasjonelle handlinger, og den består av fire elementer:

- Man har et mål eller problem. Hva ønsker man å oppnå?
- Man har et sett av alternativer for å løse problemet,
- Man har forventninger om konsekvenser av alle alternativene
- Beslutningsregler bestemmer hvilket alternativ man burde velge.

Begrepet fullstendig rasjonalitet innebærer at en organisasjon har klare og konsistente mål, har full oversikt over alle alternativer, og har full innsikt i hvilke konsekvenser disse alternativene vil gi. Av dette følger en beslutningsregel om at organisasjonen velger det alternativet som gir størst grad av måloppnåelse (Christensen et al., 2015, s. 36-37). Denne situasjonen er hypotetisk, og utallige studier viser at organisasjoner aldri har fullstendig rasjonalitet. Begrepet begrenset rasjonalitet fanger opp de situasjonene der organisasjoners mål er uklare og ustabile, der problemene er komplekse og der man har ufullstendig informasjon om alternativer og konsekvenser. I organisasjonene kjenner man bare til et begrenset sett av alternativer, ettersom organisasjonene har kapasitetsbegrensninger og må velge ut informasjon og premisser, og de kan ha usikker kunnskap og mål-middel-sammenhenger. Det vil være tid og ressurskrevende å skaffe seg bedre kunnskapsgrunnlag, og det vil være umulig å få full innsikt. Av dette følger det at organisasjoner velger et alternativ som gir god nok, eller tilfredsstillende, grad av måloppnåelse. Organisasjoner vil derfor ha en beslutningsregel bygd på satisfisering, ikke maksimering der optimale løsninger velges (Christensen et al., 2015, s. 28).

Det er ganske vanlig å ha et tvetydig forhold til hvordan oppskrifter blir etablert, spredt og adoptert. Dette skyldes ofte at disse fenomenene kan forstås helt forskjellig avhengig av om de blir tolket i lys av en institusjonell tilnærming, eller i lys av et instrumentelt perspektiv (Christensen et al., 2015, s. 95).

2.2.2 Hypotese 1 - Effektivitet

Det heter i den gjeldende KommuneLoven av 1992, §1, at

Formålet med denne lov er å legge forholdene til rette for et funksjonsdyktig kommunalt og fylkeskommunalt folkestyre, og for en rasjonell og effektiv forvaltning av de kommunale og fylkeskommunale fellesinteresser innenfor rammen av det nasjonale

fellesskap og med sikte på en bærekraftig utvikling. Loven skal også legge til rette for en tillitsskapende forvaltning som bygger på en høy etisk standard.

Fra loven kan vi trekke frem at kommunene skal drive med rasjonell og effektiv drift, samtidig som det skal legges til rette for en tillitsskapende forvaltning som bygger på en høy etisk standard. Altså skal kommunen forvalte fellesskapets ressurser på en slik måte at det kommer fellesskapet til gode på beste mulige måte, ved å gjøre veloverveide, rasjonelle valg. Med effektiv drift er det rimelig å anta at det er hensiktsmessig å treffe beslutninger som fører til mest mulig nytte for ressursene. I et økonomisk perspektiv vil det kreve kost-nytte analyser, og bør gi et resultat der en får mest mulig "value for money". I Distriktsmeldingen skriver regjeringen at fremtidens tjenestebehov krever nye arbeidsmåter og økt bruk av teknologi. Offentlig sektor må jobbe smartere, effektivisere, innovere og digitalisere (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019a, s. 10).

Utviklingen i den norske forvaltningen, og inntoget av New Public Management på 90-tallet legger visse premisser og føringer for hvordan en skal oppnå dette.

I den delen av reformbølgen som ble kjent som New Public Management, var tenking om offentlig sektor dominert av forestillinger om organisering og lederskap i private, markedsorienterte bedrifter. Nye kunnskaps- og ressurskrevende løsninger krevde nye løsninger med nettverk, partnerskap og samspill mellom offentlige og private. Binding til oppgaver og mål, kombinert med løsere tilknytning til felles regelverk for offentlig sektor, mer frihet med hensyn til oppgaveløsning og overføring av ansvar til profesjonelle ble antatt å føre til bedre oppgaveløsning, bedre service, mer effektiv ressursbruk og til å øke virksomhetens fornyelses- og omstillingsevne. (Rose, 2014, s. 122).

Fra dette kan vi anta at kommunene vil gjøre rasjonelle, veloverveide valg som i sum gir den beste avkastningen. Med bakgrunn i instrumentell teori presenterer vi dermed følgende hypotese:

H1: "Kommunene bruker i økende grad konsulenter fordi det er et virkemiddel for effektiv drift."

2.3 Institusjonell teori

Den institusjonelle teorien har en sentral rolle innen både statsvitenskap, samfunnsøkonomi og sosiologi, men spesielt innenfor organisasjonsteorier etter 1970-tallet, selv om man kan spore institusjonell teori tilbake til slutten av 1800-tallet. En sentral tanke i institusjonell teori er at institusjoner vokser frem når vi konstruerer vår sosiale virkelighet. Institusjonell teori forbindes med uformelle normer og verdier som vokser frem og som har betydning for livet og virksomheten til formelle organisasjoner (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 246).

I institusjonell teori hevdes det at mål gradvis vokser frem sammen med formelle strukturer og normer som er virkemidler for å oppnå disse målene. Når organisasjoner utvikler uformelle normer og verdier, i tillegg til de formelle, får organisasjonene institusjonelle trekk, og man omtaler dette som institusjonaliserte organisasjoner (Christensen et al., 2015, s. 52). Denne utviklingen gjør organisasjonene mer komplekse og mindre fleksible og tilpasningsdyktige overfor nye krav, men organisasjonene får også nye og nødvendige kvaliteter, hvilket kan gjøre at organisasjonene kan løse oppgaver bedre og utvikle et sterkere sosialt fellesskap (Christensen et al., 2015, s. 53).

2.3.1 Logikken om passende atferd

Handlingslogikken som er knyttet til organisasjonskultur, blir av March og Olsen omtalt som *logikken om passende atferd*¹. Med dette menes det at man primært ikke vil handle rasjonelt ut fra en grundig avveining av instrumentelle for- og motargumenter, eller fra egeninteresse eller ut fra mulige konsekvenser av handlinger når man treffer beslutninger. Man velger heller det som oppfattes som rimelig eller akseptabel atferd, og man bruker handlingsregler, altså kulturelle normer, for å koble situasjoner og identiteter i en institusjon (Christensen et al., 2015, s. 54). Da blir tre spørsmål sentrale, hvilken type situasjon står jeg overfor, hvilken identitet er den viktigste for meg og min institusjon og til slutt, hva er det jeg og min institusjon forventes å gjøre i en situasjon som denne (March & Olsen, 2004/Christensen et al., 2015, s. 54-55).

¹ engelsk ordlyd: *logic of appropriateness*

Kobling av situasjon og identitet kan ha ulike typer bakgrunn. Den kan være basert på læring ut fra erfaring. Med dette menes at man vet i hvilke situasjoner man skal aktivisere ulike regler og identiteter. Erfarne organisasjonsmedlemmer vil representere en institusjonell hukommelse og vil ha en klar fordel sammenlignet med nye organisasjonsmedlemmer (Christensen et al., 2015, s. 55).

En annen mulighet er at kobling skjer mer begrenset på basis av tidsmessig nærhet, det vil si at regler som nylig har blitt brukt, vil bli brukt igjen. Det er vanlig at man vil søke tilbake i egen organisasjons praksis når nye saker skal behandles (Christensen et al., 2015, s. 55).

En tredje mulighet er at andre aktører og offentlige organisasjoners erfaringer benyttes. Dette kan enten skje ved at andres erfaringer generaliseres og ses som allment ønskelige, eller ved at man ser på andre erfaringer som særlig relevante fordi de står i akkurat samme situasjon som en selv.

For det fjerde, kan kobling også foregå ut fra det som kalles kategorisering. Her har man utviklet komplekse kategorier eller såkalte mentale kart for regler og identiteter som gir mening til hendelser rundt en selv. For eksempel kan man ha visse kulturelle normer og verdier man prioriterer sterkere enn andre, og når de dukker opp, vil man intuitivt kategorisere dem som ønskelige og handle deretter. Ut fra logikken om hva som er passende, vil det på disse forskjellige måtene etableres systematiske, kulturelle holdninger og handlinger hos medlemmene i en offentlig organisasjon. Aktører vil dermed lære seg hva det innebærer å være en ansvarlig leder i en kommune. Komplekse situasjoner vil kunne møtes med standardiserte og intuitive kulturelle handlemåter (Christensen et al., 2015, s. 55-56).

Det institusjonelle perspektivet kan hjelpe å forklare hvorfor noen organisasjoner tar de valgene de gjør. Reduksjon av usikkerhet og fravær av konflikt og turbulens kan ha en verdi i seg selv, men også det å føle seg som en del av et fellesskap, og at man er del av en felles kultur, har stor forklaringsverdi innen dette perspektivet (Christensen et al., 2015, s. 57).

2.3.2 Hypotese 2 - Legitimitet

På samme måte som likhetsprinsippet er en av bærebjelkene i organiseringen av det norske velferdssamfunnet, er også nærhetsprinsippet svært viktig og antagelig den viktigste driveren for at kommunene er et eget forvaltningsnivå (Askim, 2013). Tanken bak lokaldemokratiet er

at beslutningene skal tas så nært folket som mulig, av folket selv. Vi velger våre likemenn- og kvinner inn i by- og kommunestyrene, og beslutningene tas dermed på laveste nivå, så nært brukerne som mulig. Dette er med på å styrke legitimiteten i vedtakene som blir gjort, nettopp fordi nærheten til brukerne og tjenestene er så sterk.

Selv om vedtakene besluttet med bakgrunn i nærhetsprinsippet, har samfunnsutviklingen dreiet i retning av mer komplekse oppgaver som krever mer spesialisert kompetanse. Kommunene får tildelt flere oppgaver som staten tidligere løste, med begrunnelse i nettopp nærhet til brukere og tjenester. Samtidig blir lovverk, regler og kontrollregimer oppdatert og styrket, og oppgavene blir dermed også mer krevende å løse - og krever i stor grad mer spisskompetanse.

Etter hvert som omfanget av kommunale oppgaver har økt, og kravene til kommunal tjenesteproduksjon og forvaltning har blitt forsterket, har små kommuner med synkende folketall fått stadig økende utfordringer med å håndtere oppgavene (Telemarksforskning, 2019, s. 10). Dette er helt i tråd med effektiviseringstrenden som New Public Management har ført med seg inn i forvaltningen, men dette fører også til at kommunene får andre utfordringer enn tidligere.

Prosesser og vedtak krever i større grad mer spisskompetanse, gjerne på mange områder samtidig, og blir så komplekse at kommunene selv sliter med å løse dem med kompetansen egne ansatte sitter inne med. For at legitimiteten skal ivaretas, er det viktig at det ligger faglig begrunnede råd og bakgrunnsprosesser til vedtakene. En kan på bakgrunn av dette tenke seg at kommunene løser dette ved å leie inn konsulenter som innehar den nødvendige spisskompetansen som kreves, og slik sikrer kommunene legitimitet gjennom både nærhetsprinsipp og faglig tyngde.

Fra institusjonell teori i form av mekanismen "logikken om passende adferd", som vi knytter til legitimitet og kultur, skriver vi ut følgende hypotese:

H2: "Bruk av konsulenter som fageksperter anses å styrke beslutningens legitimitet og er derfor ansett som den foretrukne måten å løse oppgaver på"

2.4 Ny-institusjonell teori

I det ny-institusjonelt perspektivet legges det vekt på organisasjonsstrukturer og prosesser i organisasjonsområder. Organisasjoner streber hele tiden etter å bli like hverandre og å oppnå legitimitet for å kunne beholde sin plass og eksistens. Strukturer reproduseres og blir selvforsterkende. (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 249-250/ DiMaggio & Powel, 1983).

Utgangspunktet for den institusjonelle teorien er at mennesker og organisasjoner tilpasser sin atferd for å unngå kaos. Når mennesker går inn i og blir en del av en organisasjon, vil de forsøke å finne ut av hvordan man bør oppføre seg der og hvilke regler og handlingsmønstre som er gjeldende for institusjonen. Dersom det oppstår en ny og ukjent situasjon, sammenlikner man denne med tidligere situasjoner man har opplevd og hvor man kjenner reglene.

2.4.1 Isomorfisme

I ny-institusjonell teori byttes bildet av omgivelsene ut med begrepet om organisasjonsfelt. Den enkelte organisasjon blir ikke påvirket av direkte effekter fra andre organisasjoner, men snarere av forandringer i strukturen i deres organisatoriske felt. Definisjonen av et organisasjonsfelt er avhengig av hvilket fenomen man er interessert i, men typisk består et organisasjonsfelt av organisasjoner som har tilhørighet til hverandre, og alle organisasjoner hører til minst ett organisasjonsfelt. Samtidig som organisasjonene bidrar til å skape feltet, vil også organisasjonene bli påvirket av feltet i en kontinuerlig prosess (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 253).

Et av de viktigste elementene i isomorfi er at organisasjoner utvikler et felles vokabular. Endringer skjer ikke gjennom ensidig spredning av "noe organisasjonen må ha", men de blir snarere noe som blir begrenset, regulert og organisert av de ulike aktørene i feltet (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 255). En konsekvens av at alle organisasjoner tilhører et spesifikt felt, er altså at organisasjoner blir mer like hverandre. Dette begrepet kan forklares med begrepet isomorfisme, og DiMaggio og Powell skiller mellom de følgende tre ulike former for isomorfisme:

Tvungen isomorfisme

Denne utvikles først og fremst gjennom politisk påvirkning. Sterke organisasjoner krever at svake organisasjoner innen det samme feltet må tilpasse seg formelle og uformelle krav. Den

sterkeste organisasjonen er staten, og den påvirker gjennom lovgivning. Et eksempel på tvungne isomorfisme er når staten krever at en bedrift skal tilpasse seg ny teknikk eller en ny metode for å ta hensyn til miljøet (Eriksson-Zetterquist, 2014, s. 244-255).

Imiterende isomorfisme

Imiterende eller mimetisk isomorfisme oppstår gjennom organisasjoners usikkerhet. Når en organisasjon bruker en teknikk den ikke helt forstår, kan den imitere noen en annen organisasjon bruker. Fremfor å finne ut egne måter å gjøre arbeidet på, vil man imitere de store og fremgangsrike organisasjonene. Det er en tro på at man på denne måten kan bli like stor og fremgangsrik og at man vinner legitimitet i feltet. Forskning har pekt på økningen i kvinneandelen av rektorer ved universitetene som et eksempel på imiterende isomorfi (Eriksson-Zetterquist, 2014, s. 244-255).

Normativ isomorfisme

Denne formen for isomorfisme utvikles først og fremst gjennom profesjonalisering av bransjene. Det blir stadig vanligere å ansette personell med profesjonsutdanning, og de ulike organisasjonene ansetter personer med lik utdanning. Et eksempel på normativ isomorfisme er når den nåværende økonomiutdanningen sammen med mediene formidler et positivt bilde av kvinnelige ledere. Når kvinner med profesjonell økonomiutdanning ansettes i organisasjoner, spres dette positive bildet, godt hjulpet av media, og likestilling blir på denne måten en norm i ledelsesyret (Eriksson-Zetterquist, 2014, s. 244-255).

Institusjonell isomorfi resulterer i at organisasjoner overlever og blir fremgangsdyktige, og et av de viktigste elementene i isomorfi er at organisasjonene utvikler et felles vokabular. Dette beskrives som myter som gir organisasjonene gjennomtenkte, rasjonelle og legitime argumenter for hva de gjør. Isomorfisme har ikke direkte noe med effektivitet å gjøre, men organisasjoner belønnes for at de er like hverandre og snakker samme språk. Det finnes i institusjonen en organisert og etablert prosedyre som representerer en sosial orden eller mønster, og dette mønsteret gir en spesiell status, og prosessen for å oppnå denne statusen er beskrevet som institusjonalisering.

2.4.2 Hypotese 3 - Kopiering

Den offentlige forvaltningen er delt inn i ulike nivåer, hvor hvert nivå er underlagt sine spesifikke oppgaver. Fellesnevneren er at alle skal serve fellesskapet og forvalte fellesskapets ressurser på en god måte. Utgangspunktet for denne oppgaven var som nevnt i innledningen Riksrevisjonens rapport om konsulentbruk i staten. Rapporten viser at konsulentbruken i staten er utbredt på flere områder. Ettersom kommunen er underlagt staten, og staten styrer hvilke oppgaver som ligger til kommuneforvaltningen, er det rimelig å anta at kommunene ser til staten og hvordan de gjør det når de løser sine oppgaver.

Trenden i forvaltningene er at oppgaver flyttes nedover i forvaltningskjeden for å løses på nivået nærmest mulig innbyggerne. Det fordrer at kommunene gjennom den senere tid har fått flere oppgaver som skal løses. Økt oppgaveomfang og flere spesialiserte oppgaver sammen med økte krav til kvalitet i tjenestene og økte forventninger fra innbyggerne, stiller store krav til kommunene om sterke fagmiljø og tilstrekkelig kapasitet og kompetanse. I tillegg har den statlige styringen, og spesielt regelstyringen, blitt mer detaljert. Økte krav til kommunene har blant annet kommet i form av flere lovpålagte rettigheter og plikter, flere og mer komplekse enkeltvedtak, samt tiltakende rapporteringskrav, blant annet knyttet til statlig tilsyn (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014, s. 6).

Oppgaver flyttes, men det er ikke alltid at finansieringen følger med, noe som gjør at kommunene ofte må løse flere oppgaver enn tidligere med de ressursene de har tilgjengelig. Det er rimelig å anta at kopiering av andres løsninger er en enkel måte å løse oppgavene på, fordi det krever mindre enn å komme opp med nye eller andre metoder.

Der vi antar at det kan finnes kopiering vertikalt i forvaltningskjeden mellom stat og kommune, antar vi også at det kan finnes kopiering horisontalt i forvaltningskjeden - altså kommunene i mellom. Kommunenes inntektssystem er designet med formål om å utjevne forskjellene mellom kommunene, basert på demografiske, geografiske og økonomiske variabler (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019b). Rammetilskuddene og utjevningen i skatteinntekter skal sikre at innbyggerne i landet skal tilbys likeverdige tjenester, uavhengig av hvor de bor. I teorien fungerer dette ved at en flytter inntekter fra de rikeste kommunene til de kommunene som har dårligere økonomi enn snittet. I praksis er det likevel ikke slik at dette utjevner alle forskjeller, og dette bidrar til at kommunene til enhver tid vil

være på jakt etter gode løsninger som gir dem økonomiske fortrinn. Her blir det rimelig å anta at kommunene vil kopiere løsninger som har fungert for andre, også konsulentbruk.

Kommunene er organisasjoner av ulik størrelse og omfang, men alle har samme samfunnsoppdrag og i utgangspunktet er de "like". Det er rimelig å anta at den ansatte i kommunene, særlig de som drifter og leder, snakker sammen i ulike fora og utveksler erfaringer og ideer. Slike fora er grobunn for det sosialkonstruktivistiske perspektivet, og det er naturlig å anta at institusjonaliserte normer og metoder oppstår i slike fora.

Med bakgrunn i ny-institusjonell teori presenterer vi dermed vår siste hypotese, den lyder som følger:

H3: "Kommunene bruker konsulenter fordi rammebetingelsene krever det, og fordi det er en institusjonalisert felles forståelse av at det «gjør man bare» i sektoren»

2.5 Operasjonalisering

For å kunne gjøre forskningsspørsmål forskbare, må de operasjonaliseres.

Dette innebærer ikke bare et spørsmål om valg av hva slags data vi skal samle inn eller hvilken metode vi skal velge, eller hva som kan være årsak eller virkning, men hvordan vi skal finne veien fra vårt forskningsspørsmål til de spørsmål vi skal stille til det eller dem vi undersøker. I forklarende studier som vår, er det spesielt de empiriske forventningene til hypotesene som blir viktige (Madsbu & Thomassen, 2007).

I oppgavens første del søker vi å finne svar som kan indikere at det har vært en økende bruk av konsulenter i kommunesektoren de siste femten årene. Problemstillingen gir et klart og tydelig bilde av hva vi ønsker å undersøke. Vi leter etter en konkret endring i bruk, målt i omfang av hvor stor kostnaden er for kommunene. I analysens andre del, søker vi svar på hvorfor en slik endring har funnet sted. Det finnes begrenset med forskning på området, men stor interesse for temaet. Vi har brukt eksisterende rapporter, statistikk og dokumenter i tillegg til semistrukturerte intervjuer for ha et best mulig grunnlag for videre undersøkelse og analyse (datagrunnlaget er beskrevet i kapittel 3 metode).

2.5.1 Hypotese 1 - Effektivitet

Etter 1980-årene har New Public Management gjort sitt inntog i den offentlige forvaltningen i Norge. Målstyring og effektiv drift etter modeller fra det private næringsliv er blitt normalisert også i driften av offentlige organisasjoner. Spesialisering, målbarhet, sentralisering av makt og større krav til disiplinert ressursbruk og økonomisk rasjonalitet er kjennetegn på dette. På bakgrunn av dette har vi en forventning om at offentlig forvaltning er rasjonell og effektiv, som fører til den første hypotesen.

Dersom den første hypotesen som baserer seg på den formålsrasjonelle modellen kan bidra til å forklare økt bruk av konsulenter, vil en derfor kunne forvente å finne svar i intervjuene om at konsulentbruk fører til økonomisk lønnsomhet, og effektiv drift i tillegg til at en oppnår bedre og raskere resultater. Dette kan begrunnes med stor arbeidsmengde og for få ansatte, der en velger konsulenter som løsning fordi det i et kost-nytte perspektiv er ansett som mest effektivt. For eksempel ved oppgaver som må løses i kommunene, men som ikke er store nok til å fylle en hel stilling, eller ved ekstraordinære oppgaver som skal utføres over et kort tidsrom vil konsulentbruk være en effektiv problemløsning. Sykdom i egen organisasjon kombinert med tidspress for enkeltoppgaver kan være et eksempel på dette.

I rapportene og det skriftlige materialet vi undersøker, må vi forvente å kunne lese at konsulenter er dedikerte ressurser som skal løse et oppdrag over en gitt tidsperiode. En vil også argumentere for at bruk av konsulenter kan være en buffer mot svingninger i arbeidsmarkedet. Det er ikke uvanlig, etter etableringen av NPM, at mange offentlige ansatte blir sett på som eksperter, og mange av disse blir plukket ut til å delta i prosjektordninger og deltakelse i utvalg og arbeidsgrupper. Disse ekspertene blir tatt ut av sine daglige arbeidsoppgaver for å utføre prosjektoppgavene, og disse kan bli erstattet av konsulenter (Christensen et al., 2015, s. 41).

I det skriftlige materialet vil vi forvente å en tydelig og detaljert oversikt i regnskapene over bruken av konsulenttjenester. Dette burde være likt i alle kommuner, for at man enkelt skal kunne sammenligne og trekke frem utgiftene som er knyttet til denne form for utgifter.

2.5.2 Hypotese 2 - Legitimitet

Den offentlige forvaltningen er avhengig av å skape legitimitet rundt sine handlinger for å ha tillit i befolkningen. Ifølge Christensen med flere (2015) skjer det at en istedenfor formålsrasjonelt, tar beslutningene basert på kulturelle normer for å koble situasjoner og identiteter. Befolkningen har en forventning om at forvaltningen skal løse sine oppgaver på en god måte til det beste for fellesskapet, og i denne sammenhengen kan organisasjoner velge det som er passende vurdert ut fra likhetsprinsippet. Med bakgrunn i dette forventer vi at kommunene tilstreber å løse sine oppgaver på likest mulig måte, for å sikre legitimitet bak sine beslutninger. Det vil også være naturlig at det, spesielt i intervjuene, argumenteres for at det å bruke konsulenter er en god, og legitim beslutning, og at dette gjøres til tross for at man er klar over at det er dyrt.

Sett i lys av det institusjonelle perspektivet som hypotese nummer to er bygget på, vil en dermed kunne forvente å finne svar om at kommunene bruker konsulenter fordi det skal sikre innbyggerne at kommunen driftes etter likhetsprinsippet. Her forventer vi at det argumenteres for at kommunene har ulik mulighet til å ansette rett personell, på bakgrunn av geografiske og økonomiske årsaker, og derfor må bruke konsulenter for å sikre profesjonalitet og dermed legitimitet i organisasjonen.

I henhold til hypotese 2 vil vi også forvente at bruken av konsulenter begrunnes med mangel på kompetanse i egen organisasjon, enten med bakgrunn i bemanningssituasjonen eller oppgavens omfang. Ukjente eller uvanlige oppgaver, eller for lav kompetanse i bemanningen vanskeliggjør beslutningsprosesser. Legitime prosesser og vedtak krever derfor innleid kompetanse for å være fattet på best mulig grunnlag. Vi må også kunne forvente å finne, både i rapporter og i intervjuer, at konsulentsekskapene omtales i positive ordelag, som for eksempel at dette er store og spesialiserte bedrifter med tilhørende store fagmiljøer, og som dermed kan gi et inntrykk av at konsulenter rett og slett er bedre skikket til å gjøre jobben fremfor at ansatte i kommunene treffer beslutningene.

2.5.3 Hypotese 3 - Kopiering

I den ny-institusjonelle teorien er kopiering fremtredende, og en felles oppfatning av hva som er fornuftig dominerer beslutningsgrunnlaget. Man vil forvente at kommunene sammenligner seg med staten og hverandre på flere områder, og de blir også rangert offentlig i

kommunebarometeret hvert år. Der noen kommuner oppfattes som mer vellykkede fordi en leverer bedre resultater, vil andre strekke seg etter dem og forsøke å finne "suksessoppskriften". Bedre resultater vil i sin tur gi muligheter for å levere bedre tjenester til innbyggerne i kommunen.

Ønsket om å oppnå gode resultater vil dermed kunne føre til at kommunene hermer etter hverandre. Metoder og fremgangsmåter brukt av flere får fotfeste og blir institusjonaliserte. Vi kan forvente å finne svar som dreier seg mot en retning at det ikke er lurt å skille seg ut fra de andre kommunene, og at det er best å være likest mulig de andre. Det vil være naturlig med funn som indikerer at man strukturer seg likt som andre kommuner, og at man da kopierer de kommunene som scorer høyt i målinger, som for eksempel i Kommunebarometeret. Det vil være naturlig å forvente svar som "det er vanlig å bruke konsulenter" eller "alle andre bruker konsulenter" for å få støtte for denne hypotesen.

Vi kan også finne uttalelser som tyder på at kommunene kopierer statsforvaltningens organisasjonsstruktur, enten frivillig eller ved tvang. Her kan vi se at strukturelle endringer i rammebetingelsene for oppgavefordelingen i forvaltningen kan også være grobunn for isomorfisme, da av tvungen type. Når staten gjennom omfordeling av oppgaver og ansvarsområder pålegger kommunene å løse oppgaver i henhold til nye krav, eller tillegger kommunene andre eller flere oppgaver enn de tidligere har hatt blir kommunene tvunget til å endre praksis raskt. Svaret kan være å løse disse oppgavene med konsulentbistand.

3. Metode

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for den metode og forskningsstrategi vi har brukt for å samle inn og analysere data og empiri som kan bidra til å besvare studiens problemstillinger.

Vi argumenterer for at en casestudie som triangulerer kvalitative og kvantitative metoder og datatyper er den mest hensiktsmessige metoden for denne studien. Videre tar vi for oss datainnsamlingen og de ulike analysemetoder vi har benyttet oss av og hvordan vi har vurdert kildenes pålitelighet, samt vår egen rolle og tilnærming til innsamling og bruk av kildene. Til slutt i metodekapitlet diskuterer vi studiens kvalitet gjennom begrepene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet.

Datamaterialet vi har tatt i bruk er regnskapsteknisk statistikk fra SSBs statistikkbank, 30 forvaltningsrevisjonsrapporter fra ulike kommunerevisjoner, fire semistrukturerte intervjuer og data fra Leverandørdatabasen. I tillegg har vi brukt et bredt spekter av Stortingsmeldinger, Proposisjoner til Stortinget og andre offentlige dokumenter. Andre studier og rapporter om konsulentbruk som er relevante for problemstillingen, samt utdrag fra artikler og medier er også tatt i bruk for ytterligere å styrke studien. Informanter fra flere av kommunenes interesseorganisasjoner har også bidratt med innsikt og kunnskap som vi har dratt nytte av i dette arbeidet, blant annet med bakgrunnsinformasjon og i valg av informanter. Dette forklarer vi nærmere senere i kapitlet.

3.1 Forskningsdesign

Det er i utgangspunktet to former for metode innen samfunnsvitenskapen, nemlig kvalitativ og kvantitativ forskning. Metodevalg er begrenset av det materialet man har til rådighet, de spørsmålene man stiller og særtrekk ved fenomenene man står overfor. Det er sammenhengen mellom problemstilling, datagrunnlag og metode som avgjør forskningens kvalitet og validitet (Østerud, 2002, s. 17). Denne oppgaven har to konkrete formål. For det første undersøker vi om det er en økning i bruk av konsulenter i norske kommuner, før vi deretter undersøker hvilke årsaker som kan bidra til å forklare en slik økning. Vår oppgave må derfor klassifiseres som en casestudie av norske kommuner, hvor vi har valgt å benytte en kombinasjon av kvantitative data og kvalitative data som kan bidra til å forklare oppgavens problemstilling.

Yin (1994, s. 13) definerer casestudier som en empirisk utredning som undersøker et samtidsfenomen. Forskere som bruker casestudier er interessert i resultatet i seg selv, som en helhet, og man må ikke nødvendigvis kunne generalisere fra forskningen. Målet med kvalitativ forskning er å oppnå en forståelse av sosiale fenomener (Tjora, 2010). Det er vanlig at casestudier har få enheter, mange variabler og en rekke ulike kilder tilgjengelig for å analysere fenomenet som skal studeres (Yin, 1994, s. 15). Vår oppgave har mange enheter, og dette skiller vår oppgave fra en typisk casestudie, men denne strategien er relevant ettersom vi også ønsker å se på mulige årsaker til hvorfor det har vært en økning i bruk av konsulenter i norske kommuner. Casestudier åpner opp for å kunne benytte seg av et mangfold av datakilder, og dette gir fleksibilitet når det gjelder innhenting, analyse og tolkning (Yin, 1994, s. 19).

3.2 Datainnsamling

Vår oppgave søker svar på en problemstilling som vi ikke anså at tilfredsstillende kunne besvares på bakgrunn av én metode eller én type data. Vi var helt avhengige av å sammenstille ulike metoder og data for å styrke funnene og dermed øke reliabiliteten og validiteten i studien. I første del av problemstillingen ser vi etter en økning i bruk av konsulenter. Denne økningen definerte vi tidlig til å omfatte økte kostnader knyttet til innleie av konsulenter. Det er i utgangspunktet en problemstilling som er tilpasset bruk av kvantitative data og metoder, men mens studien steg frem og problematikken med å faktisk få frem regnskapene som viste dette, innså vi at det ikke ville være dekkende nok. Gjennom de nesten 30 rapportene fra ulike kommunerevisjoner rundt om i hele landet, samt informasjon vi fikk både fra Kommunerevisorforbundet og Kommunal Rapport, fikk vi stadig nye data som knyttet seg til denne problemstillingen, men som var av varierende art når det gjelder type og innhold. Sakte, men sikkert ble det mer og mer tydelig at vi trengte å bruke det totale datagrunnlaget vårt, både kvantitativt og kvalitativt, for å kunne jobbe med begge deler av problemstillingen. Det klare skillet vi så for oss mellom disse problemstillingene og hvilke data som skulle knyttes til hvilken problemstillingsdel ble uklart, og vi har utformet en studie der det er to klart adskilte deler av problemstillingen, men ett felles datagrunnlag ettersom alle datakildene hver hadde enkelte bestanddeler som belyser begge delene av problemstillingen.

3.2.1 Triangulering

Kvantitative og kvalitative forskningsmetoder fungerer godt til hvert sitt bruk, og begge forskningstradisjonene har sine fordeler og ulemper. I mange studier kombineres kvantitative

og kvalitative forskningsmetoder, fordi metoder og funn fra de ulike tradisjonene ofte utfyller hverandre. Ved å kombinere ulike data og metoder, oppnår vi det vi kaller for metodetriangulering.

Yin (1994) forklarer at ved triangulering bruker man ulike typer datakilder for å besvare forskningsspørsmålet, og at dette gjør oss som forskere i stand til å belyse tema mer omfattende, ettersom en får et mer fullstendig bilde av det fenomenet som studeres. Legitimiteten til triangulering er begrunnet i metodologiske svakheter knyttet til en enkel forskningsmetode, og triangulering kan brukes på to måter. Det kan både brukes som et valideringsinstrument for å styrke funnene, men også som et metoderedskap for å få flere perspektiver på samme fenomen (Ellefsen, 1998, s. 270-271).

Det er noen svakheter knyttet til triangulering. Den iboende svakheten ligger i undersøkelsens metodologi og forskerens ferdigheter. Selv samme resultat fra to eller flere tilnærminger er ingen garanti for at resultatet er pålitelig. Videre kan det å bruke forskjellige metoder øke sjansene for feil. Det å relatere forskjellige typer data krever at det for hver datatype sjekkes for validitetsproblemer. Det viktige med triangulering er ikke bare å kombinere ulike typer data, men å forsøke å relatere dem slik at validitetstruslene til hver av dem motarbeides. Til slutt er det verdt å nevne at et for ensidig fokus på fordelene ved triangulering kan overskygge forskerens rolle. Uansett hvordan resultater forskeren får ved å benytte seg av triangulering, er det fortsatt forskerens oppgave å gi resultatene mening (Ellefsen, 1998, s. 284).

Validering innebærer å unngå systematiske feil og skjevheter i et forskningsprosjekt. Ved å kombinere flere typer teorier, metoder og datakilder er det mulig å overkomme feil og skjevheter som hefter ved den enkelte metode og teori. Det å få bekreftet funn fra flere ulike kilder blir understreket som et viktig poeng ved triangulering. Grønmo (2004) skriver at triangulering kan styrke tillit både til metodene og resultatene i en studie. Dersom det viser seg at analysene som er basert på ulike metoder og data gir samme resultat, kan en ha stor tillit til at funnene er pålitelige og gyldige. Til slutt kan også triangulering legge grunnlaget for faglig fornyelse, spesielt der en finner avvik mellom resultater som bygger på ulike metoder.

I arbeidet med denne oppgaven har vi kontinuerlig vært opptatt av å vurdere datamaterialets validitet og reliabilitet, og det er nettopp kombinasjonen av data som gjør at vi samlet sett mener triangulering har bidratt til å øke den totale validiteten på studien. Vi har vurdert datakildene hver for seg, og flere av disse ville hatt lavere validitet ved å stå alene, enn de har

nå som de er kombinert med andre. Ettersom funn fra våre ulike datakilder i stor grad peker i samme retning, vil vi argumentere for at de bidrar de til å styrke hverandres gyldighet og kan anses som pålitelige.

3.3 Kvantitative data

Kvantitativ metode har til hensikt å gå i bredden, den er strukturert og systematisk og informasjonen kan formes til målbare enheter (Jacobsen 2005, s. 31). I denne studien er de kvantitative dataene hentet fra SSB, og er regnskapstall direkte innberettet fra kommunene som en del av KOSTRA-innrapporteringen. I tillegg bruker vi data fra Leverandørdatabasen, som er et stort datasett utarbeidet av Kommunal Rapport, med en oversikt over tilbyderne i konsulentmarkedet.

I dette kapittelet redegjør vi for de kvantitative data vi har brukt, og hvordan vi har samlet inn og vurdert reliabiliteten til de dataene vi senere bruker i analysen.

3.3.1 SSB – Art 270

KOSTRA står for KOrmmune STat RAppotering, og denne rapporteringsformen er ment å gi informasjon om ressursbruk i kommuner og fylkeskommuner til flere brukere. Kommunene og fylkeskommunene er pålagt å rapportere etter en felles standardisert kontoplan, hvilket gjør de ulike regnskapene sammenlignbare. Artene i denne kontoplanen gjenspeiler som hovedregel hvilke produksjons- og innsatsfaktorer kommunene benytter i sin virksomhet, og artene er delt inn i ni forskjellige serier, der hver enkelt serie i utgangspunktet omfatter arter av lik eller lignende karakter. Inndelingen i artsserier skal bidra til en mer effektiv bokføring (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2018b, s. 69).

Hvert år rapporterer kommunene inn sine regnskapstall til SSB. I teorien skulle man da kunne hente ut en oversikt over hva kommunene bruker på konsulenttjenester. Det er imidlertid ikke noen egen art for konsulenttjenester, der disse kostnadene er adskilt fra alt annet. I praksis er det derfor noe mer utfordrende å få et fullt og konkret bilde av hva konsulenttjenestene koster.

Den offentlige veilederen for regnskapsrapportering i KOSTRA (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2018b, s. 69) finner en detaljert oversikt over hva som skal føres under hvilke posterings i KOSTRA-rapporteringen. For art 270 står følgende:

Kjøp av andre tjenester som inngår i egenproduksjon og som ikke hører naturlig under andre arter. For eksempel:

- Konsulenttenester (jf. art 165 for utbetaling av opplysningspliktige konsulentthonorarer)
- Juridisk bistand
- Kontrolloppgaver
- Generelle rådgivingstjenester i forbindelse med forvaltning, drift og vedlikehold
- Vikartjenester
- Kjøp av tanntekniske tjenester
- Kjøp av bedriftshelsetjenester
- Kjøp av undervisningstjenester
- Refusjon til staten for statlige NAV-ansatte der kommunen dekker deler av lønnen

Det er altså under denne posten, art 270, at vi finner konsulenttenester. Gjennom dialog med Kommunerevisorforbundet og SSB har vi fått eksempler på hvilke kostnader dette er rent praktisk for en kommune. I tillegg til det vi definerer som konsulenttenester, inneholder art 270 mange andre posteringer. For å gi et inntrykk legger vi ved noen eksempler på enkelte oppføringer som kan posteres under art 270:

- Vektorselskap som utføre skjenkekontroll på kommunens skjenkesteder.
- Terapiridning for elever med nedsatt funksjonsevne.
- Foredrag med Helsesista.
- Innleie av sykepleiertjenester ved sommerferieavvikling.
- Lederutviklingskurs for administrasjonen.

Som vi ser av denne listen er det flere posteringer som ikke nødvendigvis er konsulenttenester, men som likevel føres på art 270. Vi har blant annet i innledningen gjort rede for hvordan vi mener vikartjenester ikke går inn under begrepet konsulenttenester, og ser her at det i regnskapet havner i samme bås. Dette betyr at det er problematisk å bruke art 270 som grunnlag for hvor store utgifter en kommune har til konsulenttenester, men i de kommende avsnittene skal vi forklare hvorfor vi likevel har gjort valget å inkludere disse dataene.

Vi kunne valgt å sende ut en spørreundersøkelse til alle kommuner i landet, og be dem om å rapportere inn sine kostnader knyttet til konsulenttenester de siste 15 årene. Dersom alle

hadde svart, og det i et format som var sammenlignbart, hadde det utvilsomt gitt et enda sterkere grunnlag enn å bruke art 270. Vi vurderte derfor en stund å gjøre det. Vi landet imidlertid på at risikoen for lav respons, og store ulikheter i format og omfang var såpass stor at vi gikk bort fra det alternativet. Vi valgte å bruke art 270 med forbehold, supplert av andre kilder, fordi vi mener dette gir et tydelig bilde av tendensen i utviklingen over de siste 15 år.

KOSTRA-tallene ligger tilgjengelig for allmennheten i SSBs statistikkbank. Statistikken for årene 2015-2018 ligger søkbar i den nåværende, åpne, databasen. For å kunne se tendens over tid, trengte vi å se statistikk for en lengre tidsperiode, og vi tok kontakt med SSB i et forsøk på å hente ut også tidligere årganger. Årene 2010-2014 ligger tilgjengelig i avsluttede tidsserier, og for de foregående årene (2003-2009) fikk vi tilgjengeliggjort hittil upubliserte data fra SSB. Vi endte til slutt opp med en tidsserie på 15 år (2003-2018), som vi mener er et godt utgangspunkt for å kunne undersøke om det er noe som tyder på en økende utvikling i bruk av konsulenter i norske kommuner.

De ulike tidsseriene bød på en del praktiske problemer å sammenligne, til tross for at de i utgangspunktet hadde likt format. Grunnen til det er at dataene er presentert per kommunenummer. Antallet kommuner, og hvilke kommuner som har hvilket kommunenummer, har ikke vært helt statisk siden 2003. Noen kommuner er slått sammen med andre, som fører til at gamle kommunenumre forsvinner, og nye oppstår. I enkelte tilfeller er navnene endret, i andre tilfeller har sammenslåtte kommuner fortsatt under ett av de tidligere kommunenavnene, men med nytt nummer. Fra 2018 ble også trøndelagsfylkene slått sammen, som førte til nye koder for samtlige kommuner i det nye fylket Trøndelag. Vi har konvertert og sortert dataene slik at de er sammenlignbare i hele tidsperioden. Dette betyr at noen kommunenummer har data frem til et gitt år, og andre kommuner har data som kan starte midt i tidsperioden. Det har også forekommet tilfeller av manglende data for enkelte kommuner enkelte år, dette skyldes feil i rapporteringen slik at tallene ikke er blitt publisert. Vi ser at dette er en svakhet i statistikken, men tilfellene er svært få, og etter vår vurdering ikke omfangsrike nok til å svekke reliabiliteten på det totale bildet.

En gjennomgang av kontobruken i flere av kommunene vi har sjekket, viser at artsbruken i kommuneregnskapet og bruk av konsulenttjenester ikke er ført korrekt. Eksempelvis var rundt 65 prosent av bidragene i Arendal kommune feilført i regnskapet i 2009. Det er en gjennomgående tendens til at man til investeringsformål benytter de definerte prosjektartene etter riktig funksjon, men at dette ikke blir overført til riktig artsbruk i henhold til KOSTRA-

forskriften skriver Arendal Revisjonsdistrikt IKS (2010a, s. 6). Ved å bruke art 270 vil vi ikke få helt konkrete og korrekte tall for bruk av konsulenttenester, men vi anser materialet sterkt nok til at vi kan gjøre kvalifiserte anslag over en tendens i økning over tid, slik vi er interesserte i, i denne oppgaven. Dette begrunner vi med at selv om det er mange ting som posteres på art 270, så er innholdet i arten per definisjon det samme over tid. Det vil si at når totalen øker, er det rimelig å anta at de ulike underkategoriene øker tilnærmet likt også. Dette diskuterer vi nærmere i analysens første del (kapittel 5).

Gjennom arbeidet med art 270, både gjennom rapporter, intervjuer og mailkorrespondanse med interesseorganisasjonene og kommunene selv, ser vi at utgangspunktet for å definere kostnader knyttet til konsulentbruk er nettopp art 270. Flertallet av kommunerevisjonsrapportene viser til økning i 270 når de konkluderer med økning i bruk. Flertallet av rapportene problematiserer også det samme som oss, at dette grunnlaget ikke er godt nok for å gi klare svar. For Arendal, som nevnt over, og Froland (Arendal Revisjonsdistrikt IKS, 2010b) er rapportene tydelige på at det ikke er mulig å gjennomføre en reell kartlegging av kostnader knyttet til konsulentbruk, bare ved hjelp av art 270 alene. Det er likevel tallene hentet fra art 270 som blir brukt videre i rapportene, og som er grunnlaget for analysene og anbefalingene som følger av dem. Triangulert med andre data, anser vi at dette gir et godt bilde på hvorvidt det synes å være en økning i konsulentbruken i norske kommuner.

I intervjusituasjonene vi har hatt, har det også vært art 270 intervjuobjektene har bragt på bane som grunnlag. Samtlige har problematisert at bildet ikke blir nyansert nok ved bruk av disse tallene, men har likevel brukt dem som utgangspunkt og forklart rundt dem. Med bakgrunn i at både Kommunerevisjonene, Kommunerevisjonsforbundet og kommunene selv legger frem art 270 som grunnlag, mener vi det er rett av oss også å gjøre det, men med sterke forbehold og klare presiseringer om den problematikken som følger med. Triangulert med andre data anser vi derfor at det gir et godt bilde på hvorvidt det synes å være en økning. Derfor presenterer vi ingen absolutte tall med to streker under svaret, men vi mener det er rimelig å anslå at tallene vi har hentet ut, satt i sammenheng med de andre datakildene vi benytter, samlet sett er sterke nok til å vise en tendens mot økning i bruk av innleide konsulenter i norske kommuner.

Verdt å merke seg er at art 270 er hentet fra driftsregnskapet. Kommunene kjøper også en del konsulenttenester i forbindelse med for eksempel store byggeprosjekter. I disse tilfellene

tilfaller kostnaden investeringsbudsjettet, og vil ikke vises gjennom art 270. Den reelle bruken av konsulenter er dermed spredt mellom drift- og investeringsregnskapet, og den faktiske konsulentbruken vil derfor i realiteten være høyere enn det en kunne hentet ut av konkrete tall fra en "rendyrket" art 270.

3.3.2 Leverandør databasen

Leverandør databasen (LDB) er en tjeneste utviklet og omsatt av Kommunal Rapport. Det er en database som gir oversikt over hvilke aktører som fakturerer det offentlige for sine varer og tjenester. Hvert år sendes en forespørsel til alle landets kommuner og fylkeskommuner om en oversikt over utbetalinger til eksterne leverandører for foregående år. Dette samles i en søkbar database og store datasett, og er videre en betalingstjeneste som tilbys fra Kommunal Rapport. Kort sagt kan en si at kommunenes KOSTRA-føringer for "andre tjenester" både på drift (art 270) og investering viser hvor mye kommunene bruker på tjenester fra andre, og LDB viser hvilke aktører som har mottatt betalingene.

I 2018 har 409 kommuner og samtlige fylkeskommuner levert data til LDB. De fleste data er levert med KOSTRA-funksjon og art, hvilket gjør at LDB er søkbar på hvilken tjeneste utbetalingen er knyttet til. Alle utbetalinger er knyttet til et organisasjonsnummer i LDB, hvilket betyr at det er kun norske leverandører som er tatt med, og at eventuelle utenlandske leverandører mangler eller er utelatt fra oversikten. LDB er en omfattende oversikt, og feil forekommer. Likevel mener vi LDB er et godt verktøy for oss i denne studien, fordi det gir oss mulighet til å eksemplifisere kjøp som gjøres av det offentlige. På lik linje med art 270 er LDB et ufullstendig bilde av virkeligheten, med tydelige mangler i data som gjør at en ikke kan bruke det som et verktøy for å trekke konkrete konklusjoner. Samtidig er det på lik linje som art 270 godt egnet til å gi et oversiktsbilde og eksemplifisere enkelttilfeller og peke mot trender. LDB vil derfor, satt i sammenheng med art 270, styrke oppgavens totale validitet.

3.4 Kvalitative data

Kvalitative data skiller seg fra de tallfestede kvantitative dataene, ved at de gir kontekstuell forståelse av ikke-kvantifiserbare årsakssammenhenger og hvordan mennesker oppfatter samfunnet og relasjoner rundt oss (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 47). De kvalitative dataene i denne studien er basert på semistrukturerte intervjuer, dokumentanalyse av revisjonsrapporter, offentlige dokumenter, relevante studier og artikler, samt medieoppslag som omhandler tema.

I dette kapitlet redegjør vi for de kvalitative metoder vi har brukt, og hvordan vi har samlet inn og vurdert reliabiliteten til de dataene vi senere bruker i analysen.

3.4.1 Dokumentanalyse

Dokumentstudier er én av tre hovedgrupper for kvalitativ datagenerering, hvorav de to andre er observasjon og intervju. I dokumentstudier brukes i hovedsak dokumenter som er produsert for andre formål enn forskning. Dokumentstudier oppfattes tradisjonelt som ikke-påtrengende metoder der det genereres empiriske data uten at ikke-forskende deltakere er involvert (Tjora, 2010, s. 145).

I arbeidet med datainnsamling var vi på søken etter rapporter og studier som omhandlet konsulentbruk i kommunene. Det er tydelig at det finnes flere studier som omhandler konsulentenes rolle og utfordringene rundt arbeidsforhold, kultur og HR, men det var vanskelig å finne studier som sa noe om bakgrunnen for behovet å leie inn konsulenter i utgangspunktet. Som vi forklarte i aktualiseringen av problemstillingen i kapittel 1, var det en av flere grunner til at vi valgte å gå videre med nettopp den problemstillingen vi har valgt. Det har imidlertid, som tidligere nevnt, vært en utfordring å finne data vi kunne bruke, men vi fikk tips om den søkbare databasen forvaltningsrevisjonsregisteret. Det er en database som er utarbeidet i samarbeid mellom KS, Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) og NKRF (Norsk Kommunerevisorforbund), og inneholder over 3500 forvaltningsrevisjoner av kommunal virksomhet tilbake til 2005 (Norsk Kommunerevisorforbund, 2019).

I registeret har vi funnet 29 rapporter som omhandler tema konsulenter, i tillegg fant vi også 3 revisjonsrapporter som ikke ligger i registeret, fordi de er publisert før 2003. 27 av disse er utarbeidet av en kommunerevisjon, mens de to siste er utarbeidet av henholdsvis BDO og KPMG. Vi har lest samtlige av rapportene, og vi har laget korte referater fra hver enkelt rapport underveis. Dette har gjort materialet oversiktlig og gitt oss en helhetlig oversikt over innholdet for videre bruk i analysene våre. Rapportene har vi vurdert som reliable, ettersom de er utarbeidet av revisorer som har revidert bestemte kommuners regnskap og bokføring basert på gjeldende lov- og regelverk.

I tillegg har vi benyttet oss av mange offentlige rapporter og dokumenter som bakgrunnsinformasjon til oppgaven. Dette gjelder i stor grad stortingsmeldinger og proposisjoner til Stortinget i perioden 2003 til 2018. Alle disse rapportene er tilgjengelige på internett, via regjeringens hjemmesider. Også artikler og presiseringer rundt ulike forhold i kommunene har vi hentet fra samme sted. Riksrevisjonens rapport om konsulentbruk i staten har gjennom hele arbeidet vært sentral, og den var selve utgangspunktet for hele studien.

Vi har også benyttet en del sekundærkilder både som research og i studien for øvrig. Vi har lest utallige internettartikler, avisartikler og flere masteroppgaver som har satt oss på rett spor. I tillegg har vi snakket med personer i kommunenes interesseorganisasjoner uten at dette har gitt oss intervjusituasjoner, og vi har også sett en dokumentar omhandler kommuners bruk av konsulenter.

Totalt sett kan det mangfoldige utvalget av kilder til å belyse problemstillingen på en omfattende og god måte.

3.4.2 Dybdeintervju

Kvantitative data i kombinasjon med dataanalyse har gitt mange gode data til bruk i studien, men vi opplevde at spesielt årsakene til en økning i konsulentbruk var vanskelige å definere ut fra disse dataene alene. Vi ønsket derfor å snakke med noen som jobbet ute i kommunene med oversikt over hvordan kommunene driftes, og håpte at det ville gi oss ytterligere informasjon om de årsakssammenhengene vi lette etter.

Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, sett fra hans eller hennes eget perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 42). Dette har vært meget relevant for vår oppgave, hvor vi har studert et tema det ikke finnes mye bearbeidet stoff og opplysninger om. Intervjuobjektens tanker om bruken av konsulenter, og det de vet om bakgrunnen for dette, har vært en viktig del av analysen. Vi valgte å bruke semistrukturerte intervjuer, ettersom vi ønsket klare svar, men samtidig ha en viss form for fleksibilitet i intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 162).

Vi ønsket å gjennomføre dybdeintervju med personer som har stor kunnskap om oppgavens tematikk og problemstilling. Hovedregelen for utvalg i kvalitative studier er at man prøver å velge informanter som av ulike grunner vil kunne uttale seg på en reflektert måte om det

aktuelle temaet (Tjora, 2010, s. 128), og at intervjuobjektene kan gi spontane, spesifikke, innholdsrike og relevante svar (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 194).

Før vi gjennomførte dybdeintervjuene, ble problemstillingen og hypotesene operasjonalisert. Videre kunne vi da utarbeidet en intervjuguide (Appendiks II), slik at spørsmålene vi stilte til informantene var forberedt før intervjuet. Det sikrer at alle intervjuobjektene blir stilt de samme spørsmålene, og er en måte å heve validiteten i materialet.

I analysen betegner vi intervjuobjektene som person 1, person 2, person 3 og person 4. Appendiks I forklarer om intervjuobjektens bakgrunn og tilknytning til vårt tema.

3.4.3 Valg av informanter og gjennomføring av intervju

Strategiske utvalg består av informasjonsrike enheter med stor variasjon i utvalget og med relevans for vår problemstilling (Madsbu, personlig kommunikasjon, september 2017). For å kunne svare på spørsmål rundt hvordan og hvorfor kommunene bruker konsulenttenester, var det derfor viktig at vi valgte intervjuobjekter med inngående kjennskap til kommunal drift.

Da ingen av oss personlig jobber innen dette feltet eller har veldig god kunnskap om det, søkte vi etter tips fra sentrale personer i offentlige etater og kommunenes interesseorganisasjoner når vi skulle velge informanter. Vi var i kontakt med blant andre Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Norsk Kommunerevisorforbund og Kommunenes Sentralforbund som alle pekte oss i ulike retninger for videre undersøkelser. Denne metoden for utvalg er kjent som snøballmetoden. Den fungerer ved at en velger ut en eller flere sentrale personer i feltet, som kan bidra til å finne intervjuobjekter med den kunnskap, bakgrunn og de kvalifikasjoner som hjelper til med å sikre troverdige og informasjonsrike enheter (Patton, 2002). På bakgrunn av dette valgte vi personer som jobber i eller nært administrasjonen i kommunene, samt fra konsulentsiden, fordi vi mente disse personene var de som satt inne med mest relevant kunnskap for vår problemstilling, i kraft av sin nærhet til oppgaven.

Vi sendte mail til de vi anså som gode informanter, med vedlagt informasjonsskriv om bakgrunnen for forespørselen og studiet, og en personlig begrunnelse til alle om hvorfor vi hadde plukket ut akkurat den personen til vår studie. Vi endte opp med å utføre fire intervjuer, hvorav ett var et pilotintervju der vi fikk justert intervjuguiden etter å ha gjennomført intervjuet. Vi valgte å reise til alle informantens arbeidsplasser, bortsett fra pilotintervjuet

som av praktiske hensyn ble gjennomført på et bibliotek i Oslo en søndag. Kvale og Brinkmann (2015) argumenterer for at trygghet er viktig under et intervju for informantens del, og vi anser at eget arbeidssted antakelig vil skape mer trygghet enn ukjente omgivelser.

I begynnelsen av hvert intervju ble samtykkeerklæringen gjennomgått. Videre ble alle informert om at undersøkelsen var godkjent av NSD (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste), og at alle data om enkeltpersoner ville bli behandlet med konfidensialitet. Videre ble deltakerne informert om retten til å nekte å være med i undersøkelsen i etterkant, og om muligheten til å avslutte intervjuet underveis. Dette grepet sikrer at de involverte deltar frivillig. Denne seansen beskriver Kvale & Brinkmann (2015, s. 104) som informert samtykke. Vi ba også om tillatelse til å bruke båndopptager, og forklarte at dette var en kryptert tjeneste gjennom Nettskjema som sikrer ivaretagelse av konfidensialitet som er godkjent av NSD.

Forskningsintervjuet er en interpersonlig situasjon, en samtale mellom parter om et emne av felles interesse. I intervjuet skapes kunnskap i skjæringspunktet mellom intervjuobjektets og intervjuerens synspunkter (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 156). Forskeren skal styre intervjuet, kjenne formålet og vite hva en skal innhente kunnskap om. I håp om å skape vellykkede intervjuer, startet vi intervjuene med en kort og uformell dialog, hvor vi blant annet fortalte litt mer om oss selv og selve oppgaven og spurte om intervjuobjektet kunne fortelle om sin bakgrunn og yrkeskarriere. I intervjuene vi utførte, oppfattet vi at informantene forventet at vi skulle stille spørsmål, en såkalt asymmetrisk formalisme. Vi merket at noe som skapte god flyt i intervjuene, var at vi hadde en god balanse mellom formulerte startspørsmål for hvert tema og mer uformelle samtalepregede oppfølgingskommentarer og spørsmål. På denne måten opprettholdt vi forventningen om at det var vi som styrte intervjuet (Tjora, 2010, s. 119).

I vårt utvalg av informanter hadde vi kjennskap til to personer fra før av. Den ene informanten kjente vi begge, mens den andre informanten var det kun en av oss som kjente. Pilotintervjuet ble gjennomført med personen vi begge kjente fra tidligere, og det ga både oss og ham trygghet i intervjusituasjonen. Etter dette intervjuet, fikk vi ytterligere tilpasset intervjuguiden, slik at de neste intervjuene ble noe forbedret med tanke på hvilke spørsmål vi stilte. Intervjuet med de personene vi kjente, fremsto, i retrospekt, som helt vanlige intervjuer, men med en muligens mer avslappet stemning. Det var hele tiden vår problemstilling som var sentral, ettersom vi var veldig opptatt av å ikke la kjennskap forringe kvaliteten på intervjuene. Det var få, om noen, avsporinger underveis i disse intervjuene. Svarene disse intervjuobjektene ga på ingen måte uttrykk for at de ville hjelpe oss ved å svare de "riktige" svarene, noe man kunne anklage

venner og bekjente for å gjøre. Intervjuene hadde en varighet fra 45 minutter til litt over en time.

For å kunne inkludere intervjuinnhold i analysen på en best mulig måte, valgte vi i ettertid å kategorisere innholdet. Intervjuene ble først transskribert hver for seg, før vi startet prosessen med å sortere innholdet. Dette gjorde vi ved å fargekode sitater og deler av intervjuene, der hver farge knyttet innholdet til én eller flere hypoteser. Denne kategoriseringen gjorde det mulig for oss å holde oversikt og navigere i det store datamaterialet, i tillegg til at vi unngikk å glemme viktige poeng underveis i analysen. Denne metoden var svært nyttig for oss, og bidro til at undersøkelsen er til å stole på.

3.5 Oppgavens reliabilitet og validitet

Begrepene reliabilitet og validitet har vært knyttet til kvantitative forskningstilnæringer, og det har i den senere tid vært en debatt om i hvilken grad man kan benytte disse begrepene også innen kvalitativ forskning (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 275). I følge Lecompte & Goetz (1982) hevdes det at absolutt validitet og reliabilitet er umulig å oppnå i en forskningsmodell. Validitet og reliabilitet er de to viktigste kvalitetskriteriene når en behandler samfunnsvitenskapelige data. Innenfor samfunnsvitenskapen diskuteres troverdigheten, styrken og overførbarheten av kunnskap i sammenheng med begrepene reliabilitet, validitet og generalisering (Kvale & Brinkmann 2015, s. 272). Validitet handler om datamaterialets gyldighet for de problemstillingene som skal belyses. Validiteten er regnet som høy dersom en gjør funn som er relevant for problemstillingen. Med reliabilitet menes datamaterialets pålitelighet. Reliabiliteten er regnet som høy dersom ulike innsamlinger av data om det samme fenomenet genererer samsvarende resultater (Grønmo, 2004). Dette kapitlet er en gjennomgang av våre fremgangsmåter og metoder, samt vår rolle, i forskningsarbeidet. Vårt utgangspunkt har selvsagt vært å gjennomføre en god undersøkelse, og pålitelighet og gyldighet har vært et mål på dette.

3.5.1 Reliabilitet

Reliabilitet er et uttrykk for datamaterialets pålitelighet. Der en i kvantitative studier kan måle reliabilitet konkret gjennom å sammenligne og se etter samsvar i resultater fra ulike undersøkelser som måler samme fenomen, er det ikke like enkelt i kvalitative studier.

Gyldigheten av vårt statistiske grunnlag er grundig diskutert tidligere i metodekapittelet. Dataene er hentet direkte fra SSB, og vi anser dem derfor som pålitelige. Vi har også tidligere nevnt at revisjonsrapportene viser til økning i konsulentbruk ved å bruke økning i art 270 som grunnlag. Det bidrar til å øke påliteligheten også i våre funn, da det virker å være den eneste måten en kan vise økning med dagens regnskapstekniske grunnlag slik det foreligger.

Rapportgrunnlaget vi bruker, både fra kommunerevisjonene og riksrevisjonen anser vi som pålitelige på bakgrunn av revisjonsselskapenes samfunnsoppdrag og de rammebetingelser de er underlagt. Vi har tilstrebet å bruke fagfelleverderte artikler og tidsskrifter der vi har hatt behov for teoretiske kilder, og vi har vært kritiske til sekundærkilder og annenhåndsinformasjon vi har innhentet. En del av dette har vi valgt å utelate, da vi opplevde at påliteligheten i materialet ikke var høy nok for en forskningsbasert studie. I de tilfeller vi har referert til personlig kommunikasjon, har dette vært fra personer med høy faglig kompetanse, som uttaler seg om fagspesifikke områder. Vi anser disse kildene til å være pålitelige.

Kvalitative studier avhenger i stor grad av forskerens tolkninger og analyse av de data en innhenter, og det er vanskelig å sammenligne slike studier slik en gjør med de kvantitative grunnlagene. Fra nyere litteratur presenterer Grønmo (2004, s. 229) begrepet troverdighet fremfor reliabilitet, i kvalitativ forskning. I kvalitative studier innebærer dette at de funn som presenteres er basert på faktiske forhold og ikke bygger på forskerens subjektive skjønn eller tilfeldig omstendigheter under forskningsprosessen. Innsamlingen skal være systematisk og bygget på de etablerte forutsetninger og fremgangsmåter undersøkelsesopplegget krever.

Intervjuobjektene i våre intervjuer og øvrige informanter er som tidligere nevnt alle direkte knyttet til kommuneforvaltningen på høyt nivå, eller direkte gjennom interesseorganisasjon eller konsulentselskap. Vi hadde kjennskap til to av personene fra tidligere. Den ene kjente vi begge, den andre kjente kun én av oss. Øvrige intervjuobjekter og informanter var helt ukjent for oss fra før av. Vi var svært nøye med å møte intervjuobjektene profesjonelt og på steder

som var nøytrale, eller på intervjuobjektene egen arbeidsplass for å sikre en opplevelse av trygghet.

Det er alltid en fare for at forskerens holdninger og meninger om et tema kan påvirke intervjuobjektene og hvordan de agerer i intervjusituasjonen. Med bakgrunn i at samtlige intervjuobjekter og informanter hadde mer inngående kunnskap enn oss om tema, er det rimelig å anta at de følte det trygt å svare på våre spørsmål uten å være redd for å svare "feil" - det tror vi ga en friere forklaring og et bedre datagrunnlag totalt sett. Videre var vi nøye på å stille åpne spørsmål og la intervjuobjektene fortelle fritt om sine kunnskaper før vi fulgte opp med videre spørsmål. Under intervjuene brukte vi lydopptak. Dette gav oss muligheten til å få med alle detaljer i intervjuene, og tilgang til å høre opptakene flere ganger dersom det oppstod uklarheter i hvordan vi husket enkelte fremstillinger, for eksempel bruk av tonefall og non-verbale uttrykk som akkompagnerte svarene.

Vi tok tidlig et valg om å anonymisere alle intervjuobjektene og informantene for å sikre konfidensialitet. Dette kan bidra til et bedre datagrunnlag fordi intervjuobjektene føler seg trygge på å ikke bli konfrontert med eventuelle kontroversielle uttalelser i etterkant, og dermed rom for en friere og bredere forklaring av spørsmålene vi stilte. Ettersom vi kun gjorde fire intervjuer kan en hevde at reliabiliteten svekkes fordi intervjuobjektene ikke er representative nok til å belyse problemstillingen fra alle sider. Vi benyttet oss av en intervjuguide for å sikre at intervjuobjektene fikk de samme spørsmålene, slik at vi kunne fange opp ulike eller sammenfallende oppfatninger knyttet til tema. Vi mener som nevnt i forrige kapittel at vi oppnådde teoretisk metning med disse intervjuene.

Oppgavens reliabilitet har også blitt ivaretatt på andre måter. Som forskere i studiet har vi tilegnet oss bred kunnskap om temaet generelt, i tillegg til at vi begge har en akademisk bakgrunn. Denne kunnskapen og bakgrunnen mener vi har bidratt positivt, spesielt med tanke på de analytiske prosessene, og dette mener vi styrker oppgavens reliabilitet.

Med denne gjennomgangen som bakgrunn, vurderer vi studiens reliabilitet/troverdighet til å være høy.

3.5.2 Validitet

Validitet handler om å unngå forskningsmessige fallgruver, og validitet betyr rett og slett forskningsdesignets gyldighet. Begrepsvaliditet handler om hvorvidt man har lyktes i å operasjonalisere det man ønsker å måle. Konklusjonsvaliditet dreier seg om den sammenhengen vi har observert er reell, eller om den kun er et resultat av tilfeldigheter. Den indre, eller interne validiteten kalles også gjerne definisjonsvaliditet. Denne brukes til å vurdere hvorvidt en valgt indikator faktisk måler det forskeren ønsker å måle (Skog, 2015, s. 89-113). Validiteten sjekkes ved å undersøke feilkildene, og jo sterkere falsifiseringsbestrebelse en påstand har overlevd, desto mer gyldig eller troverdig er kunnskapen. Forskeren skal ha et kritisk syn til sine fortolkninger, og forskeren skal spille rollen som djevelens advokat overfor sine egne funn (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 279).

I operasjonaliseringen har vi gjort rede for hvilke empiriske observasjoner som bidrar til å substansiere hver hypotese. Hypotesene våre er gjensidig utelukkende, hvilket betyr at hvert enkelt element i operasjonaliseringen tilhører kun én hypotese. Det har vært et viktig moment i vår oppgave at det ikke skal være tvil om hvilken hypotese hver operasjonalisering skal tilhøre, og vi er av den oppfatning, at hver operasjonalisering vi har foretatt kan bidra til å svare på det vi ønsker å måle, ettersom vi har analytisk distinkte hypoteser.

Vi opplever at våre funn gir gode og gjennomarbeidede refleksjoner knyttet til problemstillingen og hypotesene. Vi er forsiktige med å konkludere bastant, fordi en studie som vår umulig kan fange opp alle variasjoner og gi et 100 prosent fullstendig bilde av virkeligheten. Underveis i studien poengterer og diskuterer vi rundt svakheter og usikkerhetsmomenter, og dette bidrar til å sikre studiens validitet.

Gjennom arbeidet med studien har vi i alle prosesser vært nøye med å sikre at vi jobber ut fra kilder som er pålitelige. Sammenfatningen av kilder brukt i studien er omfattende, og vi har vært nøye med å presentere også de deler av materialet som ikke nødvendigvis støtter opp under våre hypoteser, for å sikre at en får et fullstendig bilde. Så langt det har latt seg gjøre, har vi benyttet oss av primærkilder til denne oppgaven. Videre har vi, med unntak av intervjuene og to personlige/muntlige referanser, brukt kilder som alle kan spores og etterprøves.

Det å benytte seg av offentlige dokumenter, bøker og forskningsrapporter som er relevante for problemstillingen, øker studiens validitet (Jacobsen, 2005, s. 135). Tallene fra SSB kan brukes til mer enn hva vi har benyttet dem til i denne oppgaven, og de er ikke produsert kun for denne studiens del. Dette har ført til at vi har måttet behandle dataene før vi kan utføre en analyse basert på dem, men dette gjør dem ikke mindre gyldige av den grunn. I presentasjonen av de analyserte dataene har vi lagt vekt på å presentere reelle størrelser og tall, og unngått å trekke frem ekstremverdier som eksempler. Det er viktig for å presentere et helhetlig bilde, fremfor oppsiktsvekkende funn som viser et skjevt bilde eller lite utdrag av helheten.

I intervjusituasjonen hadde vi på forhånd utarbeidet en intervjuguide på bakgrunn av våre operasjonaliseringer av hypotesene. Det faktum at vi var to som var med på intervjuene, kan ha vært med på å redusere informantenes trygghet, og ikke minst, skapte det en asymmetri i forholdet mellom informant og intervjuere. Tjora (2010) slår fast at en viktig forutsetning for å lykkes med dybdeintervju, er at man klarer å skape en avslappet stemning hvor informantene føler at det er greit å snakke åpent, og hvor det er lov til å tenke høyt og hvor digresjoner er tillatt (Tjora, 2010, s. 94). Samtidig hevder han at det kan være en fordel å være to intervjuere ved dybdeintervju, spesielt dersom det er uerfarne intervjuere, noe det må sies at vi var. På denne måten kan én konsentrere seg om intervjuguiden (Tjora, 2010, s. 104), og en konsentrerte seg om å ta notater.

Vi var to personer som kunne følge med og stille spørsmål underveis for å sikre at vi fikk stilt de samme spørsmålene til de ulike intervjuobjektene. Dette er også med på å øke validiteten i studien (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 212). Under intervjuene delte vi oppgavene mellom oss slik at en ledet intervjuet ut fra intervjuguiden, og den andre noterte (og fikk mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål ved behov). Vi var også nøye på å stille spørsmål av typen "Forstår jeg deg rett når...?", eller "Mener du dette, når du forklarer det slik?" for å sikre at intervjuer og intervjuobjekt oppfattet det samme. Transkriberingen etter intervjuene delte vi mellom oss, slik at vi transkriberte to hele intervjuer hver. Vi skrev av nøyaktig ord for ord hva som ble sagt, men brukte ikke mye tid på å legge inn koder for pauser og non-verbale uttrykk.

Vi opplevde gjennom intervjuene at intervjuobjektene i stor grad gjentok de samme svar og argumenter, og da vi hadde gjennomført det fjerde intervjuet satt vi ikke igjen med vesentlig ny informasjon som skilte seg fra de foregående. Vår vurdering var at flere intervjuer ikke ville bidra med mer kunnskap rundt vår problemstilling, og at vi var kommet til det punkt hvor vi hadde funnet en teoretisk metning (Madsbu, 2011). Intervjuobjektene er alle nært tilknyttet

kommuneforvaltningen i sitt arbeid, og har bred kunnskap og innsikt i tematikken. Dette bidrar til å sikre studiens validitet.

På bakgrunn av denne gjennomgangen vurderer vi studiens validitet til å være høy.

3.5.3 Generaliserbarhet

Spørsmål om generaliserbarhet, eller ytre validitet, som begge er betegnelser på det samme, oppstår når en undersøkelse er ferdig og konklusjonene er trukket. Nå oppstår spørsmålet om man kan forvente å få det samme resultatet ved et annet utvalg. Det er ofte naturlig å komme med skjønnsmessige betraktninger når man skal forsøke å avgjøre hvilken relevans resultatene man finner kan tenkes å ha for et bredere spektrum av populasjoner (Skog, 2015, s. 113-114).

Dersom man ønsker å generalisere fra en kvalitativ casestudie, må man ta stiling til om den kunnskapen man finner, kan gjøres gjeldende i andre, lignende situasjoner. En analytisk generalisering involverer en begrunnet vurdering av i hvilken grad funnene fra én studie kan brukes som rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen situasjon (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 291), og om hvorvidt man kan trekke bredere teoretiske lærdommer basert på funnene. En vanlig misforståelse ved casestudier, er at det er vanskelig å utvikle generelle teorier på grunnlag av spesifikke casestudier, men det finnes flere eksempler der dette motbevises. Blant annet har kvalitative casestudier innen pedagogisk forskning gitt en betydningsfull utvikling i læringsteorien (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 290-292).

I vår oppgave kan analyse del 1 generaliseres til kommuner i Norge. Del 2 av analysen gir indikasjoner på mulige årsaker som kan ha relevans mer generelt for kommuner i Norge. Det er ingen indikasjoner i vår forskning som tilsier at våre konklusjoner kan overføres til andre forvaltningsenheter i Norge, eller til samme forvaltningsnivå i andre land. Dette er heller ikke vår oppgaves formål. Vårt formål har vært å bidra til en bedre forståelse av det fenomenet som studeres i denne oppgaven.

3.6 Vår rolle som forskere

De kvalitative data, og vår sammenstilling av ulike data i analysen, har vært gjenstand for fortolkning. Her har vi som forskere hatt et mål om å tolke forskningen og deretter gjøre den

forståelig. I utgangspunktet kan forskning være uklar og kompleks, og av og til selvmotsigende, og i disse tilfellene vil det være nødvendig med tolkning. Nilsen (2012) forteller at vi i disse tilfellene må tolke, og man ønsker å finne en underliggende mening bak funnene og uttrykke dem på en klar og tydelig måte. Denne tolkningen er en prosess, der et spørsmål leder til et svar, men som igjen leder til et nytt spørsmål. Her vil da både forskeren og forskningen ha betydning for prosessen for å kunne skape forståelse. Gjennom en fortolkning av ulike data, vil forskningsresultater kunne forstås på ulike måter, og dette innebærer at en tolkning kan fremstå på ulike måter avhengig av forskeren. Både forskerens bakgrunn, metode og hensikt vil ha betydning for forskningen (Nilsen, 2012).

At vi har vært to om å skrive denne oppgaven, har både fordeler og ulemper. Noen helt klare fordeler er at vi er to som har analysert datakildene, noe som styrker funnenes validitet og reliabilitet. En annen stor fordel ved å være to, er at vi er to med ulik bakgrunn, utdanningsløp og dermed ulik kompetanse. Det har bidratt til fruktbare diskusjoner med ulike innfallsvinkler, og har totalt sett gitt oss et bredere grunnlag å analysere fra. Vi har hjulpet hverandre inn i hverandres sfærer, slik at vi begge har oppnådd en større forståelse av oppgavens tema og innhold enn vi ville gjort hver for oss alene.

En ulempe ved å være to, er at man kan bli påvirket av den andre partens meninger. Dette har vi forsøkt å løse ved å analysere funnene hver for oss, før vi har diskutert dem i fellesskap. Vi har også ofte delt oppgaver mellom oss, og skrevet ut kapitler mer eller mindre hver for oss, før vi har byttet materiale, for å sikre at begge har vært delaktig i alle prosesser underveis.

Det kan hevdes at en oppgave skrevet av to personer er en oppgave som kun består av kompromisser. Det er ikke unaturlig at dette blir utfallet dersom to sterke meninger skal forenes. Vi er av en annen oppfatning. Det å være to, har gjort at vi har fått diskutert ulike aspekter ved hvert fenomen, og dersom vi har vært uenige, har vi måttet argumentere for våre synspunkt, for deretter å finne den beste løsningen. Det hadde ikke vært tilfelle dersom vi skrev oppgaven alene.

4. Riksrevisjonen og Leverandørdatabasen

I dette kapitlet bringer vi på bane bakgrunnsinformasjon som har vært viktig for utformingen og gjennomføringen av masteroppgaven, men som faller utenfor selve analysene. Informasjonen i dette kapitlet har vært viktig både for datainnsamlingen og utledningen av de hypoteser vi bruker i analysens del 2. Kapitlet bidrar også til å vise hvilke typer konsulenter som er utbredt å bruke i kommunene og baserer seg på data fra Leverandørdatabasen, revisjonsrapportene og til dels uttalelser fra intervjuobjektene våre.

Vi vil først gjøre en kort gjennomgang av Riksrevisjonens rapport "Undersøkelse av konsulentbruk i staten" og vise til rapportens hovedfunn. Videre presenterer vi Leverandørdatabasen og viser til hvordan konsulentbruken fortoner seg i kommunene sammenlignet med staten.

4.1 Riksrevisjonen

I mars 2017 publiserte Riksrevisjonen sin rapport "Undersøkelse av konsulentbruk i staten". Undersøkelsen baserer seg i hovedsak på årene 2014 og 2015, og formålet med undersøkelsen er klart definert og lyder som følger:

"Staten bruker store ressurser på konsulenttjenester. Konsulenttjenester kan dekke behov for spisskompetanse og kapasitet som det er kostbart og uhensiktsmessig å bygge opp internt, og det kan bidra til opplæring og kompetanseutvikling.

Målet med undersøkelsen har vært å vurdere statens bruk av konsulenter, gi en oversikt over omfanget og hvilke behov som ligger til grunn, og å se på årsaker til at konsulentbruken eventuelt ikke er målrettet og hensiktsmessig"(Riksrevisjonen, 2017).

Det finnes ingen systematisk oversikt over hvor omfattende og kostbar bruken av konsulenttjenester i det offentlige er. Det er imidlertid vet er at mange store, statlige prosjekter involverer konsulenter på ett eller flere plan, og rapporten viser til flere tilfeller av utstrakt bruk og budsjettoverskridelser i større prosjekter der konsulentbruken ikke har gitt forventet nytteverdi. Riksrevisjonen har undersøkt bruken av konsulenter i statlige organer, og de setter fokus på at ansvaret for effektiv utnyttelse av ressurser i hver enhet er enhetens eget ansvar.

Rapporten viser til at statlige virksomheter i 2015 brukte omtrent 12 milliarder på kjøp av konsulenttjenester og at om lag halvparten av dette var direkte knyttet til utvikling og drift av IKT-systemer. Justis- og beredskapsdepartementet, helse- og omsorgsdepartementet, samferdselsdepartementet, kunnskapsdepartementet og arbeids- og velferdsdepartementet er de fem departementsområdene som har det høyeste forbruket, og som samlet sett står for nesten 2/3 av den totale bruken i undersøkelsen.

Vi gjengir rapportens hovedfunn slik de er beskrevet av Riksrevisjonen i sin helhet:

- Bruken av konsulenttjenester i statlige virksomheter er omfattende, og har i stor grad sammenheng med moderniseringen av statlig forvaltning.
- Statlige virksomheter bruker konsulenttjenester uten at behov og formål med tjenestene er tilstrekkelig klarlagt.
- Statlige virksomheter har potensial til å bedre prosessen med kjøp og bruk av konsulenttjenester.
- Mange statlige virksomheter legger ikke godt nok til rette for kompetanseoverføring og gjenbruk av erfaringer fra tidligere konsulentkjøp.
- Statlige virksomheter kan utnytte tilgjengelig støtteverktøy bedre.

Totalt sett gir rapporten innsyn i en omfattende konsulentbruk i statlige virksomheter, og Riksrevisjonen peker på flere forhold rundt beslutningsprosesser, formål og kompetanseoverføring som ikke fungerer optimalt. Med dette i minnet, vokste ideen om vår problemstilling frem. For når staten bruker så mye ressurser på konsulenter, vil en da gjøre lignende funn i kommunene?

4.2 Leverandørdatabasen

I metodekapittelet presenterte vi LDB, hva det er og hva det består av, og hvilke svakheter som er knyttet til dataene. Tilgang til de totale datasettene i Leverandørdatabasen er kostbart, og ikke noe vi normalt ville hatt mulighet til å kjøpe inn for denne studien alene. Etter samtaler med Kommunal Rapport, som eier og drifter LDB, tillot de oss likevel tilgang til datasettene vederlagsfritt, for bruk i oppgavesammenheng. I denne studien benyttes datasettene for 2018. Disse inneholder nesten 1,2 millioner registreringer av kjøp gjort av kommuner og

fylkeskommuner. Databasen er delt i to, der den ene halvdelen inneholder kjøp under 2000 kroner (kategori 1), og den andre halvdelen inneholder kjøp over 2000 kroner (kategori 2). For å gi et oversiktsbilde, har vi sammenstilt disse i tabellen under (tabell 3).

LDB kan ikke brukes for å trekke konklusjoner rundt hvor omfangsrik konsulentbruken er ute i kommunene, men den kan imidlertid gi en indikasjon på hvilke aktører kommunene kjøper tjenester fra, og hvor mange oppdrag disse aktørene har utført. For å gjøre tallene overkommelige, har vi sortert databasen på funksjonsområde. Dette gir en indikasjon på hvilke områder som har flest kjøp i løpet av 2018, men det gir ikke noen fasit på hvor mye disse oppdragene koster. Det kan derfor være at områder med få, men dyre kjøp, har brukt mer enn funksjonsområder som har mange, men billigere kjøp.

Funksjonsområde	Under 2000	Over 2000	Totalt
Administrasjon og styring	15729	103867	119596
Barnehage	9832	35276	45108
Barnevern	4546	19811	24357
Bolig	3596	27283	30879
Brann- og ulykkesvern	3592	17595	21187
Fellesutgifter	4181	26860	31041
Finansiering	204	12311	12515
Fysisk planlegging, kultur og nærmiljø	6723	29091	35814
Grunnskole	27913	145703	173616
Helse- og omsorg	32254	170726	202980
Interkommunale samarbeid	1467	8304	9771
Kirke	1472	8771	10243
Kultur	18227	103691	121918
Næring	3384	23111	26495
Samferdsel	4396	38693	43089
Sosialtjenesten	5959	27093	33052
Tannhelsetjenesten	1176	6955	8131
Utenfor fylkeskommunalt ansvarsområde	47	427	474
Utenfor kommunalt ansvarsområde	926	4797	5723
Vann, avløp og renovasjon	11211	79103	90314
Videregående opplæring	14926	80492	95418
Ikke kategorisert	1	29236	29237
SUM	171762	999196	1170958

Tabell 2. Oversikt over antall konsulentkjøp i LDB 2018. Bråtene og Vethe, 2019.

Noen av posteringene ligger inn under fylkeskommuner, slik som "videregående opplæring" og "utenfor fylkeskommunalt ansvarsområde". Også enkeltposterings i andre grupper kan ligge under fylkeskommuner. Ved å trekke ut fylkeskommuner, blir det totale antallet 155 469 kjøp i kategori 1 (under 2000 kroner), og 886 443 kjøp i kategori 2 (over 2000 kroner). Totalt

1 041 912 kjøp. Fordelt på 409 kommuner utgjør dette i gjennomsnitt i overkant av 2500 kjøp per kommune.

Av totalen for kommuner er 3296 kjøp i kategori 1 ført under art 270. I kategori 2 er 47360 kjøp ført under art 270. Vi vet fra tidligere at konsulentkjøp i stor grad skal føres under art 270, men også at det forekommer store variasjoner i hvor store deler av regnskapene som blir ført korrekt. Det betyr at det kan være mange feilføringer både fra kommunenes side når de har meldt inn, men også i registreringen inn til databasen. Disse tallene gir likevel en indikasjon på at antall konsulentkjøp gjort av kommuner i 2018 kan være i nærheten av 50.656. Dette utgjør 123 kjøp per kommune.

Tabellen viser også at noen områder skiller seg ut med flere kjøp enn andre. De fem største områdene i antall kjøp er helse- og omsorg, grunnskole, kultur, administrasjon og styring, samt vann, avløp og renovasjon. Hva disse kjøpene konkret innebærer, og hvor stor kostnad de utgjør sier ikke databasen noe om.

4.3 Konsulentbruk i kommunene

Ettersom Riksrevisjonen knytter nesten halvparten av alle konsulentutgifter i staten til IKT, forventet vi å finne at også kommunene bruker mye på dette området. Denne antakelsen hadde vi både fordi vi antok at det var en likhet mellom nivåene, men også på grunn av samfunnsutviklingen for øvrig, hvor digitalisering av tjenester er et prioritert område. Våre funn viser imidlertid at selv om det brukes en del konsulenter også i kommunene, er typen oppdrag i stor grad ulik de funn Riksrevisjonen har gjort i staten.

Tallene vi presenterer for antall kjøp i kommunene kan, som nevnt tidligere, ikke direkte knyttes til antall kjøp av konsulentoppdrag. Det er imidlertid noe som kan se, er hvilke sektorer eller funksjonsområder som skiller seg ut med mange kjøp, og sammenligne dette med hvordan kommune selv forklarer at de bruker konsulenter.

Samtlige av våre intervjuobjekter forklarer til oss at det er på tekniske områder, da helst innunder kommunalteknikk og plan/bygg, de bruker mest konsulenter. I oversikten fra LDB ser vi at vann, avløp og renovasjon er det femte største området når det gjelder antall kjøp, hvilket kan harmonere med det intervjuobjektene sier. I kategorien fysisk planlegging, hvor plan og bygg naturlig vil falle under, er det totale antall kjøp 35814, og her fordeler det seg

med klart flest kjøp i kategori 2 (over 200 kroner). Dette virker fornuftig, da intervjuobjektene våre forklarer at prosjekter i denne kategorien ikke nødvendigvis er veldig mange, men store og relativt varige og kostbare prosjekter. Under intervjuene trekkes også administrasjon frem som en enhet hvor konsulenter i noen grad brukes til ulike oppdrag.

Også i revisjonsrapportene vi har gjennomgått og brukt i analysene våre, kommer det frem at det er spesielt teknisk sektor som kjøper mye tjenester. I rapporten som omhandler Åmli kommune, konkluderer revisor med at så mye som 75 prosent av konsulentkjøpene i kommunen er knyttet til teknisk sektor, fordelt på investering og drift i plan- og næringsavdelingen (Arendal Revisjonsdistrikt IKS, 2010c).

Videre viser tabellen at helse- og omsorg er den sektoren som gjennomfører flest kjøp, etterfulgt av grunnskole. Noe av bakgrunnen for at nettopp disse to sektorene ligger på topp, er trolig at kjøp av vikartjenester normalt sett utgjør store kostnader under disse områdene. Totalt sett rimer tallene hentet fra LDB med det revisjonsrapportene og intervjuobjektene forklarer om konsulentbruk i egen kommune, og dette bidrar til å øke reliabiliteten i datamaterialet.

5. Analyse del 1

Dette kapittelet tar for seg analysens første del, hvor vi undersøker om det har vært en økning i bruk av konsulenter over tid. Analysen går stegvis gjennom våre datakilder og oppsummerer kort under hvert underkapittel, før vi gjør en totalvurdering og oppsummering av funn i kapittel 7.

Datakildene i denne delen av analysen er primært vår bearbeidelse og beregninger av statistikk fra SSB, basert på art 270, samt dokumentanalyse av 29 forvaltningsrevisjonsrapporter. I tillegg supplerer vi analysen med en liten del fra intervjuene vi har gjennomført, og til slutt en gjennomgang av aktuelle mediesaker som omhandler tematikken. Basert på den analysen vi har gjennomført med de funn den har medført, tegner vi opp et bilde som totalt sett belyser tema på en grundig og oversiktlig måte.

5.1 SSB - Art 270

Tidligere i oppgaven har vi definert hva vi mener med konsulenter, og også hvordan vi mener en kan identifisere en økning i bruk. Som nevnt tidligere, ser vi sammenhengen mellom økt bruk og økt kostnad, og det var derfor helt logisk for oss å se på regnskapstekniske beregninger i denne sammenhengen.

Tidlig i arbeidet med oppgaven kontaktet vi ulike aktører som jobber med kommuneøkonomi for å sjekke om det fantes eksisterende data som kunne belyse problemstillingen. Vi fikk i stor grad svar om at materialet var lite og mangelfullt, og ganske unisont at KOSTRA-art 270 var det vi kunne regne med å finne av tilgjengelig data. Regnskapstallene som definerer konsulentbruk generelt, art 270, er ikke sterke nok til å trekke konkrete konklusjoner alene. Regnskapstall som omhandler utelukkende konsulentbruk eksisterer ikke i offentlige registre, og alternativet var å hente inn tall fra kommunenes egne regnskaper. Etter å ha tatt kontakt med Kommunerevisorforbundet og noen enkeltkommuner for å sjekke muligheten for en slik innsamling, innså vi at forskjellene på hvordan disse kostnadene blir regnskapsført varierer så stort, og at det ikke ville la seg gjøre å samle inn et grunnlag som med vår kunnskap og tidsbegrensning ville kunne gjøres sammenlignbart og omfattende nok til å trekke den typen konklusjon vi ønsket.

Den opprinnelige planen for å undersøke om det har vært en økning i bruk av konsulenter i kommunene over tid, var å hente ut konkrete verdier for konsulentbruken i kommunene, og se på den statistiske utviklingen over de gitte år. Videre ønsket vi å kode kommunene for innbyggertall, politisk styring og hvorvidt de var rammet av sammenslåingsprosessene fra kommunereformen som ble igangsatt i 2014 (Regjeringen, 2019). På denne måten ville vi kunne gjøre regresjonsanalyser med de gitte variablene, og bruke resultatene til å formulere hypoteser til oppgavens andre problemstilling som omhandler grunnene til denne økningen.

Etttersom vi fort skjønnte at det tallmaterialet vi satt inne med (KOSTRA-art 270) ikke var et tilfredsstillende grunnlag for konkret konsulentbruk i kommunene, og dermed heller ikke ville gi reelle svar fra slike tenkte regresjonsanalyser, gikk vi bort fra den metoden og valgte å fortsette med en annen retning. I metodekapittelet har vi diskutert grundig rundt validiteten og reliabiliteten til tallene som fremkommer i art 270. Vi har argumentert for at tallene i seg selv ikke er presise nok for å kunne fastslå konkrete, tallfestede økninger. Tallene er imidlertid, etter vår vurdering, mulige å bruke som en del av en større helhetsvurdering hvor en kan hevde å se tendens, fremfor konkrete økninger. Vi henviser også til at både forvaltningsrevisjonsrapportene og en rapport utarbeidet av FAFO for LO Kommune (Gunnes & Steen, 2002) som omhandler konsulentbruk i kommunene, i stor grad tar utgangspunkt i art 270 for å trekke konklusjoner i sitt arbeid. Dette tyder på at selv om art 270 på ingen måte er et optimalt regnskapsgrunnlag å trekke konklusjoner fra, er det likevel den vanlige måten å gjøre det på også for andre, store aktører som jobber med tema.

For å kunne benytte de innsamlede og bearbejdede dataene fra art 270, bestemte vi oss for å starte med å regne på prosentvis endring av konsulentbruk for alle norske kommuner fra 2003 til 2018 basert på tallene fra SSB. Dette arbeidet er et omfattende regneark som inneholder data for hver av de 420 kommunene gjennom 15 år, og er for stort til å inkludere i sin helhet i analysen. Arbeidet er presentert i sin helhet i appendiks 3. I denne analysen trekker vi frem gjennomsnittsendringene, og presenterer enkeltkommuner for å eksemplifisere hva vi har jobbet med.

Tabell 1 under viser en gjennomsnittsberegning av økning i art 270. Gjennomsnittsberegningen er basert på årlig endring i føringer på art 270, for hver enkelt kommune.

År	Gjennomsnittsendring	Kommunal deflator	År	Gjennomsnittsendring	Kommunal deflator
2003-2004	35,18 %	3,75 %	2010-2011	28,09 %	3,9 %
2004-2005	59,05 %	2,5 %	2011-2012	24,74 %	3,4 %
2005-2006	26,25 %	3,6 %	2012-2013	23,24 %	3,9 %
2006-2007	47,05 %	4,4 %	2013-2014	20,26 %	3,1 %
2007-2008	35,56 %	6,4%	2014-2015	12,85 %	2,4 %
2008-2009	36,02 %	3,9 %	2015-2016	44,35 %	2,6 %
2009-2010	28,92 %	3,4 %	2016-2017	247 %	2,3 %
			2017-2018	272 %	2,6 %

Tabell 3. Oversikt over samlet økning i føring på art 270. Bråtene og Vethe, 2019.

I våre beregninger har vi ikke tatt hensyn til årlig kostnadsvekst i kommunal sektor, det som også er kalt kommunal deflator (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2018a, s. 25). Vi har derfor hentet ut disse tallene og lagt dem ved i tabellen, for at en skal kunne få et inntrykk av hva forventet vekst i budsjett og regnskap har vært for de gjeldende årene. Kommunal deflator er hentet fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017a, s. 7 og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2003, s. 34). Gjennomsnittsberegningene taler et tydelig språk, og viser til dels store økninger i art 270 for hvert år. Avviket mellom endring og kommunal deflator er, med unntak av 2014-2015, svært høyt, og viser at selv en korrigering for lønns- og prisvekst ville gjort små utslag i resultatene.

Årene 2016-2018 utmerker seg med en økning som er mange ganger større enn foregående år. Dette mener vi kan forklares med to grunner:

1. Fra og med regnskapsåret 2016 utgikk artene 290 Internkjøp og 790 Internsalg fra KOSTRA-kontoplanen. Kommunene fikk ikke lenger postere interne kjøp og salg i disse samlepostene, dette skulle posteres på de faktisk ulike funksjonene de ble brukt på (Statistisk Sentralbyrå, 2015). Hovedhensikten med dette var å rendyrke regnskapsdataene i KOSTRA for å gi et mer korrekt bilde av ressursbruken. Fra vår kilde i SSB (personlig kommunikasjon per e-post, 12. august 2019) fikk vi opplyst at Oslo kommune fikk godkjenning fra KMD til å postere dette på 270 for å få bydelsregnskapet til å gå opp. Vi mener det er rimelig å anta at også flere fikk godkjennelse for dette, og at dette gir store utslag i gjennomsnittsberegningene.

2. Kommunereformen (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014) satte i gang prosesser i hele landet, mange kommuner fikk utformet én eller flere utredninger om mulige sammenslåinger. Det er ikke unaturlig å tenke seg at mange konsultentselskaper bidro i disse prosessene, og det er rimelig å anta at dette har gitt til dels store utslag i gjennomsnittsberegningene. Vi spurte våre intervjuobjekter spesifikt om dette, og samtlige bekreftet at det var mange sammenslåingsutredninger som ble igangsatt i hele landet på bakgrunn av Kommunereformen.

I tillegg til å regne på endring fra år til år, har vi gjort gjennomsnittsberegninger på de økningene som er fremstilt i tabellen over. Når vi regner total gjennomsnittøkning per år, for årene 2003-2018, får vi en gjennomsnittsendring på 61,76 %. Dette tallet virker noe søkt når en sammenligner med tabellen, fordi de fleste årene ligger endringen rundt tretti prosent. Fordi årene 2017 og 2018 har så ekstreme verdier sammenlignet med resten av årene, kan dette gi mening. Som forklart i forrige avsnitt skjer det noe med føringene på 270 disse årene som vi ikke kan forklare fullt ut, men som har flere potensielle bakenforliggende årsaker. Vi har derfor trukket ut disse to årene, og gjort en beregning av gjennomsnittøkningen per år, for årene 2003-2016, og ender da med en gjennomsnittøkning på 31,84 % som harmonerer mer med resten av tabellen.

I appendiks 3 kan en studere årlige økninger og verdier for hver enkelt kommune i hele landet. Noen kommuner har enkelte år verdier som virker ekstreme sammenlignet med snittverdier. Basert på det kan en mistenke at geografiske eller demografiske årsaker trekker snittberegningene i negativ eller positiv retning. Vi har derfor gjort et utvalg på fem prosent av kommunene, og gjort tilsvarende beregning som i forrige tabell, for å se om snittverdiene ligner hverandre også når en gjør små utvalg. Se appendiks 4 for beregningsgrunnlaget som inneholder hele utvalget.

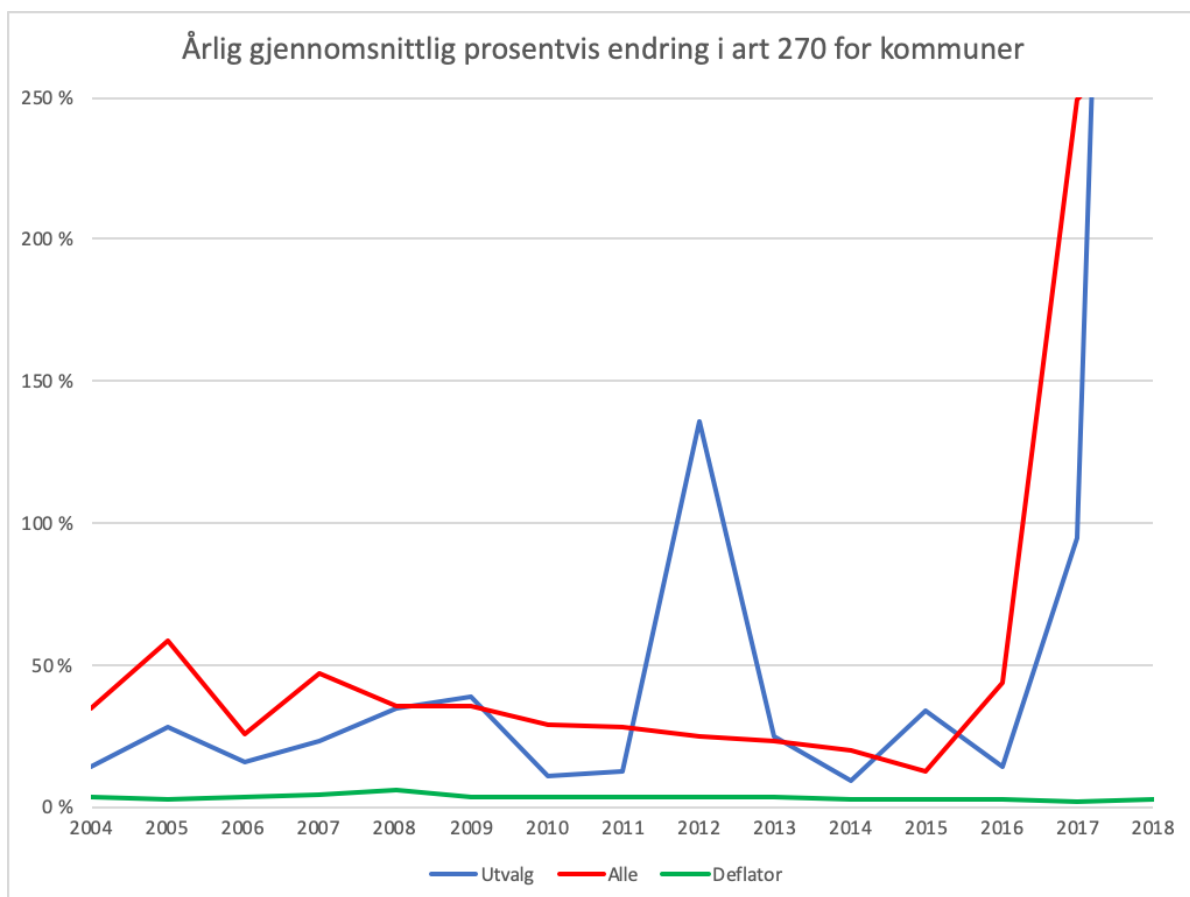
Utvalget er gjort slik at alle landets fylker er representert, og vi har dermed en geografisk spredning. Videre har vi lagt inn befolkningstall per 2019 og gjort utvalget slik at både små, mellomstore og store kommuner er representert i utvalget. En kan selvsagt argumentere for at befolkningstallene varierer over tid, og at forholdstallene derfor blir skjeve, men det er vår vurdering at variasjonen over tid er såpass liten at det neppe gir signifikante utslag i beregningene, og det er endringene over tid og helhetsbildet som er vesentlig for oss. I utvalget er det også noen kommuner som har ekstreme verdier for enkeltår, slik vi ser i det totale datasettet.

År	Gjennomsnittsendring	Kommunal deflator	År	Gjennomsnittsendring	Kommunal deflator
2003-2004	14 %	3,75 %	2010-2011	13 %	3,9 %
2004-2005	28 %	2,5 %	2011-2012	136 %	3,4 %
2005-2006	16 %	3,6 %	2012-2013	25 %	3,9 %
2006-2007	23 %	4,4 %	2013-2014	9 %	3,1 %
2007-2008	35 %	6,4 %	2014-2015	34 %	2,4 %
2008-2009	39 %	3,9 %	2015-2016	14 %	2,6 %
2009-2010	11 %	3,4 %	2016-2017	95 %	2,3 %
			2017-2018	917 %	2,6 %

Tabell 4. Oversikt over utvalgets økning i føring på art 270. Bråtene og Vethe, 2019.

Beregningene gjort på grunnlag av utvalget (tabell 2) viser at de årlige endringene varierer mer enn i det opprinnelige datasettet, og at ekstreme endringer for enkeltkommuner i enkeltår får store utslag. Det ser vi spesielt i år 2011-2012, samt 2016-2017 og 2017-2018 som vi også gjør i det totale datasettet.

Som under forrige tabell har vi gjort beregning på den totale snittendringen for 2003-2018, og ender med en endring på 95 prosent. Derfor har vi også her korrigert for de to siste årene, hvor vi ikke fullt ut kan forklare det unaturlige hoppet i økning, og beregner for 2003-2016. Snittverdien ender da på 30 prosent, mot 31,84 prosent i det fullstendige datasettet. Forskjellen er altså svært liten, og det viser at kommunene uavhengig av geografiske og demografiske forhold opplever til dels stor variasjon på årlig basis, men at gjennomsnittet ligger i samme område til tross for dette.

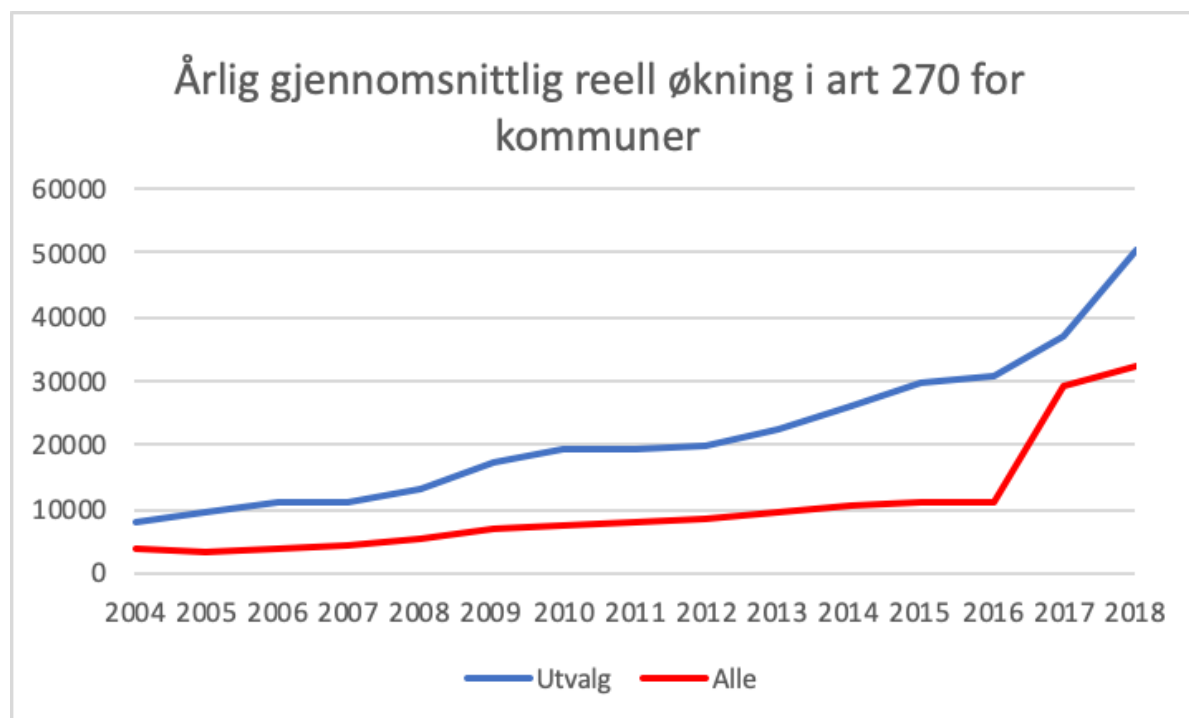
Figur 1. Vekst i art 270. Bråtene & Vethe, 2019.

I grafen over ser vi økningen totalt, økningen i utvalget og kommunal deflator. Den viser, som forklart, at variasjonene per år er til dels store, mens den totale tendensen er økende. Det vi også ser er at den totale tendensen er mer stabil enn utvalgets.

Et poeng som er viktig å merke seg ved denne grafen (figur 1), er at den viser de gjennomsnittlige prosentvise økningene - og ikke den reelle numeriske økningen. Dette har vi gjort for å kunne legge inn kommunal deflator som egen graf i samme bilde, for å gi et inntrykk av hvor stor gjennomsnittsoøkningen faktisk er sammenlignet med kommunal deflator. I tillegg får vi frem et bilde som ellers ville vært skjult, at tendensen i den totale økningen over mange år (2006-2014) faktisk er synkende - på tross av at forbruket stiger.

For å vise hvordan utviklingen i gjennomsnittlig økning i de faktisk posterte utgiftene for art 270 har vært, se figur 2 under. Her er alle landets kommuner tatt med i beregningen, og vi har så gjort en gjennomsnittsberegning som vi ser i grafen. Her kan en se, til forskjell fra figur 1, at endringen ikke stagnerer eller synker i den aktuelle tidsperioden, men tvert imot øker hvert år. Vi ser også at utvalget ligger noe høyere enn det samlede gjennomsnittet, dette skyldes at utvalget inneholder to store enkeltkommuner, som gir store utslag i beregningene. Dette skjer

ikke på samme måte i det totale utvalget, fordi det er flere mindre kommuner som korrigerer for det. Altså blir store forskjeller mer synlige i utvalget, enn i totalen.

Figur 2. Den faktiske gjennomsnittlige økningen i posterte regnskapstall for art 270. Bråtene & Vethe, 2019.

5.1.1 Oppsummering

Vi har i metodekapittelet redegjort for hva art 270 er, og hva den innebefatter. Når vi i gjennomsnittsberegningene nå ser en økning fra år til år, vet vi at vi ikke automatisk kan tilskrive hele denne økningen til konsulentbruk fordi arten inneholder mye mer. Konsulentbruk er imidlertid en delfaktor av en total art 270, og det vil være rimelig å anta at delfaktoren er en del av økningen når den totale faktoren øker. Derfor mener vi det er stor sannsynlighet for at økningen i art 270 også indikerer at det er en økning i bruk an konsulenter, selv om den ikke kan tilskrives hele økningen alene.

5.2 Forvaltningsrevisjonsrapporter

I forvaltningsrevisjonsregisteret har vi som nevnt i metodekapittelet funnet frem til de revisjoner som er gjort ute i kommunene med tema konsulenter og konsulentbruk. Mange av disse rapportene er utarbeidet med hensikt å undersøke om anskaffelsesprosessene knyttet til større konsulentoppdrag i kommunene er utført etter korrekt metode og i henhold til gjeldende

lov- og avtaleverk, og har således et innhold som ikke direkte knytter seg til vår studie. De aller fleste har imidlertid likevel en innledende undersøkelse rundt hva, og hvor mye konsulenter er brukt i kommunene før en ser på lovligheten av oppdragene, og disse delene ser vi som nyttige for vår videre undersøkelse. I dette delkapittelet presenterer vi dermed de funn vi har gjort i rapportene som kan knyttes til økning i bruk av konsulenter i kommunene.

Grunnlaget for rapportene er i stor grad likt vårt; art 270. Revisjonsselskapene påpeker den samme problematikken knyttet til dette tallgrunnlaget som også vi har gjort i metodekapittelet. Flere av rapportene vi har brukt til oppgaven, rapporterer også om at artsbruken i regnskapet ikke alltid er korrekt (Arendal Revisjonsdistrikt IKS, 2010a, s. 6), og det kommenteres noen steder at en avgrensning til kun å benytte seg av art 270, ikke vil være tilstrekkelig til å kartlegge omfanget av kommunenes bruk av konsulenttjenester. Andre rapporter vi har undersøkt, blant annet fra det samme revisjonsfirmaet (Arendal Revisjonsdistrikt IKS, 2009, s. 5), har valgt å kun forholde seg til KOSTRA art-270-tall for å finne ut om det har vært en økning i bruk av konsulenttjenester. På bakgrunn av den vurderingen vi har gjort rundt bruken av art 270 samlet, vil vi også legge frem funn fra revisjonsrapportene på samme grunnlag. Som nevnt i diskusjonen av dataene vi hadde tidligere i oppgaven, gir disse rapportene viktig informasjon som ikke kommer tydelig frem av art 270-tallene. Disse rapportene gir grundige og helhetlige vurderinger av enkeltkommuner, og de er utarbeidet av godkjente revisjonsfirmaer.

Arendal Revisjonsdistrikt IKS (2010b) skriver i sin rapport vedrørende Froland kommune at artsbruken i kommuneregnskapet ikke er korrekt, og at det derfor er umulig å skille ut hvilke anskaffelser kommunene selv definerer som konsulenttjenester gjennom regnskapet. Det er derfor vanskelig å gjennomføre en reell kartlegging av det totale omfanget i bruk av konsulenttjenester. Undersøkelsen som videre er gjort, viser at bruk av konsulenttjenester, når en summerer drift og investering, har økt fra 788 519kr i 2004 til 5 174 297kr i 2009 (Arendal Revisjonsdistrikt IKS, 2010b, s.7). Rapporten påpeker at tallene ikke er justert til nåverdi, men det er likevel tydelig at økningen er omfattende. Også for Grimstad har Arendal Revisjonsdistrikt (2009) utført en lignende analyse, og kommet frem til at bruken av konsulenttjenester har økt fra 6 306 473 kr i 2004, til 20 300 666 kr i 2009. Tallene er utelukkende basert på art 270.

For Åmli (Arendal Rev. IKS, 2010c) viser revisjonsrapporten basert på kommunenes regnskap (som er direkte hentet fra art 270) at bruken øker fra 679 053 kr i 2004 til 2 746 457kr i 2009.

Dette tilsvarer en økning på 404 prosent i perioden. Rapporten viser også at det er to avdelinger som står for 75 prosent av den totale konsulenttjenestebruken; teknisk avdeling (til investeringsformål) og plan- og næringsavdelingen (til driftsprosjekter).

Hedmark Revisjon IKS (2013) har utarbeidet en rapport for Stange kommune, som vurderer om lov om offentlige anskaffelser er fulgt i innkjøp av konsulenttjenester mellom 100.000 og 500.000. Rapporten sier ikke noe om Stange kommunes totale forbruk, men viser til interessante tall for kommunesektoren samlet. I følge denne rapporten foretok kommuneforvaltningen innkjøp for omtrent 145 milliarder i 2006, mens samme tall for 2011 var 398 milliarder kroner. Dette tilsvarer en økning på mer enn 50 prosent i perioden. Rapporten viser også til undersøkelser utført av NIMA og Menon Economics for Akademikerne, som antyder at offentlig ansatte innkjøpere mener mangler i egen kompetanse på innkjøpsfeltet fører til tapte skattekrone, og at denne summen beløper seg til 30-45 milliarder i året.

Innlandet revisjon IKS (2011) melder i sin rapport at Gausdal kommunes omfang av konsulenttjenester i følge KOSTRA relativt lavt. Undersøkelsen er avgrenset til å gjelde konsulentkjøp over 100.000 de siste tre år, og viser at bruken har økt fra 3 339 038 kr i 2006 til 5 246 609 kr i 2010 for investering og drift samlet. Søre Sunnmøre kommunerevisjons (2013) rapport om konsulentbruk i Vanylven kommune har gjort undersøkelser begrenset til avdelinger som bruker mer enn 100.000 i konsulenttjenester per år i kontrollperioden (2009-2012). Utgangspunktet er tatt i KOSTRA med art 270 som fokusområde, og viser at Vanylven kommune har en økning i bruk av konsulenttjenester fra 662 781 kr i 2009, til 1 141 795 kr i 2012.

I 2007 utarbeidet Telemark Kommunerevisjon IKS en rapport om bruk av konsulenttjenester i Skien kommune for årene 2005 og 2006. I tillegg til bruk av konsulenter, fokuserer rapporten på lovlighet rundt anskaffelser, samt overføring av kompetanse mellom konsulentene og kommunen. Foregående år har samme selskap utført samme type undersøkelse for Porsgrunn kommune (Telemark kommunerevisjon IKS, 2006b), og har i begge rapportene sammenlignet kommunene med hverandre. Det fremkommer ikke av rapportene at det er en distinkt økning fra det ene året til det andre, men revisjonen har regnet på prosentvis bruk av totalbudsjettet. De viser til at snittet for alle kommuner samlet er å bruke 0,7 prosent av driftskostnadene til konsulentbruk (presisert som art 270), og viser at begge kommunene ligger noe under

landsgjennomsnittet. Skien kommer best ut, med 0,5 prosent, og Porsgrunn ligger på 0,6 prosent.

For Hobøl kommune har Indre Østfold Kommunerevisjon IKS (2012) påvist en kraftig økning i bruk av konsulenttjenester først i art 270 for årene 2009, 2010 og de tre første kvartalene av 2011. Forbruket øker fra 4 511 495 kr i 2009, til 10 035 706 kr i 2010. Tallene for 2011 viser 7 770 000 for de første 9 måneder, og om en tar utgangspunkt i lik bruk gjennom året vil estimatet for 2011 totalt bli 10 360 000 kr. Videre viser revisjonen til samme type beregning som Telemark Kommunerevisjon har gjort for Skien og Porsgrunn, og har regnet ut at Hobøl kommune bruker 2,9 prosent av sitt driftsbudsjett til disse tjenestene i 2010. Sammenlignbare kommuner og andre kommuner i Østfold hadde i samme periode et snittforbruk på ca. 1 prosent.

5.2.1 Oppsummering

Samtlige av de rapportene vi har vist til i denne gjennomgangen, viser at disse enkeltkommunene har hatt en økning i bruk av konsulenttjenester over tid. Utfordringen er, som med vår statistikk, at de fleste baserer seg på det regnskapstekniske grunnlaget i 270. En løsning flere av revisjonsfirmaene har benyttet for å løse denne floken, er å skaffe seg en oversikt over de mest vanlige konsulenttjenesteleverandørene som har levert tjenester til den bestemte kommunen i løpet av et kalenderår over tid, for på den måten å skaffe seg et kvalifisert anslag over utviklingen av bruken av konsulenttjenester (Arendal Revisjonsdistrikt IKS, 2010a, s. 6). Dette var en løsning vi også vurderte, men vi fant raskt ut at dette ville være en altfor tidkrevende øvelse for oss. I kapittel 5.1 redegjorde vi for hvordan art 270 kan indikere en tendens til økning i de totale utgiftene knyttet til konsulentbruk. Revisjonsrapportene understøtter dette ytterligere, og gir oss i tillegg innsikt og mulighet til å gå i dybden og undersøke hvordan denne økningen har fortont seg i noen enkeltkommuner.

Funnene vi presenterer fra disse forvaltningsrevisjonsrapportene, bidrar til å styrke våre funn vi av analysen av art 270-tallene. Grunnlaget for beregning, art 270, brukes av revisjonsfirmaene for å kunne si noe om utvikling i økning over tid. Kommunerevisjonene er underlagt et strengt lovverk, og har som oppgave å sørge for at regnskap i kommunene blir utført på korrekt måte. At de, som offentlige instanser, også bruker art 270 som grunnlag, bidrar til å styrke våre funn fordi det er med på å øke påliteligheten, og dermed reliabiliteten og validiteten i materialet.

Vi har i tillegg til de rapportene vi henviser til her, lest flere med samme tematikk, men som ikke viser til konkret tallmateriale. Disse rapportene er derfor utelatt fra denne delen av analysen, men flere av dem vil vi komme tilbake til når vi i del 2 av analysen ser på det bakenforliggende grunnlaget for konsulentbruk.

5.3 Mediebildet

Artikler i media er ikke forskningsbasert materiale, og funn presentert på denne måten er ikke like valide som undersøkelser gjort på bakgrunn av forskningsbasert metode. Likevel vil vi argumentere for at mediebildet kan bidra til å ytterligere forsterke våre funn. Sakene som her er trukket frem er så omfattende og varige, og basert på offentlige statistikker, samt kommunenes eget tallmateriale og politiske vedtak, at vi mener det er rimelig å presentere dem som en del av en forskningsbasert kontekst som denne.

Gjennom de siste årene har store norske medier vist til saker der det er gjort et omfattende gravearbeid rundt tematikken konsulentbruk. Sakene har skapt stort engasjement både i mediene og det offentlige rom for øvrig. De berørte i sakene, politikere, kontrollorganer og flere med dem har tatt til orde for en gjennomgang av rutiner rundt konsulentbruk, og vi viser her til de tre sakene vi mener har hatt størst påvirkning de siste to årene.

Den såkalte Tolga-saken sprakk i VG i oktober 2018, og Kommunal Rapport melder at totalt 23 kommuner hadde betalt for tjenester fra samme firma. Tjenestene handler i denne sammenheng om en gjennomgang av kommunenes rutiner rundt registrering av antall utviklingshemmede som utløser tilskudd fra staten. Konsulentselskapets innsalg handler om inntektsoptimalisering av Helsedirektoratets rundskriv IS-3 og IS-4, som omhandler regelverk rundt tilskudd for ressurskrevende brukere i helsetjenesten. For kommunenes reelle inntektsøkning med bakgrunn i denne registreringen, krevde konsulentselskapet 25 prosent av denne økningen som betaling for sine tjenester. Kommunerevisorforbundet konkluderer med at dette systemet som brukes for å registrere i henhold til Helsedirektoratets regelverk ikke er av komplisert art, og således ikke vanskelig å utføre (Nilsen & Tokle, 2018). Likevel har kommunene brukt et konsulentselskap for å utføre dette arbeidet, og betalt dyrt for det.

Da Siv Jensen la frem Statsbudsjettet for 2019 (Finansdepartementet, 2019), ble det klart at regjeringen fremmet en endring i eiendomsskatten. Den gjeldende promillesatsen på 7 skulle

senkes til 5. NRKs Brennpunkt førte i august i år en stor sak som omhandler eiendomsskatt og retaksering av boligverdier, nettopp på bakgrunn av endringen promillesatsen (Nordahl et al., 2019).

Eiendomsskatt er en kommunal skatt, og således en direkte inntektskilde for kommunene. Eiendomsskatten er beregnet utfra boligens verdi, enten ved å bruke SSBs boligverdistatistikk, eller kommunenes egen utregningsmetode (Skatteetaten, u.å). Da promillesatsen ble senket fra 7 til 5, betød det altså et inntektstap for mange kommuner. En inntekt mange av kommunene selv hevder å være helt avhengig av (Nordahl et al., 2019). En "løsning" på problemet ble dermed å retaksere boligverdiene og dermed forhåpentligvis øke beregningsgrunnlaget for eiendomsskatten, i et forsøk på å opprettholde inntektene på tross av at promillesatsen ble satt ned.

Der kommunene har en mulighet til å benytte helt gratis statistikk om markedsverdi på bolig fra SSB som beregningsgrunnlag, har altså mange valgt å leie inn konsulentselskaper for å gjøre egne beregninger. NRK har innhentet informasjon fra kommunene selv, der 380 av 420 kommuner har svart. Statistikken viser at nær 80 prosent av kommunene bruker egen takst fremfor SSBs statistikk når de fastsetter eiendomsskatten, og 50 prosent av disse bruker private konsulentselskaper til å gjøre jobben. Brennpunkt har også spurt hvor mye denne jobben har kostet, og tallene beløper seg til 350 millioner kroner, uten å regne med pågående prosjekter (Nordahl et al., 2019).

Dagsavisen kunne i juni 2018 melde om at Oslo kommune bruker over 1,7 milliarder kroner på konsulenter. Dette etter at det nye, røde byrådet, i 2015 fastslo at de ønsket å redusere konsulentbruken til fordel for å bygge kompetanse i egen organisasjon. Oversikt utarbeidet av Dagsavisen viser at konsulentbruken har steget med nesten 200 millioner, fra 1510 millioner i 2015, til 2018-nivået som er 1700 millioner (Borgersrud, 2018).

Fellestrekket i disse sakene er at det er blitt satt fokus på både hvilke oppgaver kommunene bruker konsulenter til, og omfanget av dette. Både i Tolga-saken og saken som omhandler eiendomsskatt, fremkommer det at kommunene bruker konsulenter til oppgaver de kunne ha utført selv. Likevel brukes det midler i hundremillionersklassen for å betale konsulentselskaper for disse tjenestene, og det er rimelig å si at dette viser en økning i bruk av konsulenter, ettersom dette er en type oppgave som kommunene ikke tidligere har jobbet med i samme skala.

5.3.1 Oppsummering

Artiklene vi har presentert over indikerer et bilde som tydelig er preget av konsulentbruk i størrelsesordenen stor skala. Dette kan bidra til å belyse og eksemplifisere noe av det som ligger bak den tendensiøse økningen de foregående delkapitlene tyder på. Det gir også en innsikt i typiske oppgaver og tjenester som kommunene kjøper inn kompetanse i form av konsulenttenester for å løse, fremfor å løse dem i egen organisasjon. Artiklene gir også en indikasjon på at flere grunner ligger bak denne bruken, og det gir sågar en pekepinn på hvilke bakenforliggende årsaker det kan være fornuftig å undersøke videre i del 2 av analysen.

Mediebildet trekker frem store enkeltsaker som omhandler tjenestespesifikke kostnader spredt i mange av landets kommuner, men også mer generell bruk slik som i eksempelet med Oslo kommune (Borgersrud, 2018). Det er ikke mulig å påstå at det økende mediafokuset er synonymt med en økende konsulentbruk, for faktum kan også være at mediene ikke tidligere har plukket opp saker som omhandler denne typen bruk. Likevel argumenterer vi for at disse konkrete eksemplene fra media bidrar til ytterligere å forsterke våre funn, fordi det viser et bilde av konsulentbruk som er spredt både geografisk og på ulike typer tjenester i en grad offentligheten ikke tidligere har hatt innsyn i.

Aslak Bonde, journalist og politisk kommentator, har skrevet en kronikk i Kommunal Rapport (2015) hvor han omtaler konsulentbruk i NAV, i forbindelse med et stort IKT-prosjekt. Han poengterer at det er merkelig hvordan store organisasjoner bruker mye konsulenter, da det ville vært logisk at store organisasjoner hadde større mulighet til å bygge kompetanse inhouse enn det små organisasjoner har. Resonnementet er med andre ord at små organisasjoner burde ha større behov for konsulenthjelp enn store organisasjoner, og det vil da være en logisk sammenheng i at en økning hos store organisasjoner i teorien burde følges av en enda større økning i små organisasjoner.

For å følge opp Aslak Bondes resonnement, kan en si at da Dagsavisen meldte om økende konsulentbruk i Oslo kommune (som tross alt er den største kommunen i landet), fra 2015-2018 (Borgersrud, 2018) - er det naturlig å tenke at alle andre kommuner også har hatt en økning i bruken. Våre funn indikerer at det er variasjoner i endringen for ulike kommuner over tid, men den klare tendensen viser at kommunene samlet har hatt en økning, uavhengig av om de er små eller store.

6. Analyse – del 2

Dette kapittelet tar for seg analysens andre del. Her undersøker vi hvilke årsaker som kan bidra til å forklare den tendensen til økning i bruk av konsulenter som vi mener å ha funnet belegg for i første del av analysen. Analysen er bygget opp slik at vi stegvis og kronologisk gjennomgår de tre hypotesene vi utledet i teorikapittelet. Disse belyser vi med våre datakilder og oppsummerer kort under hver hypotese, før vi gjør en totalvurdering og oppsummering av funn i kapittel 7.

I tillegg til intervjuene vi har gjennomført, bruker vi også de samme rapportene som henvist til i første del av analysen, samt relevante bøker og fagfellevurderte artikler og tidsskrifter i denne delen av analysen. Vi bruker også sekundærkilder i form av offentlige rapporter og medieartikler som omhandler temaet.

I en rapport utført av Menon Economics (2017) for Abelia kommer det frem at rådgivernæringen i Norge står for 6 prosent av den totale verdiskapingen i næringslivet med en omsetning på 200 milliarder i 2016. Rådgivernæringen er en samlebetegnelse på det vi i denne studien kaller konsulenter, og den inneholder en rekke bransjer som tilbyr alt fra advokattjenester og IKT-rådgivning, til markedsanalyse, revisjon, skatt og tekniske tjenester. Rapporten viser at rådgivning til offentlig sektor står for 10 prosent av den totale omsetningen, og disse 20 milliardene er videre fordelt med 2/3 til statlige aktører, og 1/3 til kommunal sektor (Menon Economics, 2017).

I første del av analysen så vi mange eksempler på at tendensen i konsulentbruken er økende, i denne delen skal vi forsøke å bidra til å si noe om hva som er årsaken bak den økningen. Utviklingen i det norske samfunnet går i retning av sentralisering, digitalisering og effektivisering. Regjeringen (2018) skriver om lokal samfunnsutvikling at det er viktig for verdiskapingen i Norge at lokalsamfunn i alle deler av landet blir oppfattet som attraktive. Kommunene lokalt har ansvaret for å sikre gode levekår og et likeverdig tjenestetilbud lokalt, og skal samtidig være en pådriver for lokal samfunns- og næringsutvikling. Line Goplen Höfde er fagsjef for konsulenter i interesseorganisasjonen Abelia. Hun uttaler at Norge er i omstilling og rådgivernes spesialkompetanse er viktig for å fremme endring og utvikling, og at rådgiverne bidrar til kompetanseoverføring, ny innsikt og god ressursutnyttelse i offentlig og privat sektor (Abelia, u.å).

6.1 Effektiv drift i kommunal sektor - hypotese 1

En undersøkelse utført av NHO i det private næringslivet viser at "behov for fagkompetanse som ikke er hensiktsmessig å ha internt på permanent basis" er en ganske viktig (ca. 50 prosent) eller svært viktig (ca. 30 prosent) for 80 prosent av de som kjøper eksterne konsulenttjenester til sin virksomhet (Menon Economics, 2017, s.32). Det anses som mer effektivt å leie inn kompetanse for enkeltprosjekter, i stedet for å ansette slik kompetanse permanent. Disse tallene er riktignok hentet fra det private næringslivet, men det er naturlig å anta at denne holdningen muligens også kan speiles i offentlig sektor, da presset på effektivitet og produktivitet er stort også der. I Perspektivmeldingen for 2017 skriver regjeringen at mer effektiv og målrettet offentlig ressursbruk er viktig for å trygge Norges fremtid og at det må jobbes systematisk, kontinuerlig og aktivt for å øke effektiviteten i offentlig sektor (Finansdepartementet, 2017, s. 7).

Som vi også har gjort rede for i teorikapittelet, baserer vår første hypotese seg på at konsulentbruk er en følge av målet om effektiv drift, slik det er forklart i det instrumentelle perspektivet. Basert på dette forventer vi å finne argumentasjon som støtter opp under at kommunene leier inn konsulenter for å løse enkeltoppgaver fordi det er mer økonomisk effektivt og/eller fører til overskudd og lønnsomhet. Bakgrunnen for slike påstander kan for eksempel være at enkelte oppgaver er veldig små, eller utføres sjeldent, slik at det er mer lønnsomt å betale en konsulent for å løse dem, enn å lønne en person i egen organisasjon for en jobb som ikke kan fylle en hel stilling. Videre kan sykefravær over kortere eller lengre tidsrom kombinert med tidspress i enkeltprosjekter utløse et konsulentbehov som kan begrunnes med rasjonell lønnsomhet.

Professor Kjell Arne Røvik har uttalt at konsulenttjenester alltid øker dramatisk med høykonjunkturer (Kommunal Rapport, 2008). Andre argumenter som kan støtte opp under denne hypotesen vil derfor kunne være at innleie av konsulenter er basert på "topper" i arbeidsmengde. Dette kan for eksempel være en konsekvens av ekstraordinære omstendigheter som fører til økt aktivitet i en avgrenset periode.

I de intervjuene vi har gjort, og i det datamaterialet vi har, er det indikasjoner som tyder på at denne hypotesen har noe støtte. Intervjuobjektene poengterte at kommunene de representerte i utgangspunktet hadde en sunn økonomi, og de hevdet selv at det ikke var noe overforbruk av konsulenter i deres respektive kommuner, men at de brukte konsulenter i noen grad. Både

person 1 og person 3 forklarte at de etter å ha mottatt vår intervjuforespørsel hadde brukt tid på å få oversikt over konsulentbruk i egen kommune. Person 1 innrømte at omfanget av bruken var overraskende høyt, men likevel på et akseptabelt nivå. Person 3 opplevde at kommunen hadde et nivå av konsulentbruk som var lavt. Videre var begge personene tydelige på at det er enhetslederne i kommunen som har best oversikt over bruken i sine respektive avdelinger, og at ingen av dem hadde detaljkunnskap om kommunens innkjøp, men snarere et oversiktsbilde i kraft av sin stilling.

Ingen av intervjuobjektene våre fremmet effektiv drift eksplisitt som et kriterium for å kjøpe konsulenttjenester, men flere av svarene de ga oss tyder på at det i noen grad tenkes økonomisk rasjonelt i kommunene likevel. Det både intervjuobjekt 1, 2 og 3 har hevdet, er at selv om det er dyrere å benytte seg av konsulenter og deres tjenester, er en del av de oppgavene som skal løses små og få. Disse oppgavene er ikke store nok til å dekke en full stillingshjemmel, og at det derfor er mer effektivt eller lønnsomt å bruke konsulenter til å utføre disse oppgavene enn å ansette en person i egen organisasjon til å utføre dem.

Person 1 trekker frem arbeidet med eiendomsskatt som et eksempel på en type oppgave som er for liten til å dekke en hel i stilling i den respektive kommunen.

Jeg jobber jo i en liten kommune, med ca. 2000 innbyggere, og vi har jo en kommuneadministrasjon deretter. Så det vil jo si at veldig mange i tjenesteytingen må ha flere roller. Sånn at vi har i liten grad muligheten til å ha veldig snever spisskompetanse. Jeg kan ta et eksempel da - ta eiendomsskatt, som er et veldig lite område - for oss. Der er har vi kjøpt inn konsulenter nå i flere år. En konsulent som vi har tatt inn, som kjører både når vi skal ha nytaksering, og tar den daglige oppfølgingen i forhold til takstnemd og så videre. Så er det så smalt at vi har ikke muligheten til å ansette noen. For det er kanskje snakk om 10 prosent stilling i året. (Person 1, personlig kommunikasjon, 15. september 2019).

Fra forvaltningsrevisjonen gjennomført i Kristiansand kommune (Kristiansand Revisjonsdistrikt IKS, 2014) trekkes det frem flere grunner til konsulentbruk som faller inn under hypotesen om rasjonell drift. Manglende internkapasitet i perioder der kommunens investeringsvirksomhet er spesielt høy trekkes frem som et hovedargument for bruk av konsulenter. Dette bygger opp under Kjell Arne Røviks uttalelser om høy konsulentbruk ved høykonjunktur (Kommunal Rapport, 2008). Videre trekkes ad-hoc-oppdrag med begrenset

varighet og omfang frem som en grunn, fordi disse tilfellene gjerne dreier seg om arbeidsoppgaver som ikke vanligvis faller inn under kommunens kjerneoppgaver. Altså øker konsulentvirksomheten i perioder der de økonomiske rammebetingelsene tillater en økt aktivitet. Fremfor å ansette flere personer og forplikte seg med faste ansettelser, bruker man konsulenter for å utføre midlertidige oppdrag.

Et annet viktig poeng som både person 2 og person 3 trekker frem, er at innleie av konsulenttjenester kan ta unna arbeidspress for virksomheter. Som hovedregel skal virksomheter ansette arbeidstakere fast, uten tidsbegrensning. Likevel kan de på bestemte vilkår leie inn arbeidstakere midlertidig (Arbeidstilsynet, 2019). Dette gjelder i hovedsak vikartjenester, spesielt innen helse- og omsorg. Vi har tidligere forklart at verken vi, eller intervjuobjektene, definerer vikartjenester som konsulentvirksomhet. Vi har likevel valgt å innlemme dette argumentet i analysen, da disse kostnadene føres direkte under art 270 og videre må sees som en del av den økende tendensen vi finner i analysens første del.

En annen form for midlertidig arbeidskraft er konsulenter som leies inn på bakgrunn av kortere eller lengre sykefravær i egen organisasjon. I revisjonsrapporten som omhandler Gausdal kommune (Innlandet Revisjon IKS, 2011), trekkes nettopp dette frem som grunnlag for enkelte konsulentkjøp. Viktige nøkkelressurser innad i organisasjonen har vært ute grunnet sykefravær, og fordi kommunen i disse tilfellene har hatt et stort tidspress på å få gjennomført enkeltprosjekter, har de leid inn konsulentbistand for å dekke opp for sykefraværet.

I revisjonsrapporten som omhandler Porsgrunn kommune (Telemark revisjonsdistrikt IKS, 2006b, s. 19) har revisoren gjort en spørreundersøkelse om hvorvidt enhetene innad i kommunen samarbeider rundt konsulentkjøp. 38% av de spurte sier at slike samarbeid finner sted, og at disse mener slikt samarbeid både er arbeidsbesparende, utgiftsbesparende og har en læringseffekt. Det indikerer at mange av disse konsulentkjøpene er å anse som effektive i form av økonomisk lønnsomhet.

Vi finner altså noe støtte for at denne hypotesen kan forklare noe av årsaken til at kommunene i økende grad bruker konsulenter. Med bakgrunn i de forventninger som foreligger til effektiv drift i kommunene, var dette ventede funn. Noe overraskende finner vi imidlertid også argumenter som per definisjon avkrefter at konsulentbruk er effektivt. I avsnittene som følger presenterer vi disse.

Vi har ikke stilt intervjuobjektene våre direkte spørsmål om det er økonomisk lønnsomt å bruke konsulenter, men flere av dem har likevel kommet inn på temaet. Samtlige av våre intervjuobjekter hevder at konsulenttjenester i de aller fleste tilfeller er dyrere enn å ha ansatte i egen organisasjon, og det ville vært lønnsomt med en egen ansatt fremfor en konsulent - dersom oppgaven hadde dekket opp arbeidsmengden i den tenkte stillingen.

Der person 1 på sin side hevder at han tror det er mer effektivt økonomisk sett å leie inn spisskompetanse, ga person 3 et veldig konkret eksempel på at en ser en merverdi i produksjon per anvendte krone når en ansetter kompetansen i egen organisasjon. Det tilfellet person 3 fortalte om, handler om at kommunen har ansatt en egen rådgiver som driver med lederutvikling innad i kommunen på fulltid, fremfor å leie inn konsulenter som gjør noen samlinger i året. Med egen ressurs på huset slipper en å bruke tid på oppdragsdefinerings for konsulentbidrag, og en har en ressurs som slipper å bruke tid på å sette seg inn i og bli kjent med organisasjonen før hvert enkelt oppdrag.

Vi kan tillate oss å gjøre mye mer med egen ressurs, enn det vi kunne tillate oss å gjøre med en konsulent. For hver gang du skal ha konsulenter innomhus, så koster det 10.000 kr/dagen. Så vi kan tillate oss å gjøre mye mer for den ressursen vi har. Og det betyr at vi, etter at vi gikk til den løsningen, så jobber vi mye mer konkret med ulike sånne prosesser i mange enheter. Men vi før kanskje først og fremst gjorde 2 samlinger i året, og de andre samlingene de dreiv rådmannsgruppa og det var mye vanskeligere å holde tråden i det vi drev med fordi vi drev med det selv. Så jeg tror vi gjør mye mer på området. Er ikke sikkert vi bruker så mye mindre penger, egentlig. For det koster jo tross alt en million ikke sant, å ha henne ansatt - og jeg er ikke så sikker på om vi brukte, vi brukte nok ikke en million i året på konsulenter på den tida. Men samlet sett gir det mye høyere verdi per krone vi bruker, å ha denne ressursen på huset. (Person 3, personlig kommunikasjon, 19. september 2019).

Sitatet over viser til hvordan person 3 rasjonaliserer bruk av egne ansatte fremfor konsulentbistand. Et viktig poeng er også at en av denne kommunenes kjerneverdier er troen på at kompetanse i egen organisasjon gir bedre resultater enn kjøpte tjenester, og at de har en uttalt ambisjon om å være best på ledelse. Videre forklarer han at de er svært avhengig av å finne den rette personen i en slik stilling, og at det ikke alltid er enkelt.

Også i forvaltningsrapporten gjennomført i Skien kommune (Telemark kommunerevisjon IKS, 2007) finner vi eksempel på at en noen ganger leier inn konsulenter selv om det ikke er det mest økonomisk effektive.

"I enkelte tilfeller har det blitt leid inn personell fordi enheten ikke har klart å rekruttere gjennomvanlige ansettelse eller fordi enheten har slitt med langtidsfravær. I disse tilfellene har enhetslederne vært oppmerksom på at dette ikke er lønnsomt for enheten" (ibid., s. 13).

Disse eksemplene illustrerer at effektivitet ikke alltid er grunnlaget for konsulentkjøp, og at det tvert imot kan være mer effektivt å ha kompetansen i egen organisasjon. Både person 1 og person 2 hevder også at de i en optimal setting ville hatt mer spisskompetanse i organisasjonen, men at dette praktisk sett ikke lar seg løse - og at det derfor er mer effektivt med innleie. Dette tyder på at den økningen i konsulentbruk vi ser tendenser til i analysens første del har flere forklaringsmekanismer enn rasjonell effektivitet. Dette vil vi komme tilbake til og diskutere videre senere i analysen.

6.1.1 Oppsummering

Utdragene fra intervjuene over understreker et viktig poeng i dagens kommunesammenslåingsdebatt. I Distriktsmeldingen hevder regjeringen at det fortsatt er for mange små kommuner som mangler kapasitet og kompetanse til å gi sine innbyggere tjenestene de har krav på (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019a, s. 10). Vi kan slå fast at alle kommuner, uavhengig av størrelse, har de samme oppgavene de skal løse for innbyggerne, og det er naturlig at store kommuner har visse stordriftsfordeler sammenlignet med små kommuner. En oppgave kan muligens være så liten som 10 prosent av en 100 prosent stillingshjemmel i en liten kommune, men i en større kommune kan den samme oppgaven utgjøre hele innholdet i en vanlig stillingshjemmel. Det er derfor ikke unaturlig at små kommuner velger å kjøpe de ti prosentene tjenester av konsulenter, fremfor å ha den kunnskapen ansatt i egen organisasjon. Intervjuobjektene svarer videre at de ikke ønsker å ansette personell i lave stillingsprosenter, og enda viktigere, det er svært få som ønsker å ta jobb i lave stillingsprosenter. Dette gjør at kommunene velger å betale dyrere for en tjeneste de kan avslutte når behovet ikke lenger er der, noe som er vanskeligere å gjennomføre med egne ansatte.

Person 4 utdyper i sitt intervju hvordan selve prosessen med å engasjere konsulenter fungerer. I den innledende fasen er det gjerne konsulenter som utforme kravene til hvordan et prosjekt burde se ut. Deretter er det konsulenter med i selve anskaffelsesprosessen, der de er med på å vurdere de ulike tilbudene som har kommet inn, før det til slutt er konsulenter som står for selve gjennomføringen av prosjektet. Med andre ord har ulike konsulenter en stor rolle i de fleste prosjekter i kommunene, og de står dermed for en stor del av kostnadene tilknyttet ulike prosjekter.

Det faktum at det er vanskelig å trekke ut rene tall for hvor mye penger som faktisk brukes på konsulenttenester i norske kommuner, kan være en indikasjon på at fokuset på kostnader ikke er veldig stort. Dette er ikke hva en ville forvente gitt en effektivitetshypotese. Tvert imot, i henhold til en effektivitetshypotese, ville en forvente at kostnader knyttet til konsulentbruk enkelt lar seg hente ut av ulike kommuneregnskap og statistikkbanker. Dersom dette hadde vært tilfelle, kunne en enklere ha utført kost-/nyttevurderinger. Videre har vi fått overraskende mange tilbakemeldinger på at dette er et tema en ikke verken snakker mye om, eller har inngående kunnskap om. Et eksempel er at vi kontaktet KMD da vi startet prosessen med å finne intervjuobjekter, med ønske om å snakke med noen i departementet som hadde inngående kunnskap om kommuneøkonomi og økonomistyring ute i kommunene. Svaret vi fikk var at denne kunnskapen ikke var tilgjengelig på departementsnivå, men at vi burde ta kontakt med KS som er kommunenes egen organisasjon. Vi tok da kontakt med KS, slik KMD anbefalte, og ble sendt videre gjennom flere personer og avdelinger med vår forespørsel, før også de konkluderte med at de ikke hadde kompetanse til å belyse tema for oss.

Vi hadde forventet at det skulle være enklere å trekke ut rene tall fra kommuneregnskapene for denne formen for tjenester, men som vi har poengtert ved flere anledninger, har det budt på store utfordringer. De tallene som innberettes til KOSTRA følger en felles veileder og metode, der konsulenttenester ligger under art 270, men som vi også har poengtert er ikke dette rene konsulentutgifter. Alle konsulentutgifter som er knyttet til for eksempel prosjektering av nybygg og lignende, faller alle inn under investeringsregnskapet, og blir dermed ikke synlig i kommuneregnskapenes innberetninger og i statistikkgrunnet.

Heller ikke i revisjonsrapportene har vi klart å trekke ut nevneverdig mange funn som tilsier at konsulenttenester er knyttet direkte til økonomisk effektivitet. De rapportene som begrunner bruken på en eller flere måter, inneholder svært sjeldent argumenter som faller inn under rasjonell drift - annet enn de få vi har trukket frem tidligere i analysen. Med tanke på at

vi har analysert om lag 30 rapporter fra ulike kommuner, er dette overraskende lite. Mangelen på dette økonomisk rasjonelle fokuset kan tyde på at konsulenttjenester brukes av andre årsaker enn at det er effektivt for budsjettet.

På bakgrunn av argumentene vi har samlet ovenfor, er det rimelig å påstå at effektivitetsargumentet i overraskende liten grad forklarer økningen i konsulentbruk. I teorikapitlet har vi fremmet hypotesen om rasjonell effektivitet på bakgrunn av lovverket kommunene er underlagt, og ikke minst den generelle oppfatningen om at kommuner driftes på en slik måte at fellesskapets ressurser blir brukt på den måten som kommer flest til gode - en effektiv fordeling og drift.

Vi ser at intervjuobjektene våre i utgangspunktet er opptatt av at kommunene skal drives på en lønnsom og rasjonell måte, og de argumenterer for at det å bruke konsulenter i enkelte tilfeller kan være mer lønnsomt enn å ha egne ansatte til å utføre den samme jobben. Likevel kan ikke dette forklare den totale økningen i konsulentbruk, og vi går derfor videre til å undersøke om institusjonell teori kan forklare mer av årsakssammenhengene bak den økningen vi ser tendenser til.

6.2 Kompetansebehov og legitime beslutningsprosesser - hypotese 2

Vi har i forrige underkapittel vist til de data som støtter oppunder vår første hypotese om rasjonell drift. Det var tydelig at det perspektivet i liten grad bidrar til å forklare årsaken for økt konsulentbruk. I teorikapitlet har vi skrevet ut vår hypotese to med bakgrunn i logikken om passende adferd, og vi skal i dette underkapitlet undersøke om det finnes støtte for å påstå at denne teorien kan forklare mer av det sammensatte bildet bak økningen i bruk av konsulenter og konsulenttjenester ute i kommunene.

I motsetning til effektivitetskravet basert på kost-/nyttebetraktninger slik vi undersøkte i forrige hypotese, er det i det institusjonelle perspektivet institusjonaliserte normer som ligger til grunn for beslutninger som tas. Kommunene driftes etter likhetsprinsippet, og de skal løse sine pålagte oppgaver uavhengig av geografiske, demografiske og økonomiske forbehold. Derfor er det hovedsak to prinsipper som er viktige under denne hypotesen; rekrutteringsutfordringer og spisskompetanse.

Det er i stor grad rekrutteringsutfordringer knyttet til personell med spesialkompetanse som er den utløsende faktoren under denne hypotesen. Videre fører disse utfordringene til at kommunene på egenhånd ikke er i stand til å løse sine oppgaver på en tilfredsstillende måte, fordi de ikke klarer å rekruttere nødvendig kompetanse til egen organisasjon. De velger da å leie inn konsulenter for å utføre de oppgavene som er pålagt kommunene. Dette bidrar til å sikre likhetsprinsippet og dermed legitimitet, fordi en sørger for at oppgavene løses av personer med rett kompetanse.

Argumenter som understøtter denne hypotesen vil omhandle konsulentenes spisskompetanse, og hvordan denne er viktig for at kommunene skal kunne løse sine oppgaver i henhold til likhetsprinsippet. I videreførelsen av dette er det naturlig å finne omtale av konsulentselskaper med positivt fortegn, gjerne der konsulenter er ansett som eksperter. Ekspertuttalelser er ofte brukt av legitimitetshensyn, og det vil derfor være naturlig at vi finner uttalelser om at konsulenter blir brukt for å legitimere prosesser og beslutninger. Vi antar også å finne belegg for at mange kommuner har vanskeligheter med å rekruttere kvalifisert personell.

Det mest gjennomgående argumentet våre intervjuobjekter hadde for kjøp og bruk av konsulenttjenester var behov for kompetanse for å kunne løse oppgaver på en tilfredsstillende måte. Dette ble ofte brukt i sammenheng med krevende oppgaver som krever en spesiell type kompetanse en ikke selv innehar i kommunen. En del av argumentasjonen som fremkommer i intervjuene har innhold som overlapper mellom hypotese 1 (effektivitet) og hypotese 2 (spisskompetanse og rekrutteringsutfordringer).

En viktig del av analysen har derfor vært å skille mellom hva som er innleie av eksperter med begrunnelsen økonomisk lønnsomhet, og hva som er innleie av spisskompetanse på grunnlag av resultatoppgjør i form av fullførte oppgaver og legitime beslutninger, samt rekrutteringsutfordringer i egen organisasjon. Vi opplever at der innleie begrunnes med argumenter som støtter opp under begge disse hypotesene, virker det tydelig at det er viktigere å skaffe kompetanse for å løse oppgavene, enn at det er billigst mulig å løse oppgavene. Altså veier prinsippet om legitim oppgaveløsning tyngre enn økonomisk rasjonalitet, slik det er eksemplifisert i revisjonsrapporten for både Skien og Porsgrunn kommune.

Timesatsen blir ofte lavere når kommunen utfører tjenesten selv og beholder kompetansen internt. En kommune vil likevel ikke alltid ha mulighet til å inneha spisskompetanse på alle områder (Telemark kommunerevisjon IKS, 2016b, s. 20).

Det kan være situasjoner hvor det vil være fornuftig å benytte seg av konsulenter fremfor egne ansatte. For eksempel kan bruk av konsulenter være viktig i forhold til kompetanseoppbygging og lederutvikling i kommunen. Det vil også være fagfelt som er så spesialiserte at kommunen ikke bør opprettholde kompetansen på området, fordi kommunen sjelden har behov for denne kompetansen (Telemark kommunerevisjon IKS, 2017, s. 13).

Som vi nevnte under forrige hypotese, kommer det frem i flere av intervjuene at en helst skulle hatt mer kompetanse i egen organisasjon, men at en sliter med å rekruttere personer som har den nødvendige spisskompetansen i interne stillinger. Derfor blir en nødt til å leie inn konsulenter for å løse disse oppgavene, selv om det er en mindre effektiv løsning økonomisk sett. I denne delen av analysen undersøker vi nærmere hvorfor den prioriteringen gjøres ute i kommunene.

I 2019 utførte Telemarksforskning på oppdrag av KMD en større utredning om de utfordringer små kommuner står overfor. Et av hovedfunnene som omhandler kompetanse er spesielt vesentlig for vår studie.

Små kommuner har betydelige utfordringer med å skaffe tilstrekkelig kompetanse ut fra behovet på flere områder. Dette gjelder særlig spesialisert kompetanse, og det er en god del kommuner som på ulike områder oppgir at de ikke har tilstrekkelig tilgang på kompetanse, hverken i egen organisasjon, via interkommunalt samarbeid. Videre er det en utfordring at kommunene er for små til å fylle stillinger innenfor ett ansvarsområde og dermed har vanskeligheter med å få kvalifiserte søkere. (Telemarksforskning, 2019, s. 9-10).

Person 2 snakker varmt om konsulentenes spisskompetanse og trekker spesielt frem de robuste fagmiljøene konsulentene er en del av. Videre hevder han at konsulenter, med sin spisskompetanse, gjør en generelt god jobb. Han forklarer at det i kommunen han er tilknyttet, finnes ressurser i kommuneadministrasjonen som er leid inn fra konsulentfirma i en full stillingshjemmel, på teknisk side. I praksis har konsulenten fast arbeidssted i kommunen, men er lønnet av konsulentfirmaet - som sender regningen videre til kommunen. Vi undret oss over hvordan dette kunne forsvares med tanke på de lønnsressursene dette krever.

Ja, nei, vi betaler jo for å sikre oss at vi får god kvalitet. Og det er jo klart det er én person som går her, men det er jo en del av et større nettverk. Slik at hvis de står fast på en sak, så har de en stor organisasjon å spørre. Det er for å kjøpe seg spesialkompetanse, for å være sikker på at vi gjør ting riktig. For det vil jo være kjempeille hvis du har holdt på i et par år med en plan og et opplegg, og så viser det seg at du har misforstått, det er fryktelig dyrt.

Vi får en faktura. Men så er det da som sagt, de som er i byggeavdelingen her, på arealplan, de har kanskje en lønn sånn oppi en 7-800.000, de beste. Og hvis du da skal få en kollega som så plutselig dukker opp med 1,5 million, så er det ikke sikkert det er så lett å innpasse i organisasjonen. Så det er nok, ja, det kan bli uggen stemning av slikt. Da er det bedre å leie inn folk og betale for mye, siden pengene da går ut av organisasjonen. (Person 2, personlig kommunikasjon, 18. september 2019).

Person 2 hevder at den innleide konsulenten har så viktig kunnskap for kommunen, at det er mer effektivt for dem å betale dyrt for den ressursen, heller enn å betale "internpris" for en kommunalt ansatt som ikke har den samme tilknytningen til konsultentselskapet og det kunnskapsnettverket som følger med. Det gjøre altså et helt bevisst kjøp av konsulentbistand som kommunen vet er ineffektivt i økonomisk forstand, for å sikre kompetanse og dermed legitimitet i form av godt utført arbeid.

Både person 1, person 2 og person 3 brukte argumentet om behovet for å kunne løse oppgavene på en tilfredsstillende måte for å forklare flere av kommunens konsulentkjøp. Spesielt innen teknisk sektor virker dette å være svært fremtredende. Det kommer frem av intervjuene at oppgavens behov for spesialkompetanse i kombinasjon med mangel på tilfredsstillende kompetanse i egen organisasjon er en utløsende faktor. Fra intervjuene har vi flere eksempler på at konsulentene tilbyr en form for ekspertkompetanse kommunene må kjøpe inn for å løse gitte oppgaver.

Vi kommer på en måte ikke unna. Altså, vi - det er mulig at de store kommunene kan ha ansatt folk som bare skal jobbe med støymålinger, men jeg vet ikke om Oslo kommune engang har det jeg altså, men du må ha støymåling skal du lage en reguleringsplan. Eller i alle fall en stor arealplan da, så må du gjøre en del sanne målinger. Og det er veldig høy kompetanse, og den er veldig spiss. Og da bruker vi faktisk konsulenter. (Person 1, personlig kommunikasjon, 15. september 2019).

Person 2 forteller også at en liten, men viktig, del kommunen bruker konsulenter til, er rekruttering til toppstillingene i kommunen. Dette gjøres av flere grunner. For det første, er hodejegerne bedre til å skaffe riktige mennesker enn det kommunen er selv. For det andre, skaper bruken av konsulentene legitimitet til avgjørelsen om ansettelsene. Person 2 fremhever videre at de kjøper kvalitet når de kjøper konsulenttjenester.

Også person 3 vektlegger konsulentenes spisskompetanse, og han forteller at de benytter seg ofte av konsulenttjenester når det kommer til arealplaner. Dette er kompetanse kommunen ikke har selv, og som er så spesialisert at de må kjøpe den. Til tross for dette, forteller han at de gjerne skulle hatt mer kompetanse i kommunen, og han tror de har mange flere faste ansatte i typiske stillinger konsulenter vanligvis har, sammenlignet med mange tilsvarende kommuner. Også i dette intervjuet vektlegges det unike ved konsulentenes fagkunnskap, for eksempel ved arkitektkonkurranser. En ansatt i kommunen kan mene hva han vil om et byggs uttrykk, men han er ingen arkitekt, og kan derfor ikke uttale seg som en arkitekt. Derfor veier arkitektens fagkunnskap opp for den kostnaden arkitektens arbeid medfører for kommunen, og dette er helt nødvendig for å kunne fatte både riktige og legitime beslutninger.

Person 1 er i likhet med person 2 og person 3, opptatt av at det er spesielt innenfor teknisk sektor og kommunalteknikk konsulenter er hyppig brukt. Han gir et godt eksempel på en nyansettelse i teknisk sektor, som i teorien skal dekke to felt, men i praksis egentlig ikke er nok til å dekke ett av feltene engang. Eksempelet illustrerer den rekrutteringsutfordringen kommunene har med å tiltrekke seg spisskompetanse, og at de må inngå kompromissløsninger for i det hele tatt å ha mulighet til å løse de oppgavene som ligger under feltet.

Nå har jeg akkurat ansatt en, som både skal være arealplanlegger og saksbehandler på byggesaksbehandling. Og bare arealplanleggingen er jo et stort område som egentlig burde vært enkelte spesialområde. Reguleringsplaner er noe, og samfunnsplaner og arealplaner jo noe annet. Så det er et veldig stort fagområde som vi setter på en person. Og det vil jo igjen si at når vi nå skal ha de store arealplanene, så er vi nødt til å kjøpe inn konsulenter. Vi har ikke, vi klarer ikke å få tak i den - det er ingen som sitter med en veldig spisskompetanse på det området som tar en sånn stilling. Så vi får jo på en måte de som ønsker å bygge kompetanse og som har, hun er jurist da og kanskje kan en del på byggesak, men hun er nødt å ta en del plansaker i tillegg. Men vi er nødt til å kjøpe inn konsulenter på de store arealplanene. Og ikke minst i forhold til alle sånne

konsekvensutredninger som skriver seg fra de store arealplanene. Og det er alt i fra lyd og natur og vei og støy og sånn, vi må gjøre mange sånne undersøkelser. Men vi har ikke sjans, for den kompetansen har vi jo ikke. Så vi er nødt til å kjøpe inn det. (Person 1, personlig kommunikasjon, 15. september 2019).

Person 1 forklarer at selv kommunen har ansatte på areal- og byggesak, er feltet så omfattende og krever så mange former for ulik spisskompetanse at det er helt urealistisk å ha all denne kompetansen i egen organisasjon. Han forklarer at i løpet av de ti siste årene, har kommunen kontinuerlig hatt restaurerings- og utbyggingsprosjekter i kommunal regi. Idrettshall, skole, omsorgsboliger og sykehjem er blant det som er omfattet. Person 1 mener at selv innenfor dette området, nybygg og restaurering, er prosjektene så ulike og krever så ulik kompetanse at det ikke lar seg gjøre å drifte det med fast ansatte personer i kommunen.

I revisjonsrapporten som omhandler Gausdal kommune (Innlandet Revisjon IKS, 2011a), blir ni spesifikke konsulentkjøp trukket frem i analysen. For åtte av disse er hele eller deler av grunnlaget for kjøpet nettopp spisskompetanse. Videre blir det trukket frem to ulike konsulentkjøp som er av spesiell interesse for vår studie. Disse kjøpene er gjennomført uten konkurranse slik anskaffelsesloven krever for anskaffelser av en viss størrelse. Argumentene for det første kjøpet er kort responstid og at kommunen kjente til den ene leverandøren fra før, og dermed visste at de kunne levere det de lovet. Altså søker en tilbake i egen praksis for å ta valg som gir de samme resultatene som tidligere. Kjøpene blir fornuftige, fordi tidligere erfaringer tilsier det. Denne typen argumentasjon finner vi også i flere andre rapporter, blant andre for Porsgrunn og Skien.

For det andre kjøpet i Gausdal kommune, som gjelder juridisk bistand i en barnevernssak, er argumentet at det finnes bare to leverandører av denne spisskompetansen i området, og kommunen kjenner til begge. I evalueringen av dette kjøpet påpekes det at det er svært få jurister som tilbyr slike tjenester av god nok kvalitet, og at kvalitet er langt viktigere enn pris. Altså en kost/nytte-vurdering, der økonomisk rasjonalitet langt på vei overskygges av oppgavens omfang og kompetansebehov.

Person 3 fremhever kultur og samspill mellom ansatte og konsulenter som viktig for å lykkes. Noe som kommer frem av alle intervjuene vi har gjort med de som representerer kommunene, er at de gjerne vil ha prosjektlederstillingene selv i egen organisasjon. Spesielt person 2 mente det kunne vært ekstremt nyttig å ha prosjektledere ansatt i egen organisasjon. Det ironiske ved

dette er person 4 sine uttalelser om akkurat det samme. Person 4 mener at nettopp dette ønsket fra kommunene, når det faktisk realiseres, er med på å gjøre prosjektene dårligere. Videre hevder person 4 at mange av de kommunalt ansatte prosjektlederne er eksperter på fag, og ikke på faget prosjektledelse. Dermed ender man opp med mange dårlig styrte prosjekter, som da igjen ofte fører til avvik i tidsplan og kostnader. Med andre ord blir prosjektene mindre effektive, men kommunene beholder noe av styringen selv i form av prosjektleder, og kan hevde at det styrker legitimiteten i prosjektet at det er delvis internt styrt.

Forvaltningsrevisjonsrapporten utført for Kristiansand kommune (Kristiansand revisjonsdistrikt IKS, 2014) gjør interessante funn som setter konsulentkjøp i sammenheng med legitime forvaltningsavgjørelser. Rapporten behandler kommunens konsulentkjøp sektorvis, og fremlegger ulike årsakssammenhenger. Følgende utdrag fra rapporten viser til nettopp dette:

Ved gjennomføring av enkelte oppgaver vil det tidvis foreligge motstridende hensyn og faglige vurderinger mellom kommunen og politikere, men også innad i kommunen. I slike til-feller har det forekommet bruk av eksterne konsulenter som gir sin vurdering av problem-stillingen, først og fremst for å gi enhetens arbeid eller konklusjon objektivitet og legitimitet overfor både beslutningstakerne (politikere og/eller kommunens administrasjon), og i enkelte tilfeller også kommunens innbyggere. I noen få saker har KE ansett seg inhabil iht. forvaltningsloven, og det har derfor vært behov for ekstern bistand i form av konsulenter for å gjennomføre en oppgave eller vurdering (ibid., s. 20).

"Behov for en ekstern gjennomgang av ulike saker, hvor formålet med konsulentbistanden er å få en alternativ og uavhengig vurdering av et saksfelt eller en problemstilling. Det kan dreie seg om faglige vurderinger, økonomiske analyser, lederbistand og rådgivning" (ibid., s. 33).

Lignende vurderinger rundt legitimering som grunnlag for konsulentbruk finnes også i økonomi- og kultur- og oppvekstsektoren i samme kommune.

At konsulenter brukes fordi de bidrar til å øke kvaliteten, og dermed legitimiteten, til prosesser og enkeltvedtak uttrykker også person 1 i sitt intervju. Det er i hovedsak konsulentenes faglige tyngde i form av sin spisskompetanse som da er trukket frem. Person 1 forteller at politikere og administrasjon tross alt ikke er fageksperter på alle områder, og i saker der det kreves

inngående kunnskap om enkeltemner er det viktig å hente inn nettopp den spesialkompetansen konsulentene besitter, for å kunne sikre at prosesser og vedtak er gjennomført og fattet på faglig gode grunnlag, som igjen skaper en grunnleggende legitimitet i oppgaveutførelsen eller beslutningsprosessen.

6.2.1 Rekruttering i egen organisasjon

Regjeringen skriver i Distriktsmeldingen at tilgangen på nok og relevant arbeidskraft er en gjennomgående utfordring. Mange bedrifter og kommuner klarer ikke utløse potensialet sitt fordi det er krevende å beholde og rekruttere relevant arbeidskraft og kompetanse. For kommunene innebærer rekrutteringsutfordringene at det kan være vanskelig å tilby likeverdige velferdstjenester som innfrir innbyggernes behov og krav (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019a, s. 8).

Alle våre intervjuobjekter deler en felles forståelse av at utfordringer med å rekruttere kompetente personer i interne stillinger er en direkte årsak til en del av konsulentbruken i kommunene. Person 1 som sitter sentralt i en liten kommune forteller om store utfordringer ved å skaffe kompetent arbeidskraft som matcher de oppgavene kommunen har. Bakgrunnen er i følge vedkommende av både geografisk og økonomisk slag, fordi de flinkeste personene gjerne tiltrekkes både av store fagmiljøer og lønnsnivåer som en liten kommune ikke har mulighet til å konkurrere med. Også person 2 som er tilknyttet en større kommune hevder at spesielt lønnsbetingelser har mye å si for hvorfor kommunen sliter med å få tak i den kompetansen de gjerne ønsker, og de ender opp med å erstatte med innleide konsulenter.

Nei, hvorfor? Det er et veldig vanskelig spørsmål. På VA-sektoren og egentlig hele det kommunaltekniske området og plan og regulering, der er konsulentselskapene så store, og tydeligvis ganske attraktive. Mens vi og tross alt har litt begrensa fagmiljø for den type folk. Nå har vi jo en 4-5 reguleringsfolk, og vi har et visst miljø på kommunalteknikk, men vi er ikke større enn at vi er ikke attraktive som arbeidsgivere for folk i den bransjen. Og det på tross av at vi har fått kred for vedvarende kvalitativt godt arbeid på den sektoren Men det er vanskelig å rekruttere likevel. Det tror jeg har mest med størrelse på fagmiljø å gjøre og at de yrkesgruppene ser for seg at de blir sittende med små, snevre oppgaver eller hva det er. (Person 3, personlig kommunikasjon, 19. september 2019).

Person 3 forteller også om utfordringer med å rekruttere rett personell, men trekker som vi ser frem litt andre grunner enn det person 1 og person 2 gjør. Person 3 trekker heller ikke frem lønnsbetingelser som en stor grunn til at kommunen blir valgt bort som arbeidsplass, og hevder at det snarere handler om et verdivalg der en arbeidstaker må kunne identifisere seg med kommunen og kommunens kjerneverdier for å vurdere dem som arbeidsplass. Det i sin tur krever ofte at en aksepterer noe lavere lønn enn i det private, selv om kommunen har latt seg presse opp også når det kommer til lønnskostnader. Nettopp for å kunne tiltrekke seg god kompetanse.

6.2.2 Oppsummering

March og Olsens *logic of appropriateness* (2004) fremhever at organisasjoner handler på en måte som oppfattes rimelig eller akseptabel, fremfor instrumentelt rasjonelt. Det er ikke blitt argumentert for at det har blitt gjort kost-/nytteanalyser rundt innkjøp og bruk av konsulenttjenestene i tilfellene beskrevet under hypotesen om effektivitetshypotesen. Bruken av konsulenter slik vi har oppsummert i avsnittene over er dermed ikke å regne som formålsrasjonell, men snarere en form for akseptabel måte å få gjennomført kommunens arbeid for å sikre faglig gode beslutninger.

Samtlige av våre intervjuobjekter, og nært sagt alle revisjonsrapportene, peker på konsulentenes spisskompetanse som grunn for de aller fleste konsulentkjøp som gjennomføres i kommunene. Vi finner også eksempler på at konsulenter brukes for å ta unna økte behov i kortere perioder, enten det skyldes ekstraordinære oppgaver, eller midlertidig sykdom i egen organisasjon.

Alle intervjuobjektene fremhever i tillegg en eller flere former for legitimitetsøkende effekt ved bruk av konsulenttjenester, og dette må kunne regnes som rimelig eller akseptabel atferd. Logikken om det kulturelt passende synes dermed å kunne bidra til å forklare hvorfor det har vært en tendens til økning i konsulentbruk i kommunene, i den forstand at de møter nye situasjoner med kjente handlingsmønstre. Løsningen ser for kommunene ut til å være konsulenter.

6.3 Strukturelle rammebetingelser, kopiering - hypotese 3

De to første hypotesene har begge gitt et delvis bidrag til å forklare hvorfor kommunene bruker konsulenter. Imidlertid fremkommer det både i rapporter og intervjuer ytterligere grunner til bruk av konsulenter, og disse kan ikke forklares fullt ut i verken instrumentelt eller institusjonelt perspektiv. Det leder oss over til hypotese 3, og vi undersøker om denne hypotesen kan bidra til en ytterligere forståelse av hvorfor det er økt konsulentbruk i kommunene.

Under hypotese 2 viser gjennomgangen av datamaterialet tydelig at mangel på kompetent kompetanse i mange tilfeller er en grunn til at kommunene kjøper konsulenttenester. Hypotesen forklarer imidlertid ikke hvorfor denne kompetansen er så viktig, og hvorfor det er en endring i dette behovet som fører til rekrutteringsproblemer. Hypotese 2 forklarer heller ikke hvorfor det har skjedd en endring i behovet etter konsulenter. Dersom hypotese 2 kunne forklare alt, ville det ikke vært en endring i konsulenttenester over tid. Det ville ha vært høyt (eller lavt), men relativt jevnt. I dette underkapittelet søker vi å finne svar på akkurat det; hvorfor er behovet endret - og kan det bidra til å forklare økningen i konsulentbruk i kommunene?

I kjølvannet av Kommunereformen er det kommet flere Stortingsmeldinger som følger opp tråden. En av dem handler om hvordan større kommuner får nye oppgaver, og sier blant annet at for små fagmiljøer kan på sikt gjøre det vanskelig å levere gode og likeverdige tjenester til innbyggerne (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014, s. 6).

I teorikapittelet viser vi til at kommunene over tid har fått et økt oppgaveomfang og flere spesialiserte oppgaver, i tillegg til at den statlige styring og kontroll er blitt mer omfattende og detaljert. I denne delen av analysen undersøker vi om det er indikasjoner på at det er endringer i de strukturelle rammebetingelsene som ligger til grunn for bruk av konsulenter. Det er 50 år siden siste store endring i kommunestrukturen i Norge. Denne reformen var blant annet begrunnet i innføring av niårig skole for alle. Siden den gang har kommunene fått stadig flere oppgaver og mer ansvar. Kommunene er i dag helt sentrale aktører for å løse viktige samfunnsutfordringer (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014, s. 6).

6.3.1 Tvungen isomorfisme

Med tvungen isomorfisme menes at sterke organisasjoner krever at svake organisasjoner innen det samme feltet skal tilpasse seg formelle og uformelle krav, og den sterkeste organisasjonen er staten (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 254). Det er flere prinsipper som bestemmer hvordan kommunene skal styres, og her vil vi trekke frem de viktigste prinsippene. Det første prinsippet forteller at den konkrete tildeling av oppgaver til kommunene skal skje gjennom lovvedtak i Stortinget. Det andre prinsippet sier at økonomisk og juridisk rammestyring er hovedprinsippet for den statlige styringen av kommunene. Detaljert styring av kommunene skal kun i særskilte tilfeller finne sted. Det tredje prinsippet sier at generalistkommunesystemet skal som hovedregel ligge til grunn for organiseringen av kommunesektoren. Med dette menes at alle kommuner som utgangspunkt skal være pålagt de samme oppgavene gjennom lover. Det fjerde prinsippet omhandler det finansielle ansvarsprinsippet. Det betyr at kommunene selv har ansvar for å finansiere de oppgaver de har ansvar for og beslutningsmyndighet over (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017b, s. 4).

Som vi ser av disse prinsippene, er det visse regler som gjelder for kommunene. Disse reglene er med på å begrense kommunenes beslutningsmyndighet, da det er staten som pålegger kommunene oppgaver. Som en del av den nåværende regjeringens kommunereform, er det et ønske om å tillegge kommunene flere oppgaver. Argumentet for dette, er at ved å tilføre kommunene flere oppgaver, vil kommunene få mulighet til å utvikle et mer helhetlig og sammenhengende tjenestetilbud. Etter den forrige kommunereformen for over 50 år siden, har kommunene stadig fått flere oppgaver og mer ansvar, for eksempel innen helse- og omsorgstjenestene, opplæring, barnevern og på miljøområdet. Tjenestene kommunene skal levere til sine innbyggere har de siste tiårene blitt mer komplekse og krever høy kompetanse (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017c, s 9).

Videre nevnes det i proposisjonen at mange kommuner har utfordringer med å rekruttere og å holde på arbeidstakere med etterspurt kompetanse. Denne utfordringen hevdes det vil bli enda større i årene som kommer, og at det vil bli en økende etterspørsel etter kompetent arbeidskraft. Samtidig hevdes det at kommunene står overfor en demografisk utvikling som gir en økt andel eldre og færre i yrkesaktiv alder. Dette vil forsterke utfordringen i mange kommuner. Det er slik, at befolkningen forventer flere og bedre tjenester, og den økte velferden vi i dag opplever, bidrar til å øke innbyggernes forventninger til kvaliteten på og omfanget av det kommunale tjenestetilbudet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017c, s. 9).

Vi ser av denne proposisjonen at staten pålegger kommunene mange oppgaver. Dette er med på å forme hvordan kommunene velger å organisere seg. Det følger ikke naturlig at organiseringen i seg selv skal føre til at kommunene bruker mer penger på konsulenter. Likevel ser vi spesielt i våre intervjuer at flere av intervjuobjektene mener det er nettopp disse strukturelle endringene som er en av grunnene til at konsulenter i deres øyne er blitt tvingende nødvendig for å drifte kommunens oppgaver på en forsvarlig måte.

Person 1 forteller at det overordnede kravet om effektivisering i kommunene direkte har en innvirkning på hvordan konsulenter brukes i driften. Vi blir forklart at kommunene stadig blir tillagt flere oppgaver, hvorav mange ikke er fullfinansiert. Samtidig blir totalbudsjettene kuttet, eksempelvis med et flatt kutt på to prosent. Kombinasjonen av lavere budsjetter og flere oppgaver som skal løses, har i denne kommunen ført til oppsigelser fordi en ikke har råd til å ha nok ansatte innenfor budsjetttrammene. Som en direkte konsekvens av dette blir kommunen nødt til å leie inn konsulenter for å løse oppgaver.

Jeg tror man utfra studier kan si at New Public Management er død - men den lever i departementene. Så, kommunene skal effektiviseres. Og jeg synes jeg kjenner igjen NPM i den måten kommunene styres på. Og det er ikke politisk farge, det er departementene som styrer. Og det er inntektssystemet, som veldig få politikere blander seg borti og egentlig forstår. Så det er på en måte ballen som ruller. Og jeg tror det er tverrpolitisk enighet om at vi har ikke råd til å bruke så mye penger i kommunene, så kommunene må effektiviseres. De er for ineffektive, og vi har vært ineffektive ikke sant i - når var det NPM dukka opp, på 90-tallet - for 30 år sia. Enda så sier man at kommunene er ineffektive. Så det er nesten fornøyd. De har effektivisert oss i 30 år, og er enda ikke fornøyd. (Person 1, personlig kommunikasjon, 15. september 2019).

I mange oppgaver kommunene utfører, er det stadig sterkere og sterkere krav til kompetanse og utførelse, samt et svært omfattende regelverk. Alle våre intervjuobjekter som er tilknyttet kommunene forklarer at dette påvirker i hvilken grad og til hvilke oppgaver en bruker konsulenter. Person 2 forteller om teknisk område og kompetansekravet der:

Det er jo særlig på teknisk område, så er det jo veldig mye spesielt og mange betydelige reglement og forskrifter og så videre. Så det å være sikker på at en kommunalt ansatt

har oversikten over alt, det tror jeg ingen tar sjansen på. Her er det jo veldig kompliserte ting, som gjør at vi må leie inn de som er sertifiserte for oppgaven. (Person 2, personlig kommunikasjon, 18. september 2019).

Person 1 kan også legge til følgende om kompetansekravet:

Det er stadig sterkere og sterkere krav, altså krav til kompetanse, krav til utførelse. Og et veldig, veldig omfattende regelverk. Og det er akselererende. Ikke minst er det også et akselererende kontrollregime som gjør at vi må ha de tingene på plass. Vi har jo liksom, kanskje, gjort ting litt med venstre hånd da. Sett opp igjennom tidene. Som har vært godt nok. Også kommer det noe regelverk og kontrollsystemer som er så omfattende at vi må ha ting på stell, og da er det, tror jeg, drivende tror jeg for at vi må kjøpe veldig, veldig spisset kompetanse som vi ikke har råd til å ha selv. (Person 1, personlig kommunikasjon, 15. september 2019).

Også person 3 er enig i at de økonomiske rammebetingelsene for kommunene er i kontinuerlig endring. Han forklarer at kommunens budsjetter, etter generell pris- og lønnsvekst, vokser i størrelsesordenen 15-30 millioner hvert år, men at svært lite av den økningen tilfaller midler til fri disposisjon, fordi det meste allerede er bundet opp som en kompensasjon for en vedvarende utvikling av lovverk og forpliktelser, samt vekst i den generelle demografien. På tross av økonomisk vekst oppleves derfor likevel kommuneøkonomien trang, og med små spillerom. I motsetning til person 1 og person 2, tror ikke person 3 at dette direkte øker konsulentkostnadene, men heller at en blir fristet til å legge mer konsulentbruk til investeringssiden av budsjettet, fordi den blir oppfattet som mer romslig. Person 3 tillegger også at de strukturelle endringene ofte fører til konsulentbruk i form av gjennomganger og analyser av utviklingsprosjekter og lignende, samtidig opplever han at slike prosjekter sjeldent gir særlige resultater.

I rapporten som omhandler konsulentkjøp i Kristiansand kommune, finner vi også uttalelser som støtter opp under denne formen for isomorfisme, i at kommunen blir pålagt oppgaver som må gjennomføres, i dette tilfellet i sammenheng med arkeologi.

"Plan- og bygnings sjefen opplyser at konsulenter innhentes for å gjennomføre avgrensede oppgaver i forbindelse med plan- og reguleringsarbeid. Andre ganger kan det være behov for

konsulentbistand for å gjennomføre arkeologiske undersøkelser. Slike undersøkelser pålegges av Fylkeskonservatoren" (Kristiansand Revisjonsdistrikt IKS, 2014, s. 30).

6.3.2 Imiterende isomorfisme

Imiterende isomorfisme oppstår gjennom organisasjoners usikkerhet. Fremfor å finne egne måter å løse et problem på, kan man imitere andre organisasjoners løsninger på det samme problemet (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 254). Mye kan tyde på at kommunene ikke helt vet hvordan de skal løse sine utfordringer, og dermed kopierer de hvordan andre har løst det samme problemet på. Usikkerhet fører ofte til at en organisasjon følger eksempelet til andre organisasjoner i sitt felt som oppfattes som vellykkede. Det at man etterlikner andre organisasjoner kan føre til at legitimiteten til beslutningen styrkes, da man etterlikner organisasjoner som fremstår som suksessrike (DiMaggio & Powell, 1983).

Som nevnt i proposisjonen i første avsnitt, har kommunene en utfordring i å få tak i kompetent arbeidskraft. En måte staten har valgt å løse dette på, er ved å leie inn konsulenter. Dette kommer tydelig frem i Riksrevisjonens rapport (2017). Alle våre intervjuobjekter belyser dette i sine intervjuer. Spesielt person 4 er opptatt av at kompetansenivået i konsultentselskapene er veldig høyt, og at det er vanskelig å få denne kompetansen i hver kommune uten å bruke konsulenter. Han poengterer at det er vanskelig å få kompetente mennesker fra de sentrale strøkene til å flytte til kommunene i distriktene. Det skjer av og til, men ofte må oppgavene utføres av konsulenter som ikke nødvendigvis holder til i kommunene. Det typiske er at konsulenter med tilhørighet til et distrikt, flytter hjem, etter å ha jobbet i et sentralt strøk i begynnelsen av sin karriere. Person 2 hevdet derimot at alle konsulentene de benyttet hadde lokal forankring, bortsett fra at de hadde benyttet noen arkitektkontorer i både Oslo og København. Dette kan tyde på at det er vanskelig å få nok kompetanse ut til spesielt de små og avsidesliggende kommunene, og at man dermed må bruke konsulenter.

I Stortingsmelding 14 fra 2014 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014, s. 9) foreslår regjeringen å overføre enda flere oppgaver til kommunene på en rekke områder i forbindelse med kommunereformen og ønsket om å få større kommuner. Videre heter det at regjeringen ønsker å redusere den statlige detaljstyringen for å bedre koordinering og effektivisering.

Person 3 forteller at han i utgangspunktet ikke har større tro på konsulenter enn egne ansatte, og han tror resultatet blir best om man har en tilhørighet til organisasjonen man jobber for. Videre kan han fortelle at hans kommune forsøker å skille seg litt ut, ved å tilby en sterk organisasjonskultur, men at de selvfølgelig må kjøpe konsulenttjenester av og til. Det er lite som tyder på at de forsøker å imitere andre kommuner og deres løsninger. Snarere kan det tyde på at denne kommunen har tatt et bevisst valg når det gjelder bruken av konsulenter, og at det innebærer å bruke minst mulig konsulentbistand med mindre det er tvingende nødvendig.

Vi har tidligere referert til intervjuet med person 1, der vi forklarte at kommunen over mange år har hatt kontinuerlig byggevirkosomhet på ulike områder. I sammenheng med dette, kom det frem et resonnement om at selv konsulentselskapene bruker konsulenter.

Men ta, ta hallen da. Idrettshallen. Der var det en totalentreprise inne. Så det var leverandøren som prosjekterte, og som stod ansvarlig for oss i forhold til prosjektet. Men de hadde da altså sånn ca. 5 konsulentselskaper som leverte til dem igjen. Så de hadde heller ikke ansvar for all prosjekteringen, de kjøpte altså inn konsulenter på varme, de kjøpte inn konsulenter på ventilasjon, røropplegg (vann og avløp), det var flere sånne ting som var utført av andre, lokale, konsulentselskaper. Og det var et stort selskap, de reiser jo rundt og bygger haller. Men selv de har ikke full prosjekteringskompetanse på det. (Person 1, personlig kommunikasjon, 15.09.2019).

Dette sitatet kan indikere at konsulentbruk er blitt så normalt, at "alle gjør det", selv konsulentselskapene selv. Det er et resonnement som passer rett inn i operasjonaliseringen for denne hypotesen, og som i utgangspunktet er en viss form for rasjonalisering av at en kopierer andre når en velger konsulentselskaper.

I revisjonsrapportene finner vi i også noen grad tegn til at denne kopieringsmekanismen kan være gjeldende. I rapporten som omhandler konsulentbruk i Gausdal kommune (Innlandet Revisjon IKS, 2011a), vises det til kjøp som er begrunnet med at leverandør var kjent for kommunen, og tidligere benyttet av blant andre fylkeskommunen. Også i rapporten som omhandler Skien kommune kan vi finne belegg for dette.

Det varierer fra enhet til enhet på hvilket grunnlag konsulenter velges. God erfaring med konsulenten fra før, kompetanse og pris er utvalgskriterier som nevnes som

viktige. Det er fordeler og ulemper ved at kommunen bruker de samme konsulentene flere ganger. Det blir ofte mer effektiv arbeidstid ved at konsulenten kjenner kommunen/enheten godt og derfor bruker mindre tid til å sette seg inn i kommunens systemer. Avhengigheten kommunen får til konsulenten kan tale imot bruk av samme konsulent hver gang. (Telemark kommunerevisjon IKS, 2007, s. 10).

De fleste rapportene omhandler som tidligere nevnt i stor grad lovligheten rundt konsulentkjøp fremfor årsakssammenhengene, men ettersom kommunene uavhengig av geografi og demografi løser like oppgaver, er det ikke urimelig å anta at metodene de bruker også kan være overlappende. Det er derfor rimelig å anta at eksemplene over kan indikere den samme rasjonaliseringen også i andre kommuner. Dette viser tegn til at det kan foregå en form for kopiering når det gjelder valg av konsulenter.

Vi forventet å gjøre flere og mer tydelige funn som tydet på at kommunene helt tydelig og bevisst kopierer hverandre når det gjelder hvordan en løser oppgavene og hvilke oppgaver konsulenter leies inn til. Samtlige av våre intervjuobjekter hevder imidlertid at temaet konsulenter og konsulentbruk sjeldent eller aldri er oppe til diskusjon verken innad i kommunen, eller på tvers av kommunegrensene der kolleger møtes i ulike fora. Likevel hadde alle en oppfatning av hvordan andre kommuner løser sine oppgaver, og at konsulentbruk er normalt og utbredt på enkelte områder innen kommunal drift, da spesielt på teknisk side slik vi flere ganger har referert til.

Videre hadde vi en forventning om å finne at kommunene i større grad brukte konsulenter til samme type oppgaver som det statsforvaltningen gjør. Våre funn tyder imidlertid sterkt på at det er innen teknisk sektor kommunene i størst grad bruker konsulenter, slik vi også har beskrevet i kapittel 4. I bakgrunnsinformasjonen i kapittel 4 kommer det tydelig frem at statlige organer i aller størst grad bruker konsulenter knyttet til IT, og vi antok at vi ville finne dette også i kommunene. Både med grunnlag i kopiering, men også på grunnlag av den generelle samfunnsutviklingen som strekker seg mot mer og mer digitaliserte tjenester. Tvert imot, finner vi at verken person 1, person 2 eller person 3 sier at kommunene har vesentlige utgifter knyttet til IT-konsulenter. Person 1 tror denne ulikheten i stor grad skyldes grunnleggende ulike oppgaver i stat og kommune.

Nei, staten har jo gått foran på å utvikle programmer selv. Altså, ta Altinn og NAV-systemet. Og Skatteetaten, altså de er jo i en helt egen divisjon. Det er jo klart, vi har

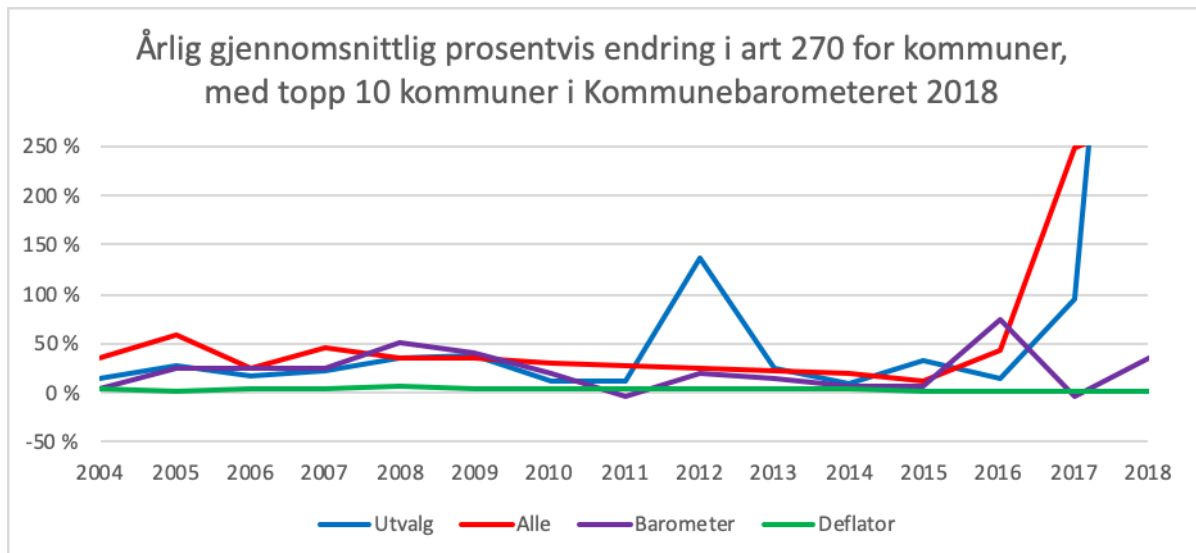
jo kjøpt IT-tjenester og ikke utvikla de programmene. I den grad vi kjøper konsulenttenester på IT, kjøper vi bare hyllevare, vi utvikler ikke noe selv. (Person 1, personlig kommunikasjon, 15.09.2019).

I teorikapitlet har vi fremmet et eksempel som omhandler kommunene og hvordan de blir rangert i Kommunebarometeret hvert år. Her blir kommunene rangert etter et sett kriterier basert på 151 nøkkeltall fordelt på 12 sektorer, vurdert og rangert, både sektorvis og totalt. Fra intervjuene våre tolket vi det slik at kommunene er opptatt av å oppnå en god rangering i Kommunebarometeret, og dermed få status som en "flink" kommune som gjør ting rett. Vi mener det er naturlig å anse dette som en naturlig arena for imiterende isomorfisme, i den grad at kommuner vil søke å kopiere suksessoppskriften til andre kommuner som hevder seg med gode plasseringer i Kommunebarometeret.

For 2018 er det kommunene Førde, Røyken, Mandal, Hole, Bærum, Tynset, Oppegård, Nittedal, Skedsmo og Sola som innehar de 10 øverste plassene på denne lista. I forlengingen av argumentene om at det er naturlig å kopiere de beste kommunene, har vi gjort videre beregninger på disse kommunenes endring i bruk av art 270, slik vi gjorde i analysens første del.

Vi har regnet på disse kommunenes gjennomsnittlige prosentvise endring i art 270 fra 2003 til 2018, slik vi gjorde for alle kommuner og et utvalg kommuner i kapittel 5.1. De fullstendige beregningene ligger vedlagt i Appendiks 5. Vi har gjort samme forbehold som i kapittel 5.1 for gjennomsnittsberegninger, og trukket ut de to siste årene for at grunnlaget skal være sammenlignbart.

I beregningene for topp 10 kommuner i Kommunebarometeret 2018 finner vi at de har hatt en gjennomsnittlig årlig økning på 21% i årene 2003-2016. Altså nesten 10% lavere enn både landsgjennomsnittet og utvalgsgjennomsnittet, slik vi kan se av figur 3.

Figur 3. Årlig gjennomsnittlig prosentvis endring i art 270 for kommuner i Norge, med topp 10 fra Kundebarometeret i 2018, Bråtene og Vethe, 2019.

Det naturlige resonnementet hvis imiterende isomorfisme var en fremtredende grunn til konsulentkjøp ville vært at den gjennomsnittlige økningen var lavere, fordi de høyest rangerte kommunene bruker vesentlig mindre enn gjennomsnittet.

6.3.3 Normativ isomorfisme

Begrepet normativ isomorfisme knyttes gjerne til interne profesjonsnormer som spres gjennom nettverk og gjennom profesjonaliseringen av disse yrkesgruppene i organisasjonene. Med profesjonalisering i denne sammenheng, menes den kampen som medlemmer av en yrkesgruppe fører for å skape legitimitet for egen profesjon. Dette fører igjen til at profesjonene innad i en organisasjon blir mer og mer ulike, mens det blir større likheter mellom bestemte yrkesgrupper på tvers av organisasjoner. Dette fører igjen til at ledelsen i organisasjoner innehar den samme kompetansen og deler det samme verdi- og idegrunnlaget. Dette fører igjen til at de ser de samme handlingsalternativene og sammen utvikler de derfor organisasjonen på lik måte, slik at den med tiden fremstår som homogen (DiMaggio & Powell, 1983).

Vi ser at konsulentene selv er meget opptatt av at de er en unik yrkesgruppe. Det samme holdningen må sies at deles av våre intervjuobjekter. Person 2 er meget positivt innstilt til konsulenter som gruppe, og han omtaler dem som unike. Person 4 poengterer at konsulentselskapene har spesialisert seg, og alle jobber med det de er gode på, og deretter

kjøpes de beste til å utføre oppdraget. Det at konsulentselskapene er store, og med godt rykte, gjør at de kan presse opp sine egne priser, og man forbinder høy pris med god kvalitet.

Det er ikke uvanlig at tidligere konsulenter blir ansatt i kommuner. Mye kan tyde på at det offentlige har blitt mer konkurransedyktige på lønn, i tillegg til at man som offentlig ansatt har en del goder man nødvendigvis ikke har i privat sektor (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019c). Person 4 snakker også om at mange konsulenter misunner de offentlig ansatte deres goder, og at det, blant konsulenter, snakkes oftere om fordelene enn om ulempene ved å gå over til å bli offentlig ansatt. Ofte er det det karrieremessige jaget som gjør at konsulenter ikke forlater den private sektoren tidligere, mener han. Vi kan likevel hevde at det har i den senere tid blitt flere ansatte med konsulentbakgrunn i offentlige organisasjoner, og disse kan igjen utgjøre en egen form for yrkesgruppe innad i kommunene. Vi kan ikke finne tegn til at disse utgjør en stor del av kommunenes ledergrupper, slik at de har nok innflytelse til å påvirke ansettelsen av enda flere tidligere konsulenter, som da på sikt, i følge teorien, vil føre til at man benytter seg av flere konsulenter for å utføre kommunens oppgaver. Person 2 hevdet at en som nylig var ansatt i kommunen, gikk over til et konsulentselskap, beholdt oppgavene han utførte for kommunen, og doblet lønnen sin for å gjøre den samme jobben. Vi har dessverre ikke tall på hvor mange konsulenter som får fast ansettelse i de norske kommunene, og vi har heller ikke tall på hvor mange fra kommunene som går over til å bli konsulenter. Vårt materiale viser at imidlertid det finnes eksempler på begge deler.

6.3.4 Oppsummering

I gjennomgangen av de ulike formene for isomorfisme sett opp mot datamaterialet, finner vi at det er grunn til å hevde at denne hypotesen kan bidra til å forklare en del av den økende tendensen i konsulentbruk. Det begrunner vi først og fremst med tvungen isomorfisme ettersom de strukturelle rammebetingelsene har blitt endret over tid, og bidratt til at kommunene har fått flere spesialiserte oppgaver å løse.

Det er i vårt materiale derfor ikke tilstrekkelig grunnlag til å slå fast at kommuner velger å bruke konsulenter grunnet usikkerhet, slik den imiterende isomorfismen forklarer. En slik imiterende isomorfisme skal ifølge teorien oppstå når organisasjoner er usikre på hvordan de skal håndtere en situasjon, og de ser da til organisasjoner de oppfatter som suksessrike. Det virker tvert imot som at kommunene er fullstendig klar over hvilken problematikk de står

overfor, og bruk av konsulenter er fattet på grunnlag av at en ikke har andre valg i gitte situasjoner. Vi finner ikke noe omfattende grunnlag for at direkte kopiering mellom organisasjoner finner sted i våre datakilder, men det er mye som tyder på at det er en generell oppfatning i kommunene at innleie av konsulenter er en metode som brukes av alle.

Videre har vi omtalt profesjonalisering i form av spesialiserte oppgaver og kompetanse under hypotese to. Det virker ikke som profesjonalisering av bransjene fører til at kommunene rekrutterer større og likere fagmiljøer i egne organisasjoner. Tvert imot ser vi i datamaterialet at konsulentene gjentakende omtales som unike, både av seg selv og andre. Videre finner vi eksempler på at kvalitet er synonymt med høy kostnad. Likeså har vi hørt konsulenter bli betegnet som bedre egnet og generelt med høyere kompetanse enn kommunalt ansatte. Dette kan bidra til at kommunene ofte velger det dyre alternativet, altså konsulenter, fremfor å ansette til egen organisasjon, igjen i tråd med vår hypotese 2.

7. Avslutning

Denne oppgaven har undersøkt to ting. For det første, har vi undersøkt om det har vært en økende bruk av konsulenttenester i norske kommuner fra år 2003 og frem til 2018. I dette arbeidet har vi studert tilgjengelige regnskapsdata og revisjonsrapporter for å kunne gjøre beregninger som kan indikere om vi finner støtte for en eventuell økning i denne bruken.

Hovedpoenget i denne oppgaves første analysedel var å undersøke om vi kan finne belegg for at det er en tendens til økning i bruk av konsulenttenester i kommunene over tid. I det statistiske grunnlaget vi har utarbeidet med materialet tilgjengeliggjort fra SSB, ser vi tydelige økninger i bruken år for år i kommuner over hele landet. Bruken av art 270 som grunnlag har vi diskutert både i metodekapittelet og videre i analysen, og selv om vår konklusjon er at dette grunnlaget ikke er noen fasit - virker det å være en klar indikasjon på at konsulentbruken øker, selv om vi på grunn av svakhetene i datamaterialet ikke kan fastslå nøyaktig hvor stor denne økningen er.

Gunnes & Steen (2002) oppsummer i sin rapport hovedfunn om at KOSTRA-tallene og kommunenes egne vurderinger indikerer at kjøp av konsulenttenester øker, og at ingen av kommunene som er undersøkt tror at bruken vil gå ned. Dette bidrar til å styrke våre funn ytterligere. Forvaltningsrevisjonsrapportene vi har undersøkt i forbindelse med denne oppgaven understøtter i stor grad funnene fra Gunnes og Steen (2002) som sier at konsulentbruken ser ut til å øke, og i samtlige av rapportene vi omtaler her, vises det til en økning i bruk av konsulenttenester i respektive kommuner over tid.

I introduksjonen har vi redegjort for hvordan kommunalt selvstyre fungerer, og hvordan kommunene selv er ansvarlig for å utføre sine oppgaver innenfor de gitte, økonomiske rammer. New Public Management har gjennom tre tiår vært en driver for effektivisering av offentlig sektor, med verktøy som målstyring og spesialisering av bransjer. Gitt det fokuset effektivisering har hatt både i teori og empiri, forventet vi å finne bred støtte for denne hypotesen i datamaterialet. Gjennom Østeruds (2002) forståelse av den parlamentariske styringskjeden, pekte vi innledningsvis på hvordan innleide konsulenter som beslutningstakere i kommunene kan bidra til å svekke legitimiteten i de kommunale styringsprinsippene, og hvorfor denne studien derfor er relevant og viktig for å belyse et tema som berører forvaltningen av fellesskapets ressurser i stor grad.

Samlet sett mener vi at funn fra alle de datakilder vi har benyttet i del 1 av analysen peker i retning av at det er en tendens mot økende bruk av konsulenter i kommunene. Spørsmålet om hvordan dette påvirker det kommunale selvstyret og hvilke forstyrrelser dette kan føre til i den parlamentariske styringskjeden er derfor høyst gjeldende.

Videre i analysens andre del har vi derfor undersøkt hvilke årsaker som kan bidra til å forklare hvorfor denne tendensen er økende. Det har vi gjort ved hjelp av tre analytisk distinkte, men empirisk overlappende hypoteser utledet på et instrumentelt, institusjonelt og ny-institusjonelt teorigrunnlag. Som vår forventning sa innledningsvis, har hypotesene gitt et overlappende, dog ikke fullstendig, bilde.

Den første hypotesen vi undersøkte baserte seg på at kommunene handler som rasjonelle aktører, og har økonomisk lønnsomhet i fokus. Vi opplever at alle våre intervjuobjekter er opptatt av at kommunene skal være effektive og lønnsomme, men vi ser videre i analysen at dette perspektivet ofte overskygges av andre behov. De samme funnene gjør vi i revisjonsrapportene. I noen grad er begrunnelsene for å bruke konsulenter basert på økonomisk lønnsomhet, da særlig i tilfeller hvor oppgavene som skal løses utgjør små stillingsprosjekter i et årsverk, eller ved midlertidige og ekstraordinære behov som sykefravær eller høykonjunkturer i markedet. Under denne hypotesen presenterer vi også en del argumenter som regelrett taler imot at konsulenter er lønnsomt, hvilket er et ganske overraskende funn, ettersom vi tidlig i oppgaven pekte på hvilke krav som foreligger til effektiv drift av kommunene, både i kraft av loven og gjennom andre offentlige dokumenter. Dette bidrar til at vi totalt sett vurderer at denne hypotesen i liten grad bidrar til å forklare økningen vi observerer sammenlignet med de to andre hypotesene.

Analysens andre hypotese er basert på teorien om det logisk passende. Denne hypotesen gir rom for å forklare kommunenes konsulentbruk med behov for legitime beslutninger, fremfor økonomisk lønnsomhet. På bakgrunn av rekrutteringsutfordringer og/eller mangel på nødvendig kompetanse i egen organisasjon, velger kommunene å kjøpe konsulenttenester for å sikre at oppgavene løses av kompetent arbeidskraft. I analysen fremkommer det fra flere ulike datakilder at behov for spisskompetanse er en sterk driver i beslutningen om å leie inn konsulenter. Alle intervjuobjektene og andre kilder vektlegger viktigheten av at forvaltningen tar faglige begrunnede beslutninger for at disse skal være legitime.

Videre forklares det i flere sammenhenger at konsulentenes faglige tyngde bidrar til å legitimere prosesser og utførelse av oppgaver som krever denne graden av spisskompetanse. Flere steder påpekes det at kommunene kunne tenke seg å ha mer kompetanse i egen organisasjon, men at det oppleves krevende og vanskelig å få tak i personer som vil sitte i disse stillingene. Rekrutteringsutfordringene har så vidt vi kan se to hovedgrunner; kommunene kan ikke tilby det samme fagmiljøet som de store konsulentselskapene, og heller ikke det samme lønnsnivået. Totalt sett vurderer vi at denne hypotesen har høy forklaringsgrad.

Den tredje og siste hypotesen baserer vi på de tre ulike typene av isomorfisme. Vi opplever at flere kilder omtaler de endrede strukturelle rammebetingelsene for kommunene som drivende for konsulentbruk. Kommunene blir tildelt flere oppgaver som tidligere har ligget til stat og fylke, som også medfølger et omfattende regelverk og et bredt kontroll- og styringsregime de må innrette seg etter. Disse endringene fører til at kommunene føler seg tvunget til å leie inn konsulenter for å løse pålagte oppgaver på en legitim måte, som vi har diskutert over. Spesielt kommer dette til syne når kildene refererer til teknisk sektor, særlig når det er snakk om plan- og arealutredninger som alle kommuner er pålagt å utføre. Vi ser derfor at isomorfisme, da i tvungen grad, kan bidra til å forklare den økende bruken av konsulenter ute i kommunene. Vi finner enkelte argumenter for at også imiterende isomorfisme kan bidra med å forklare noe av denne hypotesen. På tross av at ingen kilder direkte hevder å herme etter hverandre, er det tydelig at det foreligger en grunnleggende oppfatning om at alle andre også bruker konsulenter for å løse enkelte oppgaver, og at det er en utbredt og akseptabel måte å løse oppgavene på. Vi finner ikke grunnlag for å påstå at normativ isomorfisme kan bidra til ytterligere forklaring av det totale bildet.

Totalt sett vurderer vi at alle tre hypotesene synes å bidra til å forklare den økende tendensen knyttet til bruk av konsulenter i kommunene. Vår første hypotese om rasjonell effektivitet forklarer riktignok en liten del av det totale bildet, men ikke så lite at den kan forkastes. Vi anser at hypotese to og tre er tett knyttet til hverandre. Basert på vår analyse, kan det virke som at det er samspill mellom to mekanismer. Det kan se ut som at hypotese tre forklarer noe om hvorfor endringen i behovet har funnet sted, med oppgaveforskyving i den offentlige forvaltningen og medfølgende regelverk og kontrollregimer, og at en på grunn av dette videre kan finne ytterligere forklaring i den andre hypotesen fordi hypotese tre skaper grobunn for spesialiserte oppgaver som kun anses å kunne løses på en legitim måte gjennom konsulenter. Med andre ord bidrar alle tre hypotesene til å forklare økningen i bruk av konsulenter, men hypotese to og tre i langt større grad en hypotese en.

De funn vi har gjort tyder på at kommunene i større grad enn tidligere er prisgitt konsulentbistand for å ha mulighet til å løse sin stadig voksende oppgaveportefølje. I prinsippet er denne oppgaveforskyvningen begrunnet i nærhetsprinsippet, at flest oppgaver skal løses, og beslutninger tas, på forvaltningsnivået nærmest brukeren selv. Våre funn indikerer at noe av denne forskyvningen i praksis bidrar til at kommunene blir tvunget til å hente inn privat konsulentbistand for å løse disse oppgavene, heller enn å løse dem selv. Det kan i noen tilfeller virke som at intensjonen med å flytte beslutningene nærmere brukeren selv faktisk fungerer mot sin hensikt, og gir rom for at beslutningene blir satt bort til andre firma som ikke nødvendigvis har brukerens beste i fokus. Oppgavene blir dyrere å løse fordi konsulentbistand er dyrere enn å løse dem i egen organisasjon, og på denne måten forvaltes fellesskapets ressurser ut i det private fremfor å ha den beste mulige kost-/nytteeffekten i den offentlige forvaltningen.

Kommunene plikter å drifte tjenester etter et likhetsprinsipp som skal sikre lik tilgang til tjenester for alle innbyggere, uavhengig av bostedets geografiske og demografiske forhold. Kommunenes inntektssystem søker derfor å utjevne inntektene, slik at disse forholdene ikke skal kunne avgjøre kvaliteten på tjenestetilbudet i kommunen. Våre funn indikerer at disse forskjellene likevel ikke jevnes helt ut, og at mange kommuner utenfor de store byene sliter med å rekruttere kompetent og nok arbeidskraft til faktisk å løse oppgavene kommunen har i sin portefølje. Vi har flere ganger gjennom oppgaven vist til Stortingsmeldinger og proposisjoner som synliggjør nettopp denne problematikken. Paradoksalt sett, virker det som at selv om en på høyeste nivå i forvaltningen åpenbart er klar over og bevisst disse utfordringene, fortsetter en å forskyve oppgaver nedover mot kommunene. Dette kan indikere at kommunene selv ikke har reelle valg når det gjelder en del av konsulentbruken, og at det i praksis er staten som sørger for at denne utviklingen fortsetter.

For å oppsummere, hevder vi å ha funnet belegg som indikerer en økning i bruk av konsulenter i kommunene over tid, og presenterer flere mulige forklaringer som sammen kan bidra til å belyse hvorfor denne endringen har funnet sted. Vi har opplevd at temaet konsulentbruk i kommunene har vekket stor interesse, men også at det i stor grad er mangelfull kunnskap om emnet både i sektoren og i samfunnet for øvrig. I arbeidet med oppgavens første analyse opplevde vi det svært krevende å samle inn korrekte data, og måtte til slutt innse at de dataene vi i utgangspunktet ønsket å bruke ikke fantes. Vi opplever med dette at det er vanskelig å få en oversikt over hva som er de faktisk reelle kostnadene knyttet til konsulentkjøp i

kommunene, og anser feltet for å være til dels lite gjennomiktig. Selv ikke kommunerevisjonene som har utarbeidet rapporter rundt bruk av konsulenter i kommunene har fått helt korrekte data å analysere. Dette anser vi å være problematisk, ettersom det offentlige forvalter fellesskapets ressurser, og dette er derfor et felt som etter vår oppfatning bør være helt transparent og etterprøvbart.

Vi håper at denne oppgaven kan bidra til at andre senere går videre for å sikre de korrekte data og får muligheten til å gi et helhetlig og korrekt bilde av kostnadene knyttet til konsulentbruk i kommunene. Dette tror vi vil bidra til en bevisstgjøring ikke bare knyttet til kostnadene denne konsulentbruken representerer, men også hvordan dette påvirker legitimiteten sett i lys av likhets- og nærhetsprinsippene kommunene skal styres etter. Det er ikke mulig for oss trekke konklusjoner rundt hvorvidt konsulentbruken i norske kommuner faktisk er en utfordring som rokker ved grunnleggende, demokratiske prinsipper. Våre funn gir imidlertid en indikasjon på at dette er et tema som er verdt å forske videre på.

Litteraturliste

- Abelia. (u.å). *Rådgivere*. Hentet fra URL: <https://www.abelia.no/bransjer/radgivere/>
- Arbeidstilsynet. (2019, 14. oktober). *Innleie*. Hentet fra URL <https://www.arbeidstilsynet.no/arbeidsforhold/ansettelse/innleie/>
- Arendal Revisjonsdistrikt IKS. (2009). *Bruk av konsulenttjenester - Grimstad kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Arendal_revisjonsdistrikt_IKS/Bruk_av_konsulenttjenester_-_Grimstad_kommune.pdf
- Arendal Revisjonsdistrikt IKS. (2010a). *Bruk av konsulenttjenester - Arendal kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Arendal_revisjonsdistrikt_IKS/Bruk_av_konsulenttjenester_-_Arendal_kommune.pdf
- Arendal Revisjonsdistrikt IKS. (2010b). *Bruk av konsulenttjenester - Froland kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Arendal_revisjonsdistrikt_IKS/Bruk_av_konsulenttjenester_-_Froland_kommune.pdf
- Arendal Revisjonsdistrikt IKS. (2010c). *Bruk av konsulenttjenester - Åmli kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Arendal_revisjonsdistrikt_IKS/Bruk_av_konsulenttjenester_-_Aamli_kommune.pdf
- Askim, J. (2013). Tilsyn ved selvsyn: Kan det fungere? Lærdommer fra den norske barnehagesektoren. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 29(1), 10-29. https://www-idunn-no.ezproxy.inn.no/nst/2013/01/tilsyn_ved_selvsyn_kan_det_fungere_lrdommer_fra_den_nor_s
- Aspøy, A. (2014). Mindre politikk, mer tillit; offentlig myndighetsutøvelse. *Stat & Styring*, 24(2), 51-53.
- Aasbrenn, K. (2016). Privat vs. Offentlig tjenestelogikk. I boken Høyer, H. C., Kasa, S. & Tranøy, B. S. (Red.), *Tillit, Styring, Kontroll* (s. 99-119). Oslo: Universitetsforlaget.
- BDO Noraudit. (2008). *Bruk av konsulenter i Ås kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/BDO/Konsulentbruk_Aas_kommune.pdf
- Bonde, A. (2015, 09. februar). *Ansvarsløse konsulenter*. Kommunal Rapport. Hentet fra URL: https://kommunal-rapport.no/debatt/ansvarsløse_konsulenter
- Borgersrud, A. (2018, 13. juni). Oslo bruker konsulenter for 1.7 milliarder kroner. *Dagsavisen*. Hentet fra URL: <https://www.dagsavisen.no/oslo/oslo-bruker-konsulenter-for-1-7-milliarder-kroner-1.1157406>
- Christensen, T., Egeberg, M, Lægreid, P., Roness, P.G., Røvik, K.A. (2015). *Organisasjonsteori for offentlig sektor*. Oslo: Universitetsforlaget.

DiMaggio, P. & Powell, W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields *American Sociological Review*, Vol. 48(2), 147-160. Hentet fra URL <https://www-jstor-org.ezproxy.inn.no/stable/2095101>

Direktoratet for forvaltning og IKT. (2014). *På armlengdes avstand, men innenfor rekkevidde. Om legitim myndighetsutøvelse gjennom uavhengige forvaltningsorganer*. Hentet fra URL https://www.difi.no/sites/difino/files/difi-rapport-2014_4-paa-armlengdes-avstand-men-innenfor-rekkevidde.-om-legitim-myndighetsutovelse-gjennom-uavhengige-forvaltningsorganer_1.pdf?fbclid=IwAR1lmvLl15QR2oEnbfm_KGQxKBtIYw8762dBabsYVoR5Enh9GGgAIVfYEs

Ellefsen, B. (1998). Triangulering - eller hvorfor og hvordan kombinere metoder? I M. Lorensen (Red.) *Spørsmålet bestemmer metoden. Forskningsmetoder i sykepleie og andre helsefag* (s. 267-288). Oslo: Universitetsforlaget.

Eriksson-Zetterquist, U., Kalling, T., Styhre, A. & Woll, K. (2014). *Organisasjonsteori*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Fimreite, A., & Grindheim, J. (2001). *Offentlig forvaltning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Finansdepartementet. (2017). *Perspektivmeldingen 2017*. (Meld. St. nr. 29 2016-2017). Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/aefd9d12738d43078cbc647448bbeca1/no/pdfs/stm201620170029000dddpdfs.pdf>

Finansdepartementet. (2019). *Statsbudsjettet 2019*. (Prop. 1 S Gul bok, 2019). Hentet fra: <https://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2019/Dokumenter1/Budsjettdokumenter/Statsbudsjettet-2019/Prop-1-S/>

Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.

Gunnes, S. og Steen, A. H. (2002). *Konsulenttjenester og eksterne tjenester i kommunesektoren*. FAFO for LO Kommune. Hentet fra URL: https://www.faf.no/media/com_netsukii/693.pdf

Haugen, E. J. (2016, 10. mars). Sluttsm: 25,8 millioner. *Hamar Arbeiderblad*. Hentet fra URL: <https://www.h-a.no/nyheter/stupetaarnet-kostet-258-mill>

Hedmark Revisjon IKS. (2013). *Kjøp av konsulenttjenester mellom 100.000,- og 500.000,- eks mva. i Stange kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Hedmark_Revisjon_IKS/Stange_2013_Kjop_av_konsulenttjenester_mellom_100000_og_500000.pdf

Indre Østfold Kommunerevisjon IKS. (2012). *Bruk av konsulenttjenester*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Indre_Ostfold_kommunerevisjon_IKS/Hobol_2012_Bruk_av_konsulenttjenester.pdf

Innlandet Revisjon IKS. (2011). *Forvaltningsrevisjon Gausdal kommune. Bruk av konsulenttjenester*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Innlandet_revisjon_IKS/Gausdal_2011_Bruk_av_konsulenter.pdf

Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser* (2.utg). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2003). *Kommuneproposisjonen (Om demokrati, velferd og økonomi i kommunesektoren 2004)*. (St.prp. nr. 66 2002-2003). Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-66-2002-2003-/id207988/sec1>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2014). *Kommunereformen - nye oppgaver til større kommuner*. Meld. St. nr. 14. (2014-2015). Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/01f2b178d685405e925d60ebbb9b1bdc/no/pdfs/stm201420150014000dddpdfs.pdf>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2016). *Statlig styring av kommuner og fylkeskommuner*. Hentet fra URL https://www.regjeringen.no/contentassets/c7f4729ba2744851b6e55d373be7f802/h-2382_elektronisk.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2017a) *Rapport fra det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi*. Hentet fra URL: https://www.regjeringen.no/contentassets/6e0f61dd71a649459b3f87f8ca030374/tb_host_2017.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2017b). *Endringer i ekteskapsloven og bustøttelova m.m. (oppgaveoverføring til kommunene) og lov om overføring av ansvar for kollektivtransport* (Prop. 91 L 2016-2017). Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ac025bee8a7140c3afe9f0fcea4027e/no/pdfs/prp201620170091000dddpdfs.pdf>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2018a). *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)*. (Prop. 1 S 2018-2019). Hentet fra URL: https://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2019/dokumenter/pdf/kmd.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2018b). *Regnskapsrapportering i KOSTRA. Veiledning Regnskapsåret 2019*. Hentet fra URL https://www.regjeringen.no/contentassets/bbb36cc4ebcc460b83aedfb68ca95c6d/hovedveiledning_2019_endelig_til_publicering.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2019a). *Distriktmeldingen (Levende lokalsamfunn for fremtiden)*. (Meld. St. nr. 5 2019-2020). Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/935d2cc0d4924184810f4bf336662c80/no/pdfs/stm201920200005000dddpdfs.pdf>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2019b). *Inntektssystemet for kommunar og fylkeskommunar 2019 - Grønt hefte*. Hentet fra URL https://www.regjeringen.no/contentassets/744de1ad6f0f4df09311c33edd01ae99/2019/gront_hefte_inntektssystemet_kommunar_fylkeskommunar_2019.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2019c). *Statens personalhåndbok*. Hentet fra URL <https://lovdata.no/dokument/SPH/sph-2019>

-
- Kommunal Rapport. (2008, 14. april). Mangler oversikt over konsulentbruk. *Kommunal Rapport*. Hentet fra URL: https://kommunal-rapport.no/artikkel/mangler_oversikt_over_konsulentbruk
- Kommunal- og regionaldepartementet. (2008). *Eit sterkt lokaldemokrati*. Meld. St. nr. 33 (2007-2008). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/0b75af019bd041468ca7571547b6ed18/nn-no/pdfs/stm200720080033000dddpdfs.pdf>
- Kommuneloven (1992). Lov om kommuner og fylkeskommuner (LOV-1992-09-25-107). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-09-25-107>
- Kristiansand Revisjonsdistrikt IKS. (2014). *Konsulentbruk i Kristiansand kommune. Delrapport 1*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Kristiansand_revisjonsdistrikt/Kristiansand_2014_Konsulentbruk_delrapport_1.pdf
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 1. opplag). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lecompte, M., & Goetz, J. (1982). Problems of Reliability and Validity in Ethnographic Research. *Review of Educational Research*, 52(1), 31-60.
- Lundquist, L. (1998). *Demokratins Våktare*. Lund: Studentlitteratur.
- March, J. G. & Olsen, J. P. (2004). *The logic of appropriateness*. ARENA. Hentet fra URL https://www.researchgate.net/publication/5014575_The_Logic_of_Appropriateness
- Madsbu, J. P. (2011). *Hvordan etablere vitenskapelig kunnskap om samfunnet*. Hentet fra URL <https://brage.inn.no/inn-xmlui/handle/11250/134364>
- Madsbu, J., & Thomassen, Å. (2007). *Det gode spørsmål* (Vol. Nr 9-2007, Notat (Høgskolen i Hedmark : online)). Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Menon Economics. (2017). *Verdien av gode råd* (Menon-publikasjon nr. 64/2017). Hentet fra URL: <https://www.abelia.no/contentassets/446f39c1862e4cdd947b187293d6abc9/verdien-av-gode-rad-menon.pdf>
- Mikkelsen, M, Norman, M., Haugsbø, F. & Sørbø, K. (2018, 6. oktober). Tre brødre på Tolga. *VG*. Hentet fra URL <https://www.vg.no/spesial/2018/verge/>
- Nilsen, P. O. & Tokle, R. (2018, 02. november). Kommunerevisorforbundet om ansvarsfordeling i Tolga-saken. *VG*. Hentet fra URL: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/m62bzv/kommunerevisorforbundet-om-ansvarsfordeling-i-tolga-saken>
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier – Den skrivende forsker*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Nordahl, B. O., Hasselgård, M. & Hjorthen, I. H. (2019, 11. august). Brutte løfter, hundrevis av millioner - og gule vester i hagen din. *NRK*. Hentet fra URL

https://www.nrk.no/dokumentar/xl/brutte-lofter_-hundrevis-av-millioner-_og-gule-vester-i-hagen-din-1.14651304

Norsk Kommunerevisorforbund (2019, 24. juni). *Forvaltningsrevisjonsregisteret*. Hentet fra URL: <https://www.nkrf.no/forvaltningsrevisjonsregisteret>

Olsen, J. (2014). *Folkestyrets varige spenninger: Stortinget og den norske politiske selvforståelsen*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Reasearch and Evolution methods*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Regjeringen. (2018, 09. oktober). Lokal Samfunnsutvikling. Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regional--og-distriktspolitikk/lokal-samfunnsutvikling1/id2350748/>

Regjeringen. (2019, 11. februar). *Nye kommuner*. Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/kommunereform/id2548377/>

Riksrevisjonen. (2017). *Undersøkelse av konsulentbruk i staten*. Dokument 3:6 (2016-2017). Hentet fra URL: <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2016-2017/konsulentbrukistaten.pdf>

Roness, P. G. (1997). *Organisasjonsendringer: Teoriar og strategiar for studiar av endringsprosessar*. Bergen: Fagbokforlaget.

Rose, L. (2014). Demokratiteori - forventninger og virkelighet. I Baldersheim, H., & Rose, L. (Red). *Det Kommunale laboratorium: Teoretiske perspektiver på lokal politikk og organisering* (s. 19-50). Bergen: Fagbokforlaget.

Røsok E. & Øie L. (2013). *Verdier i Endring*. (Mastergradsavhandling). Handelshøjskolen i København, København.

Salten kommunerevisjon IKS. (2014). *Bruk av konsulenter, advokater og prosjektstillinger. Fauske kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Salten_kommunerevisjon/Fauske_2014_Bruk_av_konsulenter_advokater_og_prosjektstillinger.pdf

Sandlie, H., & Sørvoll, J. (2017). Et velfungerende leiemarked? *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 20(01), 45-59.

Skatteetaten. (u.å) *Hva er eiendomsskatt?* Lest 25.09.2019. Hentet fra URL: <https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/bolig-og-eiendeler/bolig-eiendom-tomt/eiendomsskatt/hva-er-eiendomsskatt/>

Skog, O. J. (2015). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag

Statistisk Sentralbyrå (2015). *Detaljert endringsoversikt for (KOSTRA) rapportering 2015*. Hentet fra URL: https://www.ssb.no/innrapportering/offentlig-sektor/_attachment/244845?_ts=150c89bbc88

Søre Sunnmøre Kommunerevisjon IKS. (2013). *Gjennomgang stillingar, stillingsheimel, bruk av overtid og konsulenthjelp. Vanylven kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Sore_Sunnmore_kommunerevisjon_IKS/Vanylven_2013_Gjennomgang_av_stillingar_stillingsheimel_overtid_og_konsulenthjelp.pdf

Søre Sunnmøre Kommunerevisjon IKS: (2010). *Gjennomgang stillingar, stillingsheimel, bruk av overtid og konsulenthjelp. Volda kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Sore_Sunnmore_kommunerevisjon_IKS/Volda_2010_Gjennomgang_stillingar_stillingsheimel_overtid_og_konsulenthjelp.pdf

Telemarksforskning (2019). *Utredning om små kommuner*. (TF-rapport nr. 473). Hentet fra URL: https://www.regjeringen.no/contentassets/cc6fa29f7d0244059d62a98a4fdc5dfd/rapport_sma-kommuner_kmd_telemarksforskning-992102-11000322.pdf

Telemark kommunerevisjon IKS. (2018). *Konsulentbruk. Rutiner og praksis i tre investeringsprosjekt. Tinn kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Telemark_kommunerevisjon/Tinn_2018_konsulentbruk_rutiner_og_praksis_i_tre_investeringsprosjekt.pdf

Telemark kommunerevisjon IKS. (2017). *Konsulentbruk i Bamble kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Telemark_kommunerevisjon/Bamble_2017_Konsulentbruk.pdf

Telemark kommunerevisjon IKS. (2007). *Bruk av konsulenttenester. Skien kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Telemark_kommunerevisjon/Skien_2007_Bruk_av_konsulenttenester.pdf

Telemark kommunerevisjon IKS. (2006a). *Bruk av konsulenttenester. Drangedal kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Telemark_kommunerevisjon/Drangedal_2006_Bruk_av_konsulenttenester.pdf

Telemark kommunerevisjon IKS. (2006b). *Bruk av konsulenttenester. Porsgrunn kommune*. Hentet fra URL https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Telemark_kommunerevisjon/Porsgrunn_2006_Bruk_av_konsulenttenester.pdf

Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Tvetbråten, K. & Knutsen, B. O. (2019). Hva nå, norsk forsvarsindustri? Instrumentelle og institusjonelle svar på EUs nye politikk på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området. *Internasjonal Politikk* (kommer 2019)

Yin, R. K. (1994). *Case Study Research: Design and Methods*. (2. Utgave) Thousand Oaks, CA: Sage

Østerud, Ø. (2002). *Statsvitenskap - innføring i politisk analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Appendiks 1

Våre intervjuobjekter er alle personer som sitter inne med god kunnskap om temaet konsulentbruk i kommunene, i kraft av sine stillinger i arbeidslivet. For å sikre anonymitet blir intervjuobjektene i oppgaven presentert som Person 1, Person 2, Person 3 og Person 4.

På bakgrunn av anonymiseringen av intervjuobjektene, vil vi her beskrive deres roller i arbeidslivet slik at informasjonen som fremkommer i denne oppgaven ikke kan spores tilbake til intervjuobjektene selv, eller deres arbeidsplass. Vi har konsekvent brukt pronomen "han" for alle intervjuobjektene når de er omtalt i oppgaven, uavhengig av hvilket kjønn intervjuobjektet har. Dette for å gi oppgaven bedre flyt i teksten, samtidig som vi sikrer intervjuobjektene anonymitet.

Person 1 er rådmann i en liten (under 2500 innbyggere), norsk kommune. Personen har sittet i stillingen over lang tid, og har før det erfaring fra flere andre stillinger i en stor, offentlig organisasjon.

Person 2 er mangeårig politiker med en fremtredende rolle i en relativt stor (over 30.000) norsk kommune. Personen har erfaring fra både offentlig sektor og privat virksomhet i inn- og utland.

Person 3 er rådmann i en middels stor (ca. 20.000 innbyggere) norsk kommune. Personen har sittet i stillingen over lang tid, og har tidligere hatt andre lederstillinger i offentlig sektor.

Person 4 er konsulent med bred erfaring fra ulike internasjonale konsulentfirma med kontorer i Norge. Personen har arbeidet med konsulentvirksomhet i norske kommuner over flere år.

Appendiks 2

Intervjuguide

Del 1

Introduksjon og stadfesting av navn og titler.

Intervjuerne forklarer om temaet for samtalen, litt om bakgrunn og formål med intervjuet.

Intervjuerne informerer om hva innsamlede data skal brukes til, og hvordan de behandles mtp. taushetsplikt og anonymitet, samt oppbevaring, samtykke og personvern. Forklarer at samtykke når som helst kan trekkes, og opplysninger slettes ved forespørsel.

Informasjon om intervjuets omfang og sørg for samtykke til opptak. Signatur på informasjonsskriv.

Sørg for at respondenten får svar på alle sine spørsmål.

Del 2

Begrepsavklaring; konsulent og konsulenttjenester.

Hva mener intervjuobjektet ligger i ordene?

Del 3

Respondenten får fortelle fritt om sin kjennskap til bruk konsulenter og konsulenttjenester i kommunene/sin kommune/sin bedrift.

Oppfølging:

Hvilken erfaring har respondenten med tema?

Brukes det innleide konsulenter i din kommune? Hvilke oppgaver har i så fall konsulentene i din kommune? (Gi eksempler) *Hvilke oppgaver løser ditt firma ute i kommunene?*

Hvis bruk av konsulenter: kortvarige eller langvarige prosjekter? Hvilken kostnadsramme er "vanlig"?

Ligger det til grunn i budsjettet at en skal bruke konsulenter, dvs, er det budsjettert?

Opplever respondenten at det er en endring i bruk av konsulenttjenester over tid? I så fall, i hvilken retning?

Hvordan opplever respondenten at beslutningen om bruk av konsulenter tas? Hvilke forhold ligger til grunn?

Evt: Hva mener du er grunnlaget for at konsulenttjenester er nødvendig i kommunene?

Hvordan opplever respondenten at bruk av konsulenttjenester påvirker driften av kommunen?

Påvirker politisk styring (hvilket parti) av kommunen, hvorvidt det er bruk av konsulenter og til hvilke oppgaver?

Forskjell små og store kommuner

Del 4

Oppsummering av funn – avklaring av eventuelle spørsmål.

- Har vi forstått dette riktig?
- Er det noe du vil legge til?

Appendiks 3

08841: 2.1. Konsern - Kjøp av tjenester - grunnlagsdata (K) etter region, statistikkvariabel og år											Andre tjenester (som inngår i egenp)			
Kommunennummer		2003	Endring	2004	Endring 04-	2005	Endring 05-	2006	Endring	2007	Endring	2008	Endring	
nye/gamle			03-04		05		06		06-07		07-08		08-09	
0101 0101	Halden	7237	-38 %	4505	-58 %	1904	24 %	2357	56 %	3677	34 %	4932	247 %	
0104 0104	Moss	16736	22 %	20369	3 %	20882	3 %	21457	-7 %	20049	-6 %	18840	6 %	
0105 0105	Sarpsborg	7373	17 %	8610	-18 %	7072	23 %	8695	75 %	15254	-17 %	12713	40 %	
0106 0106	Fredrikstad	16800	231 %	55550	-14 %	47857	-63 %	17819	41 %	25125	4 %	26119	27 %	
0111 0111	Hvaler	1411	-3 %	1364	10 %	1498	22 %	1829	-6 %	1718	49 %	2563	36 %	
0118 0118	Aremark	32	356 %	146	-68 %	47	183 %	133	-44 %	75	-60 %	30	-83 %	
0119 0119	Marker	1012	19 %	1205	-32 %	816	-15 %	696	-57 %	300	102 %	607	17 %	
0121 0121	Rømskog	83	251 %	291	-37 %	184	-48 %	96	150 %	240	-65 %	85	2 %	
0122 0122	Trøgstad	1443	-5 %	1378	4 %	1427	40 %	1991	-10 %	1797	-13 %	1561	-23 %	
0123 0123	Spydeberg	377	73 %	653	32 %	861	60 %	1376	15 %	1587	55 %	2457	-35 %	
0124 0124	Askim	2683	60 %	4282	-49 %	2196	23 %	2692	14 %	3058	5 %	3223	27 %	
0125 0125	Eidsberg	2086	3 %	2152	21 %	2603	-14 %	2246	149 %	5593	44 %	8072	-24 %	
0127 0127	Skiptvet	106	41 %	149	-20 %	119	131 %	275	10 %	303	-12 %	266	36 %	
0128 0128	Rakkestad	545	-7 %	506	171 %	1369	24 %	1703	5 %	1788	-20 %	1430	-13 %	
0135 0135	Råde	1235	14 %	1410	-20 %	1130	-23 %	873	385 %	4238	26 %	5356	47 %	
0136 0136	Rygge	1812	52 %	2747	73 %	4761	-9 %	4355	9 %	4762	24 %	5924	-13 %	
0137 0137	Våler (Østfold)	714	24 %	884	18 %	1039	-8 %	955	43 %	1368	-60 %	549	169 %	
0138 0138	Hobøl	1464	-27 %	1072	4 %	1116	18 %	1314	55 %	2033	-2 %	1985	42 %	
0211 0211	Vestby	6037	12 %	6739	15 %	7731	-14 %	6686	109 %	13984	0 %	13986	-13 %	
0213 0213	Ski	12472	-55 %	5621	55 %	8719	72 %	15019	16 %	17365	23 %	21332	111 %	
0214 0214	Ås	4982	-3 %	4824	-20 %	3861	27 %	4916	31 %	6458	59 %	10239	-34 %	
0215 0215	Frogn	6155	-2 %	6050	58 %	9540	1 %	9600	5 %	10065	-7 %	9374	-1 %	
0216 0216	Nesodden	4047	-27 %	2947	26 %	3711	1 %	3743	3 %	3872	52 %	5881	41 %	
0217 0217	Oppegård	3992	29 %	5154	44 %	7413	56 %	11565	-30 %	8141	41 %	11470	-27 %	
0219 0219	Bærum	87708	-45 %	48667	27 %	62004	16 %	71629	32 %	94578	16 %	109949	-1 %	
0220 0220	Asker	36761	0 %	36767	-13 %	32040	7 %	34378	8 %	37248	4 %	38688	-18 %	
0221 0221	Aurskog-Høland	4621	-23 %	3574	22 %	4346	4 %	4541	101 %	9139	-32 %	6219	24 %	
0226 0226	Sørums	4774	33 %	6356	47 %	9344	2 %	9504	32 %	12585	29 %	16245	-15 %	
0227 0227	Fet	1744	-26 %	1290	95 %	2521	41 %	3560	76 %	6283	-1 %	6237	3 %	
0228 0228	Rælingen	3753	-14 %	3238	12 %	3618	-27 %	2636	118 %	5738	7 %	6119	31 %	
0229 0229	Enebakk	2723	-41 %	1615	80 %	2905	-4 %	2801	30 %	3636	59 %	5782	-22 %	
0230 0230	Lørenskog	7378	5 %	7743	23 %	9557	-47 %	5110	54 %	7881	8 %	8482	9 %	
0231 0231	Skedsmo	8329	31 %	10925	31 %	14302	14 %	16263	0 %	16204	36 %	21997	35 %	
0233 0233	Nittedal	1934	34 %	2588	54 %	3985	-13 %	3468	64 %	5675	-11 %	5061	56 %	
0234 0234	Gjerdrum	1927	-67 %	632	55 %	979	4 %	1023	118 %	2231	84 %	4116	46 %	
0235 0235	Ullensaker	5776	143 %	14009	-15 %	11944	-28 %	8639	113 %	18394	79 %	32837	-44 %	
0236 0236	Nes (Akershus)	4523	-27 %	3285	7 %	3500	29 %	4527	1 %	4575	20 %	5484	78 %	
0237 0237	Eidsvoll	4075	43 %	5844	-2 %	5711	6 %	6049	-12 %	5343	12 %	5963	22 %	
0238 0238	Nannestad	1795	100 %	3590	-11 %	3211	-17 %	2659	-19 %	2165	245 %	7467	-56 %	
0239 0239	Hurdal	1328	-26 %	984	-41 %	581	82 %	1056	-14 %	912	58 %	1439	54 %	
0301 0301	Oslo kommune	454287	-17 %	4E+05	12 %	420883	1 %	4E+05	32 %	559066	28 %	715347	1 %	
0402 0402	Kongsvinger	2612	93 %	5044	-28 %	3612	18 %	4264	75 %	7442	-41 %	4419	140 %	
0403 0403	Hamar	5765	39 %	7990	5 %	8371	13 %	9442	1 %	9577	30 %	12410	-27 %	
0412 0412	Ringsaker	3099	25 %	3868	-5 %	3656	32 %	4813	-18 %	3959	27 %	5034	-15 %	
0415 0415	Løten	1439	20 %	1722	-17 %	1434	-4 %	1374	-31 %	943	7 %	1007	33 %	
0417 0417	Stange	3133	16 %	3646	-7 %	3379	25 %	4209	13 %	4770	19 %	5685	-8 %	
0418 0418	Nord-Odal	1446	-25 %	1086	-3 %	1052	30 %	1370	119 %	3006	-33 %	2023	2 %	
0419 0419	Sør-Odal	1046	-28 %	756	52 %	1151	6 %	1220	65 %	2011	64 %	3307	116 %	
0420 0420	Eidskog	604	3 %	622	17 %	729	55 %	1129	194 %	3315	-69 %	1033	427 %	
0423 0423	Grue	1237	6 %	1315	91 %	2515	-45 %	1377	-4 %	1320	75 %	2308	10 %	
0425 0425	Åsnes	2866	-47 %	1516	34 %	2033	12 %	2280	44 %	3274	-25 %	2446	73 %	
0426 0426	Våler (Hedmark)	373	190 %	1080	-23 %	828	68 %	1388	39 %	1933	57 %	3034	-53 %	
0427 0427	Elverum	2989	87 %	5580	-6 %	5218	47 %	7661	-15 %	6529	6 %	6897	20 %	
0428 0428	Trysil	2358	5 %	2476	70 %	4200	24 %	5189	12 %	5805	16 %	6753	9 %	
0429 0429	Åmot	6578	-34 %	4311	-53 %	2022	33 %	2697	88 %	5082	22 %	6215	-1 %	
0430 0430	Stor-Elvdal	2111	-61 %	814	35 %	1102	-14 %	953	282 %	3643	4 %	3802	10 %	
0432 0432	Rendalen	587	-42 %	339	-1 %	337	16 %	390	57 %	613	63 %	1002	173 %	
0434 0434	Engerdal	1195	58 %	1889	26 %	2382	4 %	2485	-20 %	1997	69 %	3382	5 %	
0436 0436	Tolga	221	102 %	446	-56 %	197	178 %	547	68 %	920	53 %	1403	-61 %	
0437 0437	Tynset	3170	-22 %	2462	14 %	2815	-1 %	2774	10 %	3042	91 %	5803	26 %	
0438 0438	Alvdal	583	-8 %	539	57 %	845	-59 %	346	-61 %	136	262 %	492	48 %	
0439 0439	Folldal	1136	-77 %	258	51 %	390	90 %	740	-19 %	599	57 %	941	8 %	
0441 0441	Os (Hedmark)	306	30 %	397	76 %	699	-2 %	683	-53 %	321	132 %	746	5 %	
0501 0501	Lillehammer	8064	-8 %	7394	11 %	8198	43 %	11714	-2 %	11443	12 %	12763	-11 %	
0502 0502	Gjøvik	4038	33 %	5353	67 %	8933	-12 %	7866	8 %	8522	1 %	8576	30 %	
0511 0511	Dovre	1029	-24 %	784	44 %	1130	26 %	1422	58 %	2249	-30 %	1569	40 %	
0512 0512	Lesja	283	16 %	327	63 %	534	82 %	974	16 %	1129	-9 %	1033	-25 %	
0513 0513	Skjåk	234	-2 %	229	2 %	233	15 %	269	209 %	831	-20 %	666	38 %	
0514 0514	Lom	192	107 %	398	-14 %	341	-72 %	97	225 %	315	-20 %	252	1 %	
0515 0515	Vågå	62	384 %	300	-13 %	261	167 %	698	-38 %	434	21 %	527	30 %	
0516 0516	Nord-Fron	1095	15 %	1258	-11 %	1119	-21 %	879	-1 %	871	54 %	1340	47 %	
0517 0517	Sel	1607	-14 %	1384	-3 %	1344	59 %	2134	10 %	2353	50 %	3537	43 %	
0519 0519	Sør-Fron	458	67 %	767	-31 %	526	123 %	1171	6 %	1246	56 %	1941	-57 %	
0520 0520	Ringebru	446	37 %	610	87 %	1140	-31 %	792	6 %	839	413 %	4301	-60 %	
0521 0521	Øyer	1503	29 %	1937	-19 %	1570	-8 %	1443	324 %	6122	-75 %	1528	29 %	
0522 0522	Gausdal	728	-49 %	372	472 %	2129	-58 %	902	27 %	1149	81 %	2077	40 %	
0528 0528	Østre Toten	1104	20 %	1322	18 %	1560	26 %	1967	73 %	3399	-17 %	2824	33 %	

Kommunennumm	2009	Endring	2010	Endring 10-	2011	Endring 11-	2012	Endring	2013	Endring	2014	Endring	2015
er nye/gamle		09-10		11		12		12-13		13-14		14-15	
0101 0101	17130	-16 %	14351	53,94 %	22092	-5,82 %	20806	67,73 %	34897	97,61 %	68960	-46,55 %	36858
0104 0104	20047	4 %	20913	-17,83 %	17184	34,95 %	23190	0,74 %	23362	12,01 %	26167	-2,17 %	25598
0105 0105	17754	27 %	22558	-6,84 %	21015	17,50 %	24692	-16,86 %	20529	2,18 %	20977	-8,10 %	19278
0106 0106	33213	10 %	36545	14,87 %	41981	15,01 %	48284	5,79 %	51082	21,65 %	62142	20,43 %	74840
0111 0111	3483	6 %	3687	-33,03 %	2469	20,13 %	2966	52,93 %	4536	-45,35 %	2479	44,53 %	3583
0118 0118	5	1020 %	56	148,21 %	139	239,57 %	472	-29,87 %	331	-35,05 %	215	5,58 %	227
0119 0119	709	-66 %	240	-22,50 %	186	2324,73 %	4510	41,66 %	6389	8,09 %	6906	30,28 %	8997
0121 0121	87	126 %	197	32,49 %	261	-17,24 %	216	33,33 %	288	-43,40 %	163	26,38 %	206
0122 0122	1207	-38 %	743	126,11 %	1680	105,18 %	3447	94,98 %	6721	0,89 %	6781	99,19 %	13507
0123 0123	1597	80 %	2872	37,81 %	3958	-34,03 %	2611	50,06 %	3918	53,37 %	6009	45,22 %	8726
0124 0124	4101	74 %	7129	12,74 %	8037	7,48 %	8638	14,08 %	9854	13,08 %	11143	217,94 %	35428
0125 0125	6143	23 %	7548	91,11 %	14425	20,12 %	17328	-16,42 %	14482	5,56 %	15287	10,13 %	16836
0127 0127	362	276 %	1360	-59,85 %	546	-26,01 %	404	180,45 %	1133	22,33 %	1386	16,81 %	1619
0128 0128	1243	144 %	3036	100,16 %	6077	59,98 %	9722	-21,42 %	7640	-10,12 %	6867	39,33 %	9568
0135 0135	7866	12 %	8797	-8,79 %	8024	12,54 %	9030	50,52 %	13592	-15,09 %	11541	46,52 %	16910
0136 0136	5159	22 %	6279	-12,96 %	5465	16,56 %	6370	147,77 %	15783	-6,81 %	14708	10,51 %	16254
0137 0137	1476	75 %	2586	-54,56 %	1175	27,15 %	1494	40,36 %	2097	8,73 %	2280	-39,91 %	1370
0138 0138	2826	175 %	7764	32,30 %	10272	-44,02 %	5750	6,30 %	6112	-55,96 %	2692	8,10 %	2910
0211 0211	12120	-3 %	11813	-18,78 %	9594	-15,18 %	8138	25,39 %	10204	10,68 %	11294	9,89 %	12411
0213 0213	44965	-27 %	32890	-17,39 %	27171	30,44 %	35442	11,13 %	39388	-0,27 %	39281	-30,56 %	27275
0214 0214	6803	-2 %	6633	1,25 %	6716	46,95 %	9869	22,79 %	12118	6,77 %	12938	12,36 %	14537
0215 0215	9289	27 %	11804	35,50 %	15995	8,88 %	17415	-8,45 %	15943	11,65 %	17801	-7,16 %	16527
0216 0216	8268	16 %	9579	29,68 %	12422	-40,12 %	7438	55,94 %	11599	8,23 %	12554	-22,06 %	9785
0217 0217	8321	47 %	12258	-17,90 %	10064	27,38 %	12820	-2,82 %	12458	29,75 %	16164	-5,22 %	15321
0219 0219	109159	-18 %	89245	-14,24 %	76537	3,61 %	79300	11,79 %	88650	17,04 %	103757	1,53 %	105340
0220 0220	31814	28 %	40699	20,85 %	49183	1,50 %	49920	32,87 %	66328	-24,22 %	50262	12,07 %	56330
0221 0221	7685	13 %	8658	-10,87 %	7717	41,18 %	10895	32,94 %	14484	0,42 %	14545	0,63 %	14636
0226 0226	13760	14 %	15736	-16,23 %	13182	15,85 %	15271	22,68 %	18735	-0,39 %	18662	15,38 %	21533
0227 0227	6438	-38 %	3979	78,01 %	7083	-1,57 %	6972	55,35 %	10831	-19,25 %	8746	44,58 %	12645
0228 0228	8043	-7 %	7451	-16,76 %	6202	44,31 %	8950	20,85 %	10816	13,28 %	12252	87,16 %	22931
0229 0229	4491	-17 %	3719	-18,28 %	3039	53,64 %	4669	19,70 %	5589	-27,41 %	4057	96,67 %	7979
0230 0230	9221	-14 %	7975	-6,36 %	7468	44,58 %	10797	11,36 %	12023	-10,16 %	10802	0,48 %	10854
0231 0231	29711	12 %	33410	13,96 %	38074	13,61 %	43256	8,04 %	46732	-8,17 %	42912	-1,31 %	42349
0233 0233	7902	1 %	7955	2,51 %	8155	202,35 %	24657	19,01 %	29344	6,51 %	31253	0,64 %	31454
0234 0234	6002	0 %	6006	24,28 %	7464	21,20 %	9046	44,76 %	13095	-21,75 %	10247	-41,18 %	6027
0235 0235	18499	-28 %	13292	13,62 %	15102	50,13 %	22672	-20,51 %	18023	70,15 %	30667	-23,30 %	23522
0236 0236	9759	-12 %	8573	29,76 %	11124	24,71 %	13873	44,85 %	20095	31,26 %	26377	-10,88 %	23507
0237 0237	7297	5 %	7667	17,69 %	9023	31,91 %	11902	7,76 %	12826	5,25 %	13500	-9,30 %	12244
0238 0238	3292	55 %	5097	-6,16 %	4783	97,93 %	9467	23,72 %	11713	45,50 %	17042	-12,52 %	14909
0239 0239	2221	178 %	6171	-22,22 %	4800	23,38 %	5922	13,07 %	6696	-21,13 %	5281	99,53 %	10537
0301 0301	720991	-4 %	691522	9,19 %	755070	13,71 %	858588	16,13 %	997075	-14,09 %	856545	-4,82 %	815276
0402 0402	10591	3 %	10913	-33,26 %	7283	21,60 %	8856	-4,44 %	8463	0,73 %	8525	100,12 %	17060
0403 0403	9115	24 %	11288	12,42 %	12690	12,32 %	14253	8,90 %	15521	14,77 %	17813	9,84 %	19566
0412 0412	4291	23 %	5261	-18,53 %	4286	-12,51 %	3750	54,08 %	5778	-9,10 %	5252	37,13 %	7202
0415 0415	1337	46 %	1957	45,07 %	2839	15,64 %	3283	12,12 %	3681	-22,09 %	2868	64,40 %	4715
0417 0417	5244	2 %	5344	-19,72 %	4290	18,11 %	5067	68,30 %	8528	-8,64 %	7791	70,61 %	13292
0418 0418	2063	-27 %	1509	46,32 %	2208	-11,10 %	1963	52,47 %	2993	-55,30 %	1338	-24,29 %	1013
0419 0419	7157	-59 %	2960	2,43 %	3032	33,54 %	4049	50,11 %	6078	92,50 %	11700	-16,27 %	9796
0420 0420	5449	-77 %	1235	-5,10 %	1172	36,18 %	1596	114,16 %	3418	-0,41 %	3404	-11,43 %	3015
0423 0423	2542	-30 %	1783	47,11 %	2623	51,70 %	3979	-17,59 %	3279	17,60 %	3856	-36,77 %	2438
0425 0425	4228	44 %	6087	14,83 %	6990	-5,18 %	6628	-17,25 %	5485	10,54 %	6063	35,92 %	8241
0426 0426	1416	76 %	2498	-28,30 %	1791	0,39 %	1798	54,00 %	2769	-14,48 %	2368	27,36 %	3016
0427 0427	8306	16 %	9596	27,82 %	12266	41,86 %	17401	-15,14 %	14766	-2,05 %	14463	20,31 %	17401
0428 0428	7344	-7 %	6809	-4,42 %	6508	28,46 %	8360	14,65 %	9585	-4,40 %	9163	-2,94 %	8894
0429 0429	6134	114 %	13098	-23,07 %	10076	-8,29 %	9241	-3,13 %	8952	24,03 %	11103	55,32 %	17245
0430 0430	4167	-7 %	3872	23,14 %	4768	21,56 %	5796	47,14 %	8528	-5,04 %	8098	-41,90 %	4705
0432 0432	2736	59 %	4352	-20,50 %	3460	-0,35 %	3448	-18,71 %	2803	-2,28 %	2739	-1,72 %	2692
0434 0434	3538	-22 %	2756	21,52 %	3349	-40,49 %	1993	6,37 %	2120	34,91 %	2860	-10,49 %	2560
0436 0436	542	98 %	1072	52,89 %	1639	35,33 %	2218	-23,72 %	1692	-58,69 %	699	-22,46 %	542
0437 0437	7299	4 %	7619	-2,45 %	7432	-28,67 %	5301	-5,26 %	5022	-4,10 %	4816	14,12 %	5496
0438 0438	727	-62 %	279	174,19 %	765	16,73 %	893	14,00 %	1018	-9,43 %	922	33,62 %	1232
0439 0439	1018	41 %	1439	-8,06 %	1323	-12,24 %	1161	2,15 %	1186	42,58 %	1691	-74,57 %	430
0441 0441	782	42 %	1114	18,85 %	1324	-35,95 %	848	35,50 %	1149	-6,35 %	1076	-8,36 %	986
0501 0501	11363	30 %	14825	32,95 %	19710	38,69 %	27336	-9,27 %	24801	-10,24 %	22262	16,51 %	25938
0502 0502	11151	2 %	11415	4,49 %	11927	-1,76 %	11717	-1,19 %	11578	-13,29 %	10039	44,64 %	14520
0511 0511	2202	17 %	2567	0,39 %	2577	-1,51 %	2538	-39,72 %	1530	57,12 %	2404	-1,83 %	2360
0512 0512	776	42 %	1101	238,87 %	3731	-37,76 %	2322	5,21 %	2443	6,10 %	2592	-22,11 %	2019
0513 0513	922	68 %	1552	-0,97 %	1537	-0,72 %	1526	-4,19 %	1462	32,28 %	1934	-37,54 %	1208
0514 0514	255	31 %	333	186,49 %	954	19,39 %	1139	24,32 %	1416	-44,84 %	781	97,31 %	1541
0515 0515	683	-19 %	555	1,26 %	562	54,45 %	868	3,34 %	897	37,79 %	1236	4,94 %	1297
0516 0516	1965	34 %	2631	-3,46 %	2540	10,39 %	2804	20,33 %	3374	-37,43 %	2111	34,34 %	2836
0517 0517	5054	-30 %	3514	129,28 %	8057	-27,86 %	5812	52,19 %	8845	-23,74 %	6745	24,45 %	8394
0519 0519	837	13 %	944	40,78 %	1329	93,60 %	2573	-28,33 %	1844	48,43 %	2737	-36,02 %	1751
0520 0520	1738	-92 %	132	2877,27 %	3930	22,49 %	4814	60,39 %	7721	-27,78 %	5576	17,23 %	6537
0521 0521	1967	47 %	2884	15,08 %	3319	13,11 %	3754	-10,71 %	3352	-6,53 %	3133	-40,86 %	1853
0522 0522	2911	-1 %	2882	-33,03 %	1930	50,52 %	2905	38,76 %	4031	-36,74 %	2550	155,18 %	6507
0528 0528	3749	-3 %	3649	33,68 %	4878	28,31 %	6259	19,72 %	7493	63,49 %	12250	-34,56 %	8017

Kommunennummer	Ärlig snittendring 2003-2018	2016	Ärlig snittendring 2003-2016	2017	Ärlig snittendring 2003-2018	2018	Total endring 2003-2018
nye/gamle	16	17	18				
0101 0101	-26,21 %	27199	-9,52 %	24609	35,33 %	33304	27,74 %
0104 0104	-0,39 %	25498	1,63 %	25914	21,10 %	31383	4,03 %
0105 0105	-7,97 %	17741	32,05 %	23427	41,32 %	33108	9,79 %
0106 0106	72,55 %	129136	34,79 %	174062	17,60 %	204692	29,73 %
0111 0111	1,62 %	3641	-37,24 %	2285	-4,51 %	2182	11,87 %
0118 0118	9,69 %	249	673,49 %	1926	-27,47 %	1397	126,36 %
0119 0119	0,46 %	9038	7,16 %	9685	33,25 %	12905	180,84 %
0121 0121	153,88 %	523	5,74 %	553	73,96 %	962	4266 %
0122 0122	-10,05 %	12150	5,36 %	12801	-47,50 %	6721	159,42 %
0123 0123	19,96 %	10468	0,95 %	10567	-61,73 %	4044	43,51 %
0124 0124	-37,81 %	22033	28,19 %	28244	32,77 %	37500	28,53 %
0125 0125	5,18 %	17708	6,10 %	18789	-6,70 %	17531	34,79 %
0127 0127	39,90 %	2265	-21,32 %	1782	24,97 %	2227	29,47 %
0128 0128	-6,53 %	8943	38,71 %	12405	-26,17 %	9159	24,49 %
0135 0135	8,32 %	18317	9,38 %	20035	-14,24 %	17182	21,19 %
0136 0136	10,80 %	18010	12,40 %	20244	-10,23 %	18174	48,84 %
0137 0137	76,72 %	2421	82,32 %	4414	58,38 %	6991	21,99 %
0138 0138	12,03 %	3260	53,77 %	5013	143,65 %	12214	24,55 %
0211 0211	-9,72 %	11205	18,66 %	13296	15,99 %	15422	8,34 %
0213 0213	7,82 %	29407	54,14 %	45328	-17,52 %	37388	9,54 %
0214 0214	29,00 %	18753	-2,66 %	18255	26,28 %	23052	15,08 %
0215 0215	23,07 %	20339	-9,80 %	18345	25,88 %	23093	13,63 %
0216 0216	34,90 %	13200	12,58 %	14861	21,10 %	17996	11,10 %
0217 0217	18,11 %	18096	19,90 %	21697	11,02 %	24089	13,69 %
0219 0219	49,78 %	157777	8,85 %	171738	-6,36 %	160820	16,11 %
0220 0220	11,82 %	62990	27,48 %	80301	10,15 %	88450	7,48 %
0221 0221	18,98 %	17414	37,14 %	23881	-1,55 %	23512	14,79 %
0226 0226	10,13 %	23714	50,71 %	35740	7,03 %	38251	14,60 %
0227 0227	-3,53 %	12198	-0,85 %	12094	8,31 %	13099	23,48 %
0228 0228	37,09 %	31435	-1,06 %	31103	-0,14 %	31059	23,48 %
0229 0229	1,48 %	8097	-1,84 %	7948	74,04 %	13833	16,21 %
0230 0230	152,53 %	27410	45,22 %	39806	35,97 %	54125	17,79 %
0231 0231	4,15 %	44106	37,03 %	60438	56,56 %	94620	18,86 %
0233 0233	39,52 %	43884	14,08 %	50064	5,93 %	53034	35,00 %
0234 0234	21,27 %	7309	22,59 %	8960	8,64 %	9734	22,25 %
0235 0235	94,27 %	45696	30,63 %	59692	42,91 %	85303	31,09 %
0236 0236	7,71 %	25320	29,22 %	32718	-42,22 %	18903	17,13 %
0237 0237	51,31 %	18526	64,58 %	30491	-13,15 %	26481	13,77 %
0238 0238	2,96 %	15350	19,64 %	18364	38,55 %	25443	34,53 %
0239 0239	-1,78 %	10349	-46,11 %	5577	113,36 %	11899	29,39 %
0301 0301	787,12 %	7232466	6,99 %	7738062	4,97 %	8122577	66,09 %
0402 0402	28,94 %	21998	1,69 %	22370	69,63 %	37947	58,07 %
0403 0403	60,19 %	31342	18,65 %	37186	10,15 %	40959	28,70 %
0412 0412	-4,58 %	6872	59,37 %	10952	20,64 %	13212	15,61 %
0415 0415	58,94 %	7494	-17,92 %	6151	47,28 %	9059	8,82 %
0417 0417	-15,63 %	11214	6,06 %	11894	-15,87 %	10006	17,49 %
0418 0418	117,08 %	2199	47,89 %	3252	-53,63 %	1508	12,98 %
0419 0419	53,51 %	15038	-31,65 %	10278	-35,27 %	6653	17,12 %
0420 0420	-42,09 %	1746	63,06 %	2847	-24,80 %	2141	33,34 %
0423 0423	-23,01 %	1877	19,55 %	2244	28,07 %	2874	49,33 %
0425 0425	24,29 %	10243	15,06 %	11786	32,02 %	15560	28,70 %
0426 0426	17,77 %	3552	7,21 %	3808	23,35 %	4697	15,99 %
0427 0427	59,21 %	27704	-0,74 %	27498	12,83 %	31026	16,30 %
0428 0428	39,58 %	12414	16,04 %	14405	96,36 %	28286	31,53 %
0429 0429	-5,75 %	16253	-11,12 %	14446	-14,43 %	12362	25,42 %
0430 0430	35,98 %	6398	-16,27 %	5357	58,07 %	8468	21,35 %
0432 0432	-4,57 %	2569	8,91 %	2798	58,76 %	4442	29,36 %
0434 0434	82,81 %	4680	-35,09 %	3038	79,92 %	5466	16,57 %
0436 0436	225,09 %	1762	-9,76 %	1590	14,84 %	1826	45,32 %
0437 0437	15,08 %	6325	-19,78 %	5074	-1,24 %	5011	39,62 %
0438 0438	46,83 %	1809	-19,40 %	1458	62,62 %	2371	8,45 %
0439 0439	208,60 %	1327	59,76 %	2120	-8,92 %	1931	34,87 %
0441 0441	-47,57 %	517	148,36 %	1284	52,18 %	1954	23,82 %
0501 0501	189,57 %	75109	20,95 %	90841	32,53 %	120393	14,33 %
0502 0502	-8,35 %	13307	-2,76 %	12940	59,03 %	20578	25,79 %
0511 0511	4,58 %	2468	56,85 %	3871	-24,90 %	2907	25,79 %
0512 0512	5,10 %	2122	82,38 %	3870	-25,76 %	2873	11,80 %
0513 0513	150,50 %	3026	40,61 %	4255	-26,56 %	3125	11,54 %
0514 0514	-11,10 %	1370	3,87 %	1423	-70,34 %	422	29,31 %
0515 0515	-5,47 %	1226	797,15 %	10999	-78,03 %	2417	34,64 %
0516 0516	11,81 %	3171	16,90 %	3707	-10,76 %	3308	40,73 %
0517 0517	13,58 %	9534	17,26 %	11180	-27,71 %	8082	48,39 %
0519 0519	-34,04 %	1155	41,82 %	1638	77,96 %	2915	25,10 %
0520 0520	6,93 %	6990	9,26 %	7637	-6,25 %	7160	255,10 %
0521 0521	84,19 %	3413	42,34 %	4858	-60,72 %	1908	29,28 %
0522 0522	-20,72 %	5159	-52,63 %	2444	59,45 %	3897	51,31 %
0528 0528	5,59 %	8465	17,77 %	9969	-2,27 %	9743	20,46 %

0529 0529	Vestre Toten	3860	-3 %	3747	2 %	3829	-5 %	3638	18 %	4291	95 %	8353	-15 %
0532 0532	Jevnaker	776	31 %	1020	67 %	1705	-51 %	840	62 %	1357	22 %	1657	11 %
0533 0533	Lunner	1752	-57 %	754	128 %	1719	-52 %	830	80 %	1493	55 %	2310	-40 %
0534 0534	Gran	3567	-15 %	3025	43 %	4322	0 %	4306	-15 %	3641	16 %	4233	31 %
0536 0536	Søndre Land	1682	-21 %	1333	59 %	2122	-7 %	1982	25 %	2479	-23 %	1912	41 %
0538 0538	Nordre Land	529	42 %	752	35 %	1012	-3 %	977	20 %	1175	10 %	1298	42 %
0540 0540	Sør-Aurdal	927	-28 %	667	2 %	680	-28 %	490	18 %	577	60 %	926	19 %
0541 0541	Etnedal	862	33 %	1148	9 %	1256	-13 %	1091	-77 %	256	74 %	445	49 %
0542 0542	Nord-Aurdal	1841	32 %	2436	-39 %	1486	74 %	2588	155 %	6588	-19 %	5344	-29 %
0543 0543	Vestre Slidre	472	127 %	1072	2 %	1089	41 %	1531	-3 %	1481	-49 %	760	29 %
0544 0544	Øystre Slidre	1215	-30 %	846	60 %	1355	9 %	1473	-30 %	1028	32 %	1352	6 %
0545 0545	Vang	719	26 %	909	-56 %	398	98 %	790	20 %	950	-5 %	899	55 %
0602 0602	Drammen	26316	1 %	26557	0 %	26595	23 %	32774	9 %	35835	11 %	39828	-5 %
0604 0604	Kongsberg	15072	-19 %	12276	-13 %	10728	24 %	13270	33 %	17703	7 %	18963	127 %
0605 0605	Ringerike	2749	35 %	3720	-28 %	2691	2 %	2745	4 %	2847	354 %	12925	-6 %
0612 0612	Hole	916	-12 %	808	61 %	1303	-33 %	870	71 %	1490	28 %	1912	55 %
0615 0615	Flå	237	-68 %	76	254 %	269	53 %	411	-19 %	333	116 %	718	-43 %
0616 0616	Nes (Buskerud)	1382	-27 %	1002	140 %	2403	10 %	2637	15 %	3040	-7 %	2822	-4 %
0617 0617	Gol	1533	5 %	1603	-28 %	1150	10 %	1267	30 %	1647	11 %	1831	164 %
0618 0618	Hemsedal	1519	-40 %	915	-4 %	879	120 %	1937	-6 %	1825	-21 %	1446	61 %
0619 0619	Ål	1253	113 %	2669	-17 %	2203	69 %	3721	27 %	4735	50 %	7089	43 %
0620 0620	Hol	4909	-42 %	2861	12 %	3203	12 %	3573	67 %	5950	23 %	7315	18 %
0621 0621	Sigdal	465	-31 %	322	10 %	353	-17 %	293	162 %	767	789 %	6819	-68 %
0622 0622	Krødsherad	252	-66 %	86	269 %	317	41 %	447	-79 %	93	504 %	562	6 %
0623 0623	Modum	2358	15 %	2704	22 %	3286	19 %	3923	37 %	5389	-6 %	5065	-12 %
0624 0624	Øvre Eiker	7047	-1 %	6998	-18 %	5760	-1 %	5688	-5 %	5398	57 %	8468	26 %
0625 0625	Nedre Eiker	1893	-26 %	1410	56 %	2206	115 %	4740	10 %	5199	30 %	6783	0 %
0626 0626	Lier	1826	76 %	3209	13 %	3636	-12 %	3199	40 %	4466	21 %	5422	-5 %
0627 0627	Røyken	2028	49 %	3013	28 %	3846	-32 %	2608	73 %	4519	-8 %	4155	195 %
0628 0628	Hurum	3414	-18 %	2794	6 %	2963	13 %	3359	-2 %	3279	-2 %	3222	-7 %
0631 0631	Flesberg	456	6 %	484	157 %	1243	110 %	2612	-36 %	1666	41 %	2345	16 %
0632 0632	Rollag	1465	-50 %	732	126 %	1652	6 %	1749	-50 %	869	71 %	1488	53 %
0633 0633	Nore og Uvdal	1975	1 %	1990	12 %	2227	5 %	2349	-29 %	1668	59 %	2648	65 %
0701 0701	Horten	10511	16 %	12233	0 %	12253	-13 %	10627	17 %	12475	42 %	17704	24 %
0702	Holmestrand (-2017)	2118	-10 %	1916	66 %	3171	3 %	3258	-9 %	2977	70 %	5057	24 %
0704 0704	Tjønsberg	4724	53 %	7220	-7 %	6687	22 %	8151	36 %	11095	-16 %	9337	103 %
0706	Sandefjord (-2017)	7957	18 %	9392	6 %	9949	-18 %	8128	30 %	10554	-6 %	9892	101 %
0709	Larvik (-2017)	8998	-15 %	7621	3 %	7871	10 %	8642	-20 %	6878	28 %	8789	75 %
0710 0710	Sandefjord (0706 Sandefjord+0719 Andebu+0720 Stokke)												
0711 0711	Svelvik	1845	-10 %	1662	12 %	1866	32 %	2469	1 %	2501	-31 %	1716	16 %
0712 0712	Nye Larvik (Larvik 0709 + 0728 Lardal)												
0713 0713	Sande (Vestfold)	1903	-11 %	1701	49 %	2534	-51 %	1253	-7 %	1167	43 %	1674	57 %
0714	Hof (-2017)	295	-1 %	292	1 %	295	145 %	724	8 %	784	-15 %	664	-22 %
0715 0715	Holmestrand (Holmestrand 0702+Hof0714)												
0716 0716	Re	2140	-2 %	2106	57 %	3301	51 %	4973	-1 %	4920	-26 %	3624	-11 %
0719	Andebu	1529	-52 %	739	91 %	1413	114 %	3021	-19 %	2462	-34 %	1637	93 %
0720	Stokke	2276	-20 %	1820	-1 %	1802	32 %	2384	33 %	3174	29 %	4083	-11 %
0722	Nøtterøy (-2017)	3088	-36 %	1971	66 %	3268	24 %	4043	52 %	6149	46 %	8964	38 %
0723	Tjøme (-2017)	972	78 %	1735	2 %	1775	-5 %	1681	-27 %	1233	5 %	1292	84 %
0728	Lardal (-2017)	524	75 %	915	-52 %	443	-31 %	305	13 %	346	-24 %	264	83 %
0729 0729	Fæderer (Nøtterøy 0722 + Tjøme 0723)												
0805 0805	Porsgrunn	8400	10 %	9248	2 %	9390	17 %	10945	-5 %	10353	17 %	12159	-11 %
0806 0806	Skien	12649	0 %	12702	-19 %	10236	40 %	14371	9 %	15648	18 %	18462	-15 %
0807 0807	Notodden	1196	57 %	1876	125 %	4220	59 %	6714	11 %	7436	-12 %	6569	-19 %
0811 0811	Siljan	425	-36 %	274	72 %	471	-3 %	458	51 %	690	-16 %	580	21 %
0814 0814	Bamble	3739	-16 %	3146	5 %	3296	88 %	6186	-13 %	5401	1 %	5434	62 %
0815 0815	Kragerø	2214	-6 %	2081	8 %	2244	-7 %	2086	213 %	6525	-35 %	4248	-7 %
0817 0817	Drangedal	1104	77 %	1949	-46 %	1053	43 %	1506	18 %	1777	-20 %	1428	63 %
0819 0819	Nome	1185	-29 %	843	53 %	1290	-10 %	1162	132 %	2692	-43 %	1523	-1 %
0821 0821	Bø (Telemark)	846	111 %	1784	-20 %	1432	84 %	2632	21 %	3187	63 %	5193	-47 %
0822 0822	Sauherad	1188	234 %	3971	-6 %	3740	6 %	3952	9 %	4321	40 %	6060	24 %
0826 0826	Tinn	3063	-2 %	2987	-36 %	1903	74 %	3303	37 %	4512	-11 %	4003	40 %
0827 0827	Hjartdal	229	176 %	633	-26 %	468	12 %	524	27 %	664	148 %	1644	229 %
0828 0828	Seljord	527	82 %	958	10 %	1057	54 %	1633	41 %	2306	0 %	2304	1 %
0829 0829	Kviteseid	44	607 %	311	49 %	463	132 %	1076	-52 %	515	39 %	714	53 %
0830 0830	Nissedal	490	23 %	601	228 %	1974	16 %	2299	-2 %	2256	-23 %	1735	19 %
0831 0831	Fyresdal	829	6 %	881	-28 %	631	-34 %	416	440 %	2248	-65 %	792	74 %
0833 0833	Tokke	1224	34 %	1635	-2 %	1602	41 %	2265	8 %	2444	21 %	2961	35 %
0834 0834	Vinje	2927	-13 %	2540	-47 %	1347	9 %	1466	27 %	1865	15 %	2154	61 %
0901 0901	Risør	2101	-57 %	896	18 %	1061	6 %	1122	69 %	1895	6 %	2000	4 %
0904 0904	Grimstad	2779	8 %	2995	-12 %	2630	74 %	4577	70 %	7787	-13 %	6801	106 %
0906 0906	Arendal	5952	-9 %	5429	69 %	9172	19 %	10897	-11 %	9698	39 %	13525	82 %
0911 0911	Gjerstad	968	-51 %	474	60 %	757	-1 %	746	98 %	1477	-59 %	610	41 %
0912 0912	Vegårshei	439	-24 %	334	-33 %	225	71 %	384	52 %	582	48 %	859	17 %
0914 0914	Tvedestrand	411	-56 %	180	-58 %	76	272 %	283	-71 %	82	121 %	181	362 %
0919 0919	Froland	434	-40 %	259	113 %	552	-52 %	263	122 %	583	59 %	929	87 %
0926 0926	Lillesand	1818	7 %	1941	98 %	3847	-1 %	3821	23 %	4689	116 %	10139	12 %
0928 0928	Birkenes	1608	-85 %	241	118 %	525	-62 %	197	-21 %	155	161 %	405	40 %
0929 0929	Åmli	333	43 %	477	78 %	851	13 %	964	-3 %	937	111 %	1975	13 %
0935 0935	Iveland	439	59 %	700	6 %	742	37 %	1017	75 %	1777	30 %	2315	16 %

0529 0529	7098	2 %	7242	11,12 %	8047	9,92 %	8845	56,43 %	13836	0,61 %	13920	41,47 %	19692
0532 0532	1831	-2 %	1789	-36,11 %	1143	190,81 %	3324	-54,45 %	1514	28,01 %	1938	20,38 %	2333
0533 0533	1395	13 %	1582	35,40 %	2142	13,26 %	2426	78,40 %	4328	-41,08 %	2550	109,92 %	5353
0534 0534	5564	106 %	11475	5,59 %	12116	-5,08 %	11501	1,23 %	11642	-14,13 %	9997	-17,22 %	8276
0536 0536	2691	13 %	3043	24,75 %	3796	26,87 %	4816	66,67 %	8027	-46,17 %	4321	-17,24 %	3576
0538 0538	1845	-4 %	1763	14,69 %	2022	10,83 %	2241	73,85 %	3896	47,59 %	5750	-31,93 %	3914
0540 0540	1104	-38 %	682	-6,60 %	637	103,61 %	1297	-28,99 %	921	415,09 %	4744	-73,80 %	1243
0541 0541	663	4 %	690	84,20 %	1271	-16,44 %	1062	23,16 %	1308	33,18 %	1742	-35,71 %	1120
0542 0542	3812	105 %	7821	-27,92 %	5637	-3,09 %	5463	0,15 %	5471	5,90 %	5794	-0,54 %	5763
0543 0543	983	69 %	1660	-18,19 %	1358	2,50 %	1392	6,68 %	1485	-13,80 %	1280	-45,16 %	702
0544 0544	1429	47 %	2097	-28,28 %	1504	47,61 %	2220	-28,02 %	1598	-0,50 %	1590	0,13 %	1592
0545 0545	1396	17 %	1628	-14,37 %	1394	-18,87 %	1131	33,07 %	1505	39,14 %	2094	-37,82 %	1302
0602 0602	38003	25 %	47506	32,46 %	62928	-13,40 %	54495	11,40 %	60709	12,59 %	68354	-0,27 %	68171
0604 0604	43055	8 %	46515	-15,41 %	39347	17,08 %	46068	2,93 %	47420	-4,30 %	45380	20,92 %	54875
0605 0605	12186	-33 %	8167	27,93 %	10448	8,22 %	11307	25,93 %	14239	14,33 %	16280	100,48 %	32638
0612 0612	2969	80 %	5338	-6,22 %	5006	7,45 %	5379	31,86 %	7093	-4,33 %	6786	7,71 %	7309
0615 0615	408	22 %	496	27,02 %	630	8,73 %	685	4,09 %	713	15,43 %	823	27,70 %	1051
0616 0616	2697	281 %	10278	-90,47 %	980	51,73 %	1487	9,62 %	1630	45,77 %	2376	-40,45 %	1415
0617 0617	4830	4 %	5011	40,59 %	7045	7,24 %	7555	-16,97 %	6273	22,75 %	7700	32,90 %	10233
0618 0618	2322	-29 %	1652	160,41 %	4302	-6,62 %	4017	3,88 %	4173	51,81 %	6335	24,04 %	7858
0619 0619	10123	63 %	16548	64,99 %	27302	17,38 %	32048	-1,05 %	31713	4,00 %	32983	-41,11 %	19424
0620 0620	8607	34 %	11493	-25,53 %	8559	20,06 %	10276	63,22 %	16772	-12,69 %	14644	-19,99 %	11717
0621 0621	2164	-45 %	1192	8,31 %	1291	17,35 %	1515	-26,53 %	1113	10,78 %	1233	-23,44 %	944
0622 0622	593	32 %	781	19,85 %	936	63,78 %	1533	-22,05 %	1195	46,78 %	1754	-5,76 %	1653
0623 0623	4432	39 %	6147	25,52 %	7716	-21,68 %	6043	27,17 %	7685	3,84 %	7980	-10,34 %	7155
0624 0624	10640	3 %	10923	4,20 %	11382	76,01 %	20034	8,62 %	21760	-15,98 %	18283	2,60 %	18758
0625 0625	6816	37 %	9305	-10,81 %	8299	55,62 %	12915	-12,75 %	11268	58,08 %	17813	-18,71 %	14480
0626 0626	5158	4 %	5340	44,94 %	7740	17,91 %	9126	-4,54 %	8712	7,30 %	9348	164,71 %	24745
0627 0627	12237	13 %	13771	0,31 %	13814	-25,48 %	10294	23,42 %	12705	-0,15 %	12686	100,95 %	25493
0628 0628	3004	81 %	5436	26,93 %	6900	-14,20 %	5920	16,44 %	6893	35,59 %	9346	45,91 %	13637
0631 0631	2725	12 %	3062	26,42 %	3871	-29,73 %	2720	-13,75 %	2346	-22,85 %	1810	-22,60 %	1401
0632 0632	2278	17 %	2664	10,17 %	2935	11,89 %	3284	-10,38 %	2943	-29,19 %	2084	43,23 %	2985
0633 0633	4362	4 %	4522	-45,18 %	2479	99,27 %	4940	43,81 %	7104	-8,66 %	6489	57,85 %	10243
0701 0701	22013	-29 %	15674	22,64 %	19222	12,84 %	21690	-12,77 %	18921	34,05 %	25363	-17,46 %	20934
0702	6286	-22 %	4873	-13,07 %	4236	-4,67 %	4038	4,95 %	4238	-41,53 %	2478	19,25 %	2955
0704 0704	18924	-16 %	15904	-20,20 %	12692	-18,09 %	10396	-2,15 %	10172	18,11 %	12014	49,60 %	17973
0706	19909	-100 %											
0709	15407	36 %	21009	-4,19 %	20129	1,27 %	20385	6,91 %	21794	-11,51 %	19285	3,02 %	19868
0710 0710													
0711 0711	1990	226 %	6479	-35,16 %	4201	15,33 %	4845	-49,97 %	2424	38,20 %	3350	-24,09 %	2543
0712 0712													
0713 0713	2628	-5 %	2498	73,70 %	4339	31,74 %	5716	35,15 %	7725	-39,03 %	4710	59,75 %	7524
0714	515	245 %	1777	426,67 %	9359	-19,03 %	7578	-57,92 %	3189	5,49 %	3364	-24,85 %	2528
0715 0715													
0716 0716	3216	12 %	3603	5,94 %	3817	27,77 %	4877	31,64 %	6420	60,37 %	10296	-7,87 %	9486
0719	3160	-100 %											
0720	3636	-100 %											
0722	12387	-20 %	9971	-1,15 %	9856	11,93 %	11032	-5,58 %	10416	12,57 %	11725	1,17 %	11862
0723	2375	-37 %	1488	-51,68 %	719	22,67 %	882	18,03 %	1041	39,29 %	1450	-18,83 %	1177
0728	482	-21 %	382	59,16 %	608	-6,91 %	566	-28,80 %	403	234,00 %	1346	-36,92 %	849
0729 0729													
0805 0805	10869	33 %	14475	3,56 %	14991	13,67 %	17041	10,32 %	18799	22,66 %	23058	-6,31 %	21604
0806 0806	15650	5 %	16404	28,68 %	21108	29,42 %	27319	32,45 %	36183	-23,38 %	27723	-8,56 %	25350
0807 0807	5299	6 %	5608	-19,74 %	4501	18,55 %	5336	9,05 %	5819	11,17 %	6469	48,20 %	9587
0811 0811	703	-22 %	548	162,77 %	1440	-41,25 %	846	108,39 %	1763	-53,37 %	822	2,43 %	842
0814 0814	8779	41 %	12385	-24,67 %	9330	36,25 %	12712	-4,22 %	12175	4,48 %	12720	6,00 %	13483
0815 0815	3945	33 %	5243	-24,60 %	3953	-26,31 %	2913	11,47 %	3247	7,95 %	3505	15,46 %	4047
0817 0817	2324	22 %	2845	-5,73 %	2682	25,39 %	3363	0,92 %	3394	19,30 %	4049	-23,12 %	3113
0819 0819	1510	38 %	2091	13,44 %	2372	18,04 %	2800	15,93 %	3246	22,40 %	3973	-9,39 %	3600
0821 0821	2752	35 %	3717	-9,17 %	3376	114,01 %	7225	-8,94 %	6579	-1,08 %	6508	18,18 %	7691
0822 0822	7515	8 %	8131	28,27 %	10430	21,17 %	12638	-18,71 %	10274	7,68 %	11063	-1,27 %	10922
0826 0826	5617	14 %	6393	19,38 %	7632	9,38 %	8348	-2,82 %	8113	47,79 %	11990	0,66 %	12069
0827 0827	5415	39 %	7531	-60,24 %	2994	34,87 %	4038	32,57 %	5353	-28,32 %	3837	-6,07 %	3604
0828 0828	2322	7 %	2475	15,19 %	2851	43,00 %	4077	-15,18 %	3458	3,47 %	3578	9,36 %	3913
0829 0829	1090	25 %	1359	9,05 %	1482	49,06 %	2209	60,57 %	3547	9,02 %	3867	60,20 %	6195
0830 0830	2060	-23 %	1589	33,86 %	2127	9,92 %	2338	71,94 %	4020	4,50 %	4201	9,45 %	4598
0831 0831	1377	-30 %	964	109,44 %	2019	48,84 %	3005	-30,15 %	2099	45,12 %	3046	20,98 %	3685
0833 0833	3987	-37 %	2526	13,58 %	2869	-5,89 %	2700	33,41 %	3602	-30,73 %	2495	34,55 %	3357
0834 0834	3478	29 %	4482	3,37 %	4633	10,06 %	5099	21,61 %	6201	-42,33 %	3576	24,44 %	4450
0901 0901	2081	-47 %	1111	0,36 %	1115	55,43 %	1733	62,55 %	2817	30,64 %	3680	-66,98 %	1215
0904 0904	14043	-70 %	4159	8,66 %	4519	15,98 %	5241	42,45 %	7466	15,75 %	8642	17,23 %	10131
0906 0906	24682	-36 %	15866	-27,56 %	11494	-14,20 %	9862	11,46 %	10992	59,37 %	17518	27,50 %	22335
0911 0911	862	16 %	1000	232,70 %	3327	-64,59 %	1178	3,48 %	1219	17,88 %	1437	8,84 %	1564
0912 0912	1002	-9 %	910	45,60 %	1325	-13,51 %	1146	4,89 %	1202	11,73 %	1343	-1,41 %	1324
0914 0914	837	16 %	972	154,32 %	2472	12,82 %	2789	21,58 %	3391	62,02 %	5494	19,79 %	6581
0919 0919	1738	-69 %	535	149,35 %	1334	60,87 %	2146	-11,09 %	1908	-9,54 %	1726	-17,38 %	1426
0926 0926	11376	17 %	13307	-43,33 %	7541	-7,80 %	6953	21,67 %	8460	-24,87 %	6356	-0,72 %	6310
0928 0928	569	-15 %	484	-8,68 %	442	20,14 %	531	81,73 %	965	181,66 %	2718	-69,57 %	827
0929 0929	2230	-40 %	1349	-6,00 %	1268	81,39 %	2300	-7,13 %	2136	-16,76 %	1778	-23,85 %	1354
0935 0935	2695	-28 %	1935	-26,30 %	1426	-12,90 %	1242	-5,64 %	1172	-26,45 %	862	-20,65 %	684

0529 0529	-24,50 %	14867	30,54 %	19408	48,10 %	28744	17,84 %	24,13 %	645 %
0532 0532	25,33 %	2924	-0,75 %	2902	-14,51 %	2481	19,90 %	22,82 %	220 %
0533 0533	-26,92 %	3912	-40,64 %	2322	87,42 %	4352	22,90 %	16,98 %	148 %
0534 0534	84,55 %	15273	-25,31 %	11407	-4,77 %	10863	12,71 %	9,89 %	205 %
0536 0536	-14,15 %	3070	48,01 %	4544	-20,84 %	3597	10,38 %	19,39 %	114 %
0538 0538	-4,60 %	3734	92,85 %	7201	-52,83 %	3397	19,48 %	34,39 %	542 %
0540 0540	32,58 %	1648	102,79 %	3342	-27,80 %	2413	34,81 %	12,35 %	160 %
0541 0541	-7,59 %	1035	-67,73 %	334	95,21 %	652	12,54 %	22,37 %	-24 %
0542 0542	36,68 %	7877	-17,68 %	6484	1,94 %	6610	18,34 %	10,27 %	259 %
0543 0543	-14,10 %	603	207,46 %	1854	-28,96 %	1317	20,80 %	3,95 %	179 %
0544 0544	-31,85 %	1085	286,54 %	4194	-66,81 %	1392	18,07 %	11,32 %	15 %
0545 0545	-9,52 %	1178	164,52 %	3116	-7,22 %	2891	20,29 %	13,14 %	302 %
0602 0602	62,85 %	111019	3,54 %	114947	18,84 %	136602	12,88 %	48,66 %	419 %
0604 0604	443,26 %	298114	6,79 %	318355	30,92 %	416806	44,69 %	42,18 %	2665 %
0605 0605	42,78 %	46600	-2,09 %	45628	2,42 %	46731	36,58 %	22,39 %	1600 %
0612 0612	3,74 %	7582	-10,39 %	6794	-38,27 %	4194	16,16 %	28,47 %	358 %
0615 0615	-26,74 %	770	88,18 %	1449	94,62 %	2820	36,86 %	26,19 %	1090 %
0616 0616	-42,54 %	813	129,15 %	1863	77,40 %	3305	36,47 %	24,53 %	139 %
0617 0617	37,24 %	14044	-1,59 %	13820	-15,46 %	11683	20,12 %	25,41 %	662 %
0618 0618	15,02 %	9038	-10,79 %	8063	-29,63 %	5674	19,33 %	28,44 %	274 %
0619 0619	-22,14 %	15124	41,63 %	21420	-10,12 %	19252	26,75 %	12,95 %	1436 %
0620 0620	20,82 %	14156	22,24 %	17304	11,74 %	19335	13,49 %	68,99 %	294 %
0621 0621	110,91 %	1991	-10,30 %	1786	46,75 %	2621	62,22 %	69,75 %	464 %
0622 0622	98,12 %	3275	19,57 %	3916	-27,22 %	2850	59,94 %	9,85 %	1031 %
0623 0623	-9,63 %	6466	18,22 %	7644	-1,01 %	7567	9,68 %	11,31 %	221 %
0624 0624	11,15 %	20849	16,05 %	24196	35,72 %	32839	13,25 %	25,32 %	366 %
0625 0625	34,76 %	19513	13,61 %	22168	22,06 %	27059	24,32 %	26,02 %	1329 %
0626 0626	-28,75 %	17631	41,09 %	24875	-34,86 %	16204	22,97 %	69,60 %	787 %
0627 0627	489,42 %	150262	10,33 %	165785	3,38 %	171396	61,23 %	13,53 %	8351 %
0628 0628	-6,09 %	12806	29,56 %	16592	-8,32 %	15212	13,14 %	19,87 %	346 %
0631 0631	14,63 %	1606	13,01 %	1815	-1,82 %	1782	17,97 %	18,23 %	291 %
0632 0632	38,83 %	4144	-52,56 %	1966	25,53 %	2468	14,00 %	15,35 %	68 %
0633 0633	-63,85 %	3703	-7,53 %	3424	31,48 %	4502	14,90 %	6,54 %	128 %
0701 0701	-12,38 %	18342	14,06 %	20921	-25,33 %	15622	4,92 %	5,06 %	49 %
0702	-20,88 %	2338	71,00 %	3998			9,77 %	17,51 %	-100 %
0704 0704	26,06 %	22656	25,21 %	28368	16,69 %	33103	17,97 %	4,36 %	601 %
0706							4,36 %	9,66 %	-100 %
0709	13,30 %	22510	-0,63 %	22368			8,93 %		-100 %
0710 0710				73792	5,67 %	77974	5,67 %	13,22 %	
0711 0711	-18,56 %	2071	6,71 %	2210	212,90 %	6915	26,10 %		275 %
0712 0712				5918	268,44 %	21804	268,44 %	14,17 %	
0713 0713	-53,58 %	3493	-43,95 %	1958	187,13 %	5622	21,82 %	49,66 %	195 %
0714	-45,77 %	1371	1034,35 %	15552			120,00 %		-100 %
0715 0715				16637	-48,49 %	8570	-48,49 %	16,85 %	
0716 0716	22,03 %	11576	-71,20 %	3334	302,46 %	13418	30,02 %	13,48 %	527 %
0719							13,48 %	-5,41 %	-100 %
0720							-5,41 %	17,79 %	-100 %
0722	42,41 %	16893	-97,73 %	384			9,54 %	10,00 %	-100 %
0723	20,39 %	1417	1807,13 %	27024			138,37 %	14,65 %	-100 %
0728	-73,50 %	225		44750			14,65 %		-100 %
0729 0729				22744	-25,48 %	16948	-25,48 %	8,02 %	
0805 0805	-2,49 %	21067	-95,26 %	998	2647,29 %	27418	177,08 %	9,38 %	226 %
0806 0806	25,50 %	31815	-49,45 %	16083	154,72 %	40966	15,15 %	31,07 %	224 %
0807 0807	110,12 %	20144	-66,19 %	6811	390,43 %	33403	48,54 %	18,27 %	2693 %
0811 0811	-8,91 %	767	192,70 %	2245	-29,49 %	1583	26,72 %	14,75 %	272 %
0814 0814	6,84 %	14405	-83,48 %	2379	797,23 %	21345	60,37 %	20,74 %	471 %
0815 0815	87,23 %	7577	6,65 %	8081	11,20 %	8986	19,17 %	11,26 %	306 %
0817 0817	-27,47 %	2258	470,64 %	12885	-77,36 %	2917	35,98 %	14,12 %	164 %
0819 0819	-16,94 %	2990	391,91 %	14708	-84,38 %	2298	32,74 %	28,25 %	94 %
0821 0821	7,16 %	8242	-69,34 %	2527	279,70 %	9595	38,50 %	26,47 %	1034 %
0822 0822	-8,95 %	9945	-25,16 %	7443	108,73 %	15536	28,51 %	16,65 %	1208 %
0826 0826	27,77 %	15421	-70,66 %	4524	130,61 %	10433	18,42 %	40,04 %	241 %
0827 0827	-57,33 %	1538	188,95 %	4444	-52,39 %	2116	43,81 %	20,74 %	824 %
0828 0828	18,60 %	4641	7,95 %	5010	21,10 %	6067	19,91 %	77,46 %	1051 %
0829 0829	-32,90 %	4157	-5,17 %	3942	-13,98 %	3391	65,85 %	26,94 %	7607 %
0830 0830	-17,88 %	3776	108,53 %	7874	-33,73 %	5218	28,34 %	44,35 %	965 %
0831 0831	19,00 %	4385	-44,56 %	2431	163,84 %	6414	46,39 %	11,45 %	674 %
0833 0833	3,87 %	3487	336,25 %	15212	-79,63 %	3098	27,03 %	10,34 %	153 %
0834 0834	35,55 %	6032	534,86 %	38295	-88,11 %	4554	38,74 %	10,04 %	56 %
0901 0901	49,79 %	1820	-38,13 %	1126	58,61 %	1786	10,06 %	20,12 %	-15 %
0904 0904	-1,67 %	9962	-82,76 %	1717	895,17 %	17087	71,60 %	23,53 %	515 %
0906 0906	95,15 %	43587	-81,64 %	8002	443,19 %	43466	44,50 %	24,78 %	630 %
0911 0911	19,95 %	1876	58,74 %	2978	-51,34 %	1449	21,97 %	13,62 %	50 %
0912 0912	8,99 %	1443	128,21 %	3293	-72,70 %	899	15,50 %	64,11 %	105 %
0914 0914	-23,75 %	5018	-45,12 %	2754	117,32 %	5985	60,38 %	32,73 %	1356 %
0919 0919	34,01 %	1911	-44,37 %	1063	186,36 %	3044	37,84 %	14,04 %	601 %
0926 0926	-34,90 %	4108	-66,53 %	1375	372,87 %	6502	32,59 %	46,43 %	258 %
0928 0928	262,39 %	2997	-27,83 %	2163	161,12 %	5648	49,12 %	14,56 %	251 %
0929 0929	-54,73 %	613	199,51 %	1836	-51,91 %	883	22,46 %	16,67 %	165 %
0935 0935	112,87 %	1456	293,75 %	5733	-85,45 %	834	28,33 %	14,50 %	90 %

0937 0937	Evje og Hornnes	1470	47 %	2157	-61 %	839	15 %	964	22 %	1176	73 %	2033	-21 %
0938 0938	Bygland	368	100 %	735	-12 %	648	0 %	650	10 %	718	52 %	1091	-3 %
0940 0940	Valle	1258	-30 %	886	380 %	4256	-20 %	3401	12 %	3823	66 %	6339	-17 %
0941 0941	Bykle	2930	58 %	4637	19 %	5531	20 %	6655	6 %	7044	4 %	7354	34 %
1001 1001	Kristiansand	13404	21 %	16183	20 %	19475	14 %	22282	37 %	30493	-22 %	23885	28 %
1002 1002	Mandal	3440	-13 %	2990	15 %	3445	18 %	4082	12 %	4585	-35 %	2958	34 %
1003 1003	Farsund	3225	-21 %	2541	60 %	4072	-14 %	3509	38 %	4849	-36 %	3087	33 %
1004 1004	Flekkefjord	1049	33 %	1390	27 %	1765	6 %	1877	3 %	1924	-17 %	1600	103 %
1014 1014	Vennesla	1117	43 %	1600	63 %	2608	86 %	4839	-40 %	2900	-15 %	2473	1 %
1017 1017	Songdalen	1647	-37 %	1040	20 %	1247	-5 %	1190	52 %	1813	-20 %	1456	82 %
1018 1018	Søgne	4946	-48 %	2550	4 %	2659	-35 %	1734	48 %	2569	89 %	4862	24 %
1021 1021	Marnardal	165	19 %	197	14 %	224	33 %	298	162 %	782	-37 %	492	122 %
1026 1026	Åseral	1913	-31 %	1320	26 %	1667	50 %	2507	30 %	3266	14 %	3716	-17 %
1027 1027	Audnedal	704	-4 %	675	-38 %	418	75 %	731	36 %	991	-15 %	842	-31 %
1029 1029	Lindesnes	1023	26 %	1291	41 %	1826	-9 %	1667	43 %	2377	45 %	3457	-13 %
1032 1032	Lyngdal	1814	41 %	2556	-18 %	2100	50 %	3156	-18 %	2573	-5 %	2435	35 %
1034 1034	Hægebostad	461	-52 %	220	96 %	432	-36 %	278	23 %	342	61 %	551	-5 %
1037 1037	Kvinesdal	1234	-9 %	1120	31 %	1467	-13 %	1278	50 %	1921	58 %	3040	52 %
1046 1046	Sirdal	1392	-9 %	1271	100 %	2545	-50 %	1271	-3 %	1236	-10 %	1108	12 %
1101 1101	Eigersund	2214	27 %	2802	-26 %	2087	31 %	2729	175 %	7501	-41 %	4416	-26 %
1102 1102	Sandnes	19900	15 %	22923	-5 %	21809	-7 %	20176	18 %	23709	32 %	31270	48 %
1103 1103	Stavanger	46778	17 %	54603	-28 %	39365	13 %	44420	83 %	81133	42 %	115581	2 %
1106 1106	Haugesund	3540	39 %	4932	-31 %	3416	119 %	7493	439 %	40374	196 %	119469	12 %
1111 1111	Sokndal	570	22 %	697	-14 %	600	34 %	805	72 %	1386	-2 %	1365	21 %
1112 1112	Lund	316	-30 %	222	36 %	301	-43 %	171	219 %	546	16 %	634	41 %
1114 1114	Bjerkreim	210	218 %	667	-62 %	256	72 %	441	9 %	482	146 %	1187	-46 %
1119 1119	Hå	3222	-13 %	2788	-13 %	2431	27 %	3088	45 %	4482	45 %	6497	7 %
1120 1120	Klepp	1406	-5 %	1341	16 %	1556	-10 %	1404	38 %	1942	49 %	2894	-26 %
1121 1121	Time	1542	5 %	1612	6 %	1714	-31 %	1183	44 %	1706	22 %	2073	160 %
1122 1122	Gjesdal	3916	28 %	5029	-41 %	2965	5 %	3104	11 %	3452	26 %	4349	0 %
1124 1124	Sola	6848	-18 %	5596	-27 %	4104	10 %	4529	-16 %	3819	369 %	17915	9 %
1127 1127	Randaberg	1322	2 %	1345	4 %	1404	82 %	2557	124 %	5738	10 %	6307	60 %
1129 1129	Forsand			31	0 %	31	-100 %	0		1		131	-69 %
1130 1130	Strand	2442	42 %	3465	-10 %	3127	-26 %	2310	44 %	3319	7 %	3550	28 %
1133 1133	Hjelmeland	1568	-49 %	793	165 %	2101	232 %	6977	-11 %	6175	178 %	17146	-78 %
1134 1134	Suldal	1188	60 %	1899	41 %	2681	40 %	3742	3 %	3867	40 %	5422	-7 %
1135 1135	Sauda	820	-10 %	741	103 %	1506	43 %	2150	65 %	3545	76 %	6228	-31 %
1141 1141	Finnøy	470	83 %	858	19 %	1025	-40 %	616	22 %	753	124 %	1687	-47 %
1142 1142	Rennesøy	613	-32 %	415	88 %	781	-34 %	514	103 %	1044	72 %	1797	-38 %
1144 1144	Kviteseid	140	-67 %	46	578 %	312	-84 %	50	760 %	430	-81 %	80	133 %
1145 1145	Bokn	321	26 %	405	110 %	852	-1 %	844	97 %	1660	-53 %	785	62 %
1146 1146	Tysvær	573	40 %	805	-23 %	622	48 %	918	265 %	3353	46 %	4887	-43 %
1149 1149	Karmøy	6863	-12 %	6069	15 %	7003	4 %	7285	45 %	10595	2 %	10778	1 %
1151 1151	Utsira	47	181 %	132	26 %	166	143 %	403	-85 %	59	888 %	583	5 %
1154	Vindafjord (-2006)	1255	63 %	2050	-42 %	1191	-100 %					1	-100 %
1159	Ølen (-2006)	443	-4 %	426	139 %	1020	-100 %					1	-100 %
1160 1160	Vindafjord							1717	0 %	1711	-7 %	1588	-47 %
1201 1201	Bergen	67577	-6 %	63393	29 %	81544	31 %	1E+05	14 %	122291	35 %	164849	14 %
1211 1211	Etne	1723	15 %	1978	-54 %	919	69 %	1555	-38 %	970	-24 %	733	132 %
1216 1216	Sveio	880	30 %	1141	44 %	1642	-12 %	1448	74 %	2515	-6 %	2369	-29 %
1219 1219	Bømlo	2565	27 %	3267	4 %	3390	-17 %	2808	17 %	3296	-65 %	1166	93 %
1221 1221	Stord	3193	42 %	4519	14 %	5133	3 %	5304	36 %	7235	-31 %	4994	36 %
1222 1222	Fitjar	400	14 %	455	14 %	520	48 %	771	-35 %	500	-18 %	409	60 %
1223 1223	Tysnes	948	-3 %	921	-19 %	748	32 %	984	-21 %	780	86 %	1451	124 %
1224 1224	Kvinnherad	3435	13 %	3880	-30 %	2711	6 %	2886	-9 %	2625	-35 %	1700	90 %
1227 1227	Jondal	298	-41 %	175	19 %	208	31 %	272	55 %	421	-60 %	169	251 %
1228 1228	Odda	6108	-31 %	4232	-25 %	3160	13 %	3564	28 %	4554	9 %	4943	70 %
1231 1231	Ullensvang	1765	-35 %	1142	-16 %	954	50 %	1430	-32 %	977	748 %	8285	-17 %
1232 1232	Eidfjord	841	-27 %	611	107 %	1263	0 %	1267	29 %	1635	34 %	2184	20 %
1233 1233	Ulvik	587	32 %	774	146 %	1905	-37 %	1207	101 %	2423	-30 %	1692	-54 %
1234 1234	Granvin	388	23 %	476	-12 %	417	75 %	730	32 %	964	0 %	962	68 %
1235 1235	Voss	2691	4 %	2804	-36 %	1792	21 %	2167	13 %	2442	63 %	3990	-26 %
1238 1238	Kvam	4769	13 %	5403	-7 %	5042	7 %	5418	56 %	8428	-5 %	8040	8 %
1241 1241	Fusa	550	-41 %	324	87 %	607	156 %	1555	35 %	2107	5 %	2207	89 %
1242 1242	Samnanger	295	31 %	387	73 %	669	-12 %	587	40 %	819	69 %	1383	8 %
1243 1243	Os (Hordaland)	1978	16 %	2296	8 %	2477	38 %	3413	19 %	4072	13 %	4581	28 %
1244 1244	Austevoll	834	202 %	2518	-57 %	1094	-13 %	956	58 %	1510	-46 %	814	49 %
1245 1245	Sund	1241	47 %	1826	0 %	1831	29 %	2360	90 %	4491	61 %	7241	0 %
1246 1246	Fjell	4764	10 %	5261	-7 %	4877	82 %	8873	29 %	11421	25 %	14316	-3 %
1247 1247	Askøy	3530	6 %	3740	22 %	4576	2 %	4647	-13 %	4026	19 %	4774	50 %
1251 1251	Vaksdal	634	92 %	1216	23 %	1501	19 %	1782	40 %	2499	-38 %	1539	38 %
1252 1252	Modalen	368	36 %	502	-71 %	147	245 %	507	56 %	793	58 %	1254	-9 %
1253 1253	Osterøy	4163	-1 %	4103	-33 %	2743	11 %	3044	187 %	8729	-42 %	5063	-16 %
1256 1256	Meland	832	-24 %	636	-5 %	603	-28 %	436	41 %	614	83 %	1126	-1 %
1259 1259	Øygarden	2712	-29 %	1923	7 %	2048	44 %	2947	4 %	3054	37 %	4176	85 %
1260 1260	Radøy	384	140 %	923	-7 %	859	-38 %	534	131 %	1233	-21 %	971	109 %
1263 1263	Lindås	2546	-7 %	2374	23 %	2923	-18 %	2396	66 %	3979	94 %	7732	47 %
1264 1264	Austrheim	414	-55 %	188	15 %	217	57 %	341	167 %	910	-54 %	418	178 %
1265 1265	Fedje	477	102 %	965	-48 %	501	96 %	980	-19 %	794	-33 %	534	69 %
1266 1266	Masfjorden	421	-35 %	272	32 %	359	-38 %	221	174 %	605	-29 %	432	7 %

0937	0937	1604	37%	2203	1,13%	2228	50,85%	3361	5,89%	3559	25,63%	4471	-48,94%	2283
0938	0938	1054	-13%	916	28,38%	1176	50,77%	1773	-17,71%	1459	-32,15%	990	-20,20%	790
0940	0940	5264	12%	5917	36,62%	8084	-20,06%	6462	14,38%	7391	16,32%	8597	-9,85%	7750
0941	0941	9833	-47%	5178	39,40%	7218	57,30%	11354	-42,50%	6528	-3,13%	6324	38,12%	8735
1001	1001	30635	21%	37002	-10,10%	33265	-21,66%	26061	87,69%	48915	-5,22%	46362	2,47%	47506
1002	1002	3974	57%	6220	14,21%	7104	-9,02%	6463	-0,76%	6414	58,59%	10172	-60,42%	4026
1003	1003	4110	29%	5283	8,56%	5735	32,14%	7578	-10,17%	6807	-5,22%	6452	-7,21%	5987
1004	1004	3249	68%	5450	-7,87%	5021	-38,30%	3098	-12,30%	2717	8,21%	2940	-10,82%	2622
1014	1014	2504	25%	3125	16,93%	3654	123,45%	8165	28,88%	10523	-11,97%	9263	5,02%	9728
1017	1017	2650	-6%	2504	-10,66%	2237	36,21%	3047	-8,37%	2792	3,30%	2884	33,46%	3849
1018	1018	6047	-30%	4218	37,58%	5803	47,54%	8562	-15,53%	7232	-52,18%	3458	82,59%	6314
1021	1021	1093	31%	1433	253,59%	5067	-35,33%	3277	-11,53%	2899	-3,07%	2810	-53,88%	1296
1026	1026	3090	29%	4000	-14,88%	3405	-0,79%	3378	-41,36%	1981	7,12%	2122	-23,37%	1626
1027	1027	584	16%	678	-28,02%	488	-46,72%	260	113,46%	555	6,85%	593	-46,21%	319
1029	1029	3021	-8%	2789	30,94%	3652	-27,35%	2653	13,19%	3003	-12,89%	2616	-42,01%	1517
1032	1032	3295	-46%	1763	-8,05%	1621	63,66%	2653	52,24%	4039	-6,39%	3781	-23,30%	2900
1034	1034	522	163%	1375	-71,49%	392	50,26%	589	17,15%	690	20,00%	828	-34,78%	540
1037	1037	4628	31%	6078	-20,66%	4822	-7,07%	4481	5,85%	4743	-31,29%	3259	-5,34%	3085
1046	1046	1245	83%	2280	33,03%	3033	16,55%	3535	28,06%	4527	-10,05%	4072	-43,59%	2297
1101	1101	3277	14%	3737	-6,90%	3479	21,18%	4216	22,39%	5160	10,85%	5720	21,42%	6945
1102	1102	46159	-22%	36218	-21,19%	28542	53,94%	43937	-27,77%	31736	12,48%	35697	-10,60%	31912
1103	1103	117324	11%	130686	-13,61%	112906	18,23%	133488	9,69%	146418	-3,42%	141414	2,86%	145456
1106	1106	133840	-2%	130802	15,78%	151442	-10,72%	135214	18,63%	160399	-4,56%	153092	-7,32%	141890
1111	1111	1649	1%	1658	52,71%	2532	-43,96%	1419	75,97%	2497	-19,34%	2014	4,57%	2106
1112	1112	897	-3%	866	34,76%	1167	10,97%	1295	29,88%	1682	-35,26%	1089	-36,27%	694
1114	1114	645	278%	2440	-11,07%	2170	-40,32%	1295	116,22%	2800	19,32%	3341	15,62%	3863
1119	1119	6973	-16%	5857	-9,48%	5302	26,73%	6719	46,50%	9843	-3,21%	9527	-3,37%	9206
1120	1120	2145	-16%	1799	16,01%	2087	1,29%	2114	27,72%	2700	12,59%	3040	27,17%	3866
1121	1121	5382	22%	6547	-8,10%	6017	18,05%	7103	-16,54%	5928	-9,36%	5373	-16,25%	4500
1122	1122	4370	5%	4571	-7,94%	4208	19,46%	5027	6,64%	5361	3,77%	5563	-12,15%	4887
1124	1124	19471	-6%	18316	-25,56%	13635	-0,44%	13575	43,90%	19534	3,88%	20291	-13,22%	17608
1127	1127	10064	-28%	7263	-46,54%	3883	57,94%	6133	45,88%	8947	13,46%	10151	-15,92%	8535
1129	1129	40	670%	308	-59,42%	125	-28,80%	89	111,24%	188	64,36%	309	91,26%	591
1130	1130	4561	1%	4591	7,78%	4948	2,16%	5055	16,62%	5895	118,81%	12899	-16,30%	10797
1133	1133	3811	232%	12656	-73,39%	3368	29,07%	4347	3,86%	4515	-35,04%	2933	-4,02%	2815
1134	1134	5028	-18%	4142	-0,68%	4114	8,12%	4448	6,72%	4747	90,08%	9023	-9,65%	8152
1135	1135	4289	-20%	3442	6,39%	3662	51,31%	5541	44,78%	8022	-20,04%	6414	-0,76%	6365
1141	1141	892	187%	2564	-7,53%	2371	18,85%	2818	15,97%	3268	10,89%	3624	-4,30%	3468
1142	1142	1115	-1%	1109	76,01%	1952	31,56%	2568	21,96%	3132	9,99%	3445	-59,54%	1394
1144	1144	186	-41%	109	1203,67%	1421	-24,70%	1070	-9,25%	971	17,40%	1140	-27,54%	826
1145	1145	1273	40%	1776	-27,76%	1283	42,79%	1832	-46,94%	972	176,03%	2683	19,34%	3202
1146	1146	2762	141%	6644	-8,19%	6100	-9,85%	5499	25,33%	6892	63,87%	11294	-55,73%	5000
1149	1149	10844	0%	10810	32,04%	14273	-30,81%	9875	23,75%	12220	-4,03%	11728	25,46%	14714
1151	1151	611	-70%	181	241,99%	619	-40,06%	371	71,97%	638	-38,24%	394	42,39%	561
1154														
1159														
1160	1160	835	242%	2859	-0,80%	2836	-4,37%	2712	31,97%	3579	44,96%	5188	10,87%	5752
1201	1201	187545	-15%	159618	0,27%	160050	14,62%	183444	27,69%	234239	17,44%	275086	-4,74%	262042
1211	1211	1699	83%	3117	109,75%	6538	8,34%	7083	-11,59%	6262	19,16%	7462	-14,04%	6414
1216	1216	1683	91%	3216	40,55%	4520	11,66%	5047	-11,27%	4478	31,93%	5908	35,44%	8002
1219	1219	2255	-47%	1191	154,41%	3030	-31,58%	2073	-4,29%	1984	79,64%	3564	64,34%	5857
1221	1221	6804	35%	9175	-4,17%	8792	18,05%	10379	32,58%	13760	-1,27%	13585	-25,23%	10157
1222	1222	654	4%	678	16,81%	792	93,31%	1531	-25,73%	1137	-37,82%	707	25,74%	889
1223	1223	3255	58%	5134	3,88%	5333	-12,34%	4675	46,65%	6856	11,84%	7668	14,41%	8773
1224	1224	3237	46%	4719	7,16%	5057	8,52%	5488	-25,60%	4083	116,14%	8825	-45,07%	4848
1227	1227	593	-39%	364	-3,30%	352	-5,68%	332	11,75%	371	199,73%	1112	-31,03%	767
1228	1228	8410	-6%	7903	12,84%	8918	-1,32%	8800	-1,05%	8708	1,58%	8846	32,79%	11747
1231	1231	6849	11%	7583	6,18%	8052	6,21%	8552	-35,52%	5514	-1,87%	5411	-16,47%	4520
1232	1232	2628	-47%	1387	23,00%	1706	5,86%	1806	-0,72%	1793	80,42%	3235	6,52%	3446
1233	1233	780	87%	1462	-6,57%	1366	-24,89%	1026	12,09%	1150	-33,22%	768	27,73%	981
1234	1234	1617	-22%	1260	-40,56%	749	-11,48%	663	-7,39%	614	58,96%	976	-72,54%	268
1235	1235	2941	29%	3788	10,06%	4169	28,95%	5376	2,92%	5533	182,29%	15619	41,23%	22059
1238	1238	8658	-3%	8399	-5,36%	7949	-10,34%	7127	-1,54%	7017	15,45%	8101	9,43%	8865
1241	1241	4165	-53%	1971	46,78%	2893	-44,90%	1594	40,40%	2238	24,84%	2794	-21,62%	2190
1242	1242	1492	23%	1842	67,48%	3085	-41,72%	1798	138,38%	4286	-19,69%	3442	-29,40%	2430
1243	1243	5874	96%	11511	-21,46%	9041	23,07%	11127	0,58%	11192	20,39%	13474	-21,84%	10531
1244	1244	1216	3%	1252	-28,43%	896	1,00%	905	42,10%	1286	557,54%	8456	31,55%	11124
1245	1245	7268	17%	8483	-24,12%	6437	1,27%	6519	-3,19%	6311	-16,99%	5239	29,99%	6810
1246	1246	13831	-3%	13398	1,53%	13603	25,81%	17114	-10,14%	15378	0,36%	15434	37,64%	21243
1247	1247	7149	6%	7600	-3,96%	7299	28,55%	9383	-7,61%	8669	55,62%	13491	2,82%	13871
1251	1251	2130	46%	3107	6,63%	3313	-23,79%	2525	31,09%	3310	-19,00%	2681	7,39%	2879
1252	1252	1147	-6%	1073	49,49%	1604	-27,49%	1163	78,42%	2075	104,77%	4249	-54,48%	1934
1253	1253	4255	27%	5385	56,32%	8418	-5,24%	7977	6,67%	8509	6,01%	9020	-30,75%	6246
1256	1256	1114	162%	2921	29,41%	3780	-38,07%	2341	29,00%	3020	-0,50%	3005	30,15%	3911
1259	1259	7746	9%	8435	-7,88%	7770	37,40%	10676	-27,02%	7791	-15,13%	6612	-21,29%	5204
1260	1260	2026	109%	4242	8,39%	4598	-42,41%	2648	25,94%	3335	10,79%	3695	6,04%	3918
1263	1263	11334	28%	14508	-26,65%	10641	58,87%	16905	10,83%	18736	18,50%	22202	-7,65%	20504
1264	1264	1163	36%	1577	5,45%	1663	19,90%	1994	41,37%	2819	-27,53%	2043	112,29%	4337
1265	1265	903	66%	1501	-40,51%	893	-20,49%	710	-7,04%	660	-31,21%	454	0,88%	458
1266	1266	461	39%	641	-45,55%	349	-14,04%	300	18,33%	355	361,13%	1637	-37,02%	1031

0937 0937	42,36 %	3250	268,49 %	11976	-74,32 %	3075	25,52 %	17,69 %	109 %
0938 0938	86,71 %	1475	5417,29 %	81380	-97,24 %	2248	370,00 %	30,94 %	511 %
0940 0940	-39,52 %	4687	64,48 %	7709	-14,89 %	6561	30,12 %	13,12 %	422 %
0941 0941	-13,07 %	7593	-30,99 %	5240	69,75 %	8895	13,96 %	15,83 %	204 %
1001 1001	32,94 %	63155	-93,92 %	3840	3060,26 %	121354	211,48 %	15,25 %	805 %
1002 1002	107,28 %	8345	29,81 %	10833	-20,47 %	8616	13,84 %	7,82 %	150 %
1003 1003	-5,24 %	5673	-53,25 %	2652	196,00 %	7850	16,29 %	13,40 %	143 %
1004 1004	12,93 %	2961	138,94 %	7075	-43,05 %	4029	18,00 %	26,16 %	284 %
1014 1014	14,68 %	11156	-66,31 %	3758	350,77 %	16940	41,63 %	7,97 %	1417 %
1017 1017	-38,01 %	2386	-2,89 %	2317	32,15 %	3062	8,85 %	13,93 %	86 %
1018 1018	28,46 %	8111	-70,36 %	2404	131,41 %	5563	16,14 %	42,10 %	12 %
1021 1021	52,78 %	1980	69,44 %	3355	70,76 %	5729	45,83 %	5,31 %	3372 %
1026 1026	39,91 %	2275	16,88 %	2659	-25,54 %	1980	4,02 %	10,26 %	4 %
1027 1027	95,30 %	623	389,89 %	3052	-8,52 %	2792	34,31 %	13,24 %	297 %
1029 1029	83,52 %	2784	73,96 %	4843	-39,79 %	2916	13,75 %	6,56 %	185 %
1032 1032	-31,24 %	1994	96,09 %	3910	-29,95 %	2739	10,09 %	46,57 %	51 %
1034 1034	373,52 %	2557	155,96 %	6545	-60,73 %	2570	46,71 %	24,12 %	457 %
1037 1037	171,05 %	8362	452,85 %	46229	-87,89 %	5599	45,23 %	14,55 %	354 %
1046 1046	41,23 %	3244	6279,35 %	206946	-98,27 %	3582	424,68 %	15,67 %	157 %
1101 1101	-18,98 %	5627	2617,75 %	152928	-93,11 %	10537	181,89 %	8,33 %	376 %
1102 1102	23,13 %	39292	-94,62 %	2114	2643,90 %	58006	177,17 %	14,64 %	191 %
1103 1103	36,89 %	199114	-99,14 %	1717	15995,81 %	276365	1072,47 %	60,52 %	491 %
1106 1106	2,56 %	145521	-98,42 %	2295	7295,25 %	169721	532,24 %	17,93 %	4694 %
1111 1111	28,58 %	2708	165,14 %	7180	-49,21 %	3647	23,27 %	29,14 %	540 %
1112 1112	138,62 %	1656	141,79 %	4004	-52,27 %	1911	31,22 %	53,73 %	505 %
1114 1114	-17,78 %	3176	51,07 %	4798	-32,64 %	3232	47,79 %	11,20 %	1439 %
1119 1119	6,21 %	9778	-13,47 %	8461	7,67 %	9110	9,32 %	10,73 %	183 %
1120 1120	7,76 %	4166	496,33 %	24843	-79,76 %	5027	37,07 %	13,18 %	258 %
1121 1121	-23,33 %	3450	316,32 %	14363	-45,13 %	7881	29,50 %	5,77 %	411 %
1122 1122	30,90 %	6397	-72,07 %	1787	280,69 %	6803	18,91 %	26,06 %	74 %
1124 1124	8,65 %	19131	-40,53 %	11378	35,20 %	15383	22,23 %	27,62 %	125 %
1127 1127	49,91 %	12795	-72,62 %	3503	400,57 %	17535	45,80 %	68,21 %	1226 %
1129 1129	2,88 %	608	1686,18 %	10860	-94,65 %	581	189,47 %	14,49 %	149 %
1130 1130	-26,49 %	7937	25,79 %	9984	-8,09 %	9176	13,74 %	42,80 %	276 %
1133 1133	-32,18 %	1909	62,49 %	3102	-19,12 %	2509	39,98 %	19,90 %	60 %
1134 1134	4,85 %	8547	-65,56 %	2944	147,25 %	7279	22,69 %	24,78 %	513 %
1135 1135	14,44 %	7284	-94,06 %	433	1802,31 %	8237	135,36 %	28,37 %	905 %
1141 1141	-13,73 %	2992	-1,57 %	2945	321,19 %	12404	45,90 %	21,80 %	2539 %
1142 1142	44,98 %	2021	424,00 %	10590	-83,91 %	1704	41,57 %	182,12 %	178 %
1144 1144	11,14 %	918	2058,50 %	19815	-94,39 %	1111	288,78 %	32,84 %	694 %
1145 1145	-17,74 %	2634	-54,52 %	1198	127,13 %	2721	33,31 %	41,21 %	748 %
1146 1146	46,84 %	7342	160,98 %	19161	-47,76 %	10010	43,26 %	8,04 %	1647 %
1149 1149	2,80 %	15126	1888,75 %	300818	-94,26 %	17253	126,60 %	106,63 %	151 %
1151 1151	21,57 %	682	635,92 %	5019	-81,53 %	927	129,37 %	-44,64 %	1872 %
1154							-44,64 %	-16,10 %	-100 %
1159							-16,10 %	38,18 %	-100 %
1160 1160	111,74 %	12179	-51,28 %	5934	246,63 %	20569	48,10 %	11,59 %	119 %
1201 1201	-6,15 %	245923	-97,37 %	6475	5047,21 %	333282	340,04 %	21,49 %	393 %
1211 1211	-15,86 %	5397	342,71 %	23893	-73,93 %	6229	36,55 %	23,08 %	262 %
1216 1216	0,00 %	8002	-92,05 %	636	868,08 %	6157	71,74 %	27,09 %	600 %
1219 1219	76,69 %	10349	-6,11 %	9717	-10,59 %	8688	22,36 %	20,93 %	239 %
1221 1221	117,21 %	22062	-57,52 %	9372	149,62 %	23394	24,28 %	12,25 %	633 %
1222 1222	0,45 %	893	-4,82 %	850	10,71 %	941	11,01 %	23,12 %	135 %
1223 1223	-21,09 %	6923	164,06 %	18281	-21,40 %	14368	29,55 %	27,36 %	1416 %
1224 1224	213,30 %	15189	-78,27 %	3300	355,27 %	15024	42,18 %	32,00 %	337 %
1227 1227	28,94 %	989	359,05 %	4540	-77,44 %	1024	46,50 %	11,11 %	244 %
1228 1228	42,45 %	16734	-96,21 %	634	2741,01 %	18012	185,95 %	50,01 %	195 %
1231 1231	-16,28 %	3784	-68,87 %	1178	589,73 %	8125	78,06 %	16,73 %	360 %
1232 1232	-13,06 %	2996	441,92 %	16236	-83,39 %	2696	38,40 %	13,99 %	221 %
1233 1233	-38,74 %	601	1123,79 %	7355	-90,01 %	735	81,04 %	10,58 %	25 %
1234 1234	47,39 %	395	566,33 %	2632	-82,18 %	469	41,45 %	25,71 %	21 %
1235 1235	1,15 %	22313	-82,45 %	3917	385,93 %	19034	42,51 %	6,35 %	607 %
1238 1238	5,25 %	9330	156,53 %	23934	-67,84 %	7698	11,42 %	24,32 %	61 %
1241 1241	-8,08 %	2013	365,67 %	9374	-82,65 %	1626	39,94 %	38,48 %	196 %
1242 1242	153,62 %	6163	-16,55 %	5143	-18,02 %	4216	31,04 %	19,91 %	1329 %
1243 1243	40,39 %	14784	146,08 %	36381	-61,19 %	14120	22,92 %	60,33 %	614 %
1244 1244	-16,38 %	9302	98,58 %	18472	-72,43 %	5093	54,03 %	19,68 %	511 %
1245 1245	23,89 %	8437	-68,44 %	2663	71,12 %	4557	17,23 %	14,14 %	267 %
1246 1246	-3,98 %	20398	-83,05 %	3458	1001,85 %	38102	73,51 %	14,28 %	700 %
1247 1247	19,06 %	16515	27,22 %	21011	20,46 %	25310	15,55 %	17,87 %	617 %
1251 1251	9,97 %	3166	40,08 %	4435	-19,46 %	3572	16,86 %	33,14 %	463 %
1252 1252	-30,09 %	1352	535,21 %	8588	-65,91 %	2928	60,00 %	24,34 %	696 %
1253 1253	151,62 %	15716	-48,98 %	8018	158,54 %	20730	28,40 %	19,70 %	398 %
1256 1256	-22,81 %	3019	528,82 %	18984	-85,66 %	2723	46,62 %	12,88 %	227 %
1259 1259	45,31 %	7562	-46,96 %	4011	179,56 %	11213	20,00 %	33,34 %	313 %
1260 1260	1,33 %	3970	-87,96 %	478	1275,10 %	6573	108,03 %	21,18 %	1612 %
1263 1263	-11,90 %	18065	-71,74 %	5105	432,09 %	27163	42,38 %	37,44 %	967 %
1264 1264	-9,34 %	3932	9,41 %	4302	-1,42 %	4241	32,98 %	16,08 %	924 %
1265 1265	74,02 %	797	397,49 %	3965	-61,87 %	1512	36,31 %	31,14 %	217 %
1266 1266	-27,06 %	752	-96,01 %	30	2273,33 %	712	172,15 %	10,67 %	69 %

1401 1401	Flora	2032	-26 %	1497	64 %	2460	61 %	3960	4 %	4110	-61 %	1614	13 %
1411 1411	Gulen	455	-9 %	414	-67 %	135	199 %	404	28 %	517	-43 %	297	-16 %
1412 1412	Solund	311	-96 %	11	2627 %	300	-50 %	151	-66 %	51	453 %	282	-50 %
1413 1413	Hyllestad	337	48 %	500	-89 %	55	365 %	256	25 %	320	34 %	428	-16 %
1416 1416	Høyanger	1567	5 %	1648	11 %	1837	-33 %	1227	77 %	2166	-16 %	1830	20 %
1417 1417	Vik	240	147 %	593	-8 %	543	15 %	622	127 %	1411	36 %	1918	-15 %
1418 1418	Balestrand	1002	-31 %	693	-65 %	243	116 %	525	25 %	655	-21 %	516	37 %
1419 1419	Leikanger	570	51 %	863	9 %	943	125 %	2122	-20 %	1687	16 %	1965	-47 %
1420 1420	Sogndal	1494	51 %	2250	37 %	3093	-17 %	2564	-27 %	1874	-4 %	1805	44 %
1421 1421	Aurland	1255	-45 %	685	59 %	1090	37 %	1488	-27 %	1083	215 %	3412	-30 %
1422 1422	Lærdal	264	-5 %	250	149 %	622	49 %	927	64 %	1518	-21 %	1201	-14 %
1424 1424	Årdal	1487	-1 %	1476	-27 %	1081	10 %	1190	50 %	1787	13 %	2025	-2 %
1426 1426	Luster	1268	131 %	2935	2 %	3003	21 %	3619	-9 %	3296	19 %	3918	-51 %
1428 1428	Askvoll	439	-52 %	209	61 %	337	47 %	497	-36 %	317	119 %	695	-78 %
1429 1429	Fjaler	93	367 %	434	59 %	692	-13 %	602	100 %	1201	-50 %	603	19 %
1430 1430	Gaular	494	202 %	1492	-77 %	339	166 %	903	-10 %	813	12 %	907	-43 %
1431 1431	Jølster	214	62 %	347	20 %	416	-8 %	383	92 %	736	43 %	1053	-52 %
1432 1432	Førde	1934	12 %	2157	1 %	2184	221 %	7018	19 %	8353	-9 %	7634	15 %
1433 1433	Naustdal	601	-29 %	425	50 %	636	-32 %	434	-42 %	253	142 %	613	51 %
1438 1438	Bremanger	501	-43 %	288	18 %	340	17 %	399	457 %	2222	25 %	2774	-20 %
1439 1439	Vågsøy	1716	-36 %	1104	37 %	1514	-25 %	1131	8 %	1222	90 %	2317	89 %
1441 1441	Selje	50	486 %	293	-41 %	173	-44 %	97	44 %	140	83 %	256	-22 %
1443 1443	Eid	453	119 %	993	-42 %	574	399 %	2862	-3 %	2781	-28 %	2013	77 %
1444 1444	Hornindal	97	-29 %	69	39 %	96	4 %	100	-24 %	76	146 %	187	98 %
1445 1445	Gløppen	3422	-35 %	2233	4 %	2320	8 %	2496	25 %	3125	-10 %	2816	15 %
1449 1449	Stryn	1850	0 %	1846	34 %	2469	15 %	2850	0 %	2864	137 %	6798	-50 %
1502 1502	Molde	9293	-44 %	5191	-20 %	4155	19 %	4947	-3 %	4788	39 %	6673	16 %
1503	Kristiansund (-2008)	3271	7 %	3514	-17 %	2912	49 %	4350	40 %	6096	-100 %		
1504 1504	Ålesund	5921	45 %	8587	59 %	13662	7 %	14635	40 %	20520	21 %	24849	33 %
1505 1505	Kristiansund											6547	18 %
1511 1511	Vanylven	201	75 %	352	105 %	721	15 %	827	-16 %	692	51 %	1047	-37 %
1514 1514	Sande (Møre og Romsd)	32	78 %	57	111 %	120	206 %	367	104 %	749	-1 %	745	-44 %
1515 1515	Herøy (Møre og Romsd)	578	113 %	1234	44 %	1781	-6 %	1672	1 %	1692	-1 %	1675	94 %
1516 1516	Ulstein	1032	-49 %	522	45 %	755	-32 %	510	34 %	682	-26 %	506	11 %
1517 1517	Hareid	457	-29 %	324	92 %	621	-6 %	583	7 %	626	-18 %	511	34 %
1519 1519	Volda	985	68 %	1655	-26 %	1226	47 %	1803	16 %	2089	-23 %	1602	-31 %
1520 1520	Ørsta	1176	13 %	1324	73 %	2284	29 %	2952	-56 %	1290	13 %	1461	-43 %
1523 1523	Ørskog	536	-3 %	522	6 %	552	4 %	575	19 %	682	-29 %	481	74 %
1524 1524	Norddal	1190	-29 %	844	5 %	887	0 %	889	209 %	2751	89 %	5204	-34 %
1525 1525	Stranda	359	105 %	737	-6 %	690	18 %	811	-30 %	568	150 %	1421	67 %
1526 1526	Stordal	76	22 %	93	148 %	231	-12 %	203	121 %	449	-47 %	239	101 %
1528 1528	Sykkylven	833	25 %	1043	33 %	1384	-9 %	1255	-1 %	1239	318 %	5180	-4 %
1529 1529	Kodje	470	-12 %	414	120 %	910	-49 %	462	22 %	564	42 %	802	-54 %
1531 1531	Sula	2220	-22 %	1731	60 %	2776	20 %	3333	26 %	4215	34 %	5661	-21 %
1532 1532	Giske	96	238 %	324	24 %	401	86 %	746	4 %	776	-18 %	633	87 %
1534 1534	Haram	1632	27 %	2077	-22 %	1614	31 %	2122	8 %	2286	-32 %	1548	206 %
1535 1535	Vestnes	635	48 %	941	-51 %	465	-11 %	416	-2 %	406	154 %	1030	320 %
1539 1539	Rauma	180	191 %	524	-62 %	200	337 %	874	254 %	3093	38 %	4281	-17 %
1543 1543	Neset	416	80 %	748	12 %	840	60 %	1346	-26 %	1000	27 %	1272	49 %
1545 1545	Midsund	288	-16 %	243	-14 %	210	132 %	488	98 %	965	-39 %	593	102 %
1546 1546	Sandøy	97	74 %	169	58 %	267	0 %	267	-14 %	230	44 %	331	43 %
1547 1547	Aukra	2900	3 %	2977	29 %	3843	-8 %	3548	27 %	4523	-22 %	3534	1 %
1548 1548	Fræna	1609	40 %	2247	10 %	2477	17 %	2887	7 %	3100	-2 %	3051	19 %
1551 1551	Eide	1262	-29 %	892	-21 %	701	92 %	1344	18 %	1582	75 %	2768	10 %
1554 1554	Averøy	1054	-50 %	522	58 %	824	-31 %	572	63 %	932	-10 %	835	43 %
1556	Frei (-2008)	592	11 %	660	-37 %	417	99 %	831	40 %	1164	-52 %	561	20 %
1557 1557	Gjemnes	144	108 %	300	55 %	465	-18 %	380	60 %	608	150 %	1519	125 %
1560 1560	Tingvoll	693	111 %	1461	0 %	1459	18 %	1717	-1 %	1707	220 %	5465	32 %
1563 1563	Sunndal	1115	5 %	1171	-28 %	847	111 %	1787	136 %	4226	-82 %	751	-38 %
1566 1566	Surnadal	205	174 %	561	-23 %	431	-35 %	278	55 %	431	351 %	1943	-18 %
1567 1567	Rindal (-2018)	608	12 %	679	-43 %	387	149 %	964	22 %	1178	-100 %		
1569	Aure (-2006)	906	3 %	936	38 %	1290	-100 %					2	-100 %
1571 1571	Halsa	135	157 %	347	11 %	384	-16 %	321	60 %	515	94 %	998	-7 %
1572	Tustna (-2006)	485	-75 %	120	272 %	446	-100 %					1	-100 %
1573 1573	Smøla	966	43 %	1377	-22 %	1071	51 %	1613	-17 %	1341	-9 %	1220	87 %
1576 1576	Aure							1858	8 %	2006	-21 %	1582	-22 %
5001 1601	Trondheim (-2017)	41000	-16 %	34356	7 %	36921	152 %	93107	56 %	145507	10 %	159365	-27 %
5011 1612	Hemne (-2017)	808	65 %	1334	265 %	4874	-1 %	4805	57 %	7545	-8 %	6967	41 %
5012 1613	Snillfjord (-2017)	237	75 %	414	26 %	522	30 %	679	-29 %	485	-32 %	331	178 %
5013 1617	Hitra (-2017)	1146	75 %	2009	-33 %	1351	53 %	2061	30 %	2671	-48 %	1385	18 %
5014 1620	Frøya (-2017)	847	-5 %	802	-20 %	639	173 %	1746	209 %	5394	13 %	6078	-34 %
5015 1621	Ørland (-2017)	1360	1 %	1373	-23 %	1058	196 %	3128	-15 %	2652	-21 %	2102	300 %
5016 1622	Agdenes (-2017)	400	-81 %	77	357 %	352	123 %	786	-49 %	402	487 %	2358	-73 %
5017 1624	Rissa (-2017)	1359	-38 %	838	140 %	2012	-50 %	999	62 %	1616	4 %	1685	13 %
5017 1627	Bjugn (-2017)	448	32 %	593	-108 %	-50	-3308 %	1604	83 %	2930	-61 %	1149	82 %
5018 1630	Åfjord (-2017)	621	29 %	800	129 %	1831	-75 %	450	56 %	702	-7 %	654	71 %
5019 1632	Roan (-2017)	547	-71 %	157	76 %	277	-56 %	123	128 %	281	-38 %	173	84 %
5020 1633	Osen (-2017)	712	-81 %	136	536 %	865	15 %	993	7 %	1065	-57 %	457	-23 %
5021 1634	Oppdal (-2017)	1329	-49 %	678	4 %	707	66 %	1172	-10 %	1051	18 %	1242	149 %
5022 1635	Rennebu (-2017)	1171	16 %	1363	-9 %	1245	37 %	1707	52 %	2601	-1 %	2569	12 %

1401	1401	1829	30%	2376	28,58%	3055	-20,75%	2421	29,78%	3142	36,25%	4281	10,37%	4725
1411	1411	249	118%	544	147,43%	1346	-8,32%	1234	-22,12%	961	26,01%	1211	-8,42%	1109
1412	1412	140	53%	214	-100,00%	0		0		221	-59,73%	89	-73,03%	24
1413	1413	360	18%	423	17,97%	499	-83,37%	83	519,28%	514	-29,57%	362	-5,52%	342
1416	1416	2192	13%	2479	21,42%	3010	0,03%	3011	-27,13%	2194	-19,78%	1760	77,90%	3131
1417	1417	1621	-52%	779	75,10%	1364	91,42%	2611	11,72%	2917	33,87%	3905	-3,38%	3773
1418	1418	706	113%	1501	-48,37%	775	152,39%	1956	-57,67%	828	60,02%	1325	-22,64%	1025
1419	1419	1049	-39%	645	-26,20%	476	-36,13%	304	97,37%	600	2,00%	612	-61,76%	234
1420	1420	2597	-35%	1679	56,34%	2625	53,07%	4018	-6,97%	3738	7,57%	4021	76,42%	7094
1421	1421	2398	-10%	2165	13,72%	2462	66,29%	4094	-23,30%	3140	-5,57%	2965	3,64%	3073
1422	1422	1028	-6%	964	127,59%	2194	14,36%	2509	64,17%	4119	-15,93%	3463	-6,12%	3251
1424	1424	1984	464%	11193	5,61%	11821	37,10%	16207	43,02%	23180	-27,94%	16704	11,33%	18596
1426	1426	1919	20%	2296	20,25%	2761	-14,99%	2347	34,21%	3150	4,35%	3287	-1,92%	3224
1428	1428	152	151%	382	160,73%	996	156,63%	2556	-12,40%	2239	4,69%	2344	-35,84%	1504
1429	1429	720	16%	835	-20,72%	662	-34,44%	434	94,47%	844	176,66%	2335	-55,72%	1034
1430	1430	514	54%	789	-5,96%	742	15,36%	856	8,76%	931	45,33%	1353	-46,12%	729
1431	1431	503	-31%	347	-17,00%	288	364,58%	1338	14,42%	1531	-39,65%	924	-32,25%	626
1432	1432	8744	24%	10874	6,68%	11600	-1,59%	11415	13,27%	12930	-29,12%	9165	14,40%	10485
1433	1433	926	-11%	825	2,18%	843	-82,68%	146	17,81%	172	-7,56%	159	261,01%	574
1438	1438	2230	-12%	1958	15,12%	2254	-14,02%	1938	41,64%	2745	25,39%	3442	59,70%	5497
1439	1439	4389	-25%	3278	3,97%	3408	28,26%	4371	-44,75%	2415	82,53%	4408	-19,03%	3569
1441	1441	199	174%	545	-59,82%	219	418,26%	1135	-25,73%	843	-17,79%	693	16,16%	805
1443	1443	3561	-35%	2330	7,55%	2506	68,95%	4234	-11,74%	3737	92,80%	7205	-59,21%	2939
1444	1444	371	81%	671	-53,20%	314	42,68%	448	27,23%	570	-35,09%	370	38,65%	513
1445	1445	3249	10%	3579	-42,94%	2042	21,01%	2471	48,60%	3672	22,36%	4493	-46,52%	2403
1449	1449	3397	16%	3935	-31,84%	2682	28,19%	3438	28,88%	4431	-42,00%	2570	23,74%	3180
1502	1502	7762	25%	9732	-6,25%	9124	67,99%	15327	30,06%	19935	43,14%	28534	-9,14%	25925
1503														
1504	1504	33150	8%	35895	32,61%	47599	1,44%	48284	14,44%	55256	0,21%	55371	-28,84%	39401
1505	1505	7743	32%	10255	-7,12%	9525	137,64%	22635	15,33%	26106	18,52%	30940	26,78%	39226
1511	1511	664	20%	797	153,58%	2021	-29,89%	1417	20,54%	1708	27,17%	2172	-1,57%	2138
1514	1514	417	9%	455	-21,10%	359	96,38%	705	-41,99%	409	45,72%	596	100,17%	1193
1515	1515	3247	-20%	2605	5,80%	2756	58,49%	4368	-20,51%	3472	-8,70%	3170	38,49%	4390
1516	1516	560	58%	886	114,33%	1899	-4,69%	1810	22,60%	2219	-53,99%	1021	42,51%	1455
1517	1517	683	136%	1610	-36,65%	1020	93,43%	1973	26,56%	2497	-35,92%	1600	-0,44%	1593
1519	1519	1110	1%	1124	106,94%	2326	-40,50%	1384	76,45%	2442	60,20%	3912	-29,14%	2772
1520	1520	839	249%	2932	27,22%	3730	-39,92%	2241	618,16%	16094	-7,26%	14926	4,43%	15587
1523	1523	839	153%	2119	-5,85%	1995	-41,10%	1175	77,28%	2083	-11,28%	1848	-21,37%	1453
1524	1524	3455	32%	4571	-39,38%	2771	-54,93%	1249	114,01%	2673	-36,63%	1694	65,35%	2801
1525	1525	2374	45%	3444	22,97%	4235	-22,05%	3301	65,89%	5476	-16,91%	4550	-24,95%	3415
1526	1526	481	88%	906	-35,32%	586	-15,53%	495	23,23%	610	135,41%	1436	19,92%	1722
1528	1528	4972	-22%	3867	6,67%	4125	69,65%	6998	19,18%	8340	-24,74%	6277	15,49%	7249
1529	1529	365	250%	1276	32,05%	1685	8,19%	1823	25,95%	2296	29,97%	2984	-30,60%	2071
1531	1531	4499	105%	9214	18,78%	10944	23,77%	13545	-2,82%	13163	-16,06%	11049	74,65%	19297
1532	1532	1184	7%	1269	-11,27%	1126	138,90%	2690	-9,07%	2446	-0,41%	2436	-51,89%	1172
1534	1534	4731	4%	4932	-1,80%	4843	-7,83%	4464	-17,85%	3667	33,30%	4888	6,08%	5185
1535	1535	4323	62%	7018	8,16%	7591	-1,50%	7477	12,30%	8397	-3,32%	8118	14,35%	9283
1539	1539	3545	25%	4442	4,71%	4651	33,28%	6199	87,14%	11601	-25,61%	8630	10,34%	9522
1543	1543	1896	-15%	1608	24,32%	1999	59,68%	3192	-15,41%	2700	24,74%	3368	22,33%	4120
1545	1545	1195	103%	2426	-54,04%	1115	-15,61%	941	54,73%	1456	0,82%	1468	-16,49%	1226
1546	1546	472	-11%	419	34,61%	564	87,94%	1060	18,96%	1261	12,77%	1422	-8,02%	1308
1547	1547	3583	-20%	2880	18,54%	3414	52,40%	5203	7,78%	5608	78,87%	10031	7,61%	10794
1548	1548	3628	-16%	3061	39,86%	4281	4,79%	4486	6,91%	4796	0,06%	4799	-8,15%	4408
1551	1551	3046	15%	3510	43,62%	5041	-6,09%	4734	-64,85%	1664	-30,65%	1154	33,19%	1537
1554	1554	1191	13%	1343	-34,18%	884	142,31%	2142	-5,14%	2032	53,35%	3116	-1,99%	3054
1556		674	-100%											
1557	1557	3420	-78%	762	-31,63%	521	83,11%	954	-7,34%	884	-44,68%	489	58,90%	777
1560	1560	7239	-36%	4655	-6,08%	4372	-14,50%	3738	-16,51%	3121	103,08%	6338	-24,63%	4777
1563	1563	462	1627%	7978	2,46%	8174	-21,76%	6395	21,28%	7756	24,03%	9620	-0,10%	9610
1566	1566	1593	-16%	1331	26,07%	1678	61,80%	2715	-30,31%	1892	10,62%	2093	-31,87%	1426
1567	1567			2089	-25,37%	1559	-32,39%	1054	38,71%	1462	-44,32%	814	26,41%	1029
1569														
1571	1571	930	2%	947	-5,39%	896	389,84%	4389	-55,48%	1954	-40,33%	1166	27,19%	1483
1572														
1573	1573	2278	-55%	1036	73,84%	1801	0,00%	1801	31,48%	2368	11,78%	2647	-36,46%	1682
1576	1576	1231	29%	1590	28,74%	2047	-7,91%	1885	-11,35%	1671	113,58%	3569	-3,42%	3447
5001	1601	115650	23%	142658	24,08%	177010	-5,40%	167448	12,01%	187560	-0,06%	187444	10,95%	207965
5011	1612	9830	-6%	9226	3,54%	9553	-0,13%	9541	9,41%	10439	17,36%	12251	0,13%	12267
5012	1613	919	-28%	662	4,23%	690	-44,78%	381	102,10%	770	-53,25%	360	82,78%	658
5013	1617	1630	-5%	1542	-0,39%	1536	2,21%	1570	19,55%	1877	19,93%	2251	12,13%	2524
5014	1620	4039	20%	4830	-19,23%	3901	45,65%	5682	-16,16%	4764	43,93%	6857	81,16%	12422
5015	1621	8401	-26%	6204	8,69%	6743	-16,59%	5624	38,34%	7780	-5,59%	7345	-3,19%	7111
5016	1622	645	26%	812	31,77%	1070	-27,01%	781	-9,35%	708	40,11%	992	-4,23%	950
1624		1898	121%	4204	-3,88%	4041	30,73%	5283	-10,52%	4727	6,39%	5029	-13,34%	4358
5017	1627	2089	4%	2182	37,21%	2994	29,16%	3867	39,33%	5388	30,16%	7013	28,78%	9031
5018	1630	1116	22%	1367	5,12%	1437	70,42%	2449	23,40%	3022	31,70%	3980	1,83%	4053
5019	1632	319	17%	372	-37,10%	234	79,06%	419	70,41%	714	-16,53%	596	17,62%	701
5020	1633	351	70%	597	-36,35%	380	-47,89%	198	31,31%	260	223,46%	841	-39,36%	510
5021	1634	3093	17%	3616	147,01%	8932	-42,94%	5097	7,79%	5494	42,70%	7840	-5,42%	7415
5022	1635	2871	-15%	2449	17,39%	2875	3,76%	2983	14,01%	3401	3,68%	3526	-8,22%	3236

1401 1401	-30,79 %	3270	76,48 %	5771	-29,22 %	4085	12,40 %	55,12 %	101 %
1411 1411	371,42 %	5228	-19,70 %	4198	-10,65 %	3751	45,75 %	241,68 %	724 %
1412 1412	20,83 %	29	11437,93 %	3346	-98,12 %	63	1076,79 %	184,70 %	-80 %
1413 1413	1597,08 %	5804	-50,67 %	2863	280,16 %	10884	175,37 %	10,53 %	3130 %
1416 1416	7,15 %	3355	-36,51 %	2130	97,42 %	4205	13,19 %	35,89 %	168 %
1417 1417	9,33 %	4125	372,10 %	19474	-90,11 %	1926	49,91 %	34,28 %	703 %
1418 1418	188,68 %	2959	29,84 %	3842	-55,93 %	1693	27,97 %	25,31 %	69 %
1419 1419	257,26 %	836	187,80 %	2406	22,73 %	2953	35,97 %	30,31 %	418 %
1420 1420	158,63 %	18347	-9,49 %	16606	37,11 %	22769	28,11 %	22,75 %	1424 %
1421 1421	42,40 %	4376	170,75 %	11848	-76,89 %	2738	25,98 %	28,43 %	118 %
1422 1422	-29,22 %	2301	-46,81 %	1224	98,04 %	2424	28,06 %	43,41 %	818 %
1424 1424	-13,00 %	16178	-90,77 %	1493	1042,46 %	17057	101,07 %	33,46 %	1047 %
1426 1426	260,17 %	11612	-98,44 %	181	6723,20 %	12350	470,65 %	41,37 %	874 %
1428 1428	51,46 %	2278	-60,23 %	906	25,83 %	1140	33,56 %	52,90 %	160 %
1429 1429	29,30 %	1337	618,55 %	9607	-74,66 %	2434	82,11 %	22,62 %	2517 %
1430 1430	-26,20 %	538	-41,08 %	317	-18,61 %	258	15,62 %	33,94 %	-48 %
1431 1431	25,08 %	783	96,17 %	1536	-41,60 %	897	33,06 %	21,62 %	319 %
1432 1432	-5,98 %	9858	-77,78 %	2190	315,89 %	9108	34,61 %	25,44 %	371 %
1433 1433	10,63 %	635	42,99 %	908	-44,38 %	505	21,96 %	43,42 %	-16 %
1438 1438	-6,20 %	5156	129,00 %	11807	-85,03 %	1767	40,56 %	11,81 %	253 %
1439 1439	-35,33 %	2308	-79,25 %	479	533,19 %	3033	40,50 %	76,02 %	77 %
1441 1441	-22,73 %	622	941,64 %	6479	-78,55 %	1390	123,42 %	54,20 %	2680 %
1443 1443	118,78 %	6430	-16,25 %	5385	36,55 %	7353	48,33 %	27,86 %	1523 %
1444 1444	26,12 %	647	4490,42 %	29700	-98,95 %	312	316,91 %	11,22 %	222 %
1445 1445	125,76 %	5425	1693,49 %	97297	-94,08 %	5757	116,35 %	14,28 %	68 %
1449 1449	26,01 %	4007	574,82 %	27040	-77,50 %	6084	45,53 %	12,05 %	229 %
1502 1502	-1,91 %	25429	-84,90 %	3839	681,56 %	30004	50,22 %	-4,04 %	223 %
1503							-4,04 %	25,50 %	-100 %
1504 1504	97,42 %	77785	-98,28 %	1341	7410,59 %	100717	509,59 %	27,34 %	1601 %
1505 1505	-23,15 %	30144	-86,78 %	3986	500,25 %	23926	63,22 %	32,58 %	
1511 1511	40,69 %	3008	3,42 %	3111	20,03 %	3734	29,80 %	48,32 %	1758 %
1514 1514	-14,08 %	1025	427,61 %	5408	-76,94 %	1247	65,26 %	21,12 %	3797 %
1515 1515	-24,94 %	3295	49,47 %	4925	-19,82 %	3949	20,28 %	25,51 %	583 %
1516 1516	171,34 %	3948	466,16 %	22352	-77,17 %	5102	48,04 %	30,09 %	394 %
1517 1517	129,38 %	3654	-23,23 %	2805	14,30 %	3206	25,48 %	18,50 %	602 %
1519 1519	14,29 %	3168	3,47 %	3278	50,24 %	4925	19,61 %	68,85 %	400 %
1520 1520	14,17 %	17796	-85,07 %	2657	470,38 %	15155	85,35 %	19,03 %	1189 %
1523 1523	26,36 %	1836	236,11 %	6171	-63,73 %	2238	27,99 %	22,99 %	318 %
1524 1524	-23,13 %	2153	228,70 %	7077	-38,77 %	4333	32,59 %	25,65 %	264 %
1525 1525	-40,26 %	2040	256,13 %	7265	-29,11 %	5150	37,37 %	61,78 %	1335 %
1526 1526	252,79 %	6075	328,44 %	26028	-77,20 %	5934	70,29 %	33,35 %	7708 %
1528 1528	8,15 %	7840	-35,34 %	5069	135,10 %	11917	35,55 %	38,87 %	1331 %
1529 1529	121,78 %	4593	193,10 %	13462	-47,85 %	7021	43,38 %	26,20 %	1394 %
1531 1531	38,78 %	26781	-64,51 %	9505	137,40 %	22565	27,56 %	44,84 %	916 %
1532 1532	89,51 %	2221	331,92 %	9593	-31,76 %	6546	58,87 %	18,06 %	6719 %
1534 1534	1,10 %	5242	-31,15 %	3609	264,51 %	13155	31,21 %	43,18 %	706 %
1535 1535	10,99 %	10303	-57,06 %	4424	112,57 %	9404	41,13 %	68,18 %	1381 %
1539 1539	9,81 %	10456	-81,26 %	1959	492,29 %	11603	86,49 %	19,56 %	6346 %
1543 1543	-49,10 %	2097	457,61 %	11693	-60,23 %	4650	43,44 %	40,60 %	1018 %
1545 1545	191,44 %	3573	40,02 %	5003	-4,76 %	4765	37,54 %	28,16 %	1555 %
1546 1546	26,15 %	1650	177,94 %	4586	-45,68 %	2491	33,22 %	12,46 %	2468 %
1547 1547	-14,70 %	9207	-84,81 %	1399	390,42 %	6861	31,17 %	10,30 %	137 %
1548 1548	14,90 %	5065	-86,50 %	684	1027,34 %	7711	71,65 %	13,72 %	379 %
1551 1551	44,18 %	2216	-16,20 %	1857	157,35 %	4779	21,30 %	19,94 %	279 %
1554 1554	20,20 %	3671	160,39 %	9559	-83,40 %	1587	22,42 %	-2,52 %	51 %
1556							-2,52 %	34,74 %	-100 %
1557 1557	-9,01 %	707	416,83 %	3654	-82,57 %	637	52,40 %	29,80 %	342 %
1560 1560	1,38 %	4843	-79,70 %	983	160,02 %	2556	31,18 %	135,70 %	269 %
1563 1563	7,26 %	10308	-90,96 %	932	926,07 %	9563	173,28 %	41,42 %	758 %
1566 1566	15,71 %	1650	43,15 %	2362	0,89 %	2383	38,83 %	-4,90 %	1062 %
1567 1567	-56,95 %	443	679,46 %	3453	-74,72 %	873	42,37 %	-39,72 %	44 %
1569							-39,72 %	48,87 %	-100 %
1571 1571	18,95 %	1764	11717,23 %	208456	-98,98 %	2130	816,90 %	-0,90 %	1478 %
1572							-0,90 %	14,96 %	-100 %
1573 1573	36,56 %	2297	320,24 %	9653	-73,26 %	2581	29,43 %	9,73 %	167 %
1576 1576	-16,13 %	2891	-85,06 %	432	229,17 %	1422	20,12 %	18,54 %	
5001 1601	-5,76 %	195979	-98,61 %	2728	7591,64 %	209828	515,60 %	31,99 %	412 %
5011 1612	-27,77 %	8861	50,23 %	13312	22,15 %	16261	32,55 %	20,05 %	1913 %
5012 1613	-50,61 %	325	1506,46 %	5221	-83,89 %	841	112,22 %	13,40 %	255 %
5013 1617	31,93 %	3330	22,88 %	4092	-26,42 %	3011	11,38 %	39,64 %	163 %
5014 1620	24,75 %	15496	-47,11 %	8196	122,50 %	18236	39,38 %	33,19 %	2053 %
5015 1621	-1,45 %	7008	28,92 %	9035	-19,48 %	7275	29,39 %	62,42 %	435 %
5016 1622	-10,42 %	851	535,02 %	5404	-55,88 %	2384	86,04 %	21,24 %	496 %
1624	15,12 %	5017	-56,95 %	2160			15,65 %	-241,34 %	-100 %
5017 1627	-26,18 %	6667	-83,58 %	1095	938,90 %	11376	-152,14 %	28,36 %	2439 %
5018 1630	11,57 %	4522	-40,56 %	2688	189,40 %	7779	34,50 %	31,26 %	1153 %
5019 1632	152,35 %	1769	138,67 %	4222	-58,65 %	1746	32,43 %	50,49 %	219 %
5020 1633	58,24 %	807	398,27 %	4021	-61,60 %	1544	66,20 %	25,50 %	117 %
5021 1634	-12,46 %	6491	103,27 %	13194	-59,06 %	5401	25,05 %	13,15 %	306 %
5022 1635	47,28 %	4766	284,77 %	18338	-80,50 %	3575	25,01 %	44,55 %	205 %

5023 1636	Meldal (-2017)	513	-36 %	328	-18 %	268	51 %	406	115 %	871	-47 %	461	474 %
5024 1638	Orkdal (-2017)	4438	3 %	4579	57 %	7175	10 %	7926	6 %	8382	-50 %	4176	68 %
5025 1640	Røros (-2017)	443	-4 %	424	-20 %	339	56 %	529	59 %	843	147 %	2080	15 %
5026 1644	Holtålen (-2017)	498	-45 %	272	21 %	328	72 %	565	-2 %	554	54 %	851	3 %
5027 1648	Midtre Gauldal (-2017)	2031	-58 %	856	74 %	1488	-26 %	1097	41 %	1551	75 %	2715	-50 %
5028 1653	Melhus (-2017)	3844	-83 %	663	33 %	883	38 %	1217	77 %	2158	59 %	3433	13 %
5029 1657	Skaun (-2017)	1119	-31 %	773	201 %	2327	-48 %	1204	275 %	4511	-33 %	3008	-20 %
5030 1662	Klæbu (-2017)	608	-1 %	603	30 %	785	81 %	1421	11 %	1572	9 %	1715	-15 %
5031 1663	Malvik (-2017)	3870	17 %	4509	-12 %	3962	-19 %	3227	41 %	4543	5 %	4786	18 %
5032 1664	Selbu (-2017)	933	-72 %	264	152 %	665	-7 %	619	70 %	1051	-49 %	541	73 %
5033 1665	Tydal (-2017)	418	87 %	781	-41 %	464	2 %	472	-36 %	304	230 %	1004	-1 %
5004 1702	Steinkjer (-2017)	2741	42 %	3891	16 %	4525	-39 %	2748	33 %	3646	36 %	4968	44 %
5005 1703	Namsos (-2017)	648	22 %	793	23 %	972	33 %	1288	144 %	3141	-37 %	1990	25 %
5034 1711	Meråker (-2017)	379	87 %	708	-15 %	603	61 %	968	46 %	1415	-8 %	1297	28 %
5035 1714	Stjørdal (-2017)	3241	-10 %	2914	21 %	3522	79 %	6320	-26 %	4646	30 %	6023	26 %
5036 1717	Frosta (-2017)	970	-9 %	886	-30 %	617	158 %	1591	46 %	2330	1 %	2359	-13 %
1718	Leksvik (-2017)	366	-40 %	221	142 %	535	33 %	711	3 %	731	107 %	1515	159 %
5037 1719	Levanger (-2017)	3542	38 %	4883	-1 %	4818	32 %	6369	-9 %	5771	19 %	6846	-2 %
5038 1721	Verdal (-2017)	1363	0 %	1361	127 %	3090	9 %	3365	25 %	4200	21 %	5077	4 %
1723	Mosvik (-2012)	50	512 %	306	-62 %	117	5 %	123	-17 %	102	146 %	251	2 %
5039 1724	Verran (-2017)	424	-46 %	228	237 %	768	3 %	790	16 %	915	-36 %	589	-19 %
5040 1725	Namdalseid (-2017)	615	-51 %	299	-69 %	93	102 %	188	-8 %	173	-9 %	158	-43 %
1729	Inderøy (-2012)	656	24 %	813	48 %	1205	40 %	1690	13 %	1906	-7 %	1769	57 %
5041 1736	Snåase - Snåsa (-2017)	244	-68 %	79	87 %	148	-21 %	117	-3 %	113	-48 %	59	1119 %
5042 1738	Lierne (-2017)	80	31 %	105	74 %	183	99 %	365	-64 %	133	-53 %	63	335 %
5043 1739	Raarvinke - Røyrvik (-2017)	101	-100 %			56	-38 %	35	403 %	176	66 %	292	-53 %
5044 1740	Namskogan (-2017)	238	-64 %	85	11 %	94	286 %	363	-34 %	238	18 %	281	72 %
5045 1742	Grong (-2017)	196	19 %	233	112 %	493	22 %	599	35 %	807	58 %	1272	-34 %
5046 1743	Høylandet (-2017)	296	15 %	341	-42 %	199	26 %	251	125 %	565	-67 %	184	49 %
5047 1744	Overhalla (-2017)	216	-41 %	128	43 %	183	20 %	220	52 %	335	42 %	475	-7 %
5048 1748	Fosnes (-2017)	73	-15 %	62	-34 %	41	429 %	217	-62 %	83	33 %	110	-40 %
5049 1749	Flatanger (-2017)	193	27 %	246	41 %	346	-40 %	206	3 %	212	-24 %	162	-27 %
5050 1750	Vikna (-2017)	1522	-9 %	1381	-29 %	975	-60 %	391	59 %	623	40 %	872	-1 %
5051 1751	Nærøy (-2017)	572	35 %	775	-30 %	542	-33 %	362	98 %	717	51 %	1085	72 %
5052 1755	Leka (-2017)	296	-53 %	140	-59 %	58	91 %	111	86 %	207	-66 %	70	431 %
5053 1756	Inderøy (-2017)												
5054	Indre Fosen (Rissa 1624 + Leksvik 1718)												
1804 1804	Bodø	6066	-11 %	5426	74 %	9454	-5 %	9019	25 %	11235	14 %	12845	31 %
1805 1805	Narvik	7537	-13 %	6534	-12 %	5729	13 %	6483	59 %	10293	-6 %	9624	50 %
1811 1811	Bindal	80	504 %	483	-46 %	261	63 %	426	17 %	497	25 %	619	-11 %
1812 1812	Sømna	60	-93 %	4	10925 %	441	-74 %	115	435 %	615	-60 %	245	-37 %
1813 1813	Brønnøy	2125	18 %	2505	-1 %	2492	14 %	2844	28 %	3643	-18 %	2980	-23 %
1815 1815	Vega	172	44 %	247	116 %	534	-38 %	333	324 %	1413	-37 %	890	28 %
1816 1816	Vevelstad	781	-83 %	133	-25 %	100	130 %	230	259 %	825	-88 %	98	160 %
1818 1818	Herøy (Nordland)	211	126 %	476	-32 %	325	142 %	787	97 %	1549	-26 %	1139	-3 %
1820 1820	Alstahaug	490	96 %	959	-62 %	362	187 %	1038	-55 %	462	172 %	1255	-11 %
1822 1822	Leirfjord	188	-45 %	103	329 %	442	64 %	725	-27 %	528	9 %	576	71 %
1824 1824	Vefsn	6258	-40 %	3762	-2 %	3704	-16 %	3098	17 %	3619	148 %	8984	28 %
1825 1825	Grane	543	-1 %	536	-18 %	441	7 %	474	-5 %	451	267 %	1653	-47 %
1826 1826	Hattfjellidal	211	45 %	306	-36 %	197	59 %	314	367 %	1466	-13 %	1276	-22 %
1827 1827	Dønna	577	-51 %	285	-14 %	245	123 %	546	58 %	864	2 %	883	135 %
1828 1828	Nesna	470	35 %	634	0 %	631	36 %	857	80 %	1545	-15 %	1320	142 %
1832 1832	Hemnes	743	41 %	1049	-18 %	855	42 %	1214	80 %	2189	-3 %	2123	0 %
1833 1833	Rana	1847	0 %	1841	56 %	2876	-16 %	2407	150 %	6016	81 %	10883	25 %
1834 1834	Lurøy	481	-38 %	298	-23 %	230	24 %	286	87 %	534	-22 %	415	67 %
1835 1835	Træna	233	100 %	466	-33 %	310	47 %	456	83 %	834	15 %	955	10 %
1836 1836	Rødøy	135	36 %	184	-15 %	156	-51 %	77	132 %	179	41 %	252	-50 %
1837 1837	Meløy	712	21 %	863	50 %	1295	-26 %	960	39 %	1332	-35 %	862	150 %
1838 1838	Gildeskål	1207	-17 %	1004	65 %	1658	-26 %	1233	-49 %	623	56 %	971	15 %
1839 1839	Beiarn	80	148 %	198	63 %	322	0 %	322	-10 %	289	234 %	964	-8 %
1840 1840	Saltdal	1712	-19 %	1389	-53 %	653	6 %	690	5 %	725	45 %	1054	62 %
1841 1841	Fauske - Fuosko	784	53 %	1201	55 %	1865	92 %	3580	118 %	7808	-13 %	6792	-22 %
1842	Skjærstad (-2005)	574	-32 %	393	-100 %								
1845 1845	Sørfold	252	110 %	530	3 %	548	49 %	816	-16 %	685	-4 %	661	109 %
1848 1848	Steigen	299	99 %	594	27 %	756	-1 %	751	7 %	807	22 %	988	76 %
1849 1849	Hamarøy - Håbmer	983	87 %	1840	-38 %	1142	19 %	1357	20 %	1634	-9 %	1493	99 %
1850 1850	Divtasvuodna - Tysfjord	115	365 %	535	9 %	584	101 %	1171	14 %	1339	71 %	2293	-30 %
1851 1851	Lødingen	874	23 %	1079	-37 %	678	69 %	1145	-75 %	288	118 %	629	58 %
1852 1852	Tjeldsund	1307	-39 %	797	-9 %	729	-8 %	668	10 %	734	73 %	1270	-44 %
1853 1853	Evenes	482	49 %	718	-32 %	490	-34 %	323	260 %	1164	47 %	1716	23 %
1854 1854	Ballangen	776	75 %	1358	-14 %	1166	4 %	1218	58 %	1920	-33 %	1295	-21 %
1856 1856	Røst	2	1200 %	26	481 %	151	-87 %	19	500 %	114	93 %	220	47 %
1857 1857	Værøy	90	124 %	202	12 %	227	85 %	419	24 %	519	-53 %	244	160 %
1859 1859	Flakstad	7	3357 %	242	-80 %	49	618 %	352	-65 %	123	212 %	384	98 %
1860 1860	Vestvågøy	2114	-2 %	2067	84 %	3798	37 %	5216	12 %	5823	34 %	7785	-1 %
1865 1865	Vågan	355	61 %	572	-11 %	508	50 %	760	167 %	2029	13 %	2291	-7 %
1866 1866	Hadsel	609	14 %	695	0 %	697	53 %	1065	93 %	2057	-30 %	1437	65 %
1867 1867	Bø (Nordland)	937	-37 %	589	154 %	1494	0 %	1493	-2 %	1469	21 %	1778	124 %
1868 1868	Øksnes	117	12 %	131	29 %	169	322 %	714	0 %	717	25 %	895	-33 %
1870 1870	Sortland - Suortá	2692	43 %	3862	-28 %	2779	44 %	3988	4 %	4146	23 %	5086	65 %

5023 1636	2646	37%	3620	17,68%	4260	-17,70%	3506	-34,17%	2308	-17,42%	1906	35,73%	2587
5024 1638	7011	-9%	6403	8,98%	6978	-19,73%	5601	10,52%	6190	2,02%	6315	-18,97%	5117
5025 1640	2398	-25%	1806	29,24%	2334	-39,29%	1417	63,87%	2322	43,37%	3329	-7,54%	3078
5026 1644	875	135%	2056	-23,54%	1572	-57,06%	675	68,59%	1138	-38,84%	696	-12,21%	611
5027 1648	1365	113%	2913	10,88%	3230	9,91%	3550	6,85%	3793	-18,61%	3087	112,99%	6575
5028 1653	3868	-30%	2726	88,70%	5144	-19,65%	4133	28,07%	5293	-15,87%	4453	52,23%	6779
5029 1657	2415	13%	2722	47,17%	4006	41,44%	5666	30,90%	7417	40,58%	10427	-40,03%	6253
5030 1662	1454	-2%	1425	174,95%	3918	-43,59%	2210	22,04%	2697	-47,65%	1412	11,26%	1571
5031 1663	5635	-6%	5308	26,19%	6698	0,81%	6752	39,13%	9394	11,03%	10430	-4,99%	9910
5032 1664	938	-27%	686	-45,77%	372	68,28%	626	15,97%	726	19,56%	868	321,43%	3658
5033 1665	992	20%	1186	-23,10%	912	13,27%	1033	28,85%	1331	9,77%	1461	60,10%	2339
5004 1702	7155	10%	7891	-23,81%	6012	17,20%	7046	66,93%	11762	-2,47%	11471	-23,06%	8826
5005 1703	2480	-19%	2002	-41,56%	1170	79,66%	2102	74,83%	3675	-5,06%	3489	-31,73%	2382
5034 1711	1655	-27%	1209	-47,81%	631	148,97%	1571	-11,20%	1395	46,09%	2038	-38,91%	1245
5035 1714	7564	11%	8383	-24,62%	6319	18,90%	7513	14,77%	8623	-8,50%	7890	1,98%	8046
5036 1717	2063	-16%	1743	-36,32%	1110	-23,78%	846	41,96%	1201	-15,99%	1009	35,98%	1372
1718	3923	-36%	2493	1,08%	2520	-57,62%	1068	38,67%	1481	-0,07%	1480	-13,85%	1275
5037 1719	6679	37%	9144	-17,97%	7501	16,32%	8725	-5,66%	8231	-5,53%	7776	14,24%	8883
5038 1721	5271	12%	5917	-43,47%	3345	32,62%	4436	-6,54%	4146	47,52%	6116	-6,70%	5706
1723	257	-100%											
5039 1724	477	-37%	302	43,38%	433	466,74%	2454	73,27%	4252	-14,96%	3616	28,46%	4645
5040 1725	90	43%	129	140,31%	310	93,23%	599	-5,84%	564	-31,03%	389	-22,62%	301
1729	2783	-100%											
5041 1736	719	-59%	296	50,68%	446	-79,82%	90	887,78%	889	-6,30%	833	103,96%	1699
5042 1738	274	-24%	207	16,43%	241	57,26%	379	-44,06%	212	20,28%	255	125,10%	574
5043 1739	137	-72%	39	94,87%	76	-57,89%	32	12,50%	36	36,11%	49	71,43%	84
5044 1740	482	-81%	90	50,00%	135	-31,85%	92	111,96%	195	58,46%	309	26,21%	390
5045 1742	845	65%	1396	-18,41%	1139	-9,92%	1026	-26,02%	759	58,37%	1202	23,21%	1481
5046 1743	274	-53%	128	74,22%	223	44,39%	322	71,74%	553	-26,76%	405	-5,43%	383
5047 1744	443	-32%	300	-6,00%	282	66,67%	470	18,30%	556	-19,24%	449	116,93%	974
5048 1748	66	26%	83	-55,42%	37	0,00%	37	32,43%	49	-14,29%	42	47,62%	62
5049 1749	119	3%	122	128,69%	279	43,73%	401	-39,15%	244	31,97%	322	18,63%	382
5050 1750	861	84%	1580	-48,54%	813	-2,21%	795	80,13%	1432	6,49%	1525	-13,90%	1313
5051 1751	1865	5%	1960	-35,97%	1255	-21,67%	983	-4,37%	940	38,30%	1300	47,46%	1917
5052 1755	372	-50%	187	194,12%	550	-1,09%	544	35,29%	736	-40,90%	435	14,94%	500
5053 1756							2805	-17,68%	2309	46,64%	3386	15,45%	3909
5054													
1804 1804	16888	130%	38776	-17,44%	32015	-2,74%	31139	-14,15%	26732	29,56%	34634	12,50%	38963
1805 1805	14404	22%	17637	-18,67%	14344	47,42%	21146	-14,67%	18044	-19,70%	14490	29,13%	18711
1811 1811	549	11%	612	261,44%	2212	-29,70%	1555	35,88%	2113	94,32%	4106	-18,19%	3359
1812 1812	154	205%	470	-59,79%	189	-25,93%	140	291,43%	548	194,89%	1616	-38,49%	994
1813 1813	2287	83%	4195	-37,47%	2623	59,93%	4195	19,38%	5008	7,71%	5394	5,71%	5702
1815 1815	1140	-17%	944	58,16%	1493	-16,95%	1240	-16,85%	1031	6,60%	1099	-11,10%	977
1816 1816	255	40%	357	-16,81%	297	-29,63%	209	157,42%	538	-70,82%	157	384,71%	761
1818 1818	1102	-22%	864	-14,24%	741	34,82%	999	30,43%	1303	33,69%	1742	-37,26%	1093
1820 1820	1122	33%	1491	40,11%	2089	-15,17%	1772	39,90%	2479	-22,03%	1933	-18,73%	1571
1822 1822	983	130%	2256	-5,32%	2136	56,55%	3344	-21,11%	2638	-20,77%	2090	4,78%	2190
1824 1824	11534	11%	12764	-6,41%	11946	8,40%	12950	7,10%	13869	5,30%	14604	-21,06%	11528
1825 1825	880	-25%	660	-24,85%	496	68,55%	836	9,21%	913	30,78%	1194	-45,73%	648
1826 1826	998	-69%	310	278,06%	1172	-11,18%	1041	-11,82%	918	137,04%	2176	6,71%	2322
1827 1827	2074	-19%	1684	-31,29%	1157	81,94%	2105	-16,72%	1753	67,54%	2937	-2,83%	2854
1828 1828	3200	-25%	2404	-29,33%	1699	27,31%	2163	100,51%	4337	-34,72%	2831	22,29%	3462
1832 1832	2118	-18%	1747	-45,68%	949	58,80%	1507	31,45%	1981	25,24%	2481	57,56%	3909
1833 1833	13627	-2%	13376	-23,54%	10227	32,37%	13537	27,41%	17247	10,67%	19088	32,61%	25313
1834 1834	692	20%	827	64,21%	1358	183,95%	3856	-34,18%	2538	-34,32%	1667	90,94%	3183
1835 1835	1053	-8%	972	-20,88%	769	-11,31%	682	37,83%	940	42,34%	1338	-5,46%	1265
1836 1836	127	83%	232	142,67%	563	7,82%	607	-1,65%	597	39,87%	835	72,81%	1443
1837 1837	2152	140%	5169	12,94%	5838	32,84%	7755	63,09%	12648	-10,70%	11295	10,08%	12433
1838 1838	1119	-14%	962	110,81%	2028	10,60%	2243	-29,11%	1590	175,97%	4388	-22,86%	3385
1839 1839	890	-17%	741	-60,32%	294	79,59%	528	30,11%	687	-32,90%	461	-2,60%	449
1840 1840	1711	17%	1994	-6,67%	1861	-23,59%	1422	24,96%	1777	30,84%	2325	84,30%	4285
1841 1841	5271	71%	9017	54,01%	13887	-16,60%	11582	-2,01%	11349	37,57%	15613	-9,19%	14178
1842													
1845 1845	1379	-2%	1354	-57,98%	569	-14,76%	485	-34,02%	320	133,44%	747	21,42%	907
1848 1848	1735	54%	2669	-6,67%	2491	-16,58%	2078	-23,92%	1581	130,30%	3641	98,32%	7221
1849 1849	2976	-17%	2461	-20,85%	1948	-55,39%	869	47,64%	1283	142,01%	3105	34,01%	4161
1850 1850	1614	71%	2753	-3,31%	2662	42,34%	3789	-1,06%	3749	22,70%	4600	32,52%	6096
1851 1851	993	-3%	961	6,45%	1023	-34,80%	667	7,50%	717	-22,45%	556	-34,53%	364
1852 1852	706	-42%	411	110,46%	865	64,74%	1425	13,61%	1619	-84,93%	244	175,00%	671
1853 1853	2110	-27%	1544	-22,47%	1197	-22,06%	933	110,83%	1967	10,98%	2183	-53,32%	1019
1854 1854	1025	123%	2284	-1,05%	2260	94,91%	4405	-40,27%	2631	31,58%	3462	38,16%	4783
1856 1856	324	-64%	117	390,60%	574	23,34%	708	-80,65%	137	451,82%	756	98,15%	1498
1857 1857	635	12%	714	-26,05%	528	-2,65%	514	154,67%	1309	-29,72%	920	1,09%	930
1859 1859	762	-69%	236	397,46%	1174	-60,56%	463	35,64%	628	-11,62%	555	18,02%	655
1860 1860	7736	-60%	3125	85,12%	5785	14,83%	6643	34,88%	8960	0,46%	9001	2,48%	9224
1865 1865	2127	-10%	1911	-12,40%	1674	-9,80%	1510	37,35%	2074	49,95%	3110	-23,28%	2386
1866 1866	2371	28%	3033	8,84%	3301	-26,60%	2423	17,83%	2855	17,65%	3359	4,20%	3500
1867 1867	3984	-12%	3500	-64,51%	1242	333,66%	5386	-73,02%	1453	16,72%	1696	-21,82%	1326
1868 1868	602	129%	1379	-20,23%	1100	17,91%	1297	-25,52%	966	272,67%	3600	89,67%	6828
1870 1870	8392	-39%	5083	10,05%	5594	15,09%	6438	6,91%	6883	-7,06%	6397	14,21%	7306

5023 1636	19,68 %	3096	46,93 %	4549	20,80 %	5495	43,13 %	22,83 %	971 %
5024 1638	228,81 %	16825	17,25 %	19727	-21,65 %	15456	19,49 %	62,67 %	248 %
5025 1640	496,62 %	18364	-35,27 %	11887	35,10 %	16059	54,30 %	59,67 %	3525 %
5026 1644	601,80 %	4288	51,35 %	6490	-31,80 %	4426	53,01 %	39,94 %	789 %
5027 1648	227,42 %	21528	-79,28 %	4461	191,66 %	13011	42,11 %	21,03 %	541 %
5028 1653	32,04 %	8951	43,67 %	12860	-22,88 %	9917	19,61 %	36,63 %	158 %
5029 1657	-0,13 %	6245	-59,01 %	2560	291,45 %	10021	47,24 %	26,49 %	796 %
5030 1662	114,51 %	3370	-6,50 %	3151	34,31 %	4232	24,81 %	8,13 %	596 %
5031 1663	-10,40 %	8879	54,18 %	13690	43,55 %	19652	13,56 %	38,69 %	408 %
5032 1664	-17,58 %	3015	331,08 %	12997	-71,99 %	3641	50,80 %	27,22 %	290 %
5033 1665	3,98 %	2432	-21,83 %	1901	97,48 %	3754	28,63 %	12,25 %	798 %
5004 1702	-17,80 %	7255	18,62 %	8606	92,35 %	16554	18,01 %	40,13 %	504 %
5005 1703	255,50 %	8468	-57,63 %	3588	268,03 %	13205	48,81 %	21,55 %	1938 %
5034 1711	12,05 %	1395	40,65 %	1962	9,73 %	2153	22,04 %	12,48 %	468 %
5035 1714	29,90 %	10452	1,42 %	10600	-3,13 %	10268	10,70 %	18,68 %	217 %
5036 1717	102,48 %	2778	128,26 %	6341	-62,56 %	2374	20,57 %	29,19 %	145 %
1718	43,37 %	1828	103,61 %	3722	-100,00 %		25,54 %	8,93 %	-100 %
5037 1719	2,32 %	9089	-77,36 %	2058	644,95 %	15331	45,58 %	18,76 %	333 %
5038 1721	22,96 %	7016	-56,56 %	3048	151,54 %	7667	22,60 %	69,54 %	463 %
1723							69,54 %	56,81 %	-100 %
5039 1724	23,72 %	5747	-91,23 %	504	604,76 %	3552	83,47 %	34,43 %	738 %
5040 1725	307,97 %	1228	128,42 %	2805	-52,05 %	1345	34,93 %	10,76 %	119 %
1729							10,76 %	154,99 %	-100 %
5041 1736	51,15 %	2568	-88,32 %	300	1143,00 %	3729	204,63 %	39,35 %	1428 %
5042 1738	-62,72 %	214	1320,56 %	3040	-93,62 %	194	115,90 %	29,21 %	143 %
5043 1739	-13,10 %	73	2065,75 %	1581	64,39 %	2599	177,19 %	27,22 %	2473 %
5044 1740	-67,18 %	128	2728,13 %	3620	-96,05 %	143	199,07 %	28,15 %	-40 %
5045 1742	62,73 %	2410	-77,26 %	548	844,16 %	5174	75,52 %	32,85 %	2540 %
5046 1743	215,93 %	1210	9,50 %	1325	-5,96 %	1246	28,71 %	30,16 %	321 %
5047 1744	137,99 %	2318	95,43 %	4530	-22,65 %	3504	30,99 %	66,16 %	1522 %
5048 1748	512,90 %	380	1199,21 %	4937	-88,58 %	564	131,38 %	20,02 %	673 %
5049 1749	93,46 %	739	100,95 %	1485	-35,56 %	957	21,71 %	18,01 %	396 %
5050 1750	129,25 %	3010	30,43 %	3926	16,33 %	4567	18,73 %	26,22 %	200 %
5051 1751	118,47 %	4188	1052,24 %	48256	-88,23 %	5678	86,99 %	54,24 %	893 %
5052 1755	120,60 %	1103	4447,51 %	50159	-97,28 %	1364	337,02 %	9,60 %	361 %
5053 1756	-6,01 %	3674	56,42 %	5747	-32,76 %	3864	10,34 %		
5054						8534		21,27 %	
1804 1804	9,67 %	42732	-94,64 %	2290	2687,29 %	63829	191,28 %	18,25 %	952 %
1805 1805	101,79 %	37756	-78,74 %	8026	730,03 %	66618	59,23 %	69,34 %	784 %
1811 1811	-4,67 %	3202	-53,53 %	1488	214,85 %	4685	70,85 %	912,39 %	5756 %
1812 1812	198,59 %	2968	-64,25 %	1061	71,54 %	1820	791,23 %	10,76 %	2933 %
1813 1813	-16,98 %	4734	-75,81 %	1145	503,93 %	6915	37,86 %	34,80 %	225 %
1815 1815	12,18 %	1096	130,20 %	2523	-8,68 %	2304	38,26 %	62,91 %	1240 %
1816 1816	0,00 %	761	262,16 %	2756	-9,43 %	2496	71,37 %	30,39 %	220 %
1818 1818	66,06 %	1815	629,70 %	13244	-80,46 %	2588	62,95 %	28,28 %	1127 %
1820 1820	-15,15 %	1333	-32,71 %	897	199,44 %	2686	35,62 %	41,21 %	448 %
1822 1822	-8,45 %	2005	-32,97 %	1344	42,78 %	1919	36,37 %	10,79 %	921 %
1824 1824	0,56 %	11593	-76,30 %	2748	520,67 %	17056	38,97 %	16,56 %	173 %
1825 1825	-1,08 %	641	711,54 %	5202	-86,26 %	715	56,04 %	55,79 %	32 %
1826 1826	-5,60 %	2192	11,09 %	2435	80,49 %	4395	54,45 %	29,50 %	1983 %
1827 1827	50,18 %	4286	556,65 %	28144	-88,39 %	3268	56,79 %	30,87 %	466 %
1828 1828	61,81 %	5602	-4,98 %	5323	-9,19 %	4834	25,81 %	18,19 %	929 %
1832 1832	-15,07 %	3320	-59,82 %	1334	91,38 %	2553	17,87 %	27,95 %	244 %
1833 1833	-9,93 %	22800	-94,79 %	1188	1645,20 %	20733	127,59 %	32,71 %	1023 %
1834 1834	40,53 %	4473	117,95 %	9749	-58,16 %	4079	32,34 %	18,79 %	748 %
1835 1835	-11,78 %	1116	64,78 %	1839	-15,93 %	1546	19,55 %	39,57 %	564 %
1836 1836	76,16 %	2542	-72,31 %	704	18,61 %	835	30,72 %	34,23 %	519 %
1837 1837	-1,99 %	12185	-60,33 %	4834	204,01 %	14696	39,24 %	17,97 %	1964 %
1838 1838	-42,04 %	1962	957,29 %	20744	-84,47 %	3221	73,77 %	33,06 %	167 %
1839 1839	6,90 %	480	245,00 %	1656	-32,61 %	1116	42,81 %	11,08 %	1295 %
1840 1840	-28,89 %	3047	13,06 %	3445	30,77 %	4505	12,53 %	33,82 %	163 %
1841 1841	21,64 %	17246	-82,36 %	3043	408,31 %	15468	51,04 %	-65,77 %	1873 %
1842							-65,77 %	21,39 %	-100 %
1845 1845	-19,96 %	726	1144,35 %	9034	-69,34 %	2770	90,20 %	34,98 %	999 %
1848 1848	-11,34 %	6402	-27,13 %	4665	-32,86 %	3132	26,31 %	22,57 %	947 %
1849 1849	-15,86 %	3501	-83,52 %	577	532,76 %	3651	49,51 %	53,53 %	271 %
1850 1850	1,25 %	6172	-86,08 %	859	1584,28 %	14468	146,27 %	8,18 %	12481 %
1851 1851	30,77 %	476	345,59 %	2121	164,78 %	5616	41,11 %	18,64 %	543 %
1852 1852	22,65 %	823	-82,02 %	148	566,89 %	987	48,48 %	19,39 %	-24 %
1853 1853	-58,98 %	418	340,91 %	1843	-47,15 %	974	36,39 %	20,42 %	102 %
1854 1854	-50,22 %	2381	-81,06 %	451	289,14 %	1755	31,57 %	232,15 %	126 %
1856 1856	-35,05 %	973	1495,99 %	15529	-99,05 %	147	294,33 %	31,76 %	7250 %
1857 1857	-49,46 %	470	431,28 %	2497	-36,12 %	1595	53,87 %	344,35 %	1672 %
1859 1859	25,34 %	821	469,91 %	4679	-77,60 %	1048	324,59 %	21,37 %	14871 %
1860 1860	36,14 %	12558	-96,58 %	429	2586,71 %	11526	184,53 %	25,32 %	445 %
1865 1865	25,19 %	2987	278,11 %	11294	-75,33 %	2786	35,46 %	20,71 %	685 %
1866 1866	24,17 %	4346	0,71 %	4377	48,94 %	6519	21,26 %	30,19 %	970 %
1867 1867	-46,30 %	712	1090,73 %	8478	-87,56 %	1055	93,05 %	68,24 %	13 %
1868 1868	67,53 %	11439	-97,00 %	343	4118,37 %	14469	327,23 %	13,27 %	12267 %
1870 1870	22,17 %	8926	1895,25 %	178096	-93,05 %	12378	131,65 %	49,16 %	360 %

1871 1871	Andøy			833	6 %	881	-37 %	551	260 %	1984	-54 %	914	83 %
1874 1874	Moskenes	13	154 %	33	194 %	97	174 %	266	-44 %	150	508 %	912	-1 %
1901	Harstad (-2013)	3213	14 %	3650	-2 %	3584	0 %	3580	-3 %	3455	51 %	5205	64 %
1902 1902	Tromsø	28002	2 %	28600	18 %	33749	28 %	43142	22 %	52817	43 %	75367	-12 %
1903 1903	Harstad - Hårsttåk												
1911 1911	Kvæfjord	165	-62 %	62	274 %	232	50 %	349	9 %	379	38 %	522	-24 %
1913 1913	Skånland	283	-3 %	275	89 %	520	33 %	692	56 %	1079	57 %	1699	-24 %
1915	Bjarkøy (-2013)	28	-71 %	8	300 %	32	153 %	81	75 %	142	19 %	169	-12 %
1917 1917	Ibestad	11	-45 %	6	33 %	8	225 %	26	596 %	181	-12 %	160	299 %
1919 1919	Gratangen			69	107 %	143	38 %	197	122 %	438	-44 %	247	55 %
1920 1920	Loabæk - Lavangen	297	-8 %	274	-16 %	229	244 %	788	-55 %	356	34 %	478	106 %
1922 1922	Bardu	1896	-11 %	1679	25 %	2099	-38 %	1303	36 %	1773	-1 %	1750	55 %
1923 1923	Salangen	504	-8 %	464	2 %	471	72 %	808	384 %	3912	-2 %	3850	-77 %
1924 1924	Målselv	1809	-40 %	1077	-17 %	898	15 %	1036	163 %	2729	49 %	4071	-9 %
1925 1925	Sørreisa	1001	44 %	1444	18 %	1708	24 %	2124	-14 %	1822	-46 %	986	97 %
1926 1926	Dyrøy	391	60 %	624	-37 %	391	17 %	457	-50 %	228	-43 %	130	750 %
1927 1927	Tranøy	141	117 %	306	-2 %	301	57 %	472	198 %	1406	3 %	1454	-27 %
1928 1928	Torsken												
1929 1929	Berg	658	-56 %	290	171 %	787	-53 %	370	-8 %	339	96 %	663	129 %
1931 1931	Lenvik	2756	88 %	5192	-31 %	3557	-21 %	2795	66 %	4631	60 %	7394	-7 %
1933 1933	Balsfjord	1525	-25 %	1145	39 %	1594	-3 %	1552	-6 %	1463	-57 %	634	138 %
1936 1936	Karlsøy	-796	-197 %	770	-70 %	230	44 %	332	159 %	861	-46 %	467	121 %
1938 1938	Lyngen	405	140 %	972	29 %	1255	14 %	1433	98 %	2843	21 %	3449	-23 %
1939 1939	Storfjord - Omasvuotna	386	-18 %	316	6 %	334	131 %	770	18 %	908	74 %	1581	11 %
1940 1940	Gáivuotna - Kåfjord - Kå	766	29 %	989	-32 %	677	109 %	1415	-56 %	623	17 %	731	62 %
1941 1941	Skjervøy	276	422 %	1442	-61 %	566	34 %	759	120 %	1671	9 %	1824	-20 %
1942 1942	Nordreisa - Ráisa - Raisi	761	11 %	847	-4 %	810	92 %	1555	14 %	1770	111 %	3741	34 %
1943 1943	Kvænangen	676	-25 %	509	12 %	568	-12 %	499	10 %	547	-4 %	524	248 %
2002 2002	Vardø	409	54 %	629	67 %	1053	79 %	1885	-46 %	1022	58 %	1618	4 %
2003 2003	Vadsø	554	58 %	876	31 %	1147	40 %	1609	1 %	1630	-27 %	1198	200 %
2004 2004	Hammerfest	2078	33 %	2768	-1 %	2752	80 %	4946	-10 %	4441	-6 %	4166	361 %
2011 2011	Guovdageaidnu - Kauto	4095	-33 %	2746	6 %	2914	75 %	5102	-32 %	3452	-19 %	2784	81 %
2012 2012	Alta	4351	-17 %	3595	5 %	3773	61 %	6067	12 %	6782	-7 %	6335	122 %
2014 2014	Loppa	839	28 %	1077	-40 %	651	11 %	725	-29 %	518	243 %	1775	11 %
2015 2015	Hasvik	2250	-23 %	1724	-22 %	1338	-28 %	969	-60 %	384	-7 %	357	-32 %
2017 2017	Kvalsund	476	17 %	559	23 %	686	22 %	839	2 %	854	52 %	1299	-28 %
2018 2018	Måsøy	384	32 %	506	-49 %	260	218 %	826	-66 %	282	108 %	587	-45 %
2019 2019	Nordkapp	743	-16 %	624	42 %	889	99 %	1771	-28 %	1269	88 %	2385	-23 %
2020 2020	Porsanger - Porsángu - l	2729	-20 %	2178	135 %	5117	-10 %	4612	7 %	4912	-42 %	2843	10 %
2021 2021	Kárásjohka - Karasjok	883	-27 %	644	-48 %	335	171 %	907	25 %	1132	61 %	1817	-1 %
2022 2022	Lebesby	247	184 %	702	-50 %	348	34 %	467	136 %	1101	-65 %	383	108 %
2023 2023	Gamvik	163	116 %	352	65 %	581	283 %	2223	-35 %	1443	-25 %	1089	-79 %
2024 2024	Berlevåg	208	165 %	551	-24 %	421	197 %	1251	-4 %	1203	10 %	1329	48 %
2025 2025	Deatnu - Tana	911	66 %	1511	69 %	2547	-25 %	1908	14 %	2174	23 %	2671	-11 %
2027 2027	Unjárga - Nesseby			1000	-38 %	620	41 %	872	8 %	945	5 %	992	-13 %
2028 2028	Båtsfjord	239	95 %	466	27 %	593	-11 %	530	42 %	755	4 %	782	41 %
2030 2030	Sør-Varanger			2693	9 %	2938	-13 %	2561	131 %	5919	29 %	7645	1 %
2111 2111	Longyearbyen												
	Gjennomsnitt	3630	35,18 %	3504	59,05 %	3810	26,25 %	4335	47,05 %	5668	35,56 %	6974	36,02 %

1871	1871	1675	4 %	1743	38,73 %	2418	-27,75 %	1747	76,47 %	3083	-22,96 %	2375	4,72 %	2487
1874	1874	907	-16 %	758	14,91 %	871	-24,57 %	657	-83,11 %	111	508,11 %	675	-75,11 %	168
1901	1901	8556	-100 %											
1902	1902	66165	8 %	71317	14,75 %	81839	9,12 %	89303	0,81 %	90022	6,50 %	95870	-2,52 %	93452
1903	1903									9099	-9,53 %	8232	39,18 %	11457
1911	1911	395	-32 %	267	-10,49 %	239	92,89 %	461	77,87 %	820	-13,41 %	710	83,94 %	1306
1913	1913	1293	238 %	4365	-53,01 %	2051	-26,67 %	1504	16,36 %	1750	72,34 %	3016	-18,07 %	2471
1915	1915	149	-100 %											
1917	1917	638	345 %	2841	14,57 %	3255	-3,16 %	3152	-35,50 %	2033	32,42 %	2692	16,68 %	3141
1919	1919	384	-2 %	378	94,18 %	734	40,74 %	1033	-52,66 %	489	1,23 %	495	17,58 %	582
1920	1920	986	-2 %	964	-25,73 %	716	-13,97 %	616	-16,56 %	514	67,32 %	860	139,30 %	2058
1922	1922	2706	29 %	3487	-0,20 %	3480	7,44 %	3739	53,46 %	5738	-4,65 %	5471	30,07 %	7116
1923	1923	874	123 %	1945	33,98 %	2606	1,23 %	2638	-32,90 %	1770	-37,97 %	1098	-19,76 %	881
1924	1924	3685	1 %	3725	-24,86 %	2799	60,38 %	4489	34,77 %	6050	-38,45 %	3724	14,15 %	4251
1925	1925	1941	-50 %	967	31,33 %	1270	-6,14 %	1192	65,52 %	1973	198,58 %	5891	-17,30 %	4872
1926	1926	1105	0 %	1103	-38,98 %	673	-41,60 %	393	-10,43 %	352	131,25 %	814	28,62 %	1047
1927	1927	1057	-29 %	750	89,60 %	1422	32,70 %	1887	-67,94 %	605	-13,22 %	525	74,67 %	917
1928	1928							395	93,16 %	763	-30,14 %	533	190,43 %	1548
1929	1929	1518	-35 %	980	-26,73 %	718	-3,06 %	696	1,58 %	707	225,04 %	2298	136,60 %	3139
1931	1931	6855	15 %	7860	25,43 %	9859	1,60 %	10017	17,27 %	11747	12,85 %	13257	22,01 %	16175
1933	1933	1512	198 %	4504	32,42 %	5964	-78,89 %	1259	64,81 %	2075	8,77 %	2257	86,53 %	4210
1936	1936	1031	-15 %	873	43,30 %	1251	87,21 %	2342	4,70 %	2452	-35,32 %	1586	140,61 %	3816
1938	1938	2640	-36 %	1678	-22,47 %	1301	-32,67 %	876	72,83 %	1514	152,64 %	3825	-23,32 %	4717
1939	1939	1752	52 %	2670	18,31 %	3159	2,06 %	3224	-25,50 %	2402	8,58 %	2608	20,78 %	3150
1940	1940	1186	19 %	1415	-31,94 %	963	32,92 %	1280	-6,17 %	1201	-30,89 %	830	241,69 %	2836
1941	1941	1455	-36 %	937	-32,76 %	630	75,08 %	1103	-28,92 %	784	64,16 %	1287	29,99 %	1673
1942	1942	5026	-3 %	4884	-14,13 %	4194	-22,53 %	3249	-27,15 %	2367	80,74 %	4278	-8,72 %	3905
1943	1943	1822	-26 %	1342	1,12 %	1357	7,89 %	1464	27,32 %	1864	52,95 %	2851	89,58 %	5405
2002	2002	1687	-19 %	1365	0,81 %	1376	3,78 %	1428	-1,19 %	1411	30,05 %	1835	-12,37 %	1608
2003	2003	3598	146 %	8842	-45,22 %	4844	16,99 %	5667	55,74 %	8826	20,54 %	10639	31,44 %	13984
2004	2004	19194	62 %	31049	-12,00 %	27322	-10,67 %	24406	-25,69 %	18137	-1,71 %	17827	5,53 %	18813
2011	2011	5051	-41 %	2956	23,65 %	3655	72,04 %	6288	16,76 %	7342	-51,53 %	3559	-1,12 %	3519
2012	2012	14077	-9 %	12838	-4,28 %	12288	3,37 %	12702	170,18 %	34318	-39,63 %	20717	-20,45 %	16480
2014	2014	1967	37 %	2690	-17,14 %	2229	20,23 %	2680	61,38 %	4325	9,27 %	4726	-33,39 %	3148
2015	2015	242	-32 %	164	56,10 %	256	53,52 %	393	343,77 %	1744	-62,56 %	653	75,04 %	1143
2017	2017	930	42 %	1318	91,88 %	2529	-4,51 %	2415	-26,34 %	1779	10,06 %	1958	80,85 %	3541
2018	2018	321	36 %	438	184,02 %	1244	-28,78 %	886	41,20 %	1251	59,07 %	1990	-14,82 %	1695
2019	2019	1834	17 %	2151	7,86 %	2320	-14,70 %	1979	-4,04 %	1899	159,40 %	4926	-6,29 %	4616
2020	2020	3125	41 %	4393	16,05 %	5098	7,69 %	5490	-17,56 %	4526	-9,28 %	4106	10,38 %	4532
2021	2021	1799	-19 %	1449	42,72 %	2068	-8,85 %	1885	-18,94 %	1528	2,95 %	1573	-8,39 %	1441
2022	2022	798	-1 %	788	23,35 %	972	-21,81 %	760	118,42 %	1660	51,87 %	2521	-27,29 %	1833
2023	2023	233	68 %	391	-12,02 %	344	40,41 %	483	-39,54 %	292	-15,75 %	246	125,20 %	554
2024	2024	1966	-11 %	1756	123,12 %	3918	14,96 %	4504	-53,91 %	2076	131,50 %	4806	-9,68 %	4341
2025	2025	2376	-13 %	2073	15,44 %	2393	22,77 %	2938	-24,64 %	2214	19,33 %	2642	-30,02 %	1849
2027	2027	866	188 %	2494	-39,57 %	1507	-15,00 %	1281	51,29 %	1938	-1,39 %	1911	-46,47 %	1023
2028	2028	1101	-5 %	1050	62,76 %	1709	-23,35 %	1310	18,93 %	1558	-44,74 %	861	117,89 %	1876
2030	2030	7715	131 %	17842	7,59 %	19197	-21,40 %	15088	47,91 %	22317	-9,71 %	20151	5,96 %	21352
2111	2111											5753	-10,19 %	5167
		7737	28,92 %	8205	28,09 %	8622	24,74 %	9500	23,24 %	10802	20,26 %	11034	12,85 %	11292

1871	1871	258,99 %	8928	62,76 %	14531	-73,75 %	3814	41,35 %	108,85 %	
1874	1874	105,36 %	345	650,43 %	2589	-76,01 %	621	132,63 %	3,32 %	4677 %
1901	1901							3,32 %	15,56 %	-100 %
1902	1902	65,02 %	154217	-98,49 %	2323	8480,71 %	199330	572,30 %	19,80 %	612 %
1903	1903	29,75 %	14866	-88,41 %	1723	900,35 %	17236	174,27 %	43,36 %	
1911	1911	81,09 %	2365	3,42 %	2446	14,72 %	2806	38,79 %	36,09 %	1601 %
1913	1913	31,85 %	3258	-10,90 %	2903	25,80 %	3652	32,27 %	52,03 %	1190 %
1915	1915							52,03 %	109,75 %	-100 %
1917	1917	-39,70 %	1894	716,21 %	15459	-87,37 %	1953	137,04 %	40,31 %	17655 %
1919	1919	104,98 %	1193	68,06 %	2005	41,15 %	2830	42,35 %	34,36 %	
1920	1920	-7,09 %	1912	220,03 %	6119	-53,02 %	2875	40,91 %	14,93 %	868 %
1922	1922	14,11 %	8120	-53,31 %	3791	410,21 %	19342	36,74 %	52,01 %	920 %
1923	1923	238,59 %	2983	-1,21 %	2947	12,05 %	3302	45,80 %	14,85 %	555 %
1924	1924	-15,46 %	3594	-69,25 %	1105	512,13 %	6764	42,39 %	24,55 %	274 %
1925	1925	-26,27 %	3592	-48,36 %	1855	122,80 %	4133	26,24 %	76,83 %	313 %
1926	1926	234,10 %	3498	-23,79 %	2666	0,98 %	2692	65,07 %	33,48 %	588 %
1927	1927	2,29 %	938	2330,06 %	22794	-95,34 %	1063	178,00 %	91,74 %	654 %
1928	1928	113,50 %	3305	102,15 %	6681	-44,65 %	3698	70,74 %	34,06 %	
1929	1929	-33,83 %	2077	19,88 %	2490	65,90 %	4131	35,24 %	20,57 %	528 %
1931	1931	20,10 %	19426	-82,05 %	3487	440,55 %	18849	41,73 %	34,40 %	584 %
1933	1933	47,96 %	6229	-62,11 %	2360	230,76 %	7806	41,06 %	15,63 %	412 %
1936	1936	-33,81 %	2526	46,99 %	3713	8,89 %	4043	17,27 %	29,61 %	-608 %
1938	1938	-51,81 %	2273	19,80 %	2723	43,74 %	3914	29,90 %	20,42 %	866 %
1939	1939	-32,16 %	2137	137,06 %	5066	-71,10 %	1464	22,09 %	31,10 %	279 %
1940	1940	49,19 %	4231	98,63 %	8404	-58,63 %	3477	29,62 %	45,27 %	354 %
1941	1941	11,66 %	1868	182,33 %	5274	-31,44 %	3616	49,29 %	18,48 %	1210 %
1942	1942	-23,56 %	2985	503,18 %	18005	-75,46 %	4418	44,53 %	32,23 %	481 %
1943	1943	38,59 %	7491	478,91 %	43366	-79,08 %	9074	54,59 %	37,71 %	1242 %
2002	2002	271,21 %	5969	35,08 %	8063	-33,09 %	5395	32,81 %	40,84 %	1219 %
2003	2003	1,24 %	14158	145,35 %	34737	-61,95 %	13219	40,96 %	41,45 %	2286 %
2004	2004	64,94 %	31030	-88,28 %	3638	1038,24 %	41409	99,25 %	9,51 %	1893 %
2011	2011	27,37 %	4482	13,19 %	5073	19,65 %	6070	10,44 %	21,87 %	48 %
2012	2012	8,16 %	17824	-81,96 %	3216	910,35 %	32493	74,18 %	22,62 %	647 %
2014	2014	-8,10 %	2893	1,66 %	2941	88,37 %	5540	25,61 %	28,61 %	560 %
2015	2015	111,29 %	2415	176,65 %	6681	-33,65 %	4433	34,33 %	20,65 %	97 %
2017	2017	-13,16 %	3075	417,56 %	15915	-77,13 %	3640	40,59 %	38,73 %	665 %
2018	2018	28,55 %	2179	-1,93 %	2137	53,81 %	3287	37,03 %	24,89 %	756 %
2019	2019	1,91 %	4704	82,91 %	8604	-41,49 %	5034	24,33 %	17,86 %	578 %
2020	2020	105,12 %	9296	-48,53 %	4785	197,66 %	14243	25,42 %	12,63 %	422 %
2021	2021	-5,90 %	1356	229,65 %	4470	-65,15 %	1558	21,91 %	71,87 %	76 %
2022	2022	444,19 %	9975	-82,54 %	1742	427,61 %	9191	85,30 %	85,48 %	3621 %
2023	2023	619,68 %	3987	-72,66 %	1090	383,94 %	5275	94,83 %	48,34 %	3136 %
2024	2024	40,01 %	6078	-39,19 %	3696	56,44 %	5782	43,04 %	10,76 %	2680 %
2025	2025	14,60 %	2119	724,49 %	17471	-80,95 %	3329	52,23 %	12,31 %	265 %
2027	2027	7,62 %	1101	1139,24 %	13644	-93,53 %	883	85,25 %	31,96 %	
2028	2028	90,14 %	3567				3771	31,96 %	24,60 %	1478 %
2030	2030	-23,84 %	16261				9757	24,60 %	23,99 %	
2111	2111	58,16 %	8172				9970	23,99 %		
			29142		32205		34974			
		44,35 %		249 %		278 %				
								61,76 %	31,84 %	905,98 %

Appendiks 4

Innbyggere per 2. kvartal 2019			2003	Endring 03-	2004	Endring 04-	2005	Endring 05-	2006	Endring 06-
				04		05	06	07		
81913	0106	Fredrikstad	16800	231 %	55550	-14 %	47857	-63 %	17819	41 %
3596	0119	Mårker	1012	19 %	1205	-32 %	816	-15 %	696	-57 %
34616	0412	Ringsaker	3099	25 %	3868	-5 %	3656	32 %	4813	-18 %
1299	0541	Etnedal	862	33 %	1148	9 %	1256	-13 %	1091	-77 %
19174	0624	Øvre Eiker	7047	-1 %	6998	-18 %	5760	-1 %	5688	-5 %
9910	0713	Sande (Vestfold)	1903	-11 %	1701	49 %	2534	-51 %	1253	-7 %
1469	0830	Nissedal	490	23 %	601	228 %	1974	16 %	2299	-2 %
44797	0906	Arendal	5952	-9 %	5429	69 %	9172	19 %	10897	-11 %
11453	1018	Søgne	4946	-48 %	2550	4 %	2659	-35 %	1734	48 %
42179	1149	Karmøy	6863	-12 %	6069	15 %	7003	4 %	7285	45 %
281858	1201	Bergen	67577	-6 %	63393	29 %	81544	31 %	106875	14 %
1767	1421	Aurland	1255	-45 %	685	59 %	1090	37 %	1488	-27 %
26999	1502	Molde	9293	-44 %	5191	-20 %	4155	19 %	4947	-3 %
3351	1630	Åfjord (-2017)	621	29 %	800	129 %	1831	-75 %	450	56 %
52071	1804	Bodø	6066	-11 %	5426	74 %	9454	-5 %	9019	25 %
501	1816	Vevelstad	781	-83 %	133	-25 %	100	130 %	230	259 %
76727	1902	Tromsø	28002	2 %	28600	18 %	33749	28 %	43142	22 %
6784	1924	Målselv	1809	-40 %	1077	-17 %	898	15 %	1036	163 %
5867	2003	Vadsø	554	58 %	876	31 %	1147	40 %	1609	1 %
966	2024	Berlevåg	208	165 %	551	-24 %	421	197 %	1251	-4 %
			8257,00		9592,55		10853,80		11181,10	
			8 257	14 %	9593	28 %	10854	16 %	11181	23 %
		Gjennomsnitt alle år	94 %							
		Gjennomsnitt 03-16	30 %							

2007	Endring 07-	2008	Endring 08-	2009	Endring 09-	2010	Endring 10-	2011	Endring 11-	2012	Endring 12-	2013
	08		09		10		11		12		13	
25125	4 %	26119	27 %	33213	10 %	36545	14,87 %	41981	15,01 %	48284	5,79 %	51082
300	102 %	607	17 %	709	-66 %	240	-22,50 %	186	2324,73 %	4510	41,66 %	6389
3959	27 %	5034	-15 %	4291	23 %	5261	-18,53 %	4286	-12,51 %	3750	54,08 %	5778
256	74 %	445	49 %	663	4 %	690	84,20 %	1271	-16,44 %	1062	23,16 %	1308
5398	57 %	8468	26 %	10640	3 %	10923	4,20 %	11382	76,01 %	20034	8,62 %	21760
1167	43 %	1674	57 %	2628	-5 %	2498	73,70 %	4339	31,74 %	5716	35,15 %	7725
2256	-23 %	1735	19 %	2060	-23 %	1589	33,86 %	2127	9,92 %	2338	71,94 %	4020
9698	39 %	13525	82 %	24682	-36 %	15866	-27,56 %	11494	-14,20 %	9862	11,46 %	10992
2569	89 %	4862	24 %	6047	-30 %	4218	37,58 %	5803	47,54 %	8562	-15,53 %	7232
10595	2 %	10778	1 %	10844	0 %	10810	32,04 %	14273	-30,81 %	9875	23,75 %	12220
122291	35 %	164849	14 %	187545	-15 %	159618	0,27 %	160050	14,62 %	183444	27,69 %	234239
1083	215 %	3412	-30 %	2398	-10 %	2165	13,72 %	2462	66,29 %	4094	-23,30 %	3140
4788	39 %	6673	16 %	7762	25 %	9732	-6,25 %	9124	67,99 %	15327	30,06 %	19935
702	-7 %	654	71 %	1116	22 %	1367	5,12 %	1437	70,42 %	2449	23,40 %	3022
11235	14 %	12845	31 %	16888	130 %	38776	-17,44 %	32015	-2,74 %	31139	-14,15 %	26732
825	-88 %	98	160 %	255	40 %	357	-16,81 %	297	-29,63 %	209	157,42 %	538
52817	43 %	75367	-12 %	66165	8 %	71317	14,75 %	81839	9,12 %	89303	0,81 %	90022
2729	49 %	4071	-9 %	3685	1 %	3725	-24,86 %	2799	60,38 %	4489	34,77 %	6050
1630	-27 %	1198	200 %	3598	146 %	8842	-45,22 %	4844	16,99 %	5667	55,74 %	8826
1203	10 %	1329	48 %	1966	-11 %	1756	123,12 %	3918	14,96 %	4504	-53,91 %	2076
13031,30		17187,15		19357,75		19314,75		19796,35		22730,90		26154,30
13031	35 %	17187	39 %	19358	11 %	19315	13 %	19796	136 %	22731	25 %	26154

Endring 13- 14	2014	Endring 14- 15	2015	Endring 15- 16	2016	Enring 16- 17	2017	Endring 17- 18	2018	Årlig snittendring 2003-2018	Årlig snittendring 2003-2016	Total endring 2003-2018
21,65 %	62142	20,43 %	74840	72,55 %	129136	34,79 %	174062	17,60 %	204692	29,26 %	180,84 %	1118 %
8,09 %	6906	30,28 %	8997	0,46 %	9038	7,16 %	9685	33,25 %	12905	159,42 %	8,82 %	1175 %
-9,10 %	5252	37,13 %	7202	-4,58 %	6872	59,37 %	10952	20,64 %	13212	12,98 %	12,35 %	326 %
33,18 %	1742	-35,71 %	1120	-7,59 %	1035	-67,73 %	334	95,21 %	652	12,54 %	11,31 %	-24 %
-15,98 %	18283	2,60 %	18758	11,15 %	20849	16,05 %	24196	35,72 %	32839	13,25 %	26,94 %	366 %
-39,03 %	4710	59,75 %	7524	-53,58 %	3493	-43,95 %	1958	187,13 %	5622	21,82 %	26,94 %	195 %
4,50 %	4201	9,45 %	4598	-17,88 %	3776	108,53 %	7874	-33,73 %	5218	28,34 %	23,53 %	965 %
59,37 %	17518	27,50 %	22335	95,15 %	43587	-81,64 %	8002	443,19 %	43466	44,50 %	13,93 %	630 %
-52,18 %	3458	82,59 %	6314	28,46 %	8111	-70,36 %	2404	131,41 %	5563	16,14 %	8,04 %	12 %
-4,03 %	11728	25,46 %	14714	2,80 %	15126	1888,75 %	300818	-94,26 %	17253	126,60 %	11,59 %	151 %
17,44 %	275086	-4,74 %	262042	-6,15 %	245923	-97,37 %	6475	5047,21 %	333282	340,04 %	22,75 %	393 %
-5,57 %	2965	3,64 %	3073	42,40 %	4376	170,75 %	11848	-76,89 %	2738	25,98 %	12,05 %	118 %
43,14 %	28534	-9,14 %	25925	-1,91 %	25429	-84,90 %	3839	681,56 %	30004	50,22 %	28,36 %	223 %
31,70 %	3980	1,83 %	4053	11,57 %	4522	-40,56 %	2688	189,40 %	7779	34,50 %	21,27 %	1153 %
29,56 %	34634	12,50 %	38963	9,67 %	42732	-94,64 %	2290	2687,29 %	63829	191,28 %	62,91 %	952 %
-70,82 %	157	384,71 %	761	0,00 %	761	262,16 %	2756	-9,43 %	2496	71,37 %	15,56 %	220 %
6,50 %	95870	-2,52 %	93452	65,02 %	154217	-98,49 %	2323	8480,71 %	199330	572,30 %	14,85 %	612 %
-38,45 %	3724	14,15 %	4251	-15,46 %	3594	-69,25 %	1105	512,13 %	6764	42,39 %	40,84 %	274 %
20,54 %	10639	31,44 %	13984	1,24 %	14158	145,35 %	34737	-61,95 %	13219	40,96 %	48,34 %	2286 %
131,50 %	4806	-9,68 %	4341	40,01 %	6078	-39,19 %	3696	56,44 %	5782	43,04 %	#DIV/0!	2680 %
	29816,75		30862,35		37140,65		30602,10		50332,25			
9 %	29817	34 %	30862	14 %	37141	95 %	30602	917 %	50332			

Appendiks 5

Kommunebarometer 2018											
	2003	03-04	2004	04-05	2005	05-06	2006	06-07	2007	07-08	2008
Førde	1934	12 %	2157	1 %	2184	221 %	7018	19 %	8353	-9 %	7634
Røyken	2028	49 %	3013	28 %	3846	-32 %	2608	73 %	4519	-8 %	4155
Mandal	3440	-13 %	2990	15 %	3445	18 %	4082	12 %	4585	-35 %	2958
Hole	916	-12 %	808	61 %	1303	-33 %	870	71 %	1490	28 %	1912
Bærum	87708	-45 %	48667	27 %	62004	16 %	71629	32 %	94578	16 %	109949
Tynset	3170	-22 %	2462	14 %	2815	-1 %	2774	10 %	3042	91 %	5803
Oppegård	3992	29 %	5154	44 %	7413	56 %	11565	-30 %	8141	41 %	11470
Nittedal	1934	34 %	2588	54 %	3985	-13 %	3468	64 %	5675	-11 %	5061
Skedsmo	8329	31 %	10925	31 %	14302	14 %	16263	0 %	16204	36 %	21997
Sola	6848	-18 %	5596	-27 %	4104	10 %	4529	-16 %	3819	369 %	17915
Gjennomsnit	12029,9	4 %	8436	25 %	10540,1	26 %	12480,6	24 %	15040,6	52 %	18885,4
Snittendring 03-18		24 %									
Snittendring 03-16		23 %									

	08-09	2009	09-10	2010	10-11	2011	11-12	2012	12-13	2013	13-14	2014
15 %		8744	24 %	10874	6,68 %	11600	-1,59 %	11415	13,27 %	12930	-29,12 %	9165
195 %		12237	13 %	13771	0,31 %	13814	-25,48 %	10294	23,42 %	12705	-0,15 %	12686
34 %		3974	57 %	6220	14,21 %	7104	-9,02 %	6463	-0,76 %	6414	58,59 %	10172
55 %		2969	80 %	5338	-6,22 %	5006	7,45 %	5379	31,86 %	7093	-4,33 %	6786
-1 %		109159	-18 %	89245	-14,24 %	76537	3,61 %	79300	11,79 %	88650	17,04 %	103757
26 %		7299	4 %	7619	-2,45 %	7432	-28,67 %	5301	-5,26 %	5022	-4,10 %	4816
-27 %		8321	47 %	12258	-17,90 %	10064	27,38 %	12820	-2,82 %	12458	29,75 %	16164
56 %		7902	1 %	7955	2,51 %	8155	202,35 %	24657	19,01 %	29344	6,51 %	31253
35 %		29711	12 %	33410	13,96 %	38074	13,61 %	43256	8,04 %	46732	-8,17 %	42912
9 %		19471	-6 %	18316	-25,56 %	13635	-0,44 %	13575	43,90 %	19534	3,88 %	20291
40 %		20978,7	21 %	20500,6	-3 %	19142,1	19 %	21246	14 %	24088,2	7 %	25800,2

14-15	2015	15-16	2016	16-17	2017	17-18	2018	Snittendring	Snittendring	Total
								03-18	03-16	endring 13-18
14,40 %	10485	-5,98 %	9858	-77,78 %	2190	315,89 %	9108	34,61 %	69,60 %	371 %
100,95 %	25493	489,42 %	150262	10,33 %	165785	3,38 %	171396	61,23 %	15,25 %	8351 %
-60,42 %	4026	107,28 %	8345	29,81 %	10833	-20,47 %	8616	13,84 %	22,39 %	150 %
7,71 %	7309	3,74 %	7582	-10,39 %	6794	-38,27 %	4194	16,16 %	7,48 %	358 %
1,53 %	105340	49,78 %	157777	8,85 %	171738	-6,36 %	160820	6,65 %	8,45 %	83 %
14,12 %	5496	15,08 %	6325	-19,78 %	5074	-1,24 %	5011	5,92 %	16,11 %	58 %
-5,22 %	15321	18,11 %	18096	19,90 %	21697	11,02 %	24089	16,02 %	35,00 %	503 %
0,64 %	31454	39,52 %	43884	14,08 %	50064	5,93 %	53034	31,67 %	14,54 %	2642 %
-1,31 %	42349	4,15 %	44106	37,03 %	60438	56,56 %	94620	18,84 %	26,06 %	1036 %
-13,22 %	17608	8,65 %	19131	-40,53 %	11378	35,20 %	15383	22,23 %	23,65 %	125 %
6 %	26488,1	73 %	46536,6	-3 %	50599,1	36 %	54627,1			